

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

GÜNEYDOĞU ASYA'NIN ÇATIŞMA
BÖLGELERİNDE TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE
ETKİSİ

Yasmin SATTAR

2502130447

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Muharrem Hilmi ÖZEV

İSTANBUL – 2018

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : YASMIN SATTAR

Numarası : 2502130447

Anabilim/Bilim Dalı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Tez Savunma Tarihi : 29.05.2018

Danışman : DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHARREM HİLMİ ÖZEV

Tez Savunma Saati : 11:00

Tez Başlığı : GÜNEY DOĞU ASYA'NIN ÇATIŞMA BÖLGELERİNDE TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE ETKİSİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ESRA HATİPOĞLU		KABUL
2- PROF. DR. AHMET ÖZTÜRK		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHARREM HİLMİ ÖZEV		KABUL
4- DR. ÖĞR. ÜYESİ ARZU AL		KABUL
5- DR.ÖĞR. ÜYESİ SÜLEYMAN GÜDER		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR.ÜYESİ BEGÜM KURTULUŞ		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL HAKKI KADI		

ÖZ

GÜNEY DOĞU ASYA'NIN ÇATIŞMA BÖLGELERİNDE
TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE ETKİSİ

Yasmin SATTAR

Türkiye, son on yılda Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) yönetiminde uluslararası arenadaki gücünü önemli ölçüde artırmıştır. AKP yönetimindeki Türkiye, daha açık ve etkin bir dış politika ile Güneydoğu Asya da dahil olmak üzere çeşitli bölgelerdeki etkisini arttırmıştır. Türkiye ile Güneydoğu Asya arasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri ilişkiler devam etse de son dönemde kurulan ilişkiler daha yoğun ve etkileşim içinde olmuştur. Türkiye'nin Güneydoğu Asya bölgesine yönelik yürüttüğü politikalar, diğer resmi ilişkilerle birlikte insani yardım politikalarına da yoğunlaşmasıyla diğer bölgelerde yürütülen politikalarla da benzerlik göstermektedir. Türkiye bu tarz politikaları hem devlet hem de devlet dışı aktörler ile yürütmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin uluslararası alanda bu tür faaliyetleri birçok bölgede yürütülürken, Müslüman azınlık bölgelerinde bu politikalar daha yoğun ve etkin olarak devam etmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'nin uluslararası politikada üçüncü taraf olarak yer aldığı Güneydoğu Asya bölgesindeki çatışma alanlarına odaklanan niteliksel bir araştırmadır. Bu çatışma alanları uzun yıllardır devam eden çok ağır problemlerin olduğu Filipinler'deki Mindanao, Tayland'daki Patani ve Myanmar'daki Arakan'dır. Yine bu çalışma Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki çatışma alanlarındaki rollerini incelemeyi, ayrıca Güneydoğu Asya çatışma bölgeleri içerisindeki çatışmaları anlamayı, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikalarını analiz etmeyi ve son olarak Türkiye'nin Güneydoğu Asya çatışma bölgelerindeki etkisinin sonuçlarını anlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, öncelikle uluslararası ilişkiler teorisindeki barış ve çatışma çözümlerini sentezleyen iki temel kavram Yumuşak Güç ve Üçüncü Taraf kavramsallaştırmaları üzerinde durulacaktır. Bununla beraber iki kavram bu çalışmada daha çok inşacılık teorisi altında analiz edilecektir.

Bu tez hem devlet hem de devlet dışı aktörlerle Türkiye'nin çatışma bölgelerinde, arabulucu ve yardımcı ya da bağışçı roller oynadığını ortaya koyacaktır. Her bir alanda, çatışma vakalarının bağlamına göre müdahalelerin yoğunlukları

farklılaşmaktadır. Normlar, kimlik veya dış politika gibi daha maddi olmayan faktörlerle birlikte bu müdahaleler Türkiye'nin bölgedeki etkisini arttırmaktadır. Bununla beraber askeri olmayan yumuşak güç araçları da Türkiye'nin bu çatışma alanlarındaki itibarını arttırmaktadır. Sonuç olarak, bu durum bölgedeki devletler tarafından tehdit algısı oluşturabilecekken; tam tersine bölgedeki halkın Türkiye'ye karşı beslediği güveni ve hayranlığı arttırmaktadır. Ayrıca Türkiye bölgeye karşı ne kadar aktif bir politika izlerse devletler düzeyindeki ilişkiler de o derece gelişmekte ve görünür olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Güneydoğu Asya, Çatışma Alanı, Mindanao, Patani, Arakan, Yumuşak Güç, Üçüncü Taraf, İnşacılık

ABSTRACT
TURKEY'S PRESENCE AND IMPACT IN THE CONFLICT AREAS OF
SOUTHEAST ASIAN
Yasmin SATTAR

Turkey in last decade under the Justice and Development Party (AK Party) has been increased its role in the international arena significantly. With much open foreign policy, Turkey under the AK Party has expanded its involvement towards various regions including the Southeast Asia. Though the relations between Turkey and the Southeast Asia could be found since the Ottoman Empire, the contemporary relations have been visibly and interactively revived just within last several years. The involvements of Turkey in Southeast Asia are similar to other regions which concentrated on the Humanitarian aids along with other formal relations. Turkish styles of international involvements are involved with both state and non-state actors. Albeit, Turkey has no specific areas of its activity internationally he areas which have intensive and effective roles are in Muslim-minority areas.

This research is a qualitative research that focuses on the conflict areas within the Southeast Asia which could be seen the involvement of Turkey as the international third party within these areas in many aspects. These conflict areas consist of Mindanao in the Philippines, Patani in Thailand and Arakan in Myanmar which are the ongoing deadly and protracted cases. It aims to study Turkey's roles within the Southeast Asian conflict areas, as well as, to understand the conflicts and to analyze the positions of Turkey within the conflict areas in Southeast Asia; and to research on the results of the impact of Turkey in Southeast Asian conflict areas. This research is primarily examined based on two main concepts—Soft Power and Third Party—which are synthesized the concepts under the international relations theory and peace and conflict studies. These two concepts are analyzed under the theory of constructivism which emphasizes on both material and non-material factors.

The results found that Turkey, both state and non-state actors, has played the roles of mediator and aider or donor in the conflict areas. In each area, there is different intensity of involvements according to the context of the conflict cases. These involvements along with the non-material factors like norms, identity or foreign

policy could enhance the effectiveness of Turkish roles within the areas. These non-arms sources (soft power tools) can boost the reputation of Turkey within these conflict areas. In turn, trust and admire are the outcomes that Turkey could gain from the grass-root people in each area; while the perception of threat may occur at the state level. However, the more Turkey involves in the area, the more the relations at the state level is observable.

Keywords: Turkey, Southeast Asia, Conflict Area, Mindanao, Patani, Arakan, Soft Power, Third Party, Constructivism

ÖNSÖZ

Bu doktora tezini yazarken, bu araştırmayı tamama erdirmek için çok fazla yardıma ihtiyacım oldu. Birçok insanın desteği olmadan bu tezi bitirmek mümkün olmazdı. Hepsine içten teşekkürlerimi ifade etmek isteriz. Her şeyden önce danışmanım, Dr. Öğretim Üyesi Muharrem Hilmi Özev'e teşekkür etmektedir. Onun doktora öğrencisi olmak benim için bir onurdu. Türkiye'de uluslararası bir öğrenci olarak bana, araştırma çalışmalarım boyunca değerli bir rehberlik sundu, bilimsel katkılar verdi ve daima beni cesaretlendirdi. Bana ayırdığı zaman ve verdiği fikirleriyle doktora deneyimimi üretken ve ufuk açıcı yapan tüm katkılarına müteşekkirim. Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Esra Hatipoğlu ve Prof. Dr. Ahmet Öztürk'e, ayırdıkları zamanları ve faydalı yorumları için teşekkür etmektedir. Ayrıca, bu araştırmanın birçok aşamasında ne zaman başvursam yardımlarını esirgemeyen Enstitü'nün profesörleri ve öğretim üyeleri oldukça naziktiler, hepsine çok teşekkür ederiz.

Doktora çalışmamı mümkün kılan burs kaynaklarına minnetle teşekkür ederiz. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından verilen Türkiye Bursları bana doktora yapma olanağı sağladı. Ayrıca, Ankara, Manila ve Yangon'da ilgili kişilerle olan görüşmelerde bana kolaylıklar sağlayan özellikle Sedef Bulut hanımefendi olmak üzere Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) görevlilerine tüm destek ve yardımları için şükranlarımı sunmaktadır.

İHH'dan aldığım yardımlar olmaksızın bu tez tamamlanamazdı— sağladığı tüm malumat ve verdiği destekler için Hüseyin Oruç Bey'e, Mindanao'daki saha çalışması boyunca hem malumatlarıyla hem de yardımlarıyla verdiği büyük destek için Ömer Kesmen Bey'e ve tüm yardımları için Münevver Hossain'e teşekkürü borç biliriz.

Fikirler konusundaki desteklerle ilgili olarak, Abdülevvel Sidi, Musanna Vongson ve Adeeron Madsah'dan, Türk siyaseti üzerine yaptıkları yardım ve yapıcı tartışmalardan ziyadesiyle istifade ettim. Ek olarak, tavsiyeleri, eleştirileri ve samimi cesaretlendirmeleri için Prof. Dr. Nobert Ropers, Dr. Öğretim Üyesi Bussabong

Chaijareonwattana, Dr. Öğretim Üyesi Sukree Langputeh, Ekkarin Tuansiri, Romadon Panjor ve Anwar Koma'ya müteşekkirim. Prince of Songkhla Üniversitesi, Patani Kampüsü, Çatışma Çalışmaları ve Kültürel Çeşitlilik Merkezi'ne (Center for Conflict Studies and Cultural Diversity) (CSCD) çalışmalarımı sürdürmem için yer tahsis etmesi ve ihtiyaç duyduğum bilgileri bana sağlaması dolayısıyla verdiği destekler için teşekkür ederiz. Ayrıca Dr. Mahbubul Haque'ye de Arakan hakkında vermiş olduğu malumatlar ve Myanmar'daki saha çalışmam süresince irtibat kuracağım kişileri sağlaması dolayısıyla teşekkür ederiz; ayrıca Mindanao'daki saha çalışmaları boyunca bana ziyadesiyle yardımları dokunmuş olan Datu Abdulshattar E. Zailon ve Şamil Yıldırım'a da teşekkür ediyorum.

Aynı zamanda bana bu çalışma için iyi kaynaklar sağlamalarının yanı sıra, bilgiye ulaşma konusunda bana yardımcı oldukları ve Ankara Dışişleri Bakanlığı'ndaki görevliyle röportaj yapmamı kolaylaştırdıkları için Ankara'daki Tayland Büyükelçiliğine en derin minnetlerimi bildirmek isteriz. Türkiye'deki Taylandlı öğrencilerden aldığım yardım ve dostluktan; ayrıca, Türkiye'deki Taylandlı Öğrenciler Derneği'nin Türkiye'deki hayatımı canlı ve üretken hale getiren tüm faaliyetlerinden dolayı müteşekkirim.

Tüm bunların yanı sıra, tanıştığım insanlar arasından araştırmam açısından anahtar kişileri burada belirtmelidir: TİKA'dan Dr. Rahman Nurdun, Esra Zora ve Burak Sarıtarla, Deniz Feneri'nden Turgut Durmuş, Türkiye Diyanet Vakfı'ndan Murat Uyar, Dr. Hasan Etaa Nasruddin Hayeedaoh, Muhtar Hasan, Fakruddin Sa-ah, Mukhlis Hama, Deep South Watch, MİKC'den Ghazali Jaafar, Windel P. Diangcalan, Anisa Taha, Bangsamoro Kalkınma Ajansı, Abu Tahay (a) U Tha Aye, MA İngiltere'den Hoosein Kader, Ah Mu Khaing (Arifah) ve U Chit Lwin.

Bu tezin Türkçe versiyonunun çeviri ve edisyonunda bana yardımcı olan Abdurrahim Önder ve Elif Nur Önder'e ve benim için mesai harcayan Ahmet Köroğlu'na müteşekkirim. Dahası, beni gerçekten minnettar eden yönetim prosedüründeki yardımıyla Husaifah Kueloh'dan cömert bir destek aldığımı belirtmelidir. Ayrıca ihtiyacım olduğunda bana yardım ettikleri için Alif Daning, Alif Navavi ve Tida Munkong'a teşekkür ediyorum.

Sonuncusu ama en önemlisi, aileme teşekkür etmek gerekir: beni her yönden destekledikleri ve küçüklüğümde bu yana bana karşı destek ve güvenlerini sürdürdükleri için anne ve babama, ailenin tüm üyeleri adına çok çalışma fedakarlığını gösteren ablam Dr. Memoon Sattar'a, sevgi ve ilgileri için iki küçük kız kardeşim Hira ve Sara'ya, ve bu tezi yazarken ve genel anlamda hayatım boyunca beni manen destekledikleri için tüm aile üyelerime teşekkür ediyorum. Bunun dışında, Doktora sırasında yaşadığım tüm zorlukların üstesinden gelmemde beni destekleyip teşvik ettiği, çok ciddi yorum ve tartışmalarını benimle paylaştığı, Patani'deki saha çalışmasında yardımlarını esirgemediği, ve zamanını ve sevgisini bana ayırdığı için kocam Imron Sahoh'a fazlasıyla minnettirim. Bu yazının son aşaması sırasında dünyaya gelen minik oğlum İmtiyaz'a da en iyi motivasyonum olduğun ve 9 ay karnımda ve 3 ay dışarıda benimle birlikte büyük bir sabır gösterdiğin için teşekkür ederim, teşekkürler İmtiyaz.

Her şeyden önce, bana bu araştırma vazifesini üstlenebilecek akıl, sağlık ve kuvvet bahşeden ve bu çalışmayı tamamlamayı nasip eden Yüce Allah'a şükürler olsun.

Yasmin SATTAR

İSTANBUL- 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: İNŞACILIK ÜZERİNDEN YUMUŞAK GÜÇ VE ÜÇÜNCÜ TARAF İLİŞKİLERİ TARTIŞMASI

1.1 ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİNDE İNŞACILIK.....	11
1.2 YUMUŞAK GÜCÜ İNŞACI TEORİ İÇİNDEN ANLAMAK	16
1.2.1 Yumuşak Güç Kavramı.....	16
1.2.1.1 Yumuşak Güç ve İnsani Diplomasi.....	22
1.2.1.2 Yumuşak Güç Aracı Olarak Din.....	26
1.2.2 İnşacılık ve Yumuşak Güç	28
1.2.3 Yumuşak Gücün Gereksesi Olarak Meşruiyet.....	31
1.3 İNŞACI BAKIŞ VE ÜÇÜNCÜ TARAF İLİŞKİLERİ.....	35
1.3.1 Çatışma Bölgelerinde Üçüncü Taraf.....	35
1.3.1.1 Çatışma Yönetiminde Üçüncü Tarafın Roller ve Önemi.....	38
1.3.1.2 Bir Üçüncü Taraf Aracı Olarak Arabuluculuk.....	40
1.3.1.3 Çok Boyutlu Aktörler ve Üçüncü Taraf.....	43
1.3.1.4 Üçüncü Taraf Olarak Hükümet Dışı Aktörler.....	46
1.3.1.5 Üçüncü Taraf ve Güven Tesisi.....	47
1.3.2 İnşacılık Üzerinden Üçüncü Taraf	48
1.4 ÇALIŞMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLAMSAL ÇERÇEVE: TÜRKİYE VE GÜNEYDOĞU ASYA’NIN GENEL İLİŞKİLERİ

2.1 YUMUŞAK GÜÇ VE ÜÇÜNCÜ TARAF DENEYİMLERİNE DAYALI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GELİŞİMİ.....	54
---	----

2.1.1 AK Parti Öncesi Dönemde Türk Dış Politikası: Avrupa Odaklı Dönem.....	55
2.1.2. AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası: Proaktif Dış Politika Dönemi	59
2.1.2.1 Türkiye'nin Yumuşak Gücü.....	60
2.1.2.2 Türkiye'nin Üçüncü Taraf Rollerini.....	67
2.1.2.3 Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Üçüncü Taraf Tecrübesi.....	70
2.2 TÜRKİYE VE İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI'NDAKİ KONUMU: İSLAM DÜNYASINA AÇILAN KAPI	72
2.3 TÜRKİYE VE GÜNEYDOĞU ASYA: POTANSİYEL ALTERNATİF İLİŞKİ BÖLGELERİ	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE MİNDANAO: İNSANİ YARDIMDAN GÜVENİLİR ORTAKLIĞA

3.1 GÜNEY FİLİPİNLER/BANGSAMORO'DA ÇATIŞMA VE BARIŞ ÇABALARI: KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ.....	81
3.1.1 Bangsamoro Barış Süreci Serüveni: FH-MUKC'den FH-MİKC'ye	89
3.1.1.1 FH-MUKC Barış Süreci: Güney Mindanao'daki Barış Girişimi.....	89
3.1.1.2 FH-MİKC Barış Süreci: Devam Eden Barış Mekanizması.....	90
3.2 BANGSMORO'DA TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE KONUMU	96
3.3 MİNDANAO BÖLGESİNE YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN ETKİSİ VE GERİ DÖNÜŞLER.....	105
3.3.1 Türkiye ve Morolulara Yönelik Düşünsel Etkiler.....	105
3.3.2 Mindanao'da Türkiye'nin Girişimleri ve Bunların Etkileri.....	107
3.4 MİNDANAO'YA YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN GELECEĞİ	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE PATANI: KARDEŞLİKTEN YARDIMA

4.1 GÜNEY TAYLAND/PATANI'DE ÇATIŞMA VE BARIŞ ÇABALARI: KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ.....	110
4.1.1 Patani Barış Süreci Serüveni: Çözüme Giden Uzun Yol.....	116
4.1.2 Mevcut Genel Durum ve Yakın Gelecekteki Eğilimler	123
4.2 PATANI'DE TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE MOTİVASYONLARI	124
4.3 PATANI BÖLGESİNE YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN ETKİSİ VE GERİ DÖNÜŞLER.....	135
4.3.1 Türkiye ve Patani'ye Yönelik Düşünsel Etkiler	135
4.3.2 Türkiye'nin Girişimlerinin Patani'deki Etkileri.....	139

4.4 PATANİ'YE YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN GELECEĞİ.....	141
---	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE ARAKAN: İNSANİ YARDIMDAN UMUDA

5.1 ROHINGYA EYALETİ/ARAKAN ÇATIŞMASI: KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ	144
5.2 ARAKAN'DA TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE MOTİVASYONLARI.....	155
5.3 ARAKAN'A YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN ETKİSİ VE GERİ DÖNÜŞLER	162
5.3.1 Türkiye ve Rohingya'ya Yönelik Düşünsel Etkiler	162
5.3.2 Arakan'daki Türk Etkinliklerinden Çıkarılan Maddi Etkiler	165
5.4 ARAKAN'A YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN GELECEĞİ.....	166

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ: GÜNEYDOĞU ASYA BÖLGESİ ÇATIŞMA ALANLARINDA TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE ETKİSİNİN ÖZETİ

6.1 GÜNEYDOĞU ASYA'DA ÇATIŞMA ALANLARINDA TÜRKİYE'NİN GENEL GÖRÜNÜMÜ: KİMLİK İNŞA EDEN ÜÇÜNCÜ TARAF VE YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI	169
6.1.1 Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerindeki Türkiye'nin Rolü	169
6.1.2 Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerinde Türkiye'nin Pozisyonları	181
6.2 GÜNEYDOĞU ASYA ÇATIŞMA ALANLARINA YÖNELİK TÜRK PROAKTİF DIŞ POLİTİKASININ ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN ELEŞTİRİLER	187
6.3 GÜNEYDOĞU ASYA ÇATIŞMA ALANLARINDA ROL OYNAMAK İÇİN TÜRKİYE'NİN ÖNÜNDEKİ ZORLUKLAR	190
6.4 GELECEK GELİŞMELER İÇİN ÖNERİLER.....	193
6.4.1 Türkiye'ye Yönelik Öneriler.....	193
6.4.2 Üç Çatışma Bölgesine Yönelik Öneriler.....	194
6.4.3 Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler	195
KAYNAKÇA.....	198
ÖZGEÇMİŞ	242

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil i : Güney Doğu Asya'nın Çatışma Bölgeleri	3
Şekil ii : Analiz Çerçevesi	10
Şekil 1.1 : İnşacılıkta Devletin Davranışları	15
Şekil 1.2 : 1946-2016 Arasındaki Çatışma Trendleri	36
Şekil 1.3 : İnşacılıkta Teorik Çerçeve	52
Şekil 1.4 : Çatışma Alanlarına Yönelik Kuramsal Çerçeve Modeli	53
Şekil 2.1 : Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardımları ile Acil ve İnsani Yardımları (2005-2015)	65
Şekil 2.2 : Türkiye'nin ve 2000-2016 arasında Güneydoğu Asya ile İthalat ve İhracat Rakamları (ABD Doları)	78
Şekil 3.1 : Filipinler ve Moro Arasındaki Çatışmalarda Ölü Sayıları	82
Şekil 3.2 : Bangsamoro Anayasası'na Göre Bangsamoro Bölgesi Haritası	88
Şekil 3.3 : Moro Çatışması ve Türkiye'nin Bölgeye Karşı Tutumu	104
Şekil 4.1 : Patani/ Tayland'nın Güney Sınırındaki Üç Bölgenin Haritası	112
Şekil 4.2 : 2004-2016 Arası Dönemde Patani'deki Çatışmaların Sayısı	117
Şekil 4.3 : Patani Uyuşmazlığında Türkiye'nin Rolü	133
Şekil 4.4 : Patani'de Bilgi Operasyon Gruplarının Bir Karikatürü	137
Şekil 4.5 : Türkiye'den Yardım Kuruluşlarının Patani'deki Çeşitli Etkinlik Afişleri	139
Şekil 5.1 : Arakan Bölgesi Haritası	150
Şekil 5.2 : Arakan Çatışması ve Türkiye'nin Pozisyonu	162
Şekil 6.1 : Güneydoğu Asya'daki Çatışma Bölgelerinde Türkiye'nin Oynadığı Tarihsel Roller	181
Şekil 6.2 : Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki Çatışma Bölgelerinde Genel Tutumu	186

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo I : Çatışma Türleri	6
Tablo 1.1 : Çatışmanın Farklı Aşamalarında Üçüncü Tarafların Rollerini	45
Tablo 2.1 : Türkiye'nin Üç Büyük Yumuşak Güç Endeksinde Sıralaması	71
Tablo 2.2 : Türkiye'den Güneydoğu Asya'ya Resmi Kalkınma Yardımlarının Toplam Tutarı (Milyon ABD Doları)	79
Tablo 6.1 : Dünyada, İslam Aleminde, Türk Siyasetinde ve Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerinde Siyasi Olaylar Kronoloji	175

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği (The European Union: EU)
- ABDUKA** : Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (United States Agency for International Development: USAID)
- AFAD** : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (Prime Ministry Disaster and Emergency Management Authority)
- AK PARTI** : Adalet ve Kalkınma Partisi (The Justice and Development Party)
- ARB** : Arakan Rohingya Birliği (Arakan Rohingya Union: ARU)
- ASEAN** : Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (The Association of Southeast Asian Nations)
- BBPMH** : Birleşik Büyük Patani Melayu Hareketi (Gabungan Melayu Patani Raya/ The United Greater Patani Melayu Movement: GAMPAR)
- BÇA** : Bangsamoro Çerçeve Anlaşması (The Framework Agreement of Bangsamoro: FAB)
- BGK** : Bangsamoro Geçiş Komisyonu (Bangsamoro Transition Commission: BTC)
- BHKK** : Bağımsız Hizmetten Kaldırma Kuruluşu (FH- MİKC Barış Süreci) (Independent Decommissioning Body (GPH-MILF Peace Process): IDB)
- BiÖH** : Bangsamoro İslami Özgürlük Hareketi (The Bangsamoro Islamic Freedom Movement: BIFM/BIFF)
- BKA** : Bangsamoro Kalkınma Ajansı (The Bangsamoro Development Agency: BDA)
- BKA** : Bangsamoro Kapsamlı Anlaşması (The Comprehensive Agreement of Bangsamoro: CAB)
- BM** : Birleşmiş Milletler (The United Nations: UN)
- BMİHYKO** : BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (The Office of the UN High Commissioner for Human Rights: OHCHR)
- BMKP** : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program: UNDP)

BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (The United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR)
BTY	: Bangsamoro Temel Yasası (The Bangsamoro Basic Law: BBL)
ÇDYP	: BM Çoklu Donör Yardım Programı (The UN Multi-Donor Assistance Programme: MDAP)
DUL	: Demokrasi için Ulusal Lig (The National League for Democracy: NLD)
DYDRK	: Devlet Yasa ve Düzen Restorasyon Konseyi (The State Law and Order Restoration Council: SLORC)
FH	: Filipinler Hükümeti (Government of the Philippines: GPH/GRP)
GFBK	: İİT Güney Filipinler Barış Komitesi (The OIC's Peace Committee for the Southern Philippines: PCSP)
GSİİM	: Güney Sınır İlleri İdare Merkezi (Southern Border Provinces Administration Centre: SBPAC)
HRW	: İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch)
İDM	: İnsani Diyalog Merkezi (The Centre for Humanitarian Dialogue: HD)
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (The Foundation for Human Rights and Freedoms and Humanitarian Relief)
İHU DP	: İnsan Hakları Ulusal Demokrasi Partisi (The National Democratic Party for Human Rights: NDPHR)
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı (The Organization of Islamic Cooperation: OIC)
JUİA	: Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (Japan International Cooperation Agency: JICA)
KRM	: Küresel Rohingya Merkezi (The Global Rohingya Center: GRC)
MİKC	: Moro İslami Kurtuluş Cephesi (The Moro Islamic Liberation Front: MILF)
MKV	: Myittar Kaynak Vakfı (Myittar Resource Foundation: MRF)
MMÖB	: Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (The Autonomous Region in Muslim Mindanao: ARMM)
MSY	: Mayu Sınır Yönetimi (The Mayu Frontier Administration: MFA)

MUKC	: Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (The Moro National Liberation Front: MNLF)
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (The North Atlantic Treaty Organization: NATO)
PBKÖ	: Patani Birleşik Kurtuluş Örgütü (Pertubuhan Pembebasan Bersatu Patani/ The Patani United Liberation Organisation: PULO)
PDK	: Patani Danışma Konseyi (The Majlis Syura Patani/ Patani Consultative Council: MARA)
PİKC	: Patani'nin İslami Kurtuluş Cephesi (Barisan Islam Pembebasan Patani/ The Islamic Liberation Front of Patani: BIPP)
PİMH	: Patani İslam Mücahidleri Hareketi (Gerakan Mujahidin Islam Patani/ The Patani Islamic Mujahideen Movement: GMIP)
PMDK	: Patani Malay Danışma Kongresi (Patani Malay Consultative Congress: PMCC)
PMH	: Patani Mücahidleri Hareketi (Gerakan Mujahidin Patani/ The Patani Mujahideen Movement: GMP)
PMHDK	: Patani Malay Halkı Danışma Kurulu (The Patani Malays People's Consultative Council/ Majelis Permesyuaratan Rakyat Melayu Patani: BERSATU)
PUKC	: Patani Ulusal Kurtuluş Cephesi (Barisan Nasional Pembebasan Patani/ the National Liberation Front of Patani: BNPP)
RBG	: Rohingya Bağımsızlık Gücü (The Rohingya Independence Force: RIF)
RKY	: Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Assistance: ODA)
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı (Turkiye Diyanet Foundation)
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (The Turkish Development and Cooperation Agency)
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (Public Housing Development Administration)
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (Turkish Radio and Television Corporation)

- UÇVP** : Uppsala Çatışması Veri Programı (The Uppsala Conflict Data Program: UCDP)
- UDC** : Ulusal Devrimci Cephesi (The Barisan Revolusi Nasional / The National Revolutionary Front: BRN)
- UGE** : Uluslararası Gözlem Ekibi (FH- MİKC Barış Süreci) (International Monitoring Team (GPH-MILF Peace Process): IMT)
- UİG** : Uluslararası İletişim Grubu (FH- MİKC Barış Süreci) (International Contact Group (GPH-MILF Peace Process): ICG)
- UKKDF** : Uluslararası Kızıllaç ve Kızıllay Dernekleri Federasyonu (The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies: IFRC)
- UUK** : Ulusal Uzlaşma Komisyonu (Tayland) (The National Reconciliation Commission (Thailand): NRC)
- ÜTİE** : Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (FH- MİKC Barış Süreci) (Third Party Monitoring Team (GPH-MILF Peace Process): TPMT)
- YİYV** : Yetim ve İhtiyaç Sahiplerine Yardım Vakfı (The Foundation for the Relief of the Orphans and Needy: FRIEND)
- YTB** : Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (The Presidency for Turks Abroad and Related Committees)

GİRİŞ

Son dönemlerde özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ) yönetiminde Türkiye'nin küresel siyasetteki konum alışı Batı merkezli dış politikadan çok küresel temelli çok yönlü politikalara kaymıştır. Buradan hareketle Türkiye hem Avrupa hem de Asya kıtaları üzerinde olmasının sağladığı jeopolitik avantaj ile, bu yeni dış politika stratejisi ile bölgesel lider rolü oynamayı amaçlamaktadır. (Hausmann, 2014) Türkiye'nin uluslararası alanda daha görünür olmasına neden olan diğer faktörler ise, ülkenin kültürel-tarihsel mirası ve küresel gelişmelerde rol almasında katkıda bulunan sermaye ilişkileridir. Türkiye'nin kamu diplomasisi odaklı ve 360 derece genişliğe dayalı stratejik dış politikası Türkiye için uluslararası sistemde yeni bir algı ve imaj oluşturmaktadır. (Davutoğlu, 2012: 1-2)

Görünüşe bakılırsa Türkiye, küresel siyasetteki bu rolünü Nye'in bahsetmiş olduğu "yumuşak güç" fikri çerçevesinde şekillendirmektedir. (Nye, 2004) Türkiye'nin yumuşak güç politikası özellikle Müslümanların ve Türklerin yaşadığı bölgelerde artmıştır. Bunun yanı sıra ülke, Suriye veya Filistin örneklerinde olduğu gibi birtakım çatışma bölgelerinde üçüncü taraf olarak öncü bir rol üstlenmeye çalışmıştır. Fakat, gerek siyasal İslam tartışmaları ve bu bağlamda AK Parti'nin yükselişi gerek jeopolitik kaygılar ve son olarak da Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan bazı yönetsel hafızalar sebebiyle mezkûr bölgelerde Türkiye'nin varlığı tam anlamıyla iyi bir noktada değildir. Diğer taraftan, küreselleşen dünyada, insan haklarının önemi giderek daha fazla artmaktadır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir şekilde Türkiye de dış politika araçlarından biri olarak insani yardım kavramını daha fazla kullanmaktadır. 2016 yılı Küresel İnsani Yardım Raporuna göre, Türkiye'nin toplam insani yardım tutarı 3,2 milyar dolardır ve bu rakamlar küresel ölçekte insani yardım rakamları çerçevesinde Türkiye'yi ikinci büyük devlet haline getirmektedir. (Küresel İnsani Yardım Raporu, 2016: 5)

Güneydoğu Asya bölgesi de Türkiye'nin etkisini arttırmış olduğu bölgelerden biridir. Buna rağmen Türkiye ile Güneydoğu Asya bölgesi arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalar hala yeterli değildir. Güneydoğu Asya; okyanus bölgesi (Endonezya, Doğu Malezya, Singapur, Filipinler, Doğu Timor, Brunei ve Christmas Adası) ve anakara ülkeleri (Kamboçya, Laos, Myanmar, Tayland, Vietnam ve Batı Malezya)

olmak üzere iki ana kısımdan oluşmaktadır. Bu bölgeler üzerinde bulunan her bir ülkenin kültürleri, dilleri veya dinleri kendi aralarında farklılıklara sahiptir. Bölgedeki nüfusun ekseriyeti genel olarak Müslüman olmakla beraber, Budist veya Hıristiyan nüfus çoğunluğuna sahip ülkeler de bu bölgede mevcuttur. Bu nedenle bazı bölgelerde kaçınılmaz olarak, etnik köken temelli veya kültürel farklılıklara dayanan çatışmalar yaşanmaktadır. Bu bağlamda bölge, uzun süredir devam eden birtakım ihtilaflara sahne olmaktadır.¹ Bu çatışma bölgeleri arasında Filipinler'de Mindanao veya Bangsamoro² bölgesi, Tayland'da Derin Güney veya Patani³ bölgesi ve Rakhine Eyaleti veya Myanmar'da Arakan⁴ da yer almaktadır. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün 2015 yılı veri tabanındaki silahlı çatışma soruşturmasına göre, Güneydoğu Asya bölgesindeki çatışma vakaları, Myanmar, Filipinler ve MİKC / Ebu Seyyaf / Yeni Halk Ordusu ile Güney Tayland'daki iç çatışmaları içermektedir. Kamboçya-Tayland sınır anlaşmazlığı, Laos'taki bazı iç çatışmalar hatta Tayland, Malezya veya Endonezya'daki devam etmekte olan bazı siyasi krizler ve çatışmalar olmasına rağmen, bunlar bölgedeki silahlı çatışma alanları kategorisine dahil

¹ Edward Azar, "*uzun süre sürüncemede kalmış ihtilaf*"ı şu şekilde açıklamaktadır: Bu durum, belirli bir süre için kesintisiz olarak devam eden şiddetin bir süre sonra belirli toplulukların temel ihtiyaçlarını temin etmekte yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu tür toplumlarda bir süre sonra güvenlik, tanınma, kabul, siyasi kurumlara adil erişim ve ekonomik katılım gibi ihtiyaçları karşılamaya yönelik ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. (Azar, 1990 ve Ramsbotham, 2011: 84-87)

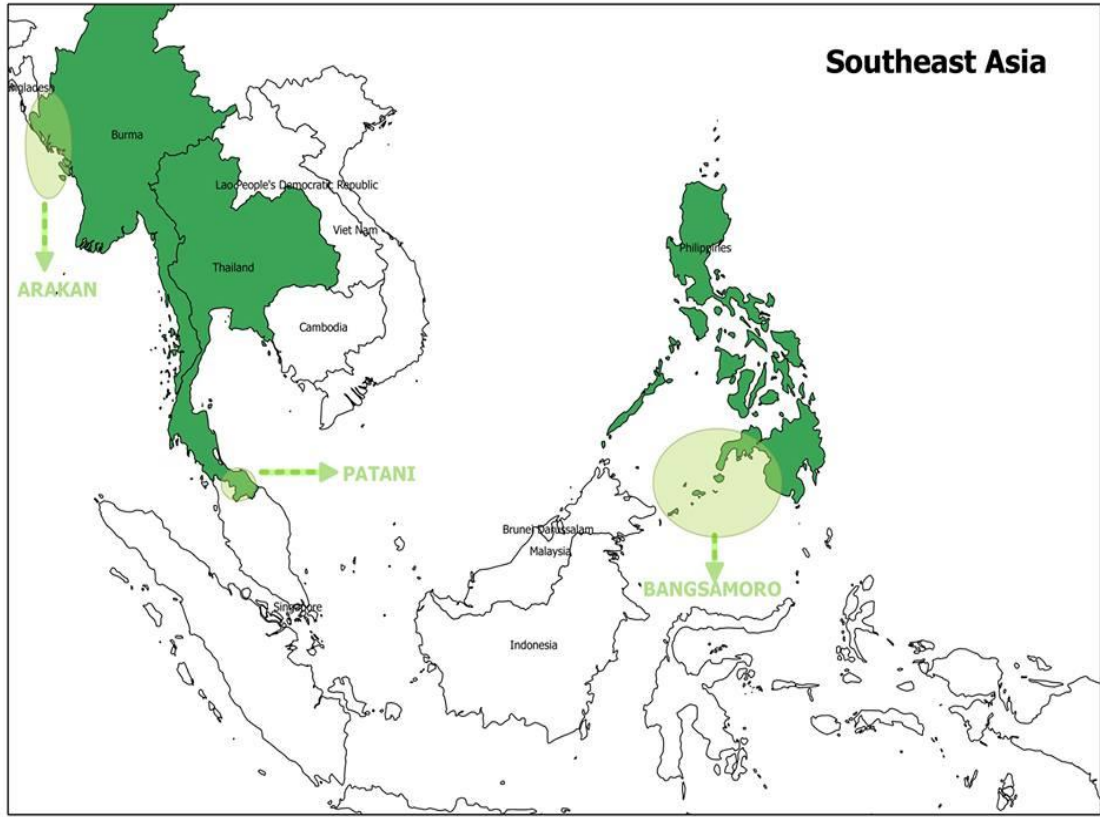
² Çatışmaya atıfta bulunmak için kullanılan terimler, çatışma alanlarını kendi kavramlarına göre tanımlamaya çalışan farklı taraflara göre değişmektedir. Bu bağlamda, 'Mindanao' Filipinler'in güney kısmındaki ikinci en büyük adaya verilen isimdir. Ayaklanmaların yoğun olduğu Mindanao'nun güneybatısındaki bazı kısımlar Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (MMÖB) olarak da bilinmektedir. Bununla birlikte, bu tezde, Moro, çoğunlukla bu bölgede yaşayan insanlara; Mindanao ise bölgenin kendisine referansta bulunmak için kullanılacaktır. Bu konuyu ele alan diğer çalışmalar Moro terimini genellikle çatışmayı tanımlamak için kullanmıştır.

³ Tayland'ın güneyindeki üç sınır çatışma bölgesini tanımlamak için kullanılan terimler farklılık göstermektedir. Güney Tayland İsyanı, Tayland Derin Güneyindeki Çatışmalar, Tayland Üç Güney Sınır Bölgesi'ndeki Çatışmalar ve Patani Çatışması gibi isimlendirmeler bu kullanımlara örnektir. Normal şartlarda Güney Tayland İsyanı terimi en yaygın kullanılan isimlendirmedir. Ancak, Türkiye'de bu bölgeyi tanımlamak için daha çok bölge için özerklik talep edenlerin de kullandığı Patani ifadesi kullanılmaktadır. Bununla birlikte, bu terim son zamanlarda da tartışılmaya devam etmekte ve bölgedeki insanlar arasında çoğunlukla siyasi gündemleri yansıtmak için değil farklı kimlikleri ön plana çıkarmak için de kullanılmaktadır.

⁴ Myanmar'daki Müslüman Bengaliler, Kala veya Rohingya halkı gibi bazı kelimeler bu alandaki insanları tanımlamak için kullanılırken, bu durum, Rakhine eyaletini veya Arakan'ı tanımlamak için kullanılan farklı kelimeler kullanılan başka bir durumdur. Bu farklı terimler, terimi kullanan kişinin niyetini tanımlamak için çeşitli anlamlara sahiptir. Bu bağlamda, Türk topluluğu için anlaşılabilir kılmak için Türkiye'de yaygın olarak kullanılan kelimeleri, bölge için Arakan ve halk için Rohingya'yı kullanmayı tercih ediyorum. Aynı zamanda, Rohingya sözcüğü, Myanmar hükümeti tarafından reddedilmesine rağmen, akademik çalışmalarda Rohingya halkının gerçek varlığına saygı göstermek için giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır.

edilmemektedir. Çünkü silahlı çatışma, “bir hükümet ve / veya bölgeyi ilgilendiren, taraflardan en az birinin bir devlet olduğu ve iki taraf arasında yaşanan bu çatışmalarda en az 25’i kişinin bu husumet sebebiyle öldüğü silahlı kuvvet kullanımıyla ortaya çıkan tartışmalı uyumsuzluk” manasına gelmektedir. (The Uppsala Conflict Data Program, t.y.)

Şekil i : Güney Doğu Asya’nın Çatışma Bölgeleri

Öncelikle, bölgedeki bu silahlı çatışmalara değinilecek ve barış süreçlerinde daha fazla iyileşme görülen çatışma meselesi tartışılacaktır. Moro halkı ve Filipinler hükümeti arasındaki çatışma daha çok Mindanao bölgesinde yaşanmaktadır. Mindanao, Filipinler'in en güneyinde ikinci en büyük adadır. Güneybatı Mindanao ada grubunun bazı kesimlerini oluşturan Maguindanao, Basilan, Lanao del Sur, Sulu ve Tawi-Tawi gibi yerleşim bölgelerinin nüfusunu büyük oranda Müslümanlar oluşturmaktadır. 1960'lı yıllarının sonlarında Mindanao'da Müslüman çoğunluğun yaşadığı Moro bölgesini Filipinler'den ayırmak için bir bağımsızlık hareketi başlamıştır. Bu Moro bölgesi esas olarak Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'nin

(MMÖB) bir parçası olarak bilinmekte ve bölge için yakın zamanda Bangsamoro Özerk Bölgesi terimi kullanılması planlanmaktadır. Moro'daki silahlı gruplardan Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MUKC) ve Moro İslam Kurtuluş Cephesi (MİK) Filipinler hükümeti ile bu bölgede uzun yıllar savaşımlardır. Bu iki taraf arasındaki ölümcül çatışmalar birçok can kaybıyla sonuçlanmıştır. Uppsala Çatışma Veritabanına göre 1989- 2015 yılları arasında Moro halkı ve Filipinler devleti arasındaki çatışmalar sonucunda 7206 kişi hayatını kaybetmiştir (The Uppsala Conflict Data Program, t.y.). Ancak, bütün bunlara rağmen Filipinler hükümeti ile MİK arasındaki geçtiğimiz yıllarda bir barış süreci başlatılmıştır. 1997'de başlayıp yirmi yıl süren görüşmelerin ardından 27 Mart 2014'te, eski Filipinler başkanı Fidel V. Ramos'un yönetimi sırasında, iki taraf arasında kapsamlı bir barış anlaşması imzalanmıştır (Ebrahim ve diğerleri, 2013: 627-653). Daha yakın bir tarihte, 2016 yılında Bangsamoro Temel Yasası onaylanma sürecindeyken bir takım şiddet içeren olaylar yüzünden bu yasanın onayı hükümet tarafından askıya alınmıştır. Mayıs 2016'da Filipinler'de yeni Başkan Rodrigo Duterte seçimleri kazanmış ve Moro halkından olumlu kabul görmeye başlamıştır (Arguillas, 2016). Bu durum, barış süreci için gelecekte oldukça olumlu bir senaryoya da işaret etmektedir. Fakat, diğer taraftan bölgede Ebu Seyyaf ve Bangsamoro İslami Özgürlük Savaşçıları (BIÖS) gibi diğer bazı silahlı grupların şiddet operasyonları devam etmektedir. Türkiye, bölge ile ilgili olarak daha çok GPH-MİK Barış Süreci kapsamında harekete geçmeye başlamıştır. Bununla birlikte, Türkiye tarafından bölgeye yönelik insani yardımlar ve diğer resmi ilişkiler hem bu bölgede hem de ülke düzeyinde devam etmektedir.

Bu çalışmada incelenecek olan ikinci silahlı çatışma vakası ise Patani'dir. Patani, Malay Yarımadası'nın kuzey kesiminde bulunmaktadır. Bu bölge; güney Tayland illerini, Yala (Jala), Narathiwat (Menara) ile Songkhla (Singgora)'nın kısımları ve şimdiki Malezya'nın kuzey kesimindeki Kelantan'ı da içeren tarihi bir bölgedir. Patani bölgesinin dil ve kültürünün Tayland merkezinden farklı olması bu bölgedeki 'aidiyetsizlik' ve 'ötekilik' duygusunu artırmıştır. Ulus inşası dönemindeki askeri yönetim sırasında uygulanan 'Taylandlaştırma' süreci bu algıyı daha da beslemiştir. Asimilasyon politikası bağlamında ve milliyetçi fikir çerçevesinde inşa edilmeye çalışan bu politikada Tay kültürü'nin Malezya kültürünün yerini alması amaçlandı. Bu politikaların bazı olumsuz sonuçları ile birtakım Malay milliyetçi

gruplar ortaya çıkmış ve bölge içindeki şiddet sarmalı devam etmiştir. Bu bölgede farklı ideolojileri ve talepleri olan çeşitli yerel silahlı hareket grupları da mevcuttur. Bunlardan bazıları Tayland'ın Songkhla eyaletindeki üç güney bölgesini ve dört ilçeyi kapsayan Patani Darussalam adı altında bir Malezya devleti kurmaya çalışmıştır. Diğer bazıları kendi kaderini tayin hakkı ve özerklik talep ederken, bazı gruplar ise yalnızca insanlar için uygun bir adil sistem ve temel ihtiyaçlarını karşılama imkânı kazanmayı amaçlamaktadır. Bu taleplere ulaşmak için verilen mücadeleler kimi zaman silahlı kimi zaman da siyasi yollarla yapılmaktadır. Diğer taraftan, hükümetlerin bu olaylara karşı şiddetli tepkileri bu çatışmaları daha yoğun ve durdurulamaz bir boyuta evirmektedir. Patani'deki çatışmalar uzun süre önce başlamış ve belli aralıklarla devam etmiştir. Mevcut son dönem çatışma dalgası ise 2004 yılında başlamıştır (McCargo, 2010: 261-281). Derin Güney Vakası Veritabanı'na göre 2004'ten 2017'ye kadar bu çatışmalarda 6,653 ölüm ve 13,198 yaralanma ile sonuçlanan 19.851 şiddet olayı yaşanmıştır ve bu olaylarda korunmasız ve silahsız sivil kurbanların sayısı silahlı kişilere göre daha yüksektir. Bununla birlikte, olaylardan etkilenen insanların sayısı son birkaç yılda azalmaktadır (Jitpiromsri ve Panasnashiee, 2016). Bu arada, bölgedeki devlet aktörleri ya da sivil toplum kurumları eliyle barışa yönelik yürütülen çabalar çeşitli sektörlerin de dahil olmasıyla artarak devam etmektedir (Dumrongwithitham, 2016). Buna rağmen PDK ya da MARA grupları ile Tayland hükümeti arasındaki mevcut görüşmeler devam etmesine rağmen, hala resmi seviyede barış için olumlu bir adım atılmamıştır ve yakın vade de görünmemektedir. Türkiye'ye baktığımızda, Türkiye'nin Patani bölgesine yönelik politikalarının başta yetimlere yönelik yardımlar ve eğitim çalışmaları gibi daha insani amaçlara yönelik olduğunu görmekteyiz.

Bu çalışmada son olarak ele alacağımız kritik bir başka çatışma bölgesi ise Myanmar'dır. Burada hükümet ile Karen Ulusal Birliği (KUB), Kaçın Bağımsızlık Örgütü (KBÖ), Shan Eyalet Ordusu (SEO), Arakan Ordusu (AO), Myanmar Ulusal Demokratik Birlik Ordusu (MUDBO), Ta'ang Ulusal Kurtuluş Ordusu (TUKO) ya da Zomi Devrimci Ordusu (ZDO) gibi bir takım etnik hareketler arasında pek çok ihtilaflar vardır. 2015 yılında, KUB da dahil olmak üzere sekiz isyancı grup ile yapılan ateşkes anlaşmaları görüşmelerinden olumlu bir sonuç çıkmıştır. Bununla birlikte, Myanmar'ın iç çatışması çerçevesinde Türkiye'nin de aktif rol aldığı olay,

Burma'nın bağımsızlığından bu yana baş gösteren Rohingya halkı arasındaki Rakhine vilayeti olaylarıdır. Rakhine Eyaleti veya eski adıyla Arakan, şu anda Myanmar'ın batısında bulunan bir bölgedir. Arakan bölgesi 1948'de yeni bağımsız olan Burma Birliği'nin veya Myanmar'ın bir parçası olmuştur. 1950'lerden itibaren Arakan'ın bağımsızlığını kazanması ve restorasyonu için giderek büyüyen bir hareketlilik vardır. 1974'te General Ne Win altındaki sosyalist hükümet, Arakan Bölgesi'nden Rakhine Devletini kurmuş ve Rakhine halkının yerel çoğunluğunun en azından göstermelik bazı haklarını vermiştir. 1982'de ise General Ne Win'in hükümeti, Rohingya vatandaşlığını reddeden Burma vatandaşlık hukukunu yürürlüğe koymuştur. Dahası, Rohingya halkı, Rakhine eyaletinde, güvenlik güçleri, polisler ve yerel bazı Budist nüfusunun insan haklarını ihlal eden tutumlarına maruz kalmıştır. Öyleki bazı kimseler yaşanan bu olayları, çağdaş dünya düzeninde yaşanan soykırım olaylarının bir başka örneği olarak görmektedir (Allard K. Lowenstein Yale Hukuk Fakültesi Okulu Uluslararası İnsan Hakları Kliniği, 2015). Rohingya'lar, 2012 Rakhine Eyaleti ayaklanmasının ardından ve son zamanlarda ortaya çıkan 2015 Rohingya mülteci krizindeki insan kaçakçılığı ağıyla da bağlantılı olan Güneydoğu Asya çapındaki göç girişimleri nedeniyle uluslararası arenada dikkat çekmeye başlamışlardır (Kipgen, 2013: 298-310). Türkiye, Myanmar'da bulunan kamplardaki ya da Bangladeş ve diğer ülkelerdeki mülteciler için insani yardımda bulunarak Rohingya'lara karşı cömertliğini göstermeye çalışmıştır. Bu arada Türkiye, Rohingya için gereken küresel çapta dikkati siyasi olarak harekete geçirebilmek için uluslararası düzeyde de birçok girişimde bulunmaktadır.

Tablo i : Çatışma Türleri

Çatışma Alanları / Çatışma Türleri	Devlet-Etnik (Müslüman) Çatışması (Dikey Çatışma)	Gruplar Arası Çatışma (Yatay Çatışma)	Uzun Süreli Çatışma	Silahlı Çatışma	Barış için Girişimler
Mindanao	✓	○	✓	✓	✓
Patani	✓	○	✓	✓	○
Arakan	✓	✓	✓	✓	X

*✓ - Evet, ○ - Kısmen, X - Hayır

Bu üç bölge de Müslümanların nüfus olarak çoğunluğa sahip olduğu bölgelerdir. Bu nedenle bazı açılardan AK Parti ve onun Müslüman dostu politikası göz önünde bulundurulduğunda, bu bölgelerde Türkiye'nin varlığını tuhaf karşılamamak gerekmektedir. Bu bölgelerde Türkiye'nin rolü özellikle insanların barışa hazır olmalarına yardımcı olabilecek barışçıl ortamın oluşturulmasına verdikleri destekle bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin bu yönüyle bölgedeki ihtilaflar için üçüncü taraf rolü oynadığını söyleyebiliriz. Türkiye, bu alanlarda resmi ve gayri resmi olarak çeşitli görevlerde rol oynamıştır. Türkiye'nin bölgedeki bu misyonunun önemli göstergelerinden iki tanesi olarak 10 Ağustos 2012'de Davutoğlu, Erdoğan'ın eşi ve ekibiyle gerçekleştirdiği Rohingya kampı ziyaretinin ile 2017'de Çavuşoğlu ve Emine Erdoğan'ın ziyaretini gösterebiliriz. Bununla beraber Türkiye'nin Bangsamoro'nun MİKC'si ve Filipinler devleti arasındaki barış müzakerelerinin mekanizması içinde yer alan Uluslararası İletişim Grubu (International Contact Group), Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (Third Party Monitoring Team) ve Bağımsız Hizmetten Kaldırma Kuruluşu'nda (Independent Decommissioning Body) yer alması da önemli bir göstergedir. Buradaki ilginç nokta, Türkiye'nin bölgedeki bu rollere yönelik motivasyonunun değişen çatışma şartları kapsamında geçici yardımcı, örgütsel yardımcı veya arabulucu şeklinde olmasıdır. Bu çalışma ayrıca Türk dış politikası ve Güneydoğu Asya bölgesi ile olan ilişkiler hakkında daha fazla bilgi almak ve Türkiye'nin bu alana yönelik dinamik politikalarını da görmek için ilginç bir adım olacaktır.

Bu çalışmadaki ana tartışma şu sorulara dayanacaktır: Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerinde -Patani, Mindanao ve Arakan- oynadığı roller nelerdir? Bu üç farklı bölgede oynadığı roller arasında herhangi bir farklılık veya benzerlik var mıdır? Varsa, sebebi nedir? Bu politikaların arkasındaki motivasyonlar nelerdir? Bu motivasyonlar herhangi bir değişikliği tetikliyor mu veya çatışma alanlarının barışçıl yollarla çözümü konusunda herhangi bir katkı sunuyorlar mı? Bu tez, bu sorular doğrultusunda üç ana hedef üzerine yoğunlaşmayı amaçlamaktadır:

(1) Türkiye'nin Güneydoğu Asya çatışma bölgelerindeki genel rollerini incelemek;

(2) Çatışmaları anlamak ve Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerinde Türkiye'nin pozisyonlarını analiz etmek; ve

(3) Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgeleri üzerindeki Türkiye etkisinin sonuçlarını araştırmak.

Teorik olarak, bu araştırma, Uluslararası İlişkiler çalışma alanının yumuşak gücü kavramlarını, Barış çalışması ve Çatışma Çözümü alanının üçüncü tarafının kavramları ile birlikte inşacılığın makro kuramının altında kullanmayı tercih etmektedir. Düşünsel boyutun, özellikle de kimlik ve dış politikanın inşasını ya da uluslararası düzeydeki davranışları etkileyen normların önemini vurgulayan inşacılık fikri bu çalışmanın teorik çerçevesini oluşturacaktır. Bu nedenle, bu araştırma, Holistik yaklaşımın çatışma alanlarındaki yabancı katılımın dinamiklerini incelemek için iki çalışma alanından gelen kavramları bütünleştirmeye yönelik girişimlerden biri olabilir.

Burada ortaya atılan hipotezi göz önünde bulundurduğumuzda, bu çalışma öncelikle Türkiye'nin Güneydoğu Asya'nın çatışma bölgelerinde hem resmi hem de gayriresmi aktörleriyle (tamamlayıcı rollerle) özellikle 'arabulucu' ve 'yardımcı' olarak 'üçüncü taraf' rolü oynamaya çalıştığını öne sürmektedir. Ancak, yukarıda bahsettiğimiz bölgelerdeki uyuşmazlıkların farklı bağlamları dolayısıyla Türkiye'nin bu ülkelerde oynadığı roller farklılık göstermektedir. Türkiye, yumuşak güç politikası dolayısıyla hem 'yardımcı ülke' olarak hem de (Ak Parti yönetimi altında) İslam ülkelerinin lideri olmayı da amaçladığından Müslümanlar arasındaki kardeşlik duygusunun da etkisiyle bu politikaları yürütmektedir. Ayrıca, evrensel insan hakları gibi nosyonlar da Türkiye'yi yumuşak güç uygulamasının bir başka aracı olan insani yardım diplomasisini kullanmaya da sevk etmektedir. Gerek kimlik ve gerek evrensel birtakım normlar bu şekilde Türk dış politikasını belirlemektedir. Aynı zamanda, Türkiye'nin bölgedeki faaliyetleri, bu bölgelerde barış inşası sürecinde huzur ortamının gelişimine de katkıda bulunabilir. Bununla birlikte, bu politikalar, Türkiye'nin bir dış güç veya üçüncü taraf aktörü olarak herhangi bir harekete geçebilmek için gerekli olan güvenli bölgelerini korumak adına devletler arası ilişkilerde ihtiyaç duyduğu birtakım hususları da etkileyebilir.

Bu çalışma, Türkiye ve Güneydoğu Asya bölgesi arasındaki ilişkilerin belirli boyutlarını ve bölgedeki Müslüman yerleşimlere yönelik Türkiye'nin nüfuzunu anlamının yolunu açmayı ummaktadır. Buna ilaveten bu çalışmada, dış politika ile çatışma alanları içindeki üçüncü taraf rolü arasındaki muhtemel kesişme noktalarının

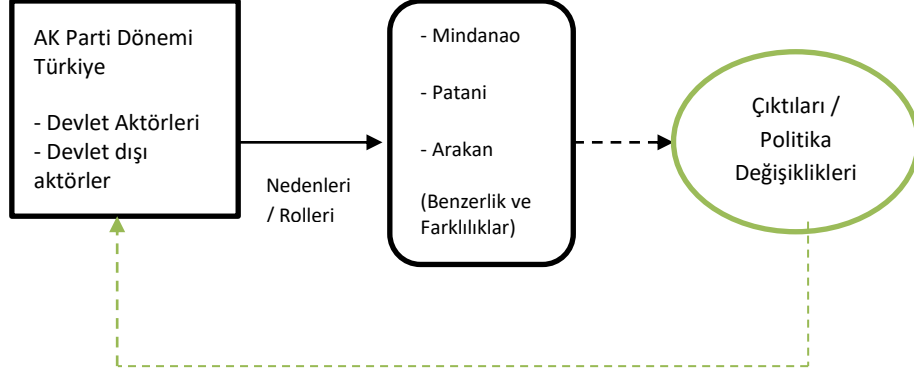
da analizi yapılmış olacaktır. Ayrıca, bu çalışma çatışma bölgelerindeki Türkiye'nin rolünü inceleyerek hükümet ve sivil toplum aktörleri arasındaki olası iş birliği araçlarını da inceleyecektir. Her şeyden önce bu ilişki ağı, diğer ülkeler için de örnek vakalardan biri olabilir. Son olarak, bu çalışmayla incelenen bölgelerdeki Türk çalışma gruplarının, uyuşmazlık bölgelerinde iş birliği yürüttüğü partner kuruluşlar ve devlet görevlileri ile yürütülen çalışmaları geliştirmek adına bilgi edinmelerini sağlamada yararlı olacaktır. Bu şekilde bölgelerde görev alan Türk misyonlarının hem güçlü hem de zayıf yönlerinin aktarılması da böylece mümkün olacaktır.

Bu araştırma genellikle, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK PARTI)⁵ başlangıcından Türkiye'nin dünya siyaseti içindeki dinamik rollerini ve Güneydoğu Asya bölgesine yönelik ilişkilerini görmek için önemli bir döneme işaret eden 2016 darbe girişimi öncesine kadarki geçen döneme odaklanacaktır (gerektiğinde bu dönemin sonrasına dair bazı hususlar da gündeme getirilecektir). Ayrıca, 2016'dan sonra ya da Davutoğlu döneminden sonra, Türk dış politikasının daha sert bir mekanizmaya doğru kaymasını görmektedir. Bu dönemi incelemek için çalışmanın başka bir çerçevesine ihtiyaç vardır. Bu nedenle, bu araştırma sadece Türk yumuşak gücünü açık bir şekilde gözlemleyebilecek döneme bakmaya karar vermiştir.

Bu çalışma esas olarak Güneydoğu Asya'daki uyuşmazlık bölgeleri meseleleri ile ilgili olarak, aşağıdaki şartları esas alarak Mindanao, Patani ve Arakan bölgelerine odaklanacaktır. Bu şartlar: (1) Güneydoğu Asya bölgesinde devam eden uyuşmazlık alanları ve vaka incelemeleri, (2) resmi ya da gayri resmi Türk yardımlarının bulunduğu alanların vaka incelemeleri. Bununla beraber, bu çalışmaya, Malezya, Kamboçya, Endonezya, Vietnam, Tayland'ın geri kalan kısımları, Myanmar ve Filipinler gibi Türk yardımlarının bulunduğu fakat uyuşmazlık alanı olmayan bölgeler dahil edilmeyecektir.

⁵ Adalet ve Kalkınma Partisi, 2002 seçimlerinden bu yana iktidarda olan ve 2007, 2011 ve 2015 seçimlerini kazanarak bugüne kadar iktidarda kalan ve şu anda da mevcut hükümeti kuran partidir.

Şekil ii : Analiz Çerçevesi

Bu tez, birincil ve ikincil kaynak verileriyle nitel yöntemlere dayalı bir temelde yürütülecektir. Mezkûr üç bölge özellikle Türkiye'nin etkilerinin yoğun olduğu kısımlar üzerinden ele alınacaktır. Üç bölgede de hem hükümet hem de sivil toplum aktörleri olan Türk çalışma grupları ve organizasyonları ile bu bölgelerdeki mevcut yerel iş ortakları da dahil olmak üzere ilgili kilit kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bunlar veri olarak kullanılacaktır. Ayrıca bu bölgelerde Türk dış politikasına, Türk STK'larına ve barış sürecinde 'yumuşak güç' ve 'üçüncü taraf'ın rollerine ilişkin kanaatler İngilizce, Türkçe veya Tay dilindeki çeşitli belgeler üzerinden araştırılmıştır. Tüm bu veriler, bu çalışmada, yumuşak güç ve üçüncü taraf kavramlarını vurgulayan teorik çerçeveye dayalı olarak, Türkiye'nin dış politikasını analiz etmek için daha uygun bir zemin sağlayabilecek inşacılık teorisi vasıtasıyla analiz edilecektir.

İnşacılık, yumuşak güç ve üçüncü taraf arasındaki bağlantıyı daha iyi anlamak adına ilk bölümde bu tartışmalara dair teorik çerçeve netleştirilecektir. İkinci bölümde ise Türkiye'nin yumuşak gücünü uygulama ve arabulucu olma deneyimlerine ve Türkiye ile Güneydoğu Asya arasındaki ilişkilerin arka planına bakarak Türk dış politikasının gelişimine ilişkin bağlamsal çerçeve ele alınacaktır. Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde de Türkiye'nin sırasıyla Bangsamoro, Patani ve Arakan'daki politikaları ve durumu birer vaka incelemesi olarak derinlemesine tartışılacaktır. Bu çalışmanın son bölümü, Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerindeki politikalarının etkileri ve sonuçlarını analiz etmeye çalışacaktır. Bunu yaparken aynı zamanda ilgili aktörlere ve gelecek araştırmalara yönelik bazı öneriler sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: İNŞACILIK ÜZERİNDEN YUMUŞAK GÜÇ VE ÜÇÜNCÜ TARAF İLİŞKİLERİ TARTIŞMASI

Bir araştırma çalışmasında meselenin analiz çerçevesinin belirlenmesi çok önemlidir. Bu nedenle, bu çalışmanın ilk bölümünde çalışma boyunca kullanılacak teorik ve kavramsal çerçeve analiz edilecektir. Bu tez, temel olarak belirli uluslararası politikaların analizinde düşünsel faktörlerin önemini vurgulayan inşacı kuram üzerine odaklanmaktadır. Bununla beraber bu çalışmada Türk dış politikasının Güneydoğu Asya bölgesine yönelik geliştirdiği politikalar yumuşak güç kavramı çerçevesinde de ele alınacak ve böylece teorik perspektif genişletilecektir. Genellikle yapılan çalışmalarda yumuşak güç tartışması inşacı teori içine dahil edilmemesine rağmen, daha kapsamlı bir açıklamaya sahip olmak için bunlar arasında ilişki kurabilecek bazı noktaları bulduğumu düşünüyorum. Böylece bu çalışmada yumuşak güç tartışması dışında, tarafların çatışma bölgelerindeki pozisyonlarını tanımlamaya yardımcı olabilecek üçüncü taraf tartışmasını da bu inşacılık teorisi bağlamındaki tartışmalara dahil etmek istiyorum. İnşacı teorideki akademisyenler genellikle maddi ve maddi olmayan faktörlerin ilişkisine dikkat çekmektedir. Ben de bu noktanın önemini göz önünde bulundurmakla beraber, bu çalışmada üçüncü taraf ve yumuşak güç gibi kavramların yalnızca neo-realist ya da pasifist bakış açılarından ziyade bu çerçeve içinde de analiz edilebileceğini iddia etmeye çalışıyorum.

1.1 ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİNDE İNŞACILIK

Soğuk savaş ve soğuk savaş sonrası dönemde, dünya siyasetinin değişimi ile birlikte uluslararası ilişkiler alanında yeni terimler, kavramlar ve teoriler tartışılmaya başlanmıştır. Uluslararası ilişkileri, uluslararası sistem ve temel belirleyen olarak devlet üzerinden okuyan neo-realizm ve yine uluslararası ilişkileri uluslararası rejimler ve devletin davranışları olmak üzere iki önemli faktör üzerinden algılayan neo-liberalizm bunlardan bazılarına örnektir. Aynı dönemlerde İnşacılık teorisi ise bir taraftan maddi çıkarın önemini reddetmezken, diğer taraftan norm, kimlik veya kültür

gibi faktörlere dayalı düşünsel durumun önemini vurgulayan farklı görüşleri tartışmıştır.⁶ Başka bir deyişle, *“devletlerin güvenliğine veya iktidar açısından maddi çıkarlara odaklanan gerçekçilikten ve uluslararası aktörlerin birbirine bağımlılığı ile kurumsal bağlayıcılığın önemi vurgulayan liberalizmden farklı olarak inşacı teoride uluslararası politika, ilişkili aktörlerin kimlikleri ve eylemleri ile şekillenen ve kurumsal yapıların normatif değişiklikleri tarafından etkilenen bir etkileşim alanı”* olarak tanımlanmaktadır (Behtavesh, 2011). Fikri temelli tartışmaları gündeme getiren inşacılar için uluslararası sistemin yapısı, devletin kurmuş olduğu ve karşılığında devletin davranışlarını etkileyecek olan bir yapıdır. Bu anlamda devletlerin iç yapısı, uluslararası toplumsal yapıyı etkilerken; diğer taraftan dış sosyal ilişkiler de iç yapıyı etkilemektedir. Dolayısıyla, sosyal olarak inşa edilmiş dünyada, modellerin (patterns) varlığı, neden-sonuç ilişkileri ve devletlerin bizzat kendilerine ve bunları oluşturan uygulamaların bağlantısına dayanmaktadır. Bu noktada (Hurd, 2008: 300) Mercer

⁶ Lebow'un notlarında belirttiği gibi, inşacılığın temel fikirleri aslında uzun zamandan beri geliştirilmektedir. Öyle ki, eserinde belirli kimlikler üreten ve gücü farklı etki alanlarına aktararak sözleşme ve dil gibi konuları ele alan Thucydides bu bağlamda inşacılığın babası olarak da düşünülebilir. Bununla birlikte, birçok çağdaş bilim adamı, ‘bilimsel metodu teorikleştirmeyi reddeden sosyal bilimin ve diğer bilimlerin yorumlayıcı doğasını vurgulayan’lardan; ‘uluslararası ilişkilerin dinamiklerinin açıklanmasında doğa bilimi benzeri ve ampirik teorik anlayışların kullanımına izin verenler’e kadar inşacılığın çeşitli düşünce biçimlerinin olduğunu ileri sürmektedirler (Behtavesh 2011). İnşacılığın, Kuzey Amerika’da ve Avrupa’da ortaya çıkan farklı perspektiflerini analiz etmek için iki farklı soru ve yöntem vardır. Wendt, Adler, Onuf, Ruggie, Katzenstein ve Finnemore gibi akademisyenleri içeren Kuzey Amerika inşacılık teorisi yaklaşımında sosyal normlar ve kimlikler uluslararası politikada ve dış politika oluşturmakta önemli kaynaklardır. Bu bakış açısına doğal olarak, aktörler, normlar, çıkarlar ve kimlik arasındaki nedensel ilişkilere ve tümdengelim yöntemlerine odaklanan pozitivist söylem hakimdir. Kratochwil ve Hopf gibi düşünürlerden oluşan Avrupa merkezli inşacı teori yaklaşımında ise, dil, dilsel yapılar ve sosyal söylemler sosyal gerçeklik oluşturmada önemli unsurlardır. Bu grup, herhangi bir değişime yol açan olası faktörleri araştırmak için tümevarım yöntemini kullanma eğilimiyle pozitif bakış açısından uzaklaşmaktadırlar. Bununla birlikte, her iki taraf da uluslararası siyasetteki sosyal faktörlere dikkat etme konusunda ortak bir zeminde buluşurlar. Checkel ve Pouliot bir makalesinde "tüm inşacıların temelde aynı soruları gündeme getirdiği"nden söz eder (Checkel 2008) ve Pouliot (2004). Sosyal olgular toplumsal olarak nasıl oluşturulmaktadır ve küresel siyaseti ne şekilde etkilemektedir? Bu tür sorular inşacılık için önemlidir ve inşacıları ortak bir ontolojik zemine yönlendiren çalışma nesnelere olarak sosyal olgular, inşacılığın bu yönüyle özünü oluşturur. İnşacılık analiz seviyesine bağlı olarak üç biçimde sınıflandırılmıştır: sistemik (dizgesel), birimsel ve bütünsel seviyeler. Birincisi olan sistemik inşacılık, esas olarak Wendt’in eserleri temelinde şekillenmiş, devlet aktörleri arasındaki etkileşime ve bunlar arasında veya kendi içlerinde yaşananlara odaklanmaktadır. İkinci olarak Katzenstein tarafından temsil edilen birim düzeydeki inşacılıkta ise, ulusal güvenlik stratejilerinin yanı sıra “iç sosyal ve yasal normlar ile devletlerin kimlikleri ve çıkarları arasındaki ilişkiye” odaklanılmaktadır (Reus-Smit 2005). Son olarak, Ruggie ve Kratochwil’in yazılarından oluşan bütüncül inşacılık yaklaşımında, devlet kimliklerinin ve çıkarlarının inşası üzerine yapılan açıklama sürecinde uluslararası ve yerel alanı birleştiren biçimdir. Bütüncül inşacılık, daha sonra yerel ve uluslararası alanları "tek bir sosyal ve politik düzenin iki yüzü" olarak tarif eder. (Behtavesh 2011)

(1995: 229-252) ve Katzenstein (1996) ülkeler arasındaki etkileşimlerin belirli çıkarlar ve kimlikler ürettiğini iddia etmektedirler. Kimlik de böylece bunun karşılığında çıkarların bir kaynağı haline gelmektedir. Ruggie de aynı şekilde, yapı ve aktörler arasındaki etkileşimin her iki tarafa da bağlı iki yönlü bir süreç olduğunu düşünmektedir (1983: 261-285). Checkel bu noktayı net bir şekilde açıklamaktadır: “dünya siyasetinin failer (bireyler, devletler, devlet dışı aktörler) ve bunların daha geniş çevre yapıları arasındaki etkileşim süreci” olarak yorumlar (Checkel, 2008: 72). Yani failer ve yapılar arasındaki ilişkilerin ‘karşılıklı anayasa’ süreci vasıtasıyla oluşmasından bahsetmektedir. Dolayısıyla, zaman veya mekanlar üzerinden fikir ve uygulamaların çeşitliliğine dayanarak “öncesinde sağlam ve öngörülebilir olan kalıplar da değişebilmektedir” (Hurd, 2008: 300).

Wendt’in argümanı, ana akım uluslararası ilişkiler teorisinde ihmal edilen maddi güçlerin fikirler tarafından ne ölçüde oluşturulduğu meselesine önemli bir katkı yapmaktadır. Etkileyici bir inşacı düşünür olan Wendt toplumsal olguların insan yapımı olduğuna dikkat çekmektedir (1995: 71-81). Wendt’in uluslararası politik kuramının özü, uluslararası sistemin bir “toplumsal yapı” olarak anlaşılmasını salık veren realist ve liberal teoricienlerin kuramsallaştırdığı ve uluslararası ilişkilerin pozitivist ve materyalist görüşleri ile ters düşmektedir. Bu sosyal yapının üç ana unsuru vardır: paylaşılan bilgi, malzeme kaynakları ve uygulamalar. İnşacılık, toplumun maddi temelini inkâr etmeksizin fikirlerin işlevini vurgular; çünkü fikirler, maddi dünyanın temel yapı taşlarıdır ve insanların davranışlarını değiştirebilmektedirler. Başka bir deyişle, maddi güçler insan yaşamındaki anlamlarını belirleyen sosyal kavramlar aracılığıyla anlaşılabilir.⁷ Dolayısıyla, inşacı teoride çıkarlar, toplumsal yapının ürünlerinin bir parçası olarak görünmektedir. Wendt, normların, geleneklerin, kültürlerin ve öğrenmenin bir ülkenin vatandaşının davranış ve çıkarlarını değiştirebileceğine inanmaktadır (1992: 391-435). İnşacılık anarşiyi, devletin yarattığı ve -anarşiyi, kendi-kendine-yardımla kaçınılmaz sonucu olarak gören rasyonalizme karşıt olarak- devlet müdahalesi yoluyla değişmeye duyarlı bir olgu olarak görmektedir. Wendt’e göre neo-realizm, yapısal olması ve çatışmaya dayanması

⁷ Adler ve Barnett (1998), insan etkinliklerinin, böyle bir etkinliğin bir tezahürü olan malzeme kültürü ile birlikte, bilgi paylaşımı yoluyla yürütülmekte olduğu açıklamasını genişletmektedir. Ayrıca, Finnemore (1996), fikirler aracılığıyla, normlar, kurallar ve ülkelerin kimliklerini şekillendirdiği ve çıkarlarını yeniden tanımladığını vurgular.

üzerine kurulu anarşinin tek bir mantığı olduğunu varsaymaktadır. Wendt anarşiyi iş birliğine götüren bir süreç olarak gören neo-liberalizmi de tartışmaktadır. (Weber, 2013: 64)

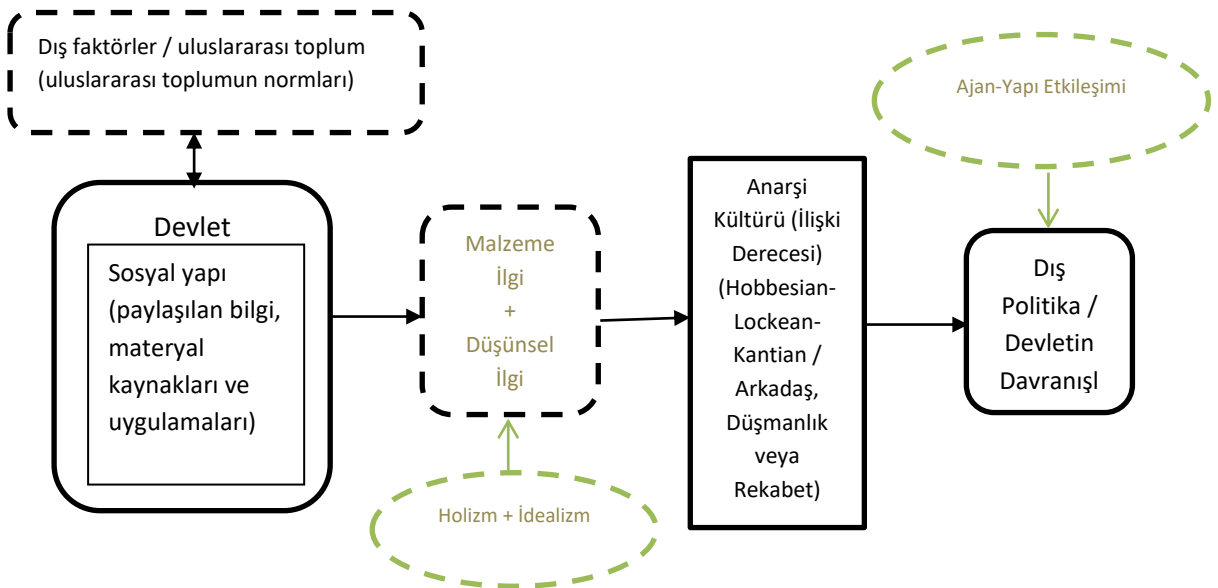
Wendt bu varsayımı reddeder ve bunun yerine, üç mantık ya da Hobbesci, Lockçu ve Kantçı anarşi kültürlerini anlatır. *"Bu anarşi kültürleri, devletlerin 'kendilik' ve 'öteki'yi temsil ettiği, düşman, rakip ve dost olarak adlandırılan üç farklı role dayanmaktadır."* (Makinda, 2000: 389-401). Wendt'e göre, "asıl soru, anarşi gerçeğinin tüm bu türden etkileşimler için makro düzeyde tek bir mantık gerçekleştirme eğilimi yaratıp yaratmadığıdır." İnşacılık için bu, devletler arasındaki toplumsal ilişkilerin, anarşik sistemi anarşik olmayan bir şeye dönüştürebilecek değişimlerine imkân alanı açar (Wendt, 1999: 247). Wendt daha sonra, yapının da faillerin söylemsel uygulamaları tarafından yeniden üretildiğini ve değiştirildiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, inşacı teori, insan etkinliği tarafından inşa edilen ve yeni toplumsal uygulamaları örnekleyerek aşılabilir olan tarihi ve sosyal uygulamaları fark etmiş gözükmektedir (Wendt, 1999: 247). Wendt, *"diğer devletlerle olan etkileşim, aktörleri "kendilik" in anlamlı tekrar tanımlamalarına götürebilir"* demektedir. Etkileşim sürecinde, iki devlet, 'Ego' ve 'Alter' olarak adlandırılan belirli roller üstlenirler ve bir "diğer"ini kontra-rolleri (counter-roles) karşılama kullanırlar (Guzzini ve Leander, 2005: 5). Bu nedenle, yapının varlığı failer ve etkileşimli uygulamalarda ortaya çıkar.⁸

Bu temelde, devletin eyleminin sonucuna götüren bir toplumsal teori olarak inşacılığın üç temel ilkesi vardır. Bu ilkeler "insanların diğer aktörlere karşı bu aktörlerin kendileri için sahip oldukları anlam temelinde hareket ettikleri toplumsal bilgi, etkileşimden kaynaklanan örgütlü eylem üzerine imaları olan toplumsal pratiği ve yerleşik etkinlik içinde ve aracılığıyla üretilen toplumsal kimlik ve çıkarları"

⁸ İnşacılar için, geçmişteki düşüncelerin ve eylemlerin yanı sıra gelecekte ortaya çıkarılacak ilişkiler uluslararası ilişkileri etkilemeye devam edecek diyebiliriz. Bu noktaya gelinceye kadar, Wendt'in "uluslararası hayatın ontolojisi idealist ve bütüncüldür" temelli anlayışını açıklayabiliriz. (Makinda 2000) Cynthia Weber (2013). İlginç bir şekilde bu noktada "eğer devletler birbirine karşı çelişkili davranırsa, o zaman uluslararası anarşinin 'doğası'nın çelişkili olduğu" sonucuna ulaşılmaktadır. "Devletler birbirleriyle iş birliği içinde hareket ederse, o halde uluslararası anarşinin 'doğası'nın iş birliği olduğu anlaşılacaktır. Uluslararası anarşinin sözde 'doğası'na odaklanmak yerine, bu efsaneye göre odaklanmamız gereken, uluslararası politikada çatışma ve iş birliğini anlamak için devletlerin ne yaptığıdır. Devletler uluslararası anarşinin "doğası'nı belirlerler. Ve en önemlisi, devletlerin ne yaptığı kendi kimlik ve çıkarlarının ne olduğuna ve kimlikleriyle çıkarlarının nasıl değiştiğine bağlıdır."

içermektedir (Weber, 2013: 65). İnşacılık, belirli bir devletin yapısının, faillerin kendilerini devlet ve hatta uluslararası topluma ilişkili olarak tanımlamak için gösterdikleri gönüllülüğe dayandığını öngören bir kavramdır ve o halde bunu destekleyen şekilde davranır. Bu bağlamda, inşacı için yapı, aktörleri, etkileşim sürecindeki kimliklerini ve çıkarlarını yeniden tanımlamaya yönelmekte ve böylece aktörler süreç tarafından "sosyalleştirilmektedir". İnşacılık hem maddi hem de maddi olmayan faktörlerin rolünün gerekliliğini vurgular. Ya ülkelerin iç siyasal süreçleri ya da bu faktörlerin dinamiği, devletin dünyayı (arkadaşlık, rekabet ya da düşmanlık üzerinden) algılayışı ve onunla olan etkileşimi, devletlerin başka devletlere karşı davranışlarını etkileyebilir. Dolayısıyla, bu 'düşünsel yapılar, aktörlerin kendilerini tanımlama biçimlerini şekillendirebilir- kim olduklarını, amaçlarının ve oynamaları gerektiğine inandıkları rollerin ne olduğunu gibi- (Copeland, 2000: 187-212). Aynı zamanda, kimlikler ve bunların benzeşen çıkarları öğrenilir ve o zaman başkaları tarafından aktörlere nasıl davranıldığına karşılık olarak güçlendirilmiş olurlar. Bu nedenle, bu tezin temel çerçevesi olacak inşacı fikirler, inşacıların maddi çıkarları, toplumsal yapılardan etkilenen düşünsel çıkarı birleştirmeye çalışması açısından ele alınacaktır. O yüzden, uluslararası politikanın görüşüne gelindiğinde, inşacılar, devletin davranışını, bazı maddi olmayan faktörler aracılığıyla inşa ediyor olmadı bağlamında da anlamamızı sağlayacaktır.

Şekil 1.1 : İnşacılıkta Devletin Davranışları

Yukarıda bahsedilen inşacı çerçeveyi başlangıç noktası olarak kullanmak için, yumuşak güç ve üçüncü taraf kavramlarını birbiriyle ilişkilendiren tartışma bu kısımdan sonra devam edecektir. Bu tezde, çok disiplinli yaklaşımı kullanmayı tercih ediyorum. Çünkü devletin diğer çatışma alanlarındaki rollerini anlamak için uluslararası ilişkilerin kapsamı ile çatışma çözümü arasında bağlantı kurulması gerektiğini düşünmekteyim. Ancak bu üç terim (inşacılık, yumuşak güç ve üçüncü taraf) nasıl ilişkilendirilebilir sorunsalı karşımızda durmaktadır? Bu çalışmada Güneydoğu Asya bölgesindeki Türkiye varlığına yönelik kapsamlı bir analiz çerçevesine yol açacak şekilde bu kavramların olası ilişkilerini araştırma gayretindeyim. Buradaki teorik argümanım, yumuşak güç ve üçüncü taraf kavramlarının uluslararası politika çerçevesinde alternatif bir yaklaşım olabileceği yönünde olacaktır.

1.2 YUMUŞAK GÜCÜ İNŞACI TEORİ İÇİNDEN ANLAMAK

1.2.1 Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak Güç fikri genellikle, devletlerin karşılıklı olarak çıkar gözetledikleri ve bu çıkarların var olması durumunda iş birliği geliştireceklerini iddia eden neo-liberal uluslararası ilişkiler teorisinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Yumuşak güç, Joseph Nye tarafından devletin güç kullanmadan istediklerini elde etme yeteneği olarak açıklanmaktadır. İktidar kavramı hakkında konuştuğumuzda ise, bu kavramın şiddet ya da nezaket gibi farklı yoğunluk derecelerine sahip çeşitli biçim ve modelleri vardır. Plato'dan ve Aristoteles'e, Machiavelli'den Hobbes'a, Pareto'dan ve Weber'e, David Hume'dan E. H. Carr'a ve Hans Morgenthau'ya kadar birçok siyaset düşünürü iktidar kavramına ilgi göstermiştir. Dahl iktidarı şu şekilde açıklamaktadır: "*Modern sosyal bilimdeki iktidar terimleri, bir ya da daha fazla birimin davranışlarının bazı durumlarda diğer birimlerin davranışına bağlı olması şeklinde sosyal birlikler arasındaki ilişkilerin alt kümelerini ifade eder.*" (Dahl, 1968: 407)

Max Weber, iktidarın tanımını ya kazandığınız ya da kaybettiğiniz sıfır-toplamlı bir oyun şeklinde aktarırken; Roderick Martin iktidarın, bir ilişkinin sonucu olduğunu düşünmüştür (Pallaver, 2011: 30-35). Soğuk Savaş dönemi öncesinde iktidar, "nüfus büyüklüğü, bölge, doğal kaynaklar, ekonomik güç, askeri güç ve toplumsal istikrar" gibi kriterlerle ölçülmekteydi (Pallaver, 2011: 12). Soğuk savaş boyunca iktidarlar, güç dengesini ve vekâlet (proxy) savaşını devam ettirmek için askeri ve radikal politikaya odaklandı. Bununla birlikte savaşın propagandasını üretmek için radyo kanalları veya gazeteler gibi yumuşak güç araçlarından faydalandı. Joseph Nye bu konudaki düşüncesini, "*Soğuk Savaş döneminde Batı Bloğu, Sovyet saldırganlığını caydırmak için sıkı bir güç kullanırken, bunun yanında demir perdenin komünizme olan inancı aşındırmak için de yumuşak güç kullandı.*" şeklinde dile getirmiştir (Nye, 2006).

Soğuk Savaş sonrası dönemde, ise yeni bir konu olarak yumuşak güç meselesi giderek daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş'ın bitimiyle küresel siyasetin çehresi de değişmiş ve artık sadece devletler düzeyindeki diplomasi ve askeri gücün kapsamı uluslararası ilişkileri açıklamak için yetersiz hale gelmeye başlamıştır. Yeni aktörler, yeni siyaset yapma biçimleri ve çıkar değişiklikleridir, bu yeni paradigmaları ve aynı şekilde iktidar kavramını anlamak için yeni kavram ve kuramlara ihtiyaç duyulmasına da sebep olmuştur (Ekşi, 2014: 19). Soğuk Savaş'tan sonra, uluslararası kurumların konumu, evrensel değerler, devlet dışı aktörler, kültür, ideoloji vb. konular uluslararası ilişkiler teorisinde çok önemli hale gelmişlerdir (Layne, 2010: 52).

Yumuşak güç terimi ilk olarak Harvard Üniversitesi Profesörü Joseph Nye tarafından *Zorunlu Liderlik: Amerikan Gücünün Değişen Doğası* (1990) isimli kitabında kullanılmıştır. Nye, ABD için dış politika araçlarını tartışmak için yumuşak güç meselesini gündeme getirmeye başlamıştır. ABD'nin güçlü devlet olabilmesi için yalnızca askeri ve ekonomik yeteneğe değil; aynı zamanda diğer devletleri Amerikan çıkarları doğrultusunda etkileyebilen yumuşak güce de sahip olduğunun üzerinde durmuştur (Itantis in McKercher, 2012: 441). Dahası, Nye'a göre değişen uluslararası sistemde, ABD için süper güç statüsü, artık sadece askeri güç ya da ekonomik güçle sağlanamazdı. Aynı anda yumuşak güç kaynaklarının da kullanılması, ABD'nin hegemonik konumunu devam ettirecekti (Zahran ve Ramos, 2010: 13,28). Bu

durumda, Keohane ve Nye'nin sözleri ya toplumlar ve hükümetler arası ya da ulus ötesi çoklu aktör düzeyleri arasındaki ilişkilerden ve aynı zamanda askeri gücün azaltılmasından oluşan "karmaşık bağımlılık" ilişkisi olarak karşılık buldu (Rana, 2015: 291-292). Bu aşamada Gallarotti olumlu imajın ve yumuşak gücün diğer ulusların nazarı dikkati çekmesini sağlayacak bir saygı ve hayranlık aracı olabileceğine dikkat çekti. Hatta saygı ve hayranlık duyulan bu ülkenin politikaları itibarıyla taklit edilebileceğini iddia etmiştir. *"Bu nedenle, ulusa etki eden konularda alınan kararlar, saygın ve hayran olunan milletin çıkarları için daha elverişli bir seçenek yelpazesine dahil edilebilir"* (Gallarotti, 2010: 21)

Joseph Nye, cezbetme ve üye olarak seçme' gibi gücün sonuç elde edebilmek adına (1) askeri güçle baskı, (2) ekonomik kaynaklarla veya diğer kaynaklarla teşvik ve (3) bir devletin kendi halkı için başarılı bir devlet olarak kurduğu model gibi üç yolla bunun nasıl uygulanabileceğini ayrıntılı bir şekilde irdelemektedir (Anas, 2011: 238). Nitekim burada gösterilen yollar savaş sonrası dönemde çok etkili bir biçimde işlenmiş ve geliştirilmiştir. Joseph Nye yumuşak güç ile ilgili çalışmalarını daha sonra sırasıyla *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarıya Ulaşma Yöntemleri* (2004), *Yönetecek Güçler* (2008) ve *Gücün Geleceği* (2011) adlı kitaplarında ve makalelerinde daha da geliştirerek ve belirginleştirerek ortaya koymuştur. 11 Eylül sonrasında Afganistan ve Irak'taki savaşı takiben Amerika'nın sert güç bağımlılığına karşı geliştirdiği eleştirileri yoğunlaşmış ve bunun sert gücün kullanımının başarısızlığı olduğunu iddia etmiştir. Nye'in bu ABD dış politikasını eleştirisi; uluslararası toplumun kalplerini ve zihinlerini kazanabilecekleri dış politika stratejisini destekleme konusundaki önerisini de doğrulamaktadır (Anas, 2011: 238). Nye için bu güç kaynağı devletin hedeflerini de gerçekleştirebilecek kapasiteye sahiptir.

Modern uluslararası siyasette yumuşak güç, *"hâkim değerler, iç pratik ve politikalar ile bir devletin uluslararası ilişkilerini yürütme tarzı"* gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Nye, yumuşak gücün *'istediğin şeyi zorlama veya yatırımlar yerine cazibe yoluyla elde edebilme yeteneği'* olduğunu belirtir (Nye, 2004: X). Bunu, *"diğerlerinin ne istediğini, birinin kendi kültür ve değerlerinin çekiciliğine dayanarak şekillendirme kabiliyeti demek olan eş seçimli güç"* veya *"başkalarının bazı tercihlerini ifade etmemesini sağlayacak bir şekilde siyasi tercihlerin gündemini*

değiştirme yeteneği" olarak tanımlar (Anas, 2011: 239). Bu yönüyle, yumuşak güç uygulamak, inandırma veya ikna kabiliyetine ve diğerlerini cezbetme kapasitesine bağlıdır. Nye bunu şu şekilde iddia eder:

"Yumuşak güç, iş birliğine ve paylaşılan değerlere, adalete ve bu değerlerin elde edilmesine katkıda bulunma görevine karşı bir cazibe oluşturmak için (güç ve para haricinde) farklı bir değer kullanmaktadır." (Nye, 2004: 7)

Yumuşak güç, bir ülkenin kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının çekiciliği nedeniyle ortaya çıkar (Nye, 2004: X). Bu unsurlar, gücün maddi olmayan sonuçlara etki eden başka bir yüzünü de göstermektedir. Daha sonra bunu açarak, yumuşak güç için birincil kaynakların, devletin başkalarına cazip gelebilecek kültüründen, devletin ulusal veya uluslararası düzeyde sorunları ele almak için temel çerçeve olarak kullandığı siyasi değerlerden ve devletin meşru ve ahlaki yetki alabilen dış politikalarından oluştuğunu belirtmiştir Nye. Bu bağlamda bir devlet, yumuşak güç üretmek için evrensel değerlere ve başkalarıyla paylaşılan menfaatlere ulaşabilen yumuşak aletler kullanmalıdır (Li, 2009: 3-10). McAdam ve Weber'in de belirttiği gibi *"Devletlerin belirli dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için maddi olmayan araçları kullandıklarında yumuşak güç kullanmış olduklarını"* söylemek mümkündür (Kroening, McAdam ve Weber, 2010: 413). Yumuşak güç girişimlerine örnek olarak Kanada uluslararası yardım kapasitesi vakasının yanı sıra, Norveç'in yumuşak gücünü artıran; Filipinler, Balkanlar, Kolombiya, Guatemala, Sri Lanka ve Orta Doğu'daki barış görüşmelerinde arabuluculuk görevi vasıtasıyla Norveç Luteryan misyoner miras değeri, vb. gibi vakıalar gösterilebilir (Pallaver, 2011: 92-93).

Belirtilmesi gereken diğer bir husus yumuşak güç için önemli olan bir diğer hususun meşruiyet olduğu gerçeğidir. İnsanlar veya herhangi bir devlet, yumuşak güç unsurlarının meşru olduğuna inanmazsa, bu unsurlar onları herhangi bir tehdit kullanmadan uymaya ve gönüllü bir şekilde takip etmeye ikna edemeyebilir. Bu yönüyle Nye'nin bakış açısıyla yumuşak güç, işlevsel olarak gerek kendi erdemlerine gerekse diğerlerinden gelen etkilere dayanmaktadır (Parmar and Cox, 2010: 54). Yani *"Yumuşak güç, partner isteyen bir dandır"* (Nye, 2011: 54). Böylece, yumuşak güç ancak güçsüz aktörler bu komutu kabul edip güçlü aktörlerin istediği hedefe gönüllü olarak devam ederse işe yaramaktadır (Pallaver, 2011: 88). Sonuç olarak, yumuşak gücü ve olumlu imajı olan bir ulus, diğer ülkelere barışçıl bir kültür sağlamak için

ilham verebilir ve böylece sert güç masrafları için çok fazla harcama yapma ihtiyacından kaçınabilir (Purushothaman, 2010: 1-16). Kroening, McAdam ve Weber, yumuşak gücün etkili bir şekilde uygulanabilmesi için her devletin aşağıdaki gibi davranması gerektiğini tavsiye etmektedir:

"... fikirlerin faal bir piyasasında arzu edilen bir hedefle iletişim kurun, hedefi ilgili siyasi konularda tutumunu değiştirmeye ikna edin ve hedefin yeni sahip olduğu tutumunun uluslararası siyasi sonuçları etkilediğinden emin olun. Bu koşulların her biri gereklidir; ancak birlikte ele alındığında, bir devletin yumuşak gücü etkin bir şekilde kullanabilmesi için yeterli olabilir de olmayabilir de. " (Kroening, McAdam ve Weber, 2010: 413)

Bu bağlamda, yumuşak gücün başarısının esasen devletin uluslararası toplum içindeki itibarına ve devletler arasındaki bilgi akışına bağlı olduğu da savunulabilir (Folorunso, 2013: 172).

Her kaynağı yumuşak güç için düşünürsek, bu kaynakların hem materyal hem de düşünsel araçlar vasıtasıyla yerine getirilmesi gerektiğini rahatlıkla anlayabiliriz. Yumuşak gücün kaynaklarından biri olan kültür, yumuşak gücün en önemli dayanağı olarak algılanmaktadır. Kültür, gıdadan medya ve moda kadar birçok konuyu kapsar. Bu bağlamda, Nye, McDonalds'dan Hollywood filmlerine kadar Amerikan kültürünün etkisinin dünyanın pek çok yerinde olduğunu düşünmektedir. Kültürel kaynak esasında hükümetin kontrolü altında değildir. Bununla birlikte, bazı açılardan, yerel politikalar yumuşak gücü etkileyebilmektedir.

"Teknolojinin sınırları aşarak insanları birbirine bağladığı küreselleşen dünyada, kültür, sıradan insanlara yakın ve dokunulabilir bir şey gibi görünmekte ve farkında olmaksızın halkın tutumuna etki edebilmekte veya belli noktalarda kasıtlı olarak uluslararası politikaya doğru itebilmektedir. Popüler kültür ve medya sıklıkla yumuşak güç kaynağı olarak, bir ulusal dilin veya belirli bir normatif yapılar kümesinin yayılışına benzer şekilde tanımlanır." (Folorunso, 2013: 172)

İnsan hakları ve demokrasi kavramı gibi siyasi değerler bu bağlamlarıyla Amerikan etkisini de güçlendirmektedir (Itantis in McKercher, 2012: 442- 443). Yakın geçmişte bu kavram daha çok dış politika kapsamında değerlendirilirken, günümüzde artık dış yardım, kalkınma yardımı, çok taraflı diplomasi, uluslararası kamu mallarının sağlanması, demokrasinin gerektirmeleri (implications) gibi geniş bir yelpazedeki unsurları da belirtir şekilde değerlendirilmektedir (Parmar and Cox, 2010: 58).

Nye, pek çok farklı kaynağın, hatta bazı koşullarda askeri veya ekonomik kaynakların yumuşak güce katkıda bulunabileceğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Hitler ve Stalin gibi diktatörler, yenilmezlik ve kaçınılmazlık efsaneleri üretmek için taktikler kullanmışlar ve başkalarını kendilerine katılmaya ikna etmek için beklentiler yaratmışlardır. Nye bu durumu *"iyi işleyen bir askeriye hayranlık kaynağı olabilir"* şeklinde savunmaktadır. 2005'te Hint Okyanusu'nda meydana gelen tsunami ve Güney Asya depreminden sonra ABD ordusunun insani yardım operasyonu, ABD'nin olumlu cazibesini destekleyebilecek örneklerden gösterilebilir. Diğer taraftan askeri iş birliği ve farklı devletler arasındaki eğitim programları bu yönleriyle de ulus ötesi ağları güçlendirebilmeye potansiyeline sahiptir. Ekonomi alanı için konuşursak, bazen başarılı bir ekonomi de önemli bir cazibe kaynağıdır. Gerçekte, ekonomik bir ilişkinin hangi kısımlarının sert güç veya yumuşak güç olduğunu ayırt etmek oldukça zor olabilmektedir. Örneğin, Avrupalı liderler, diğer ülkelerin ekonomik çıkarları için Avrupa Birliği'nin bir parçası olma isteklerini Avrupa'nın yumuşak gücünün bir işareti olarak görmektedirler (Nye, 2006). Öte yandan, belirli bir devletin cazibesine etki eden askeri ve ekonomik kaynak yumuşak güç kaynakları da olabilmektedir. Ancak bu iki araç genellikle zorlayıcı yollarla uygulanmakta ve yumuşak güç yerine sert güç kategorisinde sınıflandırılmaktadır.

Bu noktaya kadar anlatılanlarla beraber cazibe ve iknanın yumuşak güç kaynakları için bir etki olacağı da rahatlıkla iddia edilebilir. Bununla birlikte, bazı eleştiriler, bu yumuşak güç unsurlarının her zaman çekici veya ikna edici etkilere neden olamayacağını; bunun yerine kültür, ideoloji, değerler veya normlar gibi faktörlerin hegemonik güç, düşmanlık veya çatışmalar üretebileceğini savunmaktadır. Bazen yumuşak ya da sert olsun güç kaynaklarının doğrudan etkisini de göremeyebiliriz. Bu nedenle, gücün dikotomik kavramları, küresel siyaseti anlamak için yeterli olmayabilir. Nye bu bağlamda sert güç ve yumuşak gücün bazen birbirine karışabileceğini ve birbirlerini etkileyebileceğini belirtmektedir (Li, 2009: 4-6). Nye bir bakıma yumuşak gücü sert güçten ayırmamakta ama aralarındaki bir derece farklılığa işaret etmektedir. Yumuşak güç konsepti, sert gücün bir evrimi yahut yedeği değildir (Pallaver, 2011: 87). Nye da bu durumu *"Sert ve yumuşak güç kavramlarının her ikisi de diğerlerinin davranışlarını etkileyerek kişinin amacına ulaşma becerisinin bir yönü olduğu için birbirleriyle ilişkilidir"* şeklinde dile getirmektedir (Nye, 2004:

7). Bir başka eleştiriye göre politika, devletin karar mercileri tarafından yürütüleceği için kamuoyunu etkileyen yumuşak güç dış politikayı yönlendiremeyebilir. Bununla birlikte, Nye'a göre "yumuşak güç nadiren yeterli olmasına rağmen, politika için bir 'etkinleştirme' veya "devre dışı bırakma" bağlamı yaratmaya yardımcı olabilir (Nye, 2009: 160-163). Nye yine de yumuşak gücün tüm sorunları çözemediğini itiraf etmektedir. Amerikan kültürü benzeri bazı yumuşak güçler, bazı önemli siyasi aktörleri ABD'ye yönelik konum ve politikalarını değiştirmeleri adına etkileyememektedir. Her halükârda, yumuşak güç kaynakları, "demokrasinin teşvik edilmesi, insan haklarının korunması ve sivil toplumun geliştirilmesi" gibi bazı şiddet içermeyen değerleri geliştirebilir (Nye, 2009: 160-163).⁹

Bu noktada Türkiye'nin yumuşak gücünü değerlendirme açısından, özellikle Güneydoğu Asya çatışma bölgelerinde ve diğer Müslümanların çoğunlukta yaşadığı çatışma bölgelerinde insani yardım diplomasisi ve din olmak üzere yumuşak güç üreten iki ana unsur olabileceği söylenebilir. Bazı araştırmalar, bu bölümden sonrasında üzerinde duracağım insani yardım diplomasisi ve dinin yumuşak gücün sonucu ile olan ilişkisine çoktan değinmiştir.

1.2.1.1 Yumuşak Güç ve İnsani Diplomasi

Türkiye'nin yumuşak güç araçlarına bakarken insani yardım diplomasisinin bu bağlamda nasıl işlevselleştirildiği göz önünde bulundurulmalıdır. 21. yüzyıl uluslararası diplomaside, yumuşak güç kaynakları ve kullanımı daha genişlemiştir. Bu durum aynı zamanda, devletten halka (devlet aktörlerinin resmi mekanizmaları yoluyla) ya da halktan halka (devlet dışı aktörlerin faaliyetleri, örneğin sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve eğitim enstitüleri veya medya aracılığıyla) gibi farklı

⁹ Nye bu eleştirilerin üstesinden gelmek için başka bir kavram olarak "belirli koşullarda sert mi yoksa yumuşak gücün mü daha uygun olacağına bağlı olarak, sert ve yumuşak gücü etkili bir şekilde birleştirme becerisi" anlamına gelen akıllı gücü ortaya atmaktadır (Nye,2011). Akıllı güç stratejisinin amaçlarını gerçekleştirmek için, hedefler veya neticeler, mevcut kaynaklar ve bağlamlar, denemelere yönelik pozisyon ve tercihler, güç davranış biçimleri ve başarı ihtimali gibi meseleleri içeren cevaplanması gereken bazı sorular sunmaktadır. Böylece, "akıllı güç, birinin hedeflerine ulaşmak için hem sert hem de yumuşak güçten faydalanarak entegre bir strateji, kaynak tabanı ve alet kitini geliştirmesi anlamına gelmektedir. Bu, güçlü bir askeri gerekliliğin altını çizen; ancak aynı zamanda devlet etkisini genişletmek ve bir devletin eyleminin meşruiyetini sağlamak için ittifaklar, ortaklıklar ve kurumlara her seviyede büyük yatırımlar yapan bir yaklaşımdır. Küresel malın sağlanması bu çabanın merkezinde yer alır; çünkü bu, devlete, ezici gücüyle dünyanın geri kalanının çıkar ve değerlerini uzlaştırmada yardımcı olmaktadır" (Armitage ve Nye 2007).

ilişki düzeyleri düzeyindeki kamuoyunun yönelimlerini belirleyen faaliyetler anlamına gelen kamusal diplomasi için de geçerlidir (Tüney, 2016). Kalın kamusal diplomasinin amacının devletin olumlu itibarı için sonuç elde etmek adına başkalarına bazı hizmetler sunmanın yanı sıra, gerçeği ve verileri stratejik bir iletişim olarak kullanmak olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda kamusal diplomasi, dış politikayı devlet aktörleri arasındaki ilişkilerin ötesine götürür. Karşılığında ise devletin politikalarına etki edebilecek olan kamusal alanda diplomatik iletişime yer verir (Kalın, 2010). Devlet dışı aktörlerin başını çektiği bu diplomasi yaklaşımında ya da gayri resmi diplomaside, diplomasinin biçimleri de çatışma çözümü ile ilgili faaliyetler de buna dahil edilerek daha barışçıl etkinlikleri kapsar hale getirilmiştir (Jönsson ve Aggestam, 2009: 48; Smith, Minear'da ve Smith, 2007: 41). Bu açıdan insani yardım diplomasisi de artık kamusal diplomasinin bir parçası olarak yumuşak güç tartışmaları çerçevesinde ele alınmaktadır. Böylece insani diplomasi de politik araçlardan olan kurumsal çatışma çözümü ve gönüllü yardım vasıtasıyla yapılan insani girişimleri kullanarak bir yumuşak güç aracı olabilmektedir.

İnsani yardım diplomasisi, uluslararası alandaki yeni bir diplomasi biçimini açıklamak için kullanılan terimdir. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu'na (UKKDF) göre "*insani diplomasi, her zaman savunmasız insanların çıkarları doğrultusunda ve temel insani ilkelere tam bir saygı içinde hareket etmek adına karar merciilerini ve kanaat önderlerini ikna etmektedir.*" (Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Derneği Federasyonu, t.y.). Bu bakımdan insani diplomasi, insani mesajı dile getiren ve insan vicdanında daha aktif rollere yönelik küresel değişimi güçlendiren iknaya dayalı bir mekanizmadır. İnsani yardım diplomasisi, Uluslararası İnsani Hukuk uyarınca ihtilafli bölgelerdeki insanlara yardımcı olma ve onları koruma stratejileri üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, insani diplomasinin siyasi çatışma alanında insan haklarına yönelik farkındalık yaratma araçlarından biri olduğunu söyleyebiliriz Toplum, salt sınır-ölçekli (border-limited) çerçevenin ötesinde, insan odaklı bir yaklaşıma dönmeye çağırılmaktadır. Smith insani diplomasinin ideal tiplerini üç kavrama ayırmaktadır: "*Birincisi, insani çalışma ve diplomasinin iki ayrı parçası ve hatta bazen birbiriyle çelişen bir türü olan oksimorondur. İkincisi, insani yardım görevlilerinin gündelik temelde yaptıkları bir kavram olan sağduyulu açıklamalardır. Üçüncüsü, insani yardım faaliyetlerinin aşırı politize edilmesi riskini kabul eden ve*

bazen insani hedeflere ulaşmak için üçüncü taraflarla diplomatik görüşmelere ihtiyaç duyan bir fikir olarak ehven-i şerdir (a necessary evil).” (Smith Minear’de ve Smith, 2007: 38).

Çatışma bölgesi söz konusu olduğunda, insan hakları nosyonunun insani yardım çalışmalarına uygulanması hususu son zamanlarda giderek daha fazla tartışılmaktadır (Cotterrell, 2005: 1). Bu aşamada kısaca insan hakları kavramından bahsetmek de önemli olacaktır. İnsan hakları söylemi, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra özellikle Holokost hadisesine tepki olarak ortaya çıkan bir kavramdır. Bu hadise sonrasında, toplumu "Batı uygarlığının itibarını yeniden kazanmak adına" harekete geçirmek için insan hakları hareketleri oluşturulmuştur. Bu meseleye karşılık olarak, 1948'de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler tarafından 'insan haklarının temel beyanı' olarak kabul edilmiştir (Webel and Galtung, 2007: 163). Böylelikle bir bakıma insan hakları kavramı yasal çerçeve içine de girmiştir. İşin esasında da insan haklarının kanunla korunması gerekmektedir. İnsan haklarının kapsamına giren haklar arasında "*haysiyetin korunması hakkı, ifade özgürlüğü ve tehdit veya ayrımcılığa maruz bırakılmama hakkı gibi*" hususları saymak mümkündür (Webel ve Galtung, 2007: 165). Diğer bir açıdan, insan haklarını destekleyici faktörlerin yasal prosedürlerden daha fazla işin içine dahil edilmesi gerekmektedir. Bu faktörler, "kültürel normlar ve beklentiler, gerçekliğin medya tarafından inşası, ebeveyn etkileri, eğitimsel deneyimler ve mahalle baskısı vb." gibi hususlar olabilir. Bu bağlamda bir toplum yalnızca güç uygulamak için yasayı kullanarak değil; daha etkili koruma adına güvenlik ağı olması için insan haklarını kendi kültürüne dahil etmelidir (Webel and Galtung, 2007: 165-166). İnsan hakları kavramı artık çok popüler hale gelmiş ve genişlemiş durumdadır. Birleşmiş Milletler Beyannamesinin yanı sıra "*birçok uluslararası bildiri ve insan hakları sözleşmeleri, BM İnsan Hakları Komisyonu, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Komisyonu, birçok ülkenin anayasalarına ya da tüzük kitaplarına giren insan hakları bölümleri ve son olarak 'insan haklarını' çeşitli kampanyaları için bir araç olarak kullanan birçok bireysel ve tüzel kişilerin eylemleri*" bunların arasındadır. (Webel and Galtung, 2007: 166)

Çatışma çözümünde, yalnızca insanların ihtiyaçlarına odaklanmak yerine, hakların giderek artan kullanımını bir referans çerçevesi olarak uygulanmıştır. Tam olarak, insani yardım ve insan haklarının temel yaklaşımları farklı olabilir. İnsani

yardımların, insani problemlerin azaltılmasına odaklanırken; insan hakları gündemi sosyal adalet, malların adil dağılımı ve istismardan korunma gibi konularda yoğunlaşmaktadır. Bir anlamda bu durum haklar yaklaşımını bu alana ekleyerek, evrensel normlara uygun destek ve geliştirme çalışmalarının sağlanması amacını meşrulaştırabilir. Dahası, bu çalışmaların gündemleri, zorla yerinden edilme, sivillerin korunması ya da uluslararası insani hukukun uygulanması vb. konulara kadar genişleyebilir (Darcy, 2004: 3-6).

İnsan hakları söylemini diplomasiye taşıyan insani çalışmalar da çeşitli aktörler tarafından uygulanmaktadır. Minear'a göre bu anlamda diplomasi iki grupta sınıflandırılır: büyük D ve küçük D. Büyük D, insani yardımlarla ilgili yüksek düzey diplomasi için kullanılırken; ikincisi, genel olarak sıradan insan tabakasındaki alt düzey diplomasiye dayanmaktadır. Bununla birlikte, insani yardım aktivistleri müzakere sürecinde bazı roller üstlendiklerinde, bazen küçük olan D, büyük olanla çakışabilmektedir. İnsani yardım mekanizması yalnızca sivil toplum aktörleri tarafından değil, aynı zamanda anlaşma gücü kapsamında barış gücü hareketlerinde ve barış müzakerelerinin arabuluculuğunda birlikler ya da devlet aktörleri tarafından da kullanılmaktadır (Minear Minear'de and Smith, 2007: 7-35). Bir örnek oluşturması açısından mesela bir devlet giriştiği barış harekâtı eylemiyle imajını "*uluslararası toplumun sorumlu, barışsever ve cömert bir üyesi olarak*" geliştirir ve "*böylece yumuşak güç kapasitesini genel itibarıyla arttırır.*" (Mensah, 2016).

Smith, ilginç bir şekilde insan diplomasisi hakkında aşağıdaki alıntıda da görebileceğimiz gibi kısa bir argüman sunar;

"...insani yardım diplomasisi farklı, münferit ve sınırlı bir girişimdir (...) insani yardım diplomasisinin uygulanması, diplomasinin genel olarak bilinen analiz ve tekniklerinin sistematik bir şekilde birleştirilmesinden fayda sağlayabilir. Aynı derecede önemli olarak, başarılı insani yardım diplomasisi, uzlaşmayı müzakere etme, ikna yöntemini kullanma ve yabancı güçler tarafından sıklıkla zorlu çatışmalar olarak görülen şeylere sıfır-toplamsız çözümler arama ve bulma kabiliyetiyle çağdaş diplomasiye ders veren bir şeydir." (Smith Minear'de ve Smith, 2007: 37-38).

Dolayısıyla insani çalışmaları Türk dış politikasının bir aracı olarak seçmek, Türk imajını evrensel olarak az çok etkileyebilir; aynı zamanda Türkiye'nin çatışma bölgelerinde rol oynamasının meşruluk sebebini de anlamamıza yardımcı olabilir.

1.2.1.2. Yumuşak Güç Aracı Olarak Din

Din, insan düşüncesini şekillendirmede başlıca etkenlerden biridir. İnsan davranışını belirli şekillerde etkileyebilecek faktörler için önemli bir unsur olan din bu bağlamda çok uzun zamandır politik boyuta da etki etmektedir. 'Laiklik' fikri dini siyasetten uzaklaştıracak şekilde inşa edilmiş olsa da hali hazırda dinin siyaset alanını kaçınılmaz şekilde etkilemeye devam etmekte olduğu gerçeğini reddedemeyiz. Bununla birlikte, 11 Eylül sonrasında din merkezli tartışmalar ana akım siyasi analizlere tekrardan yoğun ve net bir şekilde dahil olmuştur. O zamandan beri de din, uluslararası ilişkiler anlayışı çerçevesinde önemli bir faktör olarak hayatiyetini devam ettirmektedir. Bu minvalde yapılan birçok çalışma din ve inanç temelli diplomasiyenin yeniden dirilmesiyle uluslararası ilişkiler teorisinde belirli kırılmaların ve değişmelerin yaşandığından bahsetmektedir (Gözaydın, 2010).

Dinin uluslararası ilişki bağlamındaki konumu hakkında Falk'ın açıklaması bu terimin konumu hakkında bir fikir verebilir. Falk din kavramı hakkında şunu söylemektedir: "*(Din), örgütlü dinin öğretilerini ve inançlarını ve hayatın anlamını ampirik bilim ya da duyuşal gözlemle açıklanamayan bir bağlılık ve inanca referansla yorumlayan tüm manevi görünimleri kapsar ve genellikle kutsal, aşkın, mistik, nihai olanın gerçekliğinin bir kabulü ile ilişkilendirilir.*" (Falk, 2001: 30).

Fox ve Sandler ayrıca uluslararası siyasette de dinin önemine atıfta bulunurlar: "*Dinin uluslararası sistem üzerindeki en büyük etkisi onun iç siyasetteki belirleyici nüfuzu vasıtasıyladır. Bu, birçok karar alıcıyı yönlendiren motive edici bir güçtür.*" (Fox ve Sandler, 2004: 168). Dolayısıyla din, insanların zihnini diğer birçok faktörden daha fazla etkileyebilen bir husustur. İnsanların davranışına temas etmeyi amaçlayan yumuşak güç, o halde din faktörünü hesaba katmak zorundadır.

Dış politika tartışmalarına baktığımızda son zamanlarda dindar yumuşak güç kavramının da tartışmalara dahil edildiğini görmekteyiz (Haynes, 2009: 296; Thomas, 2005: 12). Yumuşak güç kavramsallaştırmasının kurucu babası olan Joseph Nye, çalışmalarında din ile ilgili hususlara da dikkat çekmiştir aslında. Ona göre "*...din Amerikan'ın yumuşak güç kaynağı olarak iki tarafı keskin bir kılıçtır ve nasıl kestiği kimin kullandığına bağlıdır.*" (Nye, 2004: 59). Yumuşak güç için diğerlerinin cazibesini kazanmak ve dış politikayı meşrulaştırmak ne kadar önemli ise, diğer devlet halklarının kalplerini ve zihinlerini kazanmanın önemi de bir o kadar

önemlidir. Buradan hareketle din, yumuşak gücün temel fikrini desteklemek adına oldukça güçlü bir unsur olabilir. Haynes bunu şu şekilde savunmaktadır:

"Her ülkede dini aktörler, dış siyasete yön veren kişileri dini ilkeler ve inançlar tarafından kabullenilen politikaları benimsemeye teşvik ederek sonuçları etkilemeye çalışmaktadır (...)bu doğrultuda Joseph Nye tarafından geliştirilen bir hükümetin başka bir hükümet üzerindeki uygulamalarını kapsayan ve belirli etki türleriyle sınırlı tutulmuş 'yumuşak güç' terimi diğer faktörler gibi bir dereceye kadar resmi dış politikayı etkilemek isteyen, kendi "dış politikalarını" yürüten dini aktörleri de kapsamalıdır" (Haynes, 2008: 145)

Uluslararası düzeyde İslam temelli siyasetle ilgili olarak, özellikle 11 Eylül sonrası ve Arap Baharı akabinde artan bazı gelişmeler vardır. 11 Eylül hadisesi uluslararası siyasete- teröre karşı savaş – gibi dini değerleri merkeze alan yeni terimler ve tartışmalar getirmiştir. Arap Baharı'ndan sonra, Türkiye veya Suudi Arabistan gibi bazı Müslüman ülkelerin dini ve siyasi durumları, yumuşak güce odaklı dış politikadan etkilenen birçok diğer devlet için model olarak görülmüştür. Buna karşılık bu durum Türkiye'ye uluslararası alanda Müslüman dünyanın lideri olma söylemini şekillendirmek gibi bir alan da açmaktadır (Ciftci ve Tezcür, 2015: 4). Bu bağlamda Türkiye'de hükümet yumuşak güç vasıtasıyla, dini ilkeleri dış politika çerçevesinde kullanmaya teşvik de edilmiş olmaktadır.

Diğer taraftan, Müslüman ülkeler içinde, El-Kaide, Taliban veya İŞİD gibi birçok uluslararası militan hareket oluşturulmuştur. Bu örgütlenmelere ilişkin olarak Voll, yumuşak gücün artmasının aynı zamanda bu örgütlerin gücünü de arttırdığını belirtmektedir. Voll'a göre savaş boyunca, Müslümanları aşırılık yanlısı gruplara karşı koymaya ikna edebilecek bir yumuşak güç benimsenememiştir (Voll, 2006: 12). Dolayısıyla bu nokta, Afganistan ya da Irak'taki savaş içerisinde ABD dış politikasının neden zorlandığını da göstermektedir. Bu arada, birçok İslami hareket bazı yumuşak güç araçlarını kullanmış ve bunun için bazı Müslüman gruplardan destek te almıştır. El-Kaide gibi bir grup bile *'politik düzeyde değerlendirildiğinde uluslararası sistemdeki bazı zayıf devletlerden daha fazla ilgi görmektedir.'* (Haynes, 2014: 384).

Dini aktörler uluslararası çerçevede giderek daha fazla kabul görmektedir. Sadece doğrudan iç siyaseti etkilemekle kalmayan dini aktörler, aynı zamanda uluslararası sistemdeki bazı çıktıları da tümüyle etkilemektedirler. Dini aktörlerin yumuşak güç araçları, insanların sadece fikirlerini ve davranışlarını etkilemekle sınırlı

kalmamaktadır. Bazı dini aktörler belirli devletlerin dış politikalarını bile etkileyebilmektedir ki bu anlamda çeşitli başarı seviyeleri elde etmiş gruplar da vardır. Birçok ülkedeki dini örgütler, resmi veya gayri resmi mekanizmalar yoluyla seslerini hükümete duyurmaya ve dış politikayı etkilemeye çalışmaktadırlar. Bunun için kimi zaman girişimlerini desteklemeleri için medya, gösteriler veya düşünce kuruluşları gibi kamuoyuna dönük başka araçları da kullanmaktadırlar. Dolayısıyla, birçok dini aktör hükümetlerle ilişkiler kurarak ve hükümet aktörlerini dini değerlere ve inançlara cevap verebilecek politikaları benimsemeye teşvik ederek dış politikayı etkilemeye çalışmaktadır. (Haynes, 2014: 42)

Bu nedenle insani yardım ya da din gibi faktörler, Türkiye'nin yumuşak gücünü arttırmak için güçlü araçlar olabilir. Son yıllarda Türkiye tarafından yumuşak gücünü arttırmak için kullanılan başka araçlar olmasına rağmen, bu iki unsur vaka incelemelerinde en çok göze çarpan unsurlar olarak ön plana çıkmaktadırlar. Dahası bu faktörler, inşacının ilgili dış politikanın uygulanmasını nasıl etkileyebileceğini ve bunun sonuçlarını görmek için de iyi birer örnek teşkil eden unsurlarındandır.

1.2.2 İnşacılık ve Yumuşak Güç

İnsanların tutumunlarını etkileyen kültür, norm ve kimlik temelli yumuşak güc meselesine odaklandığımızda doğal olarak bu türden analizlerimizde inşacı yaklaşımı kullanmaktayız. Sert gücün varlığıyla beraber yalnızca devletlerin kendi çıkarlarını merkeze alan realist ve yapısal normatif unsurlara dayanan liberal uluslararası ilişkiler teorisi tanımları bu bağlamda yetersiz kalmaktadır. Bu teoriler bundan dolayı devletlerin silahlar ve yasal sistem olmadan güç kazanmasını sağlayacak alternatif araçların varlığını açıklayamaz. İnşacılık teorisi ise norm, kimlik veya kültür gibi hususları temel alarak düşünsel çıkarın önemini vurgular ve farklı görüşleri amaçlar. Dolayısıyla buna göre uluslararası sistemin yapısı devletin kurduğu ve karşılığında yine devletin davranışlarını etkileyecek hususlardan oluşmaktadır. Bundan da öte inşacılık, belirli bir devletin yapısını, devlet hatta uluslararası toplum açısından kendilerini tanımlamaya istekli aktörlere dayalı olarak algılayan bir kavramdır ve bu durumda onu destekleyen şekilde davranır. İnşacılık, hem maddi hem de maddi olmayan faktörlerin gerekli rolünü vurgular. Ülkelerin iç siyasi süreçleri ve bunun yanında devletin dünya algısı ve dünyayla nasıl etkileşime girdiği

devletlerin davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu sebeple, devletlerin çıkarının farklı ihtiyaç ve yapılarla olma ihtimali, tamamıyla farklı devlet türleri ve devlet davranış kalıplarına neden olabilir.

İnşacı bakış açısı ve yumuşak güç için önemli unsurlardan biri olan dış politika göz önüne alındığında, *“ortak normlar ve değerler bir devletin dış politikasını belirleyen bağımsız bir değişken olabilir.”* Bu anlamda, yumuşak güç kavramının inşacı teori ile önemli bir benzerliğide her ikisinin maddi olmayan faktörlere vurgu yapmasıdır. Bu bağlamda, Bilgin ve Eliş, gücün maddi olmayan bu yönleri hakkında şunları söylemektedir;

"Joseph Nye'nin (yumuşak) güç analizi, realist uluslararası ilişkileri iki yönde tamamlamaktadır. Bunlardan birincisi realist güç analizinde göz ardı edilen maddi olmayan formları vurgular. İkincisi, maddi olmayan gücün ifade edilme biçimlerini ele geçirme girişiminde, —Lukes'in 'gücün ikinci yüzü' olarak işaret ettiği şey olan— güç ilişkilerinin görünür olmayan biçimlerine bakar." (Bilgin ve Eliş, 2008: 6)

Bu çalışmada şayet realist yaklaşım kullanılsaydı realizm; fikir, kimlik, kültür ve normlar gibi soyut güç kaynaklarını yok saydığından, bu çalışmanın amacına uygun olmayacaktı. Bu unsurlar sadece somut meselelerin olmadığı uluslararası siyasetin genel bir resmini oluşturmak için gereklidir. Buna göre yumuşak güç ve inşacılık, uluslararası sistemdeki soyut kaynakları vurgulayan ilişki analizlere sebebiyet vermektedir. Bu arada, bir diğer ana akım uluslararası ilişkiler kuramı olan neo-liberalist yaklaşım da uluslararası rejimlerin ve kurumların önemini vurgular. Buna karşın, yumuşak güç ve inşacılık teorisi ise devlet temsilcilerinden özel kuruluşlara kadar değişen uluslararası aktörler arasındaki ilişkiler ve bağlantılar üzerinde durmaktadır. İnşacı yaklaşım, fikir, kimlik, norm ve çıkar kavramları aracılığıyla uluslararası ilişkiler içerisinde halk düzeyindeki hareketlere etkileyici bir alan sağlamaktadır (Vyas, 2010: 56-57). Özellikle, uluslararası düzeyde, evrensel olarak kabul edilen çeşitli norm, değer, uygulama ve kural setleri bulunmaktadır. Bu faktörler zamanla değişebilir, ancak sonuçta devlet egemenliği, millet, uluslararası hukuk ya da insan hakları kavramları gibi dünyanın birçok yerinde geçerli bazı trendler de olacaktır. Kratochwil gibi önemli inşacıardan biri ilginç bir şekilde bunu tartışmaktadır:

"... normlar sadece belli oyunlar kurmakla kalmaz, oyuncuların kendi içlerinde hedeflerini takip etmelerini de sağlar. Bununla beraber ayrıca aktörlerin birbirlerine karşı davranışlarını yönlendirmelerine, birbirleriyle iletişim kurmalarına,

davranışlarının kalitesini değerlendirmelerine, iddialarını eleştirmelerine ve seçeneklerini meşrulaştırmalarına izin veren öznelarası anlamlar da kurar." (Kratochwil, 1993: 75-76)

Yumuşak güç kavramını inşacı yaklaşım doğrultusunda analiz etmeye çalışan başka çalışmalar da vardır. Lai ve Lu, inşacı çerçevenin dış politika ve yumuşak gücü birbirine bağlamada yararlı bir araç sunduğunu söylemektedirler. Bununla beraber çalışmalarında dış politika analizinde fikirlerin ve kimliklerin rolüne imkan veren alanlar üzerinde de dururlar (Lai ve Lu, 2012: 138-139).

Feklyunina, çalışmasında *"yumuşak gücün, kolektif kimliğin sürekli olarak yeniden müzakere edilmesi yoluyla üretildiğini"* savunmaktadır. Buna göre bir devletin yumuşak gücünün başka bir devlete karşı ağırlığını birinci devletin öngördüğü söylemsel olarak inşa edilmiş kolektif kimliğin, ikinci devletteki farklı kitleler tarafından hangi ölçüde kabul veya reddedildiğini araştırarak ve bu kitlelerin dış politikanın karar alma sürecini etkileme yeteneğini inceleyerek değerlendirmek mümkündür (Feklyunina, 2015). Wilson ise *"inşacılığın, gerçekçi çerçeveye aracılığıyla kolayca anlaşılabilen Rus ve Çin'in yumuşak güçle ilgili algılamalarına ek bir bakış açısı sunduğunu"* savunmaktadır. Wilson'a göre *"Bunlar arasında, özellikle, fikirlerin uluslararası sistemdeki rolü ve Batı'nın uluslararası norm ve değerleri şekillendirmedeki hegemonik konumu üzerine olan inşacı vurgu yer almaktadır."* (Wilson, 2013). Ayrıca, Vyas da kitabında inşacılık ve yumuşak güç arasındaki ilişkiyi araştırdığı ve analiz ettiği bir kısımda, inşacılığı yumuşak gücü anlamada bir temel olarak tartışır.

"İnşacı yaklaşımlar, devletlerin bölünmez bir bütün olmadığını; birçok farklı aktör ve mihraktan oluştuğunu varsaymak konusunda yumuşak güç yaklaşımı ile aynı görüştedir. Bir aktörün yumuşak gücü diğer ülkelerde ne ölçüde kullanabileceği ya da kullanmak isteyeceği, bireysel menfaatlere ve kimliklere bağlıdır. İnşacılar, anarşinin uluslararası sistemin temel koşulu olduğu varsayımını da sorgulamaktadırlar. Yumuşak gücün, yalnızca bir devletin merkezi yönetiminden kaynaklandığı düşünülemez, aksine o, herhangi bir uluslararası etkin aktör tarafından uygulanan bir güç olarak görülmektedir. Bir ülkedeki en güçlü aktör merkezi hükümet ise, diğer aktörlerden daha büyük bir yumuşak güç rolüne sahip olabilir, ancak alt-devlet ve devlet dışı aktörlerin toplam kaynakları, belirli bazı alanlarda merkezi hükümete rakip olabilir." (Vyas, 2010: 56-57)

1.2.3 Yumuşak Gücün Gerekçesi Olarak Meşruiyet

Devletler davranışlarını toplumsal olarak inşa edilmiş bir bağlamda gerekçelendirmek için meşruiyete ihtiyaç duymaktadırlar. Devletin, eylemlerini haklı göstermek için meşruluğa sahip olması gerekir. Diğer taraftan bu eylemler devletin gücünü yaratacak bir söylem de oluştururlar. Meşruiyet *"bireye yalnızca bir eylemi neden bir diğerine tercih ederek yerine getirmesi gerektiğini söylemekle kalmaz, aynı zamanda ona, olmakta olan şeylerin nedenlerini de söyler."* (Berger ve Luckmann, 1991). Meşruiyete farklı bir yönden değinmek gerekirse bu, aktörlerin bir yönetim ya da bir yönetici için yerine getirmeye çalıştıkları süreçtir. Meşruiyet, çoğunlukla yöneticilerin varlığının veya onların kurallarının toplumdaki önemli normatif ilkeler olarak gerekçelendirilmesi yoluyla oluşur (Hurd, t.y.). Max Weber de meşruiyetin *"her bir otorite sisteminin ve buna bağlı olarak her türlü itaat etme gönüllüğünün temelinde bir inanç; yetkiyi kullanan kişiler tarafından prestij verilmiş bir inanç"* olduğunu iddia etmiştir (Max Weber; 1964). Weber'in meşruiyeti, üç temel kaynaktan oluşur. Bunlar rasyonel-yasal, karizmatik ve geleneksel otoritelerdir. İnsanlar, herhangi bir siyasi düzene, yöneticilere ve oldukça istikrarlı bir toplumsal düzene yol açabilecek yasallığa (legality) uzun bir süredir var oldukları için inanç besleyebilir. Buna göre, meşruiyet inanca dayanmaktadır ve halkın itaatini sağlayan da budur. O halde güç yalnızca meşru olduğunda etkili olabilir. Buchanan meşruiyet noktasında, insanların yönetim hakkında düşündüklerinden ziyade, saygı duyulması gereken otorite kaynaklarına odaklanan başka bir görüşü savunmaktadır. Buchanan *"Devletlerin, bireysel insan haklarına saygı gösterilmesi konusundaki asli hedefe göre davrandıkları sürece meşru kabul edilmesi gerektiğini"* fark etmiştir (Buchanan, 2003: 432). Dolayısıyla meşruiyet, öznel veya nesnel görüşler açısından değerlendirilebilir. Bununla birlikte, meşruiyet hakkındaki bu görüşlerin problemleri, özellikle yönetimleri meşru olarak kabul edilmeyen yönetimlere riayet edilmesi durumlarında çözümsüz kalmaktadır. Bu, aktörlerin otorite kaynaklarına riayet etmesinin birçok nedeni olabildiği anlamına da gelir ve meşruiyet bunlardan sadece biridir. Dahası, aktörlerce yapılan meşruiyet iddiaları siyasi gücün devirdaimine neden olabilirken, gayri meşruiyet iddiaları ise belli bir gücü baltalayabilmektedir. (Hurd, t.y.)

Uygulamada ise meşruiyet, aktörlerin bir durumu nasıl algıladıkları meselesidir (Clark, 2007: 193-210). Meşruiyetin dış politika alanındaki devlet uygulaması genellikle uluslararası ve yerel aktörler tarafından irdelenmektedir. Bu, yurtiçinde, diğer kamu politikalarına uygun veya sivil gözetim altında olmalıdır; uluslararası açıdan da devletler, paylaşılan düzenleyici normlara dayalı tutumu göstermek zorundadır. (Mesquita ve Almeida Medeiros, 2016: 385-432)

Bu tezin temel çerçevesi olan inşacı bakış açısına dayanarak meşruiyet, inanmaları için insanların fikrini etkileyecek ve onları devlet veya insan davranışlarına dönüştürecek normlara karşı belirli yakın ilişkilerin olması bakımından önemlidir. Wendt bu konuda "*bir normun meşru olduğunu söylemek demek, bir aktörün, normun kendisi üzerindeki iddiasını tamamen kabul ettiğini söylemek demektir.*" der (Wendt, 1999: 272). Böylece, bireysel aktörün rızası normları da meşrulaştırmaktadır. Bu nedenle devlet, eylemlerini meşrulaştırma ihtiyacı duyar. Bu bağlamda Ian Hurd, devletlerin toplumsal yapı bağlamında meşruiyetlerini sürdürmeye çalıştığını savunmaktadır. Hurd'a göre "*meşruiyet sosyal olarak inşa edilmiş bir olgudur, [devletlerin] stratejik hesaplamalarını ve benlik anlayışlarını etkiler. Aktörler tarafından stratejik davranışlar vasıtasıyla aranan kazançlar maddi veya sembolik olabilir ve her iki durumda da meşrulaştırma ile ilgili sosyolojik süreçlere büyük ölçüde bağımlıdır.*" Bir aktörün bir yönetimin meşru olduğuna inandığı durumlarda itaat, basit bir cezalandırılma korkusu ya da menfaat hesaplaması ile ortaya çıkmaz; bunun yerine, bir iç ahlaki yükümlülük duygusunun sonucudur... " (Hurd, 2008: 16). Dolayısıyla, uygunluk mantığının bir norm olarak kabul edilmesi bir parça manevi ikna da gerektirmektedir (Hurd, 1999: 387; Risse, 2007: 126). Bu anlamda, "*aktörler normlara riayet ederler; çünkü onları meşru kabul ederler.*" (Wheeler, 2004: 30; Wendt, 1999: 285-290; Dixon, 2013: 126-172)

Clark için meşruiyet, içkin bir özellik değil, normların sunduğu ve bağlı olduğu bir süreçtir. Bu süreç, rekabet eden normların anlaşılmasını da desteklemektedir (Dixon, 2013: 126-172). Sonuç olarak, bazı devletlerin diğer devletleri belirli fikirleri benimsemeye ikna etmeleri gerektiği zaman, kuşkusuz norm kaynaklı olan bu ikna için bir referans kaynağı oluşturmaları gerekmektedir. Clark bu noktada, yeni meşru davranışın 'ahlakın, yasallık ve anayasaya uygunluğun mevcut normları' temelinde yapıldığını savunmaktadır. Dolayısıyla, "*meşruiyet, devletin*

yaptığı bir şeydir, ancak tamamen de öyle değildir. Uluslararası toplum, normatif çekimlerin (pulls) değişimiyle, kendi siyasi projeleri ile bunları yeni yönlerle sevk etmeye yardım etse de, belli yönleriyle kısıtlanmaktadır." (Dixon, 2013: 126-172). Diğer taraftan *"Fikir ve kimlikler, yeni bir meşru norm yaratmak için, maddi güçlerini kullanmanını yanı sıra mevcut ahlaki, yasal ve anayasal normatif bağlamdan yararlanarak, norm haline gelmeleri adına bazı davranışları meşrulaştıran faktörler olabilirler."* (Dixon, 2013: 126-172).

Yumuşak güç tartışmalarına göre devletin belirli eylemleri yerine getirmek için meşruiyete ihtiyacı vardır ve eğer meşru ise, diğer devlet üzerinde daha fazla etkisi olabilir. Böylece, meşruiyet inşacılık kapsamı altında düşünülmesi gereken ikincil bir kavram olabilir. Bu arada, devletin eylemlerini meşrulaştırmak için kullandığı söylemler de yumuşak güç üretme süreci içerisinde değerlendirilebilir. Fairclough (2001), dil/metin, uygulama/etkileşim ve bağlam arasındaki bağlantıyı "söylem" şeklinde ifade etmektedir. Söylem, çeşitli okulların analitik yöntemleri için farklı açılarda kullanılmış olsa da, inşacı akademisyenler esas olarak kimlik, norm ve kurumlara odaklanmıştır.

"İnşacı, (...) söylemin, meseleleri ve sorunları tanımlaması, belirli müdahalelerde normatif ve siyasi otoritenin görüşünü alması, konuşma yetkisi olan aktörler yaratması, alternatif eylem biçimlerini susturup saf dışı bırakması ve genel anlamda kabul gören bir çeşit sağduyu için toplumsal eylemi inşa edip desteklemesi bakımından nedensel bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır. Bu yolla, bazı eylem planları sağlanabilir ve mümkün hale getirilirken bazıları dışlanır ve diskalifiye edilir. (...) Söylem (...) 'kullanımda olan bir anlam yapısıdır.'" (Jackson, 2009: 175-176).

Bu anlamda söylemler, karşılığında yapısal bağlam aktörlerin tercih ve kimliklerini yeniden şekillendirmeye katkıda bulunana kadar, yayılıp çoğalmaları için üretilmişlerdir (Guzzini, 2000: 147-182). Bir başka deyişle bu, başkalarının bu söylemlere inanma fikrine etki eden bir güce dönüşür. Ayrıca siyasi anayasaların, kanunların ve normların egemen söylemleri, yani toplumda yapısal gücün dizginlerini elinde tutan kesimin dil/ideolojisini yansıttıkları kabul edilmektedir. Aktörün gücü ya da sosyo-politik ve yapısal çevreyi değiştirme kapasitesi ne kadar büyük olursa, aktörün söylemi kamusal etkileşim için o kadar geniş içeriği etkileyecektir. Başka bir deyişle, bir aktörün gücü, söylem metninin birey ya da grup davranışı ve deneyimi üzerindeki etkisinin şiddetine bağlıdır. Söylem 'sosyal olarak kurucu'dur. Sosyal

koşulları doğurur, üretir, korur, meşrulaştırır ve yeniden üretir (Howarth ve diğerleri, 2000: 6).

Bu nedenle yumuşak güç oluşturma sürecinde, bazı açılardan bağlamı daha derin bir şekilde anlamak için söylem ve meşruiyet kavramlarına biraz daha açıklık getirmeliyiz. Sonuç olarak, sorularımız şu şekildedir: Türkiye diğer ülkelerdeki eylemlerini meşrulaştırılmak için "*Müslüman ülkelerin modeli*", "*ümmetin lideri*", "*Osmanlı'nın varisi*" veya "*yardımseverlikte önder*" olma gibi söylemlerini nasıl kullanacaktır? Türkiye'nin eylemlerini meşrulaştırmak için evrensel normlar da araç haline getirilebilir mi? Yoksa Türkiye, davranışlarını meşru gösterecek yeni bir norm mu yaratır ve bunun sonucunda, bu söylemler gerçekten etkili midir? Türkiye yumuşak güç üretebilir mi? Türkiye'nin Güneydoğu Asya bölgesinde yumuşak gücünü kullanmasının meşru sebepleri ve motivasyonları nelerdir?

Tüm bu sorular ve cevapları tez boyunca araştırılacak ve tartışılacaktır. Yine bu tezde Türkiye'nin inşa edebileceği bu söylemlerin ve meşruiyetin, uluslararası politikadaki algısını olumlu etkileyeceği ve bunun sonucunda da Türkiye'nin itibarına ve çıkarlarına (hem maddi hem de düşünsel avantajlar) fayda sağlayacağı iddia edilecektir.

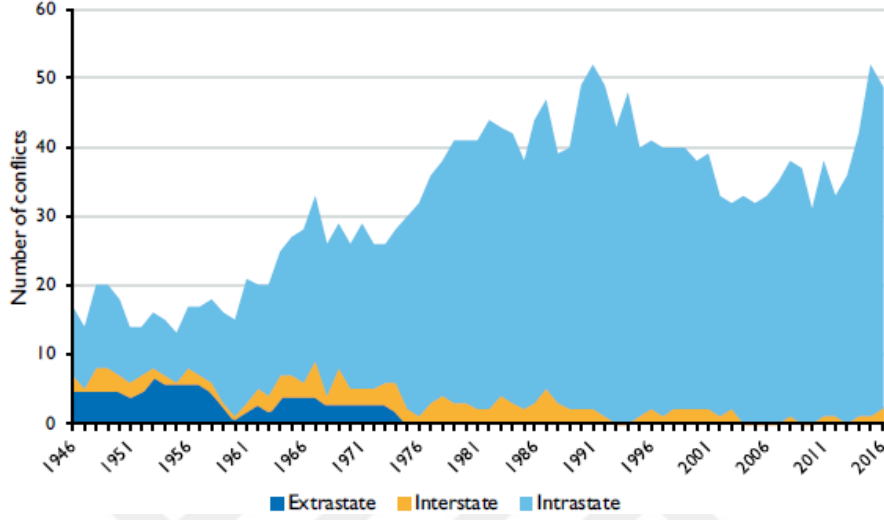
Bu çerçevede dahilinde yapılmış önceki çalışmalara baktığımızda, Türkiye'nin yumuşak gücünü şekillendirmede inşacı teorisinin argümanlarını kullanan ve dış politikada bu argümanlara yönelik çalışmaların az olduğunu farkettim. Bilgin ve Elish'in (2008) bu yöndeki çalışması ve Pınar İpek'in (2015) dış politikanın özelde de yumuşak gücün şekillenmesinde fikrin önemini ele alan çalışması dışında benzeri çok az çalışma yapıldığını görmüş oldum. Benim argümanım daha sonraki bölümde bağlamsal çerçevede ele alacağım gibi Türkiye'nin yumuşak güç durumunu benzer bir doğrultuda inceleyecektir.

1.3 İNŞACI BAKIŞ VE ÜÇÜNCÜ TARAF İLİŞKİLERİ

1.3.1 Çatışma Bölgelerinde Üçüncü Taraf

Bu çalışma yumuşak güç ve inşacılığa ek olarak, çatışma bölgelerini de ele alacağından, barış ve çatışma çözümleme araştırmalarının kapsamı dahilinde bazı kavramlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle çatışma bölgelerindeki dış etkileri anlamak için önemli olan üçüncü taraf kavramı, sadece uluslararası alandaki güç politikasına odaklanarak değil çatışma bölgelerindeki etkilerini daha geniş bir perspektifte görmek için de incelenmiş olacaktır. Buradan hareketle, üçüncü tarafın bir ülkenin yumuşak gücüne zımnen etki etme kapasitesi olduğu savunulabilir. Geçmişte üçüncü taraftan bahsedilirken mesele genellikle devlet-içi çatışmalara üçüncü tarafların müdahalesi yani içişlerine müdahale olarak lanse edilirken zaman zaman devletlerarası çatışma vakaları için de bu kavram kullanılmaktaydı. Ancak son on yılda çatışma biçimleri yerel düzeyde daha çok ortaya çıkmaktadır (Lingga, 2006). Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsü tarafından 1946-2016 arasındaki çatışmaların eğilimlerini tespit etmek için gerçekleştirilen Çatışma Eğilimleri Projesinde incelenen yıllar boyunca iç savaşların ve devlet içi savaşların sayısının giderek arttığı tespit edilmiştir (Dupay, K. ve diğerleri, 2017). Ayrıca, Heidelberg Enstitüsü'nün Uluslararası Çatışma Araştırması için yaptığı 2016 Uyuşmazlık Barometresi'ninrapora göre, '2016'da toplam 401 çatışma yaşanmıştır. Bunların 265 tanesi devlet-içi, 69 tanesi eyaletlerarası, 54 tanesi devlet-altı (substate) ve son olarak 13 tanesi de devletlerarasında yaşanmıştır.' (2017: 15).

Şekil 1.2 : 1946-2016 arasındaki Çatışmaların Eğilimlerini

Kaynak: Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsü

Dolayısıyla, devlet içi çatışmalarda üçüncü taraf rolleri, barış inşa etmenin anahtar mekanizmalarından biri olarak algılanmıştır. 2016 Yıllık Barış Süreci verilerine göre, 1980'lerden 2015'e kadar, etkin çatışmaların% 47.9'u ile dünyada 117 civarında çatışma bulunmaktadır ve bu çatışmaların % 40.2'si barış anlaşmasıyla sona ermiştir. Çatışmaların çoğu yalnızca müzakere yoluyla çözülürken, bu çatışmaların sadece %8,5'i askeri operasyonlar yoluyla sonlanmıştır. Geçen otuz beş yıl boyunca sona eren 61 çatışmaya gelince, bunlardan 47 tanesi (%77) barış anlaşması, 4 tanesi (%6,6) resmi olmayan birer barış anlaşması ve 10 tanesi ise (%16,4) askeri bir zaferle sona ermiştir. Bu rakamlar bize net bir şekilde çatışmaları çözümlmek için müzakarenin en iyi yol olduğunu tekrar doğrulamaktadır (Fisas, 2016: 22).

Burada üçüncü taraf hakkında sorulacak ilk şey, 'neden' sorusuna dayandırılabilir. Biraz daha açmak gerekirse üçüncü tarafın herhangi bir çatışmanın çözümüne dahil olması neden gerekli hale gelir? Buna cevaben, çatışma başladığında belirli bir çatışmayla ilgili ikna edici unsurlar diğer ülkelerin endişelerine yol açabilir şeklinde bir çıkarımda bulunabiliriz. Hatta kimi zaman bu çatışmalar doğrudan ya da dolaylı olarak bazen diğer ülkeleri de etkileyebilir. Carment, belirli bir devletin politika değişimi ve herhangi bir çatışma vakasına yönelik değişen rollerine tesir

edebilecek manada uluslararasılaştırılması için iç çatışmayı etkileyebilecek kaynaklar üzerinde durmaktadır. Ona göre bu kaynaklar şunlardır:

"(1) üçüncü ülkeler, yabancı hükümetler ve uluslararası veya sivil toplum örgütlerinden olan benzer gruplardan siyasi ve ideolojik desteğin harekete geçirilmesi; (2) komşu ülkelerde, özellikle isyancı azınlıkların iki veya daha fazla komşu ülke üzerine dağılması durumunun yaygın olduğu yerlerde koruma alanlarının kurulması; (3) şiddetin komşu ülkelere yayılması; (4) terörist şiddetin başlangıçtaki çatışma yerinden coğrafi anlamda uzak olan ülkelere sıçraması; (5) çoğunluğu etnik çatışmalar sebebiyle yerinden edilmiş şimdilerde yüz milyonlara ulaşan mülteci uçuşları. (Dolayısıyla) kültür, dil, din ve bölgeye yönelik tehditler içeren meseleler, şiddet ve uluslararasılaşma için güçlü motive edici faktörlerdir."(Carment, 2003: 169)

Regan üçüncü tarafın belirli çatışma bölgelerinde rol oynamak için "toprak edinimi, bölgesel istikrar, müdahalecinin diplomatik, ekonomik veya askeri çıkarları, ideoloji ve insan haklarının korunması" arasında değişim gösterebilecek çeşitli motivasyonlarından bahsetmektedir."(Regan, 1996: 343). Bu nedenle, hem devletler hem de çok taraflı aktörler "cinayeti engelleme, barışın beslenebileceği istikrarlı bir çevre yaratma ve uzun süren müzakereci bir çözüm için kalıcı bir çerçeve geliştirme konusunda bir menfaate" sahiptir (Carment, 2003: 178). Bu anlamda, Mitchell üçüncü tarafın ne yarar sağlayabileceği veya herhangi bir üçüncü tarafı çatışmaya dahil etmeye neyin motive edebileceğinin yanıtını şu şekilde verir:

"Arabuluculuktan kazanılan maddi kazançlar; stratejik bir ittifak sözü gibi maddi olmayan etki kazançları; uzlaşmanın bir sonucu olarak arabulucunun başka bir taraf üzerinde artan yeteneği formunda elde edilmiş destek kazanımları; açık ihtilaf riskinden kurtularak elde edilen kazanımlara atfen güvenlik ödülleri ve nihayet uluslararası ve bölgesel ortamda çatışma çözümü sonucunda elde edilen prestij sayesinde elde edilen statü kazanımları." (Mitchell, 1988: 44-45)

Çatışma bölgeleri içindeki üçüncü taraf farklı konumlar, roller ve çıkarlara sahip olabilir. Üçüncü tarafa farklı bir temel üzerinde bakan çeşitli kategoriler vardır. Stratejik açıdan, Stern ve Druckman ve Crocker, bunun yapısal önlem ve çatışma dönüşümü olmak üzere iki yaklaşıma ayrılması gerektiğini savunmaktadırlar (Gürkaynak, 2007: 90-94). Dolayısıyla üçüncü taraf rolleri: *"toplumsal sermayenin geliştirilmesi, çatışma ve müzakerelerin şiddet içermeyen bir şekilde yürütülmesi için teşvik sağlayan hukuki ve siyasi kurumların kurulması ve sürdürülmesi ve çatışmaya duyarlı kalkınma yardımı"* gibi kurum geliştirme çabalarına vurgu yapmaktadır. (Gürkaynak, 2007: 90). Başka bir deyişle üçüncü taraf, çatışma taraflarının müzakereler yoluyla çözüme ulaşmasına yardımcı olmaktan ziyade daha önemli bir

role sahip olabilir. Burada bir başka yaklaşım, üçüncü taraf rolünün, çatışma taraflarının algı ve tutumlarını değiştirmeye yönelik iletişim kurmak veya ilişki kurma gibi faaliyetler olabileceğini savunmaktadır. Bazı bilim adamları bu noktada, zorlayıcı pazarlık veya güç arabuluculuğu gibi üçüncü taraf için başka bir stratejiyi çerçeveye dahil etmektedirler. Normal şartlarda üçüncü taraf rollerinden bahsettiğimizde burada arabuluculuk kesin bir araçtır. Gürkaynak arabulucuk kavramını "*arabuluculuk, ikinci boyutlu diplomasi / interaktif problem çözme atölyelerinden güç arabuluculuğuna kadar uzanan farklı aracı faaliyetlerini tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir*" şeklinde tarif etmektedir (Gürkaynak, 2007: 91).

Bugün dünyada yaşanan çatışmalarla başa çıkma mekanizması göz önüne alındığında, bu çatışmaları çözmek için kullanılan araçlardan biri, herhangi bir barış sürecine yardımcı olmak ve onu devam ettirmek için çeşitli şekillerde sürece dahil olan 'üçüncü taraftır'. Bu bağlamda üçüncü taraf, çatışma yönetimi veya hatta barış inşası için anlaşmazlık çözümü çerçevesinde önemli roller oynamaktadır. Üçüncü taraf rolünü anlamak adına bunu aşağıdaki satırlarda çatışma yönetiminde üçüncü tarafın rolleri ve önemi ile çok boyutlu aktörler ve üçüncü taraf olmak üzere iki başlık altında tartışacağım.

1.3.1.1 Çatışma Yönetiminde Üçüncü Tarafın Roller ve Önemi

Çatışma bölgesinde üçüncü tarafın varlığı çatışma paradigmasının değişmesine etki edebilir. "*Üçüncü tarafın çatışma taraflarının mesajlarını, tutumlarını ve davranışlarını filtrelemesine ya da geri yansıtmasına olanak tanıyan farklı bir iletişim modeli*" için bir şans bile verebilir. Üçüncü tarafın karakteri güçlü ya da güçsüz aktörler olarak değişiklik gösterebilir. Geleneksel olarak salt üçüncü taraf açısından bunlar, kendileri için herhangi bir pratik maddi kaynak kazanamayabilen, fakat iletişimleri güçlü olan etkisiz aktörlerdir. Bununla beraber üçüncü taraflar güçlü de olabilirler. İletişim yapısının yanı sıra güç dengesini de etkileyebilirler. Üçüncü taraflar bu bakımdan, çatışma taraflarının davranışlarını güçlü yöntemlerle değiştirebilirler. Ancak, güçlü üçüncü taraflar taraflık çizgisini fazla aşarlarsa, çatışmanın paydaşlarının bir parçası haline gelebilirler. (Ramsbotham ve diğerleri, 2011: 18-19)

Kimin üçüncü taraf olduğuna dair meseleyle ilgili olarak Ropers, bunun hükümet ya da sivil toplum kuruluşları olabileceğini savunmaktadır. Doğrudan çatışmayla ilgili olmayan bireyler veya bireysel gruplar da üçüncü taraf olabilirler. Ayrıca Ropers arabuluculuk ve istişare prosedürleri dahil olmak üzere, üçüncü tarafın işlevlerinin ideal iki şekli bulunduğunu söylemektedir. Bununla birlikte, uzun vadeli bir süreçte daha geniş resimlere de yoğunlaşılması gerekir. Bu anlamda, üçüncü tarafın rol ve işlevlerini anlamak için “*çerçeve koşulları ve çatışmanın makro yapısı*” göz önüne alınmalıdır (Ropers, 1997: 1-2). Üçüncü taraf çatışma çözümlerinde; çatışma taraflarına her duruma yönelik verilecek tepkiyi etkili bir şekilde planlayabilmek ve çatışmayı sistematik bir şekilde anlamasına yardım etmek adına danışman olarak rol oynayabilir. Zartman ve Touval, arabulucunun bu tür işlevlerini iletişimci, kolaylaştırıcı ve manipülatör olmak üzere üç modda sınıflandırır. “*İlk modda arabulucu, taraflar arasındaki iletişim sürecine yardımcı olur. İkinci modda arabulucu, görüşülen bir çözüm için karşılıklı olarak kabul edilebilir formüller üretmeyi amaçlar. Son modda ise bir manipülatör olarak arabulucu, tarafları bir anlaşmaya doğru itmek ve çekmek için gücünü kullanır.*” (Gürkaynak, 2007: 90-94). Ancak, devletler düzeyinde baktığımızda burada üç tür arabuluculuktan söz edebiliriz: kolaylaştırıcılık, arabuluculuk ve hakemlik.

Üçüncü taraf *kolaylaştırıcı* bir rol oynayabilir ve bazı toplantılar düzenler veya barış görüşmeleri için tavsiyelerde bulunabilir. Kolaylaştırıcılığın normalde iki tür motivasyonu vardır: başkalarının gözünde nötr görünme isteği ve barışçıl bir uluslararası düzen sağlamak isteği (Jones, 1999: 19). Kolaylaştırıcı, normal olarak, tartışmaya hazır koşulları oluşturacak ve çatışma taraflarının iletişimini sürdürmek ve korumak için uygun kolaylaştırıcı teknikleri kullanacaktır (Jones, 1999: 11-12). Ayrıca, bazı senaryolarda üçüncü taraf en güçlü rolü bir *hakem* olarak da oynayabilir. Bu role ilişkili olarak, her iki çatışma tarafının vaka sunumu yapılacak, hakem davaların tüm delillerini inceleyecek ve kimin haklı kimin haksız olduğu konusunda yargılarda bulunup anlaşmazlıkların çözümlenme istikametini belirleyecektir. Hakemin kararlarına uyulması gerekir. Bununla birlikte, bu yöntem sadece çatışma tarafları çatışmayı bitirmek isterse ve hakemden kendi kontrol güçlerini etkileyebilecek şekilde bir güç gelmesini kabul ederlerse etkili olabilir (Çatışma Araştırma Konsorsiyumu, 2005). Bu iki yöntemden başka, en çok kullanılan bir diğer

yaklaşım ise arabuluculuktur. Arabulucular, özel şahıslar (topluluk liderleri, akademisyenler, dini kurumlar, vb.), resmi kişilikler, bölgesel örgütler, uluslararası örgütler, uluslararası örgütler ve küçük, büyük veya süper güçlü devlet aktörleri gibi çeşitlilikler gösterebilir (Jones, 1999: 11-12).

1.3.1.2 Bir Üçüncü Taraf Aracı Olarak Arabuluculuk

Arabuluculuk rolü, kolaylaştırıcılıktan çok daha güçlüdür. Bu yaklaşım *" tarafları karşılıklı anlayış göstermeye ve kazan-kazan anlaşmalarına yönlendirmek için genellikle tartışmalar üzerine bir yapı ve süreç empoze eder."* (Çatışma Araştırma Konsorsiyumu, 2005). Genelde bir arabulucu, çatışma taraflarını, başlangıçtaki konumlarına (başlangıçta ihtiyaç duyduklarını belirttikleri şeylere) odaklanmak yerine çıkarları (ihtiyaç duydukları şeyler) üzerine müzakere etmeye çağırır. Bundan sonra, çatışma taraflarının ortak anlayışı geliştirilebilir ve arabulucu her iki tarafın çıkarları için en iyi çözümü sunar (Çatışma Araştırma Konsorsiyumu, 2005). Bu noktada Galtung şunlara dikkat çekmektedir: *"Arabuluculuk, çatışmaları, tarafları-amaçları-uyumsuzlukları haritalandırmak, meşruiyet hedeflerini test etmek ve meşru hedeflerle empati, şiddetsizlik ve yaratıcılık çağrısı arasında bağlantı kurmak anlamına gelmektedir."* (Galtung, 2011: 13). Bununla birlikte kimi zaman arabulucunun herhangi bir çözüm empoze edecek gücü olmayabilir, bunun yerine sadece çatışma taraflarının kabul edebileceği veya etmeyeceği bazı tavsiyeler verir. Bu yüzden arabuluculuk kavramının doğası karmaşık ve geniştir. Bu bağlamda arabuluculuk için özel bir uygulama yoktur; değiştirilebilir ve belirli bağlamlara göre farklı şekilde uyarlanabilir arabuluculuk (Jones, 1999: 11-12).

Moore'a göre arabulucuk: *"...uyumsuzluğa taraf olanların gönüllü olarak anlaşmazlık içindeki meseleleri kendi karşılıklı kabul edilebilir çözümlerine ulaşmalarına yardımcı olacak ve yetkili bir karar alma yetkisine sahip olmayan üçüncü bir taraf tarafından yapılan, bir anlaşmazlığa veya müzakereye tarafsız ve nötr müdahale anlamına gelmektedir."* (Moore, 1996: 14, Jones, 1999: 11). Bununla birlikte, bu tanım içindeki bazı kavramların, tarafsızlık şartları, yetkili karar verme gücü ya da gönüllülük ve karşılıklı kabul edilebilirlik açısından geçerliliği tartışılmıştır. Susskind ve Babbit'in çatışma çözümlemesi hakkındaki ayrımına dayanarak, desteklenen ve desteklenmeyen anlaşmazlık çözümü şeklinde iki form

olduğunu görürüz. Arabuluculuk üzerine yaklaşımları iki başlık halinde aktarabiliriz: “ilk olarak, 'negatif barış'ı, savaşın olmamasını ya da çatışmanın şiddet araçlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan jeostratejik/güç-politik yaklaşımı ve ikinci olarak bağlamsal rasyonalite anlayışı içerisinde işleyen kolaylaştırıcı yaklaşım.” (Jones, 1999: 14-16).

Başka bir yönüyle üçüncü tarafın görevi, iki farklı siyasi kültür ve bağlam arasındaki bilgi akışında çatışma taraflarına yardımcı olan bir çevirmen gibidir. Bazen arabulucunun yapması gereken, iletişim için ana esaslar olacak tüzükler oluşturmaktır. Dahası bir arabulucu, müzakere yapıları için siyasi ikilem ve çıkmaz probleminin önüne geçmek adına yaratıcı öneriler tasarlayabilir; bununla birlikte, teklif bütün tarafların adaletiyle tasarlanacaktır. Belirli bir aşamada, bir arabulucu çatışma taraflarını müzakereye devam etmeye de ikna edebilir (Jones, 1999: 13). Kriesberg arabulucu faaliyetlerini “gündemi düzenlemeye yardımcı olmak ve müzakere taraflarını seçmek, toplantılar için güvenli bir yer sağlamak, taraflar arasında bilgi aktarımı yapmak, çözüm için kaynakları artırmak, çatışmayı müşterek bir problem olarak yeni bir çerçeveye oturtmak, çözüm önerilerinde bulunmak, taraflara yeni seçenekler keşfetmeleri için yardımcı olmak, başarısızlığı hafifletmek için maliyetleri yükseltmek, eşitliğin oluşmasına yardımcı olmak, tarafların anlaşmaları uygulamalarına yardımcı olmak ve uzlaşmayı teşvik etmek” şeklinde tanımlamıştır (Kriesberg, 1996: 224). Bununla birlikte üçüncü taraflar her bağlamda bu rollerden birini veya daha fazlasını oynamayı seçebilir. Bu rollerin bazıları belirli bir zamanda belirli bir üçüncü bir tarafa başvuramayabilir. Dolayısıyla, üçüncü taraf rollerinin türleri çatışmanın özelliklerine ve çatışmanın aşamalarına uygun olmalıdır, çünkü çatışmanın her aşamasında, durumun ele alınmasına yönelik yöntemlerin yanı sıra üçüncü taraf teknikleri de farklılaşmaktadır (Gürkaynak, 2007: 92)

Galtung, arabuluculuğun aşağıdaki faktörleri içermesi gerektiğini düşünmektedir:

“(1) Çözüm Oryantasyonu: Şiddetin temel nedeni genellikle çözülmemiş çatışma(lar)dır. Çatışma belirlenmeli ve sonrasında bir çözüm bulunmalıdır. (2) Bağdaşmayan Amaçlar ve Araçlar: Kendimizi en iyi niyetlerimize, yani hedeflerimize ve düşmanlarımızı ise en kötü davranışlarına, yani araçlara göre yargılama eğilimindeyiz. Siz düşmanlarınızın en iyi niyetlerini veya hedeflerini belirleyin ve kendi davranış veya araçlarınıza bakın. Bu iki vazgeçilmez iş çoğunlukla en iyi şekilde dışardan bir arabulucu tarafından yapılır. (3) Çatışmanın haritalandırılması: Aktörleri, amaçlarını/araçlarını, ihtilaf ve uyuşmazlıklarını

empati ile belirleyin; (4) Meşrulaştırma: Hukuk, İnsan Hakları ve Temel İhtiyaçları standart olarak kullanarak meşruiyet hedeflerini/araçlarını tarafsızlık içinde test edin; (5) Köprü Kurma: Tüm tarafların meşru amaçlarının altındaki yaratıcılıkla makul derecede tatmin edilebilecek yeni toplumsal gerçeklikleri araştırın."(Galtung, 2011: 17-18)

Bununla birlikte, üretken bir arabuluculuğa ulaşmak için, onu çeşitli etkenlerle de tamamlamak gerekir. Birleşmiş Milletler'in Etkin Arabuluculuğa İlişkin Kılavuzuna göre, etkin arabuluculuk için sekiz temel esas vardır: Bunlar:

"iyi hazırlık; tarafların rızası, arabulucu açısından tarafsızlık (adil bir süreç yönetimi); kapsayıcılık (tüm görüşleri dinlenmesi); ulusal mülkiyet (tarafların yanı sıra daha geniş toplumun da arabuluculuk süreci için kararlı olması); arabuluculuk çabaları arasında, uluslararası hukuka ve normatif çerçevelere, tutarlılığa, koordinasyona ve (eğer çok sayıda aktör varsa) bütünlüğe saygı gösterilmesi ve nitelikli barış anlaşmalarının geliştirilmesi." (Birleşmiş Milletler, 2012)

Arabulucunun rolü de başarılı bir arabuluculuk için önemlidir. Bir anlamda arabulucu, her iki çatışma tarafı tarafından belirli bir deneyim ve profesyonellik seviyesinde saygı duyulan bir aktör olmalıdır. İdeal olarak arabulucu, çözüm sürecinin sonucundan herhangi bir çıkar veya fayda sağlamamalıdır. Bu özellikler yerine getirilemezse, çatışma taraflarının birinin veya her iki tarafının sürece uymaları konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkabilir (Şulík, 2012). Genel olarak bu aşamada, arabulucu için tarafsızlık ve nötrlük gibi olmazsa olmaz iki kriterin muhakkak olması gerektiğini ifade edebiliriz.

Bununla birlikte, günümüz çatışmaları genellikle arabulucuların işini zorlaştıracak biçimde çok yönlü ve çok aktörlüdür. Bu çatışmalar, istikrarsızlık ve insani sorunlara neden olan sınır kısıtlamalarının ötesine geçmektedir. Bu nedenlerden ötürü, *"günümüz çatışmaları, arabulucuların siyasi bir yetkiyi acil insani değerlendirmelerle dengelemesini, tutarlı ama kapsayıcı bir arabuluculuk süreci oluşturmasını ve uluslararası hukuki çerçeveleri ve normları desteklerken sürece katılım sürecinde teşvikler oluşturmasını"* gerektirmektedir." (Fritz, 2013: 10). Armengol da barış sürecinde üçüncü tarafın, arabulucu ya da kolaylaştırıcı olarak, barış, keşif, hazırlık ve eğitim için atmosfer yaratmak, katılım çağrısı yapmak, kolaylaştırmak, tanık olmak, teşvikler vermek, fikir üretmek, birleştirici olmak, garantör olmak ve doğrulamak gibi farklı olası roller oynayabileceğini belirtmektedir. (Armengol, 2013)

Uzun süredir devam eden iç çatışmaların daha da uzadığı ve ölümcül hale geldiği bir bağlam içerisinde üçüncü taraf rolünün sert veya yumuşak hedef olsun sıradan siviller üzerindeki etkisi de artmaktadır. Bu nedenle, etkilenen alanları yeniden inşa etmek için kalkınmaya ilişkin yardımlardan ve insani yardım için de artan ihtiyaçlardan söz etmek mümkündür. Temel olarak, insani yardımlar insan hayatını ve su, sağlık, temizlik, barınak, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda, bir ülkenin altyapısını, kurumlarını, kapasite gelişimini ve ekonomisini yeniden yapılandırmak için harici kalkınma yardımı, savaş sonrası barış antlaşması için ya da şiddet dönemi sırasında bile daima önem kazanmaktadır. Bu konuya ilişkin insani yardımın kullanılması esas olarak barış inşasını güçlendirecek ekonomik ve siyasi faaliyetleri teşvik etme etkisine odaklanmaktadır (Branczik, 2004). Çatışmanın daha karmaşık senaryolarıyla birlikte üçüncü taraf rollerinin çok daha geniş bir tablosu takip eden bölümde vurgulanacaktır.

1.3.1.3 Çok Boyutlu Aktörler ve Üçüncü Taraf

John Paul Lederach, 'boyut' (track) terimini bir piramit şeklinde üç düzeyde geliştirmiştir. Buna göre Lederach çatışma bölgelerindeki aktörleri üç seviyeye ayırmaktadır: *“Çatışma taraflarının kendilerinin temsilcilerinin arasında yer aldığı en üst seviye (boyut 1), boyut 1’le ve entelektüeller, dini liderler ya da insani yardım liderleri gibi bir toplulukla bağlantısı olabilen bir insan grubunun yer aldığı orta seviye (Boyut 2) ve son olarak yerel liderler, toplumsal kalkınmacılar ya da yerel sağlık görevlileri gibi aktörleri içeren taban seviyesi (boyut 3)”* (Lederach, 1997: 4). Bu üç boyut, barış sürecini desteklemek için farklı rollere sahip olan her bir aktörün konumunu belirlemektedir. Diğer taraftan Nobert Ropers de ilgi çekici bir şekilde çatışmanın her bir aşamasında üçüncü taraflara ait görevlerin tablosunu vermiştir (1997: 24-26). Böylece Ropers üçüncü tarafların çatışmanın her aşamasındaki ve çatışma bölgelerinde bulunan her bir seviyedeki aktörlerle olan angajman sürecindeki karmaşık rollerine dikkat çekmektedir (Tablo 1.1). Geliştirilen bu fikir, bu durumda üçüncü tarafların olası rollerini bütünsel olarak göstermektedir. Bu yaklaşım, arabuluculuk anlayışını farklı bir şekilde ortaya koymuştur. Ropers yalnızca devletin değil devlet dışı aktörlerin de arabuluculuk süreci içerisinde rol oynayabileceğini düşünür. Ayrıca farklı aktörlerin, örtülü çatışma, çatışma şiddet evresi ve çatışma

sonu ve sonrası dönem gibi farklı bir evredeki belirli bir çatışmanın barış sürecini destekleyebilecek bir konumda olabileceğini de belirtir.

Tablo 1.1 : Çatışmanın Farklı Aşamalarında Üçüncü Tarafların Rollerini

Boyutlar veya Aktörler/ Çatışmanın Aşamaları	Gizli Çatışmadan Siyasi Krize	Yüzleşme Aşaması	Şiddet Çatışması	Çatışma Sonu	Çatışma Sonrası
Supra-düzye	İnsan Haklarının İzlenmesi / Demokratik Medya Kültürü				
	Azınlık Haklarının Korunması / Çok Kültürlü Yapının Desteklenmesi / İnsan Haklarının İzlenmesi / Demokratik Medya Kültürü / Sürdürülebilir ve Adil Sosyo-Ekonomik				
Boyut 1 (Üst Liderlik Düzeyi)	Dezavantajlı Grupların Güçlendirilmesi	Kolaylaştırma / İyi Ofisler	Çatışmadaki Değişiklikler İçin Yaptırımları		Barışı Koruma
		Çatışma-Yönetim Kurumları oluşturulması	Kriz Yönetimi		Güç-Paylaşımına Desteklenmesi Sivasi Yeniden Yapılanma
Boyut 2 (Orta Seviye Düzeyi)	Dezavantajlı Grupların Güçlendirilmesi	Demokratik Uyuşmazlık Kültürünün Teşviki	Arabuluculuk ve Ön Arabuluculuk	Güç tabanlı Arabuluculuk	Askeri Taarruz ve Medeniyet
		Siyasi Organizasyonda	Danışmanlık Projeleri	Tarafsız ve yarı-tarafsız aktörlerin desteklenmesi	Sosyal Yeniden Yapılanma
Boyut 3 (Taban Düzeyi)	Dezavantajlı Grupların Güçlendirilmesi	Barış ve Çatışma Eğitimi	Eğitim Oturumları	Kamu Bilinçlendirme Çalışması/ Şiddetli Eylemleri Protesto	Uzlaşma Atölyeleri
		Topluluk Oluşturma	Barış Komisyonları / Yuvarlak	İnsani Müdahale	Rehabilitasyon ve Travma Çalışması
					Barış ve Çatışma Eğitimi Topluluk Oluşturma

Kaynak: Ropers, N. (1997). **Roles and functions of third parties in the constructive management of ethno-political conflicts.** Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, s. 26

1.3.1.4 Üçüncü Taraf Olarak Hükümet Dışı Aktörler

Çatışma bağlamlarında devletler, zaman zaman bazı vatandaşlar için gerekli hizmetleri sağlayamayan “kırılgan” birer aktör olabilmektedirler. Bu nedenle devletler bu tür rolleri gerçekleştirmek için çeşitli formlarda özel sektörlere fırsatlar tanırlar (Tripathi ve Gündüz, 2008). Bu bağlamda önemli özel sektörlerden birisi de yüzyıllar boyunca çeşitli biçimlerde var olan, fakat özellikle 1980 ve 1990'larda uluslararası kalkınmada önemli bir konuma gelmiş ve sayılarını çarpıcı biçimde artırmış olan sivil toplum kuruluşlarıdır.

Sivil toplum kuruluşları (STK), köle ticaretinin kaldırılması ve barış girişimlerinin arttığı sıralarda on sekizinci yüzyıldan beri uluslararası arenada önemli roller oynamışlardır. Yirminci yüzyıla geldiğimizde ise STK'lar artık gündemlerini daha açık bir şekilde tanıtmaya başlamışlardır. Örneğin *“1910 Uluslararası Dernekler Dünya Kongresi'nde ulaşım, fikri mülkiyet hakları, narkotik kontrol, halk sağlığı sorunları, tarım ve doğanın korunması gibi çeşitli konuları ele alan 132 uluslararası dernek vardır ve STK'lar Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti'nde öne çıkmaya ve işçi hakları gibi konularda aktif olmaya başlamışlardır.”* (Lewis ve Kanji, 2009: 32). 1935'ten sonra, Avrupa'da siyasi gerginliklerin artması sebebiyle STK'ların katılımı yavaş yavaş azalmaya başlamış, ancak BM Beyannamesi yürürlüğe girdikten sonra, STK'ların sayısı yeniden artmıştır. Soğuk Savaş döneminde ise STK'ların rolleri, Stockholm ve Rio'daki çevre konulu BM Konferanslarında önemli ve aktif rol oynadıkları 1970ler sonrasına kadar, zayıf bir seyir halinde olmuştur (Lewis ve Kanji, 2009: 32-36).

Çatışma bölgeleri içerisinde STK'lar, sorunları çözmek için ‘bir nezaket hissinin’ verdiği davranış tarzıyla ve mağdurlara erişme yeteneğini ortaya çıkaran siyasi tarafsızlıkları ile birtakım roller üstlenmektedirler (Anderson Crocker'da ve diğ., 1996: 343-354). STK'ların yerel ya da uluslararası düzeyde barış getirmeye yardımcı olmak adına “savunma, analiz, bilinçlendirme, komisyonculuk, çatışma çözümü, kapasite geliştirme (eğitim, eğitim ve bilgi sağlama), hizmet dağıtımı (temel insani yardımın işlevsel dağıtımını sağlama, kalkınma ve sosyal hizmetler), ve değerlendirme ve izleme” gibi çeşitli rolleri olabilmektedir. Bununla beraber devletin gücü sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri için bazı sınırlamalara da sahiptir. Üçüncü bir taraf olarak STK'ların bu rolü oynayabilmek için bazı avantajları vardır,

çünkü belirli bir açıdan serbestçe hareket edebilirler. Aktivitelerini ulusal kimliklerin ötesinde gerçekleştirebilirler. Bazı noktalarda STK'ların "boyut 2" diplomasisi veya bilgi kanalları gibi işlevlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer önemli bir nokta ise STK'ların genellikle iktidar siyasetinden bağımsız olarak faaliyet gösterebilmeleri ve böylece her iki tarafın da güvenini kazanabileceği gerçeğidir (Yılmaz, 2006: 41). Ayrıca STK'lar, insani yardım programlarını destekleyebilir, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayabilir, insan hakları ihlallerini denetleyebilir veya şiddetsiz çatışma çözümlerini teşvik edebilirler (Anderson Crocker'da ve diğ., 1996: 345).

Bununla birlikte STK'lar bazı yönlerden eleştirilmektedir. Örneğin, STK'ların devlet kurumlarını daha az önemli kılan özelleştirilmiş roller oynama eğiliminde oldukları öne sürülmüştür. Bu anlamda STK'lar daha az hesap verebilir olma potansiyeline sahiptir. Bu kuruluşlar bu yüzden kimi zaman insanlara karşı kendi gündemleriyle hareket eden çıkarıcı aktörler olma eğilimindedirler (Lewis, 2010: 1060). Diğer taraftan çatışma alanları açısından STK'ların faaliyetleri zaman zaman "istenmeyen ve zarar verici sonuçlar"a da yol açabilmektedir. Anderson bu tartışmaları ele aldığı bir çalışmada şöyle demektedir: "*Şiddetli çatışma koşulları, müdahalelerinin etkisini sıklıkla çarpıtan uluslararası STK'ların çalışma ortamına karmaşıklık katar.*" (Anderson Crocker'da ve diğ., 1996: 345).

1.3.1.5 Üçüncü Taraf ve Güven Tesisi

Güven kavramı kendisini anlamak için pratik bir faktöre başvurabileceğimiz bir şey değildir. Güveni, "*risk ve karşılıklı bağımlılık koşulları altında savunmasız olmaya gönüllü olmaktır*" şeklinde açıklamam mümkündür (Rousseau, Sitkin, Burt ve Camerer, 1998: Dickie'de, 2015: 2066). Diğer taraftan güven, "*başkalarının davranışlarına dayanan, savunmasızlık ve bağımlılık koşulları altında olumlu beklentiler olarak*" da tanımlanabilir (Hosmer, 1995 Dickie'de, 2015: 2066). Dickie çatışmanın çözümlenme sürecinde güvenin ortadan kalkabileceğini ve çatışma çözüldüğünde güvenin tekrardan inşa edilebileceğini savunmaktadır (Dickie, 2015: 2066).

Bu aşamada üçüncü tarafın önemli sorumluluklarından birisi de süreci etkili bir şekilde sürdürmek için çatışan tarafların birbirlerine güvenmelerine yardımcı olacak yolları bulmaktır (Çatışma Araştırmaları Konsorsiyumu, 2005a). Bir anlamda,

çatışan taraflar arasında güven inşa etme süreci hayati öneme sahipken, başka bir açıdan, her iki çatışma tarafının üçüncü tarafa olan güveni de bu aşamada zorunludur. Çoğu zaman üçüncü taraf çatışma taraflarının güvenini kazanabilse de hala birçok vakada da tam tersi olarak üçüncü tarafın niyetinden şüphe de duyulmaktadır. Bu şüphe genellikle üçüncü tarafın müdahalesini çıkar meselesi ile ilişkilendirmekten kaynaklanmaktadır (AGİT, 2012: 46-47).

Tarafsızlığın, özellikle de müzakere veya kolaylaştırma sürecinde üçüncü taraf için çok önemli bir özellik olduğu yukarıdaki satırlarda ifade etmiştik. Bu nedenle de üçüncü tarafın güvenilirliği çok önemli bir husustur (Fisher, 2011: 162). Elfverson bu noktada, çatışan taraflar arasındaki güveni güçlendirmenin meşruiyet ve kabiliyetinin, üçüncü tarafın etkinliği için ana etken olduğunu öne sürmüştür (Elfverson, 2013: 7, 22). Tarafların güvenini kazanmak için üçüncü taraf çeşitli taktikler kullanabilir. Resmi olmayan kanallar vasıtasıyla kullanılan araçlardan biri de insani yardımlardır (Mapendere, 2005: 73). Diğer taraftan çatışma taraflarının kimliğini iyi idrak eden üçüncü tarafın da başarılı bir çözüm üreteceği öne sürülmüştür (Block Jr, 2009: 22). Dolayısıyla, çatışma tarafının güvenini kazanabilecek üçüncü taraf, etkili çözüm süreci için önemlidir. Sonuç olarak, güvenilen bir üçüncü taraf sürecin ilerlemesine yardımcı olsa da başarılı bir barış müzakeresini desteklemek için diğer tamamlayıcı faktörlere de ihtiyaç duyacaktır.

Türkiye'nin çatışma bölgelerinin çoğunda üçüncü taraf olma pozisyonu çeşitli boyutlar üzerinden ve devlet dışı aktörlerin desteğiyle olduğu için Türkiye'nin bu pozisyonu her açıdan tartışılabilir. Bu nedenle bu durum Türkiye'nin üçüncü taraf olarak yaşadığı deneyimlerle alakalı olarak bir sonraki bölümde daha derinden tartışılacak olan çatışma bölgelerindeki Türkiye'nin konumunu anlamamanın yolunu da açmış olacaktır.

1.3.2 İnşacılık Üzerinden Üçüncü Taraf

İnşacılık ve çatışma çözümleme alanı arasındaki ilişkiyi ele aldığımızda, akılcı/pozitivist ve idealist/yorumlayıcı görüşler arasında bir orta yol olan inşacı yaklaşımın çatışma çözümleme alanının kilit unsurlarından biri olarak çok boyutlu yönleriyle karşımıza çıktığını görürüz. Çatışma çözümü konularına benzer olarak inşacılıkta da “*çatışan tarafların inançları, tutumları ve algıları, çatışma davranışını*

düzenleyen normatif yapılar, rejimlerin oluşumu, çatışma için arabulucuların kullandıkları iletişimsel-söylemsel stratejiler, dil, hafıza ve anlatının uzlaşmadaki rolü, birey ve grupların kendi hayatlarını şekillendirmek ve çatışmaları çözmek için yapabileceği eylemlerle ilgilenir. Jackson, bütünselliğe odaklanan inşacı bir yaklaşımın, Lederach'ın barış piramidi açısından her seviyenin katılımının veya çoklu boyutun önemini de teslim edebileceğini ileri sürmektedir. Bu anlamda, çatışma çözümünün bir parçası olan “üçüncü taraf” tartışmaları önemli hale gelmektedir ve ben bu aşamada biraz buna odaklanmanın iyi olacağını düşünmekteyim.

Çatışma bağlamı içerisine üçüncü bir tarafın dahil olması üçüncü tarafın, çatışan tarafların mesajlarını, tutumlarını ve davranışlarını filtreleyebilmesini veya geri yansıtabilmesini sağlayarak çatışmanın yapısını değiştirebilir ve farklı iletişim modellerine imkân verebilir. Üçüncü tarafın rolleri; barış atmosferinin yaratılması, keşif, hazırlık ve eğitim, katılım çağrısı, kolaylaştırma, tanıklık etme, teşvikler, fikir üretme, birleştirici olma, kefil olma ve doğrulama gibi çeşitli şekillerde görülebilir. Bu yönüyle üçüncü taraf kavramının bizzat kendisi, çoklu-teorik çerçeveleri kullanmak için çok disiplinli bir tartışma zeminine sahiptir.

Zaman zaman üçüncü taraf kavramı yumuşak gücün araçlarından biri olarak kullanılmıştır. Buna en iyi örnek olarak Norveç vakası gösterilebilir. Norveç'in Güç ve Demokrasi Raporu, Norveç'in yumuşak güç politikasının 1990'ların başından bu yana uygulandığını göstermektedir:

“Norveç uluslararası bir marka ve özellikle barışsever bir millet olarak, kaynaklarını başlatmak ve dünya siyasetinde özel vazifeler yapmak konusunda isteklidir. Markalaşma, dünyanın dört bir yanında çatışma çözme, barış, demokrasi ve insan hakları çalışmalarını içeren angajman politikası ile gerçekleşmektedir. Norveç'in ahlaki ve insani büyük bir güç olarak imajı, Norveçlilerin ulusal kimliğini şekillendiren diğer sembollerle paralel olarak yeni bir ulusal sembol haline gelmiştir.” (Norveç Resmi Raporları, 2003: 51).

Bu anlamda, Norveç'i barışa teşvik eden, barışı kolaylaştırıcı ve oluşturmaya çalışan bir ülke olarak görmek mümkündür. Bölgede kendini barış elçisi olarak tanıtan Türkiye için de bu durum belli yönleriyle geçerlidir. Nitekim Türkiye dış politikada bu misyonunu şu şekilde ifade etmektedir: *“Türkiye'nin anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için etkin bir şekilde çalışmış ve geniş coğrafyada arabuluculuk teşebbüslerine öncülük etmiştir.”* (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Soğuk savaştan sonra uluslararası alanda yeni normlar ortaya çıkmıştır. Bu normlardan biri koruma sorumluluğudur. Bu anlamda inşacı bakış açısı, egemenlik unsurlarının her topluma bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Böylece, barışa yer açabilecek normların kullanılması olasılığı vardır. Üçüncü taraf tartışmaları da bir anlamda barış ve insan haklarının evrensel normları kapsamında ortaya çıkmıştır. Üçüncü taraf genellikle çatışmada paydaş değildir; tarafsız ve nötr kalmalıdır. Böylece, bu rolü oynayarak maddi çıkar elde etmenin önüne geçilmiş olur. Bu arada üçüncü taraf, çatışan taraflar ve bölgedeki insanlar tarafından kendi rollerini oynamak için kabul görmelidir. Kabul için, genellikle üçüncü tarafın kimliği, yani etnisite, din veya politik ideoloji dikkate alınmaktadır. Bu anlamda, güven konusu dikkate alınması gereken bir diğer önemli noktadır. Güvenilir bir üçüncü tarafın daha etkili roller oynama eğiliminde olduğu görülmektedir. Böylece, üçüncü taraf kavramı için de düşünsel unsurlar devre dışı bırakılamaz. Burada ayrıca, bütünsellik fikrinin, üçüncü tarafın daha kapsayıcı ve daha geniş konumlarını görmemizi sağlayabileceği de belirtilmelidir. Sadece çıkar ya da güç siyasetini ilgilendirmekten ziyade, üçüncü taraf müdahalesi çok daha geniş perspektiflerden ele alınmalıdır.

1.4 ÇALIŞMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

Buraya kadar belirli tartışmalar içinde inşacılık teorisi, yumuşak güç ve üçüncü taraf kavramları arasındaki birtakım ilişkileri ortaya koymaya çalıştım. Bu kavramlar, ana akım farklı uluslararası ilişkiler teorileri içinde çeşitli yönleriyle tartışılan geniş içeriklere sahip kavramlardır. Çatışma bölgelerindeki müdahaleler ve güç ilişkileri daha çok hem realist hem de neo-liberal teorilere dayanmakta ise de Türkiye gibi kimlik temelli politikaların yoğun olduğu bir ülkeyi özellikle Müslüman azınlık çatışma bölgelerinde anlamak için yapılandırmacı yaklaşıma da ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim yumuşak güç ya da üçüncü taraf tartışmaları daha çok güç ve çıkar politikalarına odaklanan neo-realistlerin görüşleri etrafında ele alınmaktadır. Bu nedenle bu çalışma farklı bir metot izleyerek inşacı bakış açısını başlangıç noktası olarak tercih etmekte ve tartışmaları genellikle bu perspektiften yürütmektedir. Burada tezin orijinal katkısı, inşacı bakış açısından nadiren tartışılan iki kavram olan yumuşak güç ve üçüncü tarafı gündeme getirmesi ve bu kavramları inşacı teori içinde

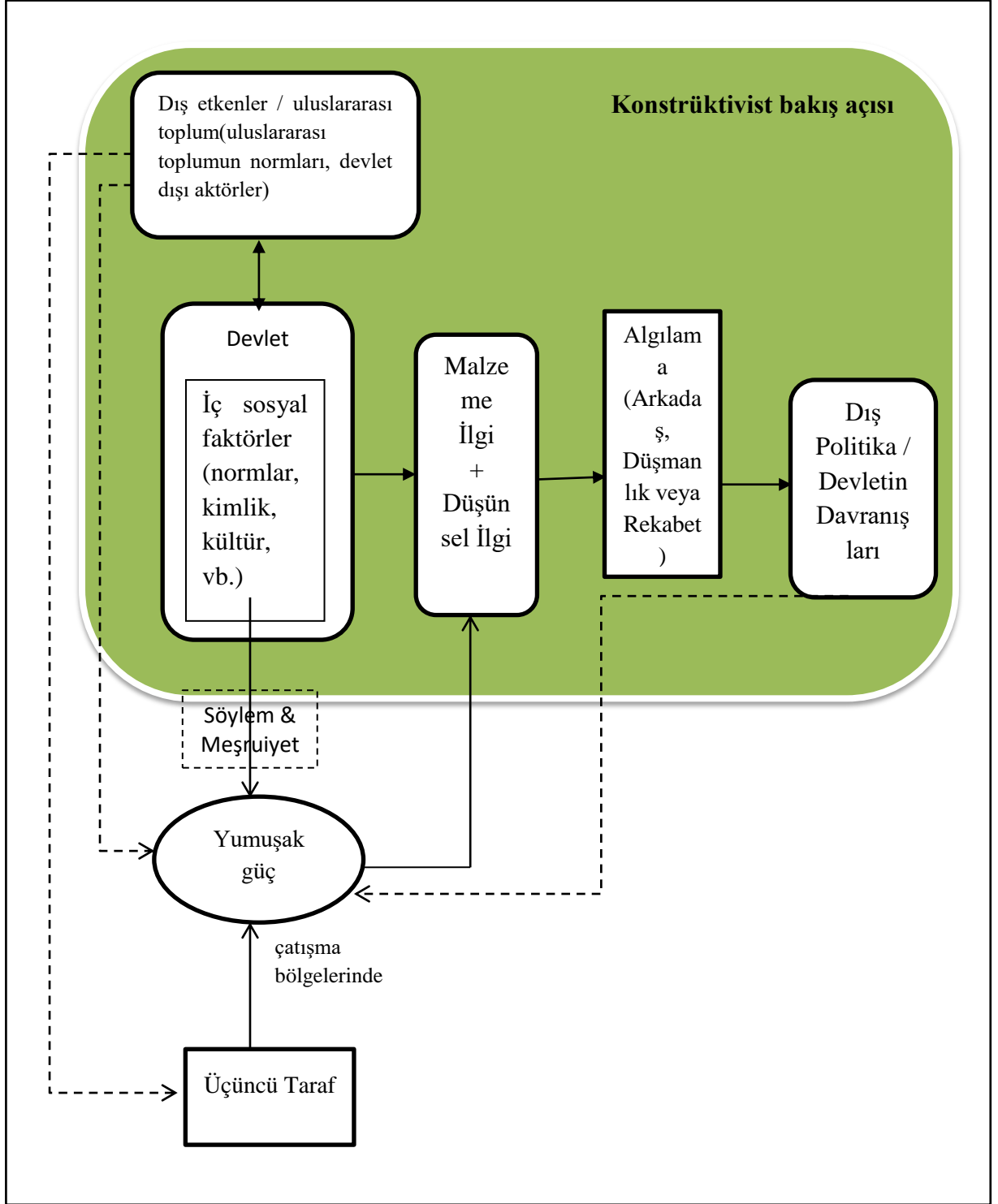
tartışmasıdır. Bununla birlikte, burada ele alınan farklı vakaların her biri çatışma alanları olduğu için, barış ve çatışma çözümlenmeleri alanları arasındaki ilişkiler ve tartışmalar farklı disiplinlerden daha iyi bir şekilde gösterilebilecektir. Böylece küresel siyasetin daha karmaşık durumları içerisinde yer alan günümüz uluslararası ilişkileri, esnek olabilen alternatif bir yöntem de ihtiyaç duyabilir. Bu anlamda, yukarıda bahsettiğim gibi bu kavramları birbirine bağlayabilme olasılığı vardır.

Kavramın ana fikirlerini bir araya getirmek için, bu çalışmayı analiz etmek için bir çerçeve ortaya koymaktayım. Uluslararası toplum ya da devlet dışı aktör gibi dış faktörlerin etkileyebildiği normlar ve kimlik gibi içsel sosyal faktörler, bazı devletlerin maddi ya da düşünsel çıkarlarını etkileyebilir. Bu anlamda, sosyal faktörler her bir devletin belirli bölgelere yönelik algısını oluşturabilir ve belirli bir devletin dış politikasına etki edebilirler. Devlet o halde sosyal faktörlerini söylem oluşturmak ve dışardaki yumuşak gücünü arttırmak da dahil olmak üzere her alana yönelik meşru sebepler üretmek için kullanabilir. Üçüncü taraf ise, bir devletin çatışma bölgelerinde yumuşak gücünü arttırmak için kullandığı araçlardan birisidir. Sonuç olarak, yumuşak gücü yaymak için kullanılan araçlar devletin çıkarlarının ve devletin belirli bir bölgeye yönelik davranışlarının yanı sıra diğer bölgelerin ve devletlerin algısını da etkileyebilir. (Bkz. Şekil 1.3)

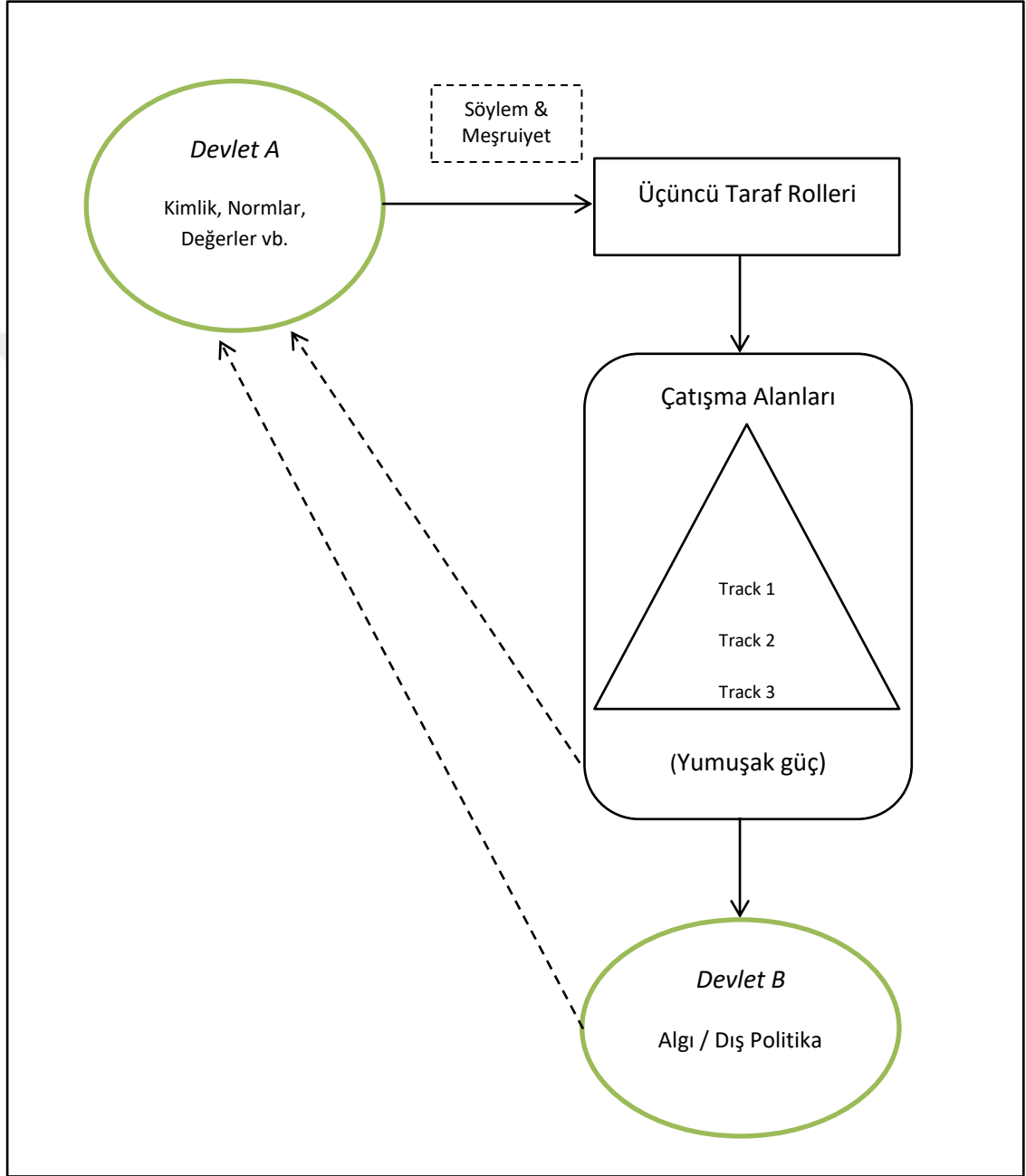
Bu çerçeveyi çatışma alanlarına uygulamak için, çatışma halindeki üçüncü taraf olma şeklindeki devletin söylemlerini savunan ve meşrulaştıran ülke A'nın (Türkiye) kimliğini, normlarını veya değerlerini vurgulayan bir biçim olabilir. Bu çatışma bölgelerinde, Türkiye her boyut'te farklı şekilde oynandı. Çatışma bölgelerindeki katılımlar, Türkiye için başka bir yumuşak güç kaynağı haline gelmektedir. Ülke / bölge B'nin (Mindanao / Filipinler, Patani / Tayland ve Arakan / Myanmar) Türkiye'ye yönelik algı ve davranışlarını etkileyebilir. Ülkenin / bölgenin B yansıması da Türk varlığının sürekliliğini sağlayabilir. (Bkz. Şekil 1.4)

Genel olarak, bu bölüm, bu araştırmada kullanılacak kuramsal çerçeveye kadar teorik fikirleri tartışmaya adım atmaya çalışmaktadır. Konstrüktivist fikirlerin açıklanmasıyla başlatılmış ve bu kavramların inşacılık altına girmesine kadar yumuşak güce ve üçüncü parti kavramlarına doğru ilerlemiştir. Bundan sonraki bölümler, bu araştırmanın sonucunu analiz etmek için bu çerçevedeki faktörlere odaklanacaktır.

Şekil 1.3 İnşacılıkta Teorik Çerçeve

Şekil 1.4 Çatışma Alanlarına Yönelik Kuramsal Çerçeve Modeli

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLAMSAL ÇERÇEVE: TÜRKİYE VE GÜNEYDOĞU

ASYA’NIN GENEL İLİŞKİLERİ

Bu çalışmada teorik alt yapı olarak; sadece devletlerin değil devlet dışı aktörlerin de yer aldığı küresel siyasette maddi ya da düşünsel çıkarları etkileyebilecek kimlikler ve normlar gibi toplumsal olarak inşa edilmiş faktörlere, devletlerin diğer aktörlere nasıl davranacağını belirleyen algılarına ve davranışlarına önem veren inşacılık tartışılmaktadır. Bu bağlamda inşacılıkla beraber ayrıca Güneydoğu Asya’daki çatışma bölgelerindeki Türk müdahalesinin bizzat Türkiye’yi ve bu bölgeyi nasıl etkileyebileceğini görmek adına yumuşak güç ve üçüncü taraf kavramları da tartışmaya dahil edilmektedir.

Bu tartışmaları temellendirmek için tezde ele alacağım iki ana bölgenin – Türkiye ve Güneydoğu Asya- ilişkilerinden oluşan bağlamsal çerçeveyi de detaylandırmak gerekmektedir. Bu bölümde özellikle Müslümanların yoğun yaşadığı bölgelerde ve Türkiye’nin diğer birçok ülkeyle bağlantılı hareket etmesine odaklanacağım. Bununla beraber Türkiye’nin İİT’deki pozisyonunu na da değineceğim. Diğer taraftan yumuşak güç ve üçüncü taraf deneyimlerine odaklanan Türk dış politikasının gelişimini ele aldıktan sonra Türkiye’nin bir bütün olarak Güneydoğu Asya bölgesine karşı geliştirmiş olduğu bu tür politikaları anlamlandırmaya çalışacağım. Tüm bu politikalar bu tezde kimlik, normlar, değerler ve inançlar gibi Türk dış politikasını oluşturan faktörlerin kritik önemine dikkat çeken inşacı bakış açısına dayanılarak analiz edilecektir.

2.1 YUMUŞAK GÜÇ VE ÜÇÜNCÜ TARAF DENEYİMLERİNE DAYALI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GELİŞİMİ

Türk dış politikasının seyri ilginçtir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan beri Türk dış politikası batı dünyasına ve değerlerine özellikle de Amerika Birleşik Devletleri’ne odaklanmıştır. Bu iddiayı destekleyecek önemli bir faktör Türkiye’nin NATO’ya dahil olmasıdır. Aynı zamanda, Türkiye her fırsatta Avrupa Birliği’nin

(AB) bir üyesi olmaya çalışmıştır. Ancak, AB üyesi olabilmesi için, Türkiye'nin ülkenin geliştirilmesindeki standartları teşkil eden Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Ülkede ve uluslararası arenada siyasi bağlam değiştiğinde Türk dış politikası kademeli olarak daha proaktif bir pozisyona doğru ilerlemektedir. Türk dış politikası kanaatimce, 1) Kemalist ve batı merkezli dönem, 2) askeri tabanlı ve tecrit politikası dönemi, 3) Özal ve yeni Osmanlıcılığın başlangıcı dönemi ve son olarak 4) AK Parti ve proaktif dış politika dönemi olmak üzere dört ana döneme ayrılabilir. Ancak ben bu kısımda benim çalışmamın odaklandığı dönem olması hasebiyle bu dört dönemi teker teker incelemek yerine AK Parti öncesi ve ve AK Parti dönemi olmak üzere iki kısımda ele alacağım.

2.1.1 AK Parti Öncesi Dönemde Türk Dış Politikası: Batı Odaklı Dönemi

İnşacılık bakış açısına dayalı bir gözle Türk dış politikasının gelişimini anlamak için, Yücel Bozdağlıoğlu kitabı *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity*'de batılı normlarla İslam medeniyetinin karışımı olmasıyla beraber doğu ile batı arasında sınır çizgisi olmasıyla coğrafi konumunun avantajlarının Türkiye'ye uluslararası ilişkilerini yaygınlaştırma imkânı verdiğini savunur (Bozdağlıoğlu, 2004: 4). Bununla beraber, geç Osmanlı'dan dönemiyle beraber, özellikle Osmanlı elitlerindeki batılı normların giderek artan etkilerine karşı tavır alışları başından eberi barizdi. Şükrü Hanioglu bu açıdan "*Batı ile yüzleşme ve Batı'nın üstünlüğünün nedenlerini tahlil etme çabasının Osmanlı düşünce tarihinde bir dönüm noktası*" olduğunu savunur (Hanioglu, 1995: 17). Osmanlı'nın geç döneminde çıkarılan Tanzimat¹⁰ reformları gibi bazı reformlar Avrupalı normların Türk toplumunda gelişmesini yoğunlaştırmayı amaçlamaktaydı. Bununla birlikte, Abdülhamid döneminde pan-İslamcı ideolojinin teşvik edilmesi gibi İslami argümanlar hala paralel olarak ortaya çıkmaya devam ediyordu. Bu bağlamda, Gülseven Osmanlı toplumunda "alternatif kimlik anlayışını teşvik eden alternatif grupların ortaya çıkmasına tanık olunduğu" nu savunur (Gülseven, 2010: 72-74). Özellikle Türk ırkı, İslam dini ve Batı

¹⁰ Tanzimat reformları, 1839 ve 1876 yılları arasında imparatorluğu modernize etmeyi amaçlayan siyasi, ekonomik ve eğitim alanında bir dizi yeniliği içeren geniş kapsamlı reformlardır.

Medeniyetinin karışımı ideal bir kimlik fikrini ve dinin kamusal alandaki rolünün azalması gerektiğini öne süren Jön Türk hareketi bunlardan biridir.

Bağımsız bir devlet olduktan sonra, Mustafa Kemal liderliğinde Türkiye batılılaşma hareketinin yükselişi ile beraber batı yanlısı bir tarafta olmayı seçmiştir. Kesin olarak, gelişme fikirlerini Batı'dan aldıktan sonra, özellikle seküler eğitim sistemi vasıtasıyla, Batı'dan etkilenmiş olan yeni normlar ve değerler kaçınılmaz olarak Türk toplumu içindeki diğer kimlikleri inşa etmiştir. Türk toplumundaki Avrupa temelli yeni kimlikler, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri süregelen İslami değerler olmak üzere diğer kimliklerin bastırılmasına yol açmıştır. Bu noktada, Bozdağlıoğlu şuna dikkat çekmektedir:

“Türklerin ait olduklarını hissettikleri ya da ait olmayı istedikleri” ‘Batı’ ‘Amerika Birleşik Devletleri’nden ziyade Avrupa anlamına gelir.” Ülkeyi modernize etmeye çabalarken Türkiye’deki Batıcı jenerasyonların ilham kaynağı Avrupa’ydı. Batı’nın bir parçası olmak “Avrupalı” olmak demektir. Bu doğrultudaki son adım ise Avrupa Birliği’nde (AB) üyelikti.” (Gülseven, 2010: 6)

Gülseven ayrıca geç Osmanlı döneminde kullanılmış olan eski ve yeni sistem arasındaki ikili sistemden farklı olan İstiklal dönemindeki milli kimlik inşasını da analiz eder. Bu ikili sistem yerine Mustafa Kemal batı-merkezli ve seküler yeni bir devlet yapısı kurmuştur (Gülseven 2010: 76-77). Avrupalı görünümünü taklit etmeye işaret eden yeni ‘Türk’ü yaratmanın başarısı gözlemlenebilir olmuşken, dindar insanlardaki dışlanmışlık hissi bu süreçte sekülerizme karşı bazı reaksiyonlar üretmiştir (Yavuz, 2000: 47). Böyle bir süreçte, dış politika da dahil olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti’nin başlangıç dönemine “19. yy. modern eğitim ortamının ürünü olan ve Avrupa dillerini bilen elitler vasıtasıyla Batı temelli normlar hâkim olmuştur (Bozdağlıoğlu, 2004: 51). Daha sonra Atatürk dönemindeki dış politika, ‘yurtta barış, dünyada barış’ düşüncesinden hareketle Osmanlı’nın revizyonist güç imajını statüko pozisyonuna dönüştürmeye çalışmıştır. Bu bağlamda bu fikirle ‘önemli olan hedefin barış ve dostluk arayışı içinde tüm medeni uluslarla birleşmek’ olduğu kastedilmektedir. (Bozdağlıoğlu, 2008: 63) Bu süreç içinde Ankara birçok ülkeyle barış anlaşması yapmaya çalışsa da genel eğilimi orta doğu ülkelerinden ziyade Batı’nın müttefiki olma yönündeydi.

1946’da ülkenin çok partili sisteme geçmesi, geçmişteki Türk elitlerinin yaptığı şekilde batı gibi olma hedefini güçlendirebilecek ve İkinci Dünya Savaşı’ndan

sonra yükselen SSBC tehdidinden kendini korumasını sağlayabilecek OEEC ya da Avrupa Konseyi gibi Batılı uluslararası kurumlara üye olmasını sağladı. Daha sonra, Demokrat Parti 1950’de iktidara geldikten sonra, batılılaşma iktidar tarafından Amerika modeliyle ekonomik ve siyasi serbestleşme sürecine eklenme olarak yorumlandı ve bu süreçte de Türkiye 1952’de NATO’ya üye oldu. Bu serbestleştirme sürecinin bir parçası olarak dini aktivitelere uygulanan yasaklar da gevşemeye başladı. Bu dönemde Ankara’nın Batı ittifakına katılma kararı güvenlik ihtiyaçları yanında dış yardım almakla ve Türkiye’nin Batılı kimliğini güvence altına alma arayışının hâkim olduğu ulus inşası projesiyle alakalıydı (Gülseven 2010: 84).

1960’dan 1980’li yıllara kadar, Türkiye’de farklı gruplar arasında çatışmaların yaşandığı ve birkaç kez askeri darbeye neden olan siyasi karmaşa hakimdi. Askeri kontrol ve siyasi istikrarsızlıklar dış politikadaki değişimi etkiledi. Hem içerden hem de dışardan gelen, Jupiter füzeleri krizi ve Kıbrıs sorunundaki 1964 Johnson mektubu gibi Türkiye’yi özellikle SSBC gibi Amerika’dan başka müttefikler aramaya iten vakalar ve Avrupa Birliği üyesi olma çabaları Türkiye’yi Amerika’dan sonra yeniden Avrupa’ya odaklanmaya yöneltti. Bununla beraber diğer taraftan Türkiye’nin yeniden İslam dünyasıyla iş birliği içinde olmasını öngören alternatif politikaların yükselişi de alternatifler arasındaydı. Bu süreçte, *“Türkiye Orta Doğu, komünist blok ve bağlantısızlar hareketi ile iyileştirilmiş ilişkileri öngören çok yönlü bir dış politika benimsedi.”* (Dicle, 2008: 28). Ancak, *“İran Devrimi, 1979’un sonlarında Sovyetlerin Afganistan’ı işgal etmesi ve Türkiye’nin artan güvenlik kaygıları Türk dış politikasını bir kez daha Amerikan çıkarlarıyla müttefik olmaya zorladı.”* (Bozdağlıoğlu, 2008: 68).

1980 darbesinden sonra başlayan Turgut Özal dönemi, Türk dış politikasının bir başka yüzünü şekillendirdi. İhracata dayalı ekonomik kalkınma modeliyle Türkiye aşama aşama önemli bir doğrudan yabancı yatırım merkezi haline gelmiştir. Bu aynı zamanda Türkiye için liberalleştirme programı sonrasında ekonomik büyümesini canlandırdığı zamana tekabül etmektedir. Dindar kesimler içinden yükselen bazı ticari girişimler de ekonomik sahada kendini göstermeye başlamıştır (Yavuz, 2003: 10). Artan gelirler ve demokratik hükümlerin iyileştirilmesi etnik grupların tavırlarını da etkiledi. Bu durum bu grupların haklarını daha sesli bir şekilde talep etmelerini ve yeni bir kimlik tanımı getirilmesi taleplerine neden oldu. Osmanlı’ya geri dönme

söylemi de Özal'ın kimlik tartışmalarında Osmanlı'daki çeşitliliği öne sürmesiyle bu dönemde başlamaktadır. Özal, demokrasi, liberalizm ve kapitalizm için uygun olabilecek İslami değerlerle Türk milliyetçiliği arasında bir orta yol bulmaya çalışmıştır (Laçiner, 2003: 182-185). Bu yeni kimlik anlayışı doğrultusunda Türkiye birçok komşu Türki Cumhuriyetlerin ve geçmişte Osmanlı İmparatorluğu içinde yer alan İslam ülkelerinin ilgisini çekmişti. Bu şartlar, Türkiye'yi dış politikada daha aktif roller oynamaya itmiştir. *“Din ve kültürün getirdiği ortak paydalarla, Ankara ilk kez dış politikasında Balkanlar'a ve Orta Doğu'ya yönelik adımlar atmıştır.”* (Laçiner, 2003: 182-185). Aynı zamanda, Türkiye seküler ve demokratik özellikleriyle bu bölgelerle iş birliği içinde olarak komşu ülkeler için bir model teşkil ettiğini batıya göstermeye çalışmıştır. Şurası kesindir ki bu dönemde Türkiye'nin önceliği hala Batıdır. 1987 yılında Türkiye tam üyelik için AB'ye başvuruda bulunması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Şunu ifade edebiliriz ki, bu dönemde böylece artık çok boyutlu dış politika aşama aşama inşa edilmeye başlanmıştır (Gülseven 2004: 89-92).

Özal döneminden sonra Türkiye siyasi istikrarsızlığı pekiştiren ekonomik problemlerle ve Kürt grupların yoğun şiddetiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Küreselleşme, Türkiye'nin jeopolitik stratejik önemini şekillendiren Soğuk Savaş sonrası hızlı değişim ve Türk kimliğinin AB'ye uygun olup olmadığı konusunda ortaya çıkan sorunlar Türk dış politikasının yönelimini de etkilemiştir. Siyasal İslam'ın yükselişi Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan'ın 1996 ve 1997 yılları arasında iktidara gelmesine yol açmış; her ne kadar iktidar kısa sürmüş olsa da bu dönemde Türk dış politikasını yeniden İslam dünyasına döndürmeye yönelik muhtelif girişimlerde bulunulmuştur. 1997'deki post modern darbe ise dış politikayı yeniden Batı yanlısı olmaya yönlendirmiştir. Gülseven, bu dönem için dahili siyasi şartların *“Türk dış politikasını çeşitli kimlikler arasında bir çekişme alanına”* dönüştürdüğünü ifade eder (Gülseven 2004: 93-94). Bir başka ifadeyle, karar mercilerinin kimlikleri eninde sonunda dış politikanın belirlenmesini ve uygulanmasını da etkilemektedir. 2001 yılında Ankara, mevcut partilerin popülaritesini etkileyen ve 2002 yılında AK Parti'nin iktidara gelmesi için bir imkân sağlayan büyük bir ekonomik krizle yüzleşmek zorunda kaldığında Türkiye siyaseti içinde başka bir dönemin başlamaktaydı.

2.1.2. AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası: Proaktif Dış Politika Dönemi

Politik havanın yönü değiştiğinde, Türk dış politikası daima iç siyasetinde baskın olan havanın etkin olduğu yöne doğru evrilir. Gülseven Türk toplumunda kimlik ve siyasi değişimler arasındaki ilişkinin doğası hakkında şu iddiada bulunur:

“Bir devletin, yurtiçindeki siyasal gelişmeler dolayısıyla kurumsal kimliğinde yaşadığı herhangi bir değişim nihayetinde kimlik oluşumunu devletlerin yeni kimlikleri doğrultusunda tercihlerine yeniden yön verdikleri sistematik düzeyde etkiler. Kurumsal kimlikteki değişimler basit değişikliklerden devletin dış politika yönelimini sert bir şekilde değiştirecek şekilde kimliğin tümünden değişimine çeşitlilik gösterebilir.” (Gülseven 2004: 80).

Bu yüzden AK Parti iktidarı elde ettiğinde, dış politika da büyük değişikliklere gidilmiştir. Ayrıca AK Parti dönemi boyunca da Davutoğlu öncesi ve sonrası dönem olmak üzere iki farklı dönemi görebiliriz.

2002 genel seçimlerinde AK Parti'nin en yüksek oy oranını almasıyla AK Parti iktidarı başlamış oldu. AK Parti kendini batılı fikirlerle daha iş birliği içinde olduğunu vurgularak ve doğu ve batı arasında bir köprü olduğu söyleminin altını çizerek kendinden önceki İslami partilerden ayırt etmektedir. AK Parti'ye göre Avrupalı ve Batılı normları siyasal alana taşımak, kamusal alanda dini kimliği serbestleştirebilecek çoğul toplum inşası için bir avantaj olabilirdi. “*AK Parti hükümeti bir program ve anayasal/kanuni reformlar için AB normlarının esas olduğunu vurgulayan bir eylem planı yayınlamıştır.*” (Gülseven 2004: 210). Bu şartlar altında, Türk dış politikası da tehdit algılarına dayanan bir politikadan ziyade yumuşak-güç mekanizmasının ve iş birliğine yönelik anlayışın hâkim olduğu bir pozisyona kaymıştır. Bu dönemde, Ahmet Davutoğlu'nun ‘komşularla sıfır problem’ politikasına odaklanan ve Türkiye'nin tarihi ve coğrafi avantajlarına vurgu yapan stratejik derinlik doktrini Türk dış politikasının ana kaynağını oluşturmuştur. Ayrıca dış politikada ekonomik iş birliği, sivil toplum vurgusu ve çatışma önleyici barış diplomasisi desteklenmiştir (Yılmaz, 2015: 131-134). Bu dönemde, Fuat Keyman'ın da belirttiği gibi “*ortam Türkiye'nin proaktif olmasına müsaitti –şu ana değin Türkiye'nin İslam, demokrasi ve sekülerizmi dengeleme yeteneği hem bölgesel hem de küresel düzeyde ilginin artmasına sebep olmuştu.*” (Keyman, 2017: 58)

Davutoğlu döneminden sonraki durum bu tezin kapsamının dışında olsa da, burada şunu not etmekte fayda vardır. AK Parti döneminde artan siyasi istikrarsızlıklar, 11 Eylül saldırıları, 2008 global ekonomik kriz, 2010’da başlayan Arap Devrimleri, Suriye ve Irak’ta IŞİD’in artan gücü ya da mülteci krizi gibi güvenlik riskleriyle, Türk dış politikası “*sert güç temelli askeri kararlılıkla insani normları kaynaştıran proaktif doğasına*” dayanacak şekilde yeniden ayarlanmıştır. IŞİD’i sınırlamak, mülteci krizlerini yönetebilmek ve İran’ı ve bölgedeki emellerini çevrelemek için “tampon devlet” olma stratejisi uluslararası alanda çok daha fazla gözlemlenebilir hale gelmiştir. (Keyman, 2017: 56, 63)

AK Parti iktidarı boyunca, Türkiye dış politikasını ya sert güç ya da yumuşak güç doğrultusunda tatbik etmiştir. Bununla birlikte, dış politikada proaktif ve dünyayla daha çok etkileşim içinde olması özellikle 2016’dan önceki dönemde daha çok göze çarpmaktadır. Ayrıca, barış aracı olma stratejisi ve diğer ülkelerin çatışmalarını kolaylaştırma girişimleri de ilginç hale gelmiştir. Bir sonraki bölümlerde de Türkiye’nin yumuşak gücü ve üçüncü taraf olma rolleri tartışılacaktır.

2.1.2.1 Türkiye’nin Yumuşak Gücü

Mevcut uluslararası siyasetten söz edildiğinde, meşruiyeti de hesaba katmak kaçınılmaz olacaktır. Çünkü meşru bir gerekçe sunmaksızın bir politikayı uygulamak oldukça zordur. Uluslararası arenada diğerleri tarafından kabul görebilmek ve iç siyasette de meşru olabilmek için bu durum geçerlidir. Bu yüzden çok boyutlu ve daha dinamik olan, ayrıca aktörlerin, değerlerin ve problemlerin daha az kontrol edilebildiği küreselleşmiş dünyada uluslararası kamuoyu oldukça önemlidir. Yumuşak güç meselesi de Türkiye için bu doğrultuda önem arz etmektedir. Türkiye’nin yumuşak gücünün şekli ve uygulanışı ülkelere göre değişiklik gösterebilmektedir. Genel olarak Türkiye’nin yumuşak gücünün potansiyeli Balkanlar, Orta Doğu ve Orta Asya bölgelerinde daha etkilidir. AK Parti’nin yurtdışı stratejileri için genellikle kullanageldiği bir söylem olan Türk yumuşak gücü kökenlerini Türkiye için ayırt edici kaynaklar olan kültüründe ve tarihten gelen tecrübelerinde bulmaktadır (Kalın, 2011: 10). Buna ek olarak “*demokratikleşme sürecindeki gelişme, AB üyeliği yolunda atılan kararlı adımlarla birlikte ekonomik dinamizm ve kalkınma olarak sıralayabileceğimiz Türkiye’nin iç siyasetindeki değişim düşünsel düzeyde dünyanın*

gözündeki “Türk algısını” değişime uğratmıştır. Maddi gücüyle beraber, bu gerçeklik düşünsel olarak Türkiye’nin dünyadaki yumuşak gücünü yükseltmiştir.” (Yılmaz, 2015: 134). Bununla birlikte, Türkiye’nin yumuşak gücünün gelişimi ve tesiri göz önüne alındığında, bu gücün hala bir ABD, Avrupa ülkeleri, Japonya ya da Çin gibi büyük ülkeler düzeyinde olmadığı görülebilir. Fakat, son birkaç yıldır artan bir etkiden de söz etmek mümkündür (Anas, 2011).

Devletler düzeyinde:

“Türkiye’nin diplomatik dilinin, yumuşak gücün şu üç anahtar özelliğini karakterize etme eğiliminde olduğunu savunur: Demokrasi, Ekonomi ve Ticaret ile Avrupa Tarzı Yumuşak Güç¹¹. Bundan fazlası, Türkiye’nin serbest vize rejimi, İslam dünyasındaki etkisi ve ilham kaynağı olması, tarihin rolü ve Türkiye’nin bir ‘yükselen donör’ (emerging donor) olarak faaliyetleri gibi Türkiye’nin yumuşak gücünün başka unsurları da bulunmaktadır. Bunun dışında, devlet kurumları olan Türkiye Radyo ve Televizyonu’nun (TRT) yabancı dil programları, Türk Havayolları, Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Kızılay, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı gibi kurumlar Türkiye’nin yumuşak gücünü destekleyici kurumlar olmuşlardır.” (Benhaım and Öktem, 2012; Kalın, 2011: 21).

Diğer bir ifadeyle, bu örgütler Türk dış politikasının eğilimleri doğrultusunda faaliyet yürütmüşler ve politikayı uygulamada destekleyici yapılar olarak kurulmuşlardır. Türkiye’nin yumuşak güç araçlarından biri de son on yılda medya ve akademik çalışmalar vasıtasıyla sıkça dile getirilen demokratik reformlarla ilgili tecrübeleridir. Bölgedeki diğer İslam ülkelerinden daha iyi düzeyde bir demokrasiye sahip olan ülkelere biri olan ve kamuya açık seçimlerle meşruiyet kazanan Müslüman ülkelerle dostça ilişkileri olan ülkelerin başında geldiğinden, Türkiye şiddet içeren mekanizmalar kullanmak yerine, sistem içinde politik yollardan mücadele etme tecrübesiyle önemli bir konuma sahiptir. Bu esnada *“Balkanlar’dan ve Orta Asya’dan başlayıp Orta Asya’nın iç kesimlerine kadar uzanan Türkiye’nin yumuşak gücünün potansiyeli miras aldığı kültürel ve tarihi tecrübeden neşet etmektedir. Türkiye’nin temsil ettiği değerlerin yanı sıra tarihi ve kültürel derinliği bölgesel dinamikleri harekete geçirmekte ve yeni etki alanlarının oluşturulması için fırsatlar sağlamaktadır.”* (Kalın, 2011: 10). Bir başka ifadeyle, değerler, tarih, kültür,

¹¹ Cooper: “Avrupa’nın bir yumuşak güç modeli olarak görüldüğünü; AB’nin bir ordusu olmamasına rağmen birlikteliğin nüfuz ve verimlilikle gözle görülür bir artış getirebileceğini ve AB’nin yasalara ve müzakereye dayalı çok uluslu bir örgüt olduğunu” ifade eder Cooper (2004: 168). Bu bağlamda, denebilir ki, Avrupa tarzı yumuşak güç kurumsal, normatif ya da finansal yardımlar ve destek programları gibi askeri olmayan enstrümanlara odaklanma eğilimindedir (Bayır, 2016: 13).

bölgesel dinamikler ve yeni etki alanları Türkiye için yeni imkanlar sağlamaktadır. *“Avrasya kıtasında, Türkler, Kürtler, Boşnaklar, Arnavutlar, Çerkezler, Abhazlar, Araplar, Azeriler, Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler ve diğer etnik gruplar ile Ermeni, Yunan, Yahudi ve Süryani topluluklarının ortak paydası birlikte inşa edip paylaştıkları Osmanlı tecrübesidir. Bu farklı grupları bir araya getiren ve onları zaman ve mekânda ortak bir tecrübeyle ilişkilendiren işte bu Osmanlı mirasıdır.”* (Kalın, 2011: 10). Osmanlı döneminde aynı topraklar üzerinde yaşamış olan bu çeşitli etnik gruplar Türk yumuşak gücünün mevcut genişlemesini de pekiştirir. Bu noktada, kimileri Türkiye'nin 'Yeni Osmanlılık' kavramı altında kendine düşen rollerini aksettirdiğine değinmiştir. *“Bu, Türkiye'nin jeopolitik tahayyülünün ve küresel siyasi sistemde yeni imkanların bölgedeki insanlara tarihleri ve coğrafyalarıyla yeniden barışmalarına imkân verdiği bir süreçtir. Bu tecrübeyi hatırd tutmak Türk yumuşak gücünün alanlarını tanımlamada önemli bir rol oynar.”* (Kalın, 2011: 10). Diğer bir deyişle, jeopolitiği ve bölgesel siyasal sistemdeki bağlamı Türkiye'nin gücünü genişletmesinin temel nedenlerindedir. Buna ek olarak, proaktif dış politikası dolayısıyla Türkiye Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi diğer bölgelere de ilgi duymakta ve dış politikasını buralara doğru genişletmektedir.

İslam dünyasına gelince Türkiye son on yılda İslam dünyasının lideri olma söylemiyle pozisyonunu gözle görülür şekilde artırmaktadır. AK Parti'nin hukukçularından olan Atalay bir haber ajansına şunları beyan etmiştir: *“Eğer Suudi Arabistan Türkiye'nin bir elini İran da diğer elini tutacak olsa, İslam dünyası yakın bir zamanda Türkiye'nin liderliği altında birleşecektir.”* (Anadolu Ajansı, 2017). Bu ifade Türkiye'nin kendini İslam dünyasının lideri olarak konumlandırma niyetini göstermektedir. Gürzel Türkiye'nin farklı dış politika rolleri üstlendiğini savunur. Ona göre Türkiye *“bölgesinin doğal lideri, tarihsel olarak büyük biraderi ve Müslüman azınlıklar için koruyucusudur”* (Gürzel, 2014). Böylece, bu rolleri üstlenerek Türkiye, bölgesindeki etkisini artırarak ve diğer yükselen güçlerle etkileşerek uzunca bir süredir arzuladığı “yükselen güç” rolünü pekiştirmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, İslam dünyasına karşı Türkiye'nin yumuşak gücü tecritten ziyade etkileşim içinde olma eğilimi göstermektedir. Dahası, Türkiye İslam ülkeleri için ılımlı bir şekilde demokratik alana geçişin ve Müslümanlardan olumlu algılar aldığı gözükken ekonomik kalkınmanın mümkün olduğunu göstermeye

çabalamaktadır (Altunışık, 2008: 45-47). İslam ülkeleri arasındaki özellikle Sünnilik ve Şia arasındaki mezhep siyaseti çatışmalarına bakıldığında, Türkiye rolünü ana ideolojisi olan Sünni olma üzerinden oynamaktadır. Bu Türkiye'nin Sünni grupları desteklediği Suriye vakası üzerinden görülebilir. Ancak, mezhepleri dolayısıyla her iki tarafta da diğerine karşı eleştiriler olsa da Türkiye'nin Şiilerin çoğunluk olduğu İran'a karşı tutumu da ekonomik bağlantılar dolayısıyla olumlu gözükmektedir (Bora, 2017). Suudi Arabistan ve Mısır gibi diğer Arap bölgesel güçleriyle olan ilişkilerin ise belirli dönemlerdeki siyasi duruma bağlı olduğu gözükmektedir. Suudi Arabistan öncülüğünde başlayan ve Türkiye ile Suudi Arabistan arasında hoş olmayan ilişkilere yol açan Katar ve Körfez ülkeleri arasındaki gerilimde olduğu gibi ve Mısır'da Türkiye'nin Müslüman Kardeşler ile dayanışma içinde olduğunu göstermesi gibi, Türkiye Orta Doğu siyasetinde konumunu daima açık bir şekilde göstermektedir (Cafiero ve Wagner, 2017; Anadolu Ajansı, 2017c). Müslüman bölgelerindeki çatışma alanları konusunda da Türkiye Filistin, Suriye ve Bosna'da olduğu gibi daima yardımcı olma rolünü göstermiştir. Şimdiye kadar, bu siyasi çatışmalara bakıldığında, Arap dünyasında olsun ya da Orta Asya, Afrika ve Güneydoğu Asya'da olsun Türkiye İslam ülkelerine karşı yumuşak gücünü genişletmiştir. Bu yumuşak güç araçları Osmanlı tarihini de barındıran Türk dizileri, kalkınma yardımı ve eğitim desteklerini de içermektedir (Cerami, 2013: 140-142). Buna ek olarak, Türk sivil toplumu da yumuşak güç politikalarını artırmak için birtakım roller oynamaktadır (Kalın, 2011: 10). Türkiye'nin bu anlamda kapasitesini Gazze'de Myanmar'da ve Somali'de sokaklarda görmek mümkündür. Türkiye insani diplomasiyi çeşitli yollarla ve mekanizmalarla kullanmaktadır ve küresel siyaset sahnesine proaktif bir aktör ve kalkınma destekleyicisi olarak yer almaktadır. Türk STK'ları Türkiye'nin hevesli vizyonunu gerçekleştirmede en aktif aktörlerden biri olmuştur (Hasimi, 2014: 127). Bu bağlamda devlet örgütü ya da sivil toplum örgütü olarak birçok Türk örgütü kurulmuştur. Bu devlet kurumlarının örnekleri TİKA, Kızılay, TOKİ ve AFAD'dır. Davutoğlu Türkiye'nin insani diplomasi politikasının hedeflerini şu şekilde vurgulamaktadır:

“Türk dış politikası giderek bu nitelikte bir insani diplomasi benimsemiştir. Bir yandan, bu yeni duruş bilhassa bölgemizdeki krizlere çözümler bulmak için olan gayretlerimizi vurguluyor. Bir yandan da bu tüm insanlığı kucaklayan ve insanlığın zihnini ve vicdanını meşgul eden her türlü meseleyle de uğraşma sorumluluğunu üstlenmeyi

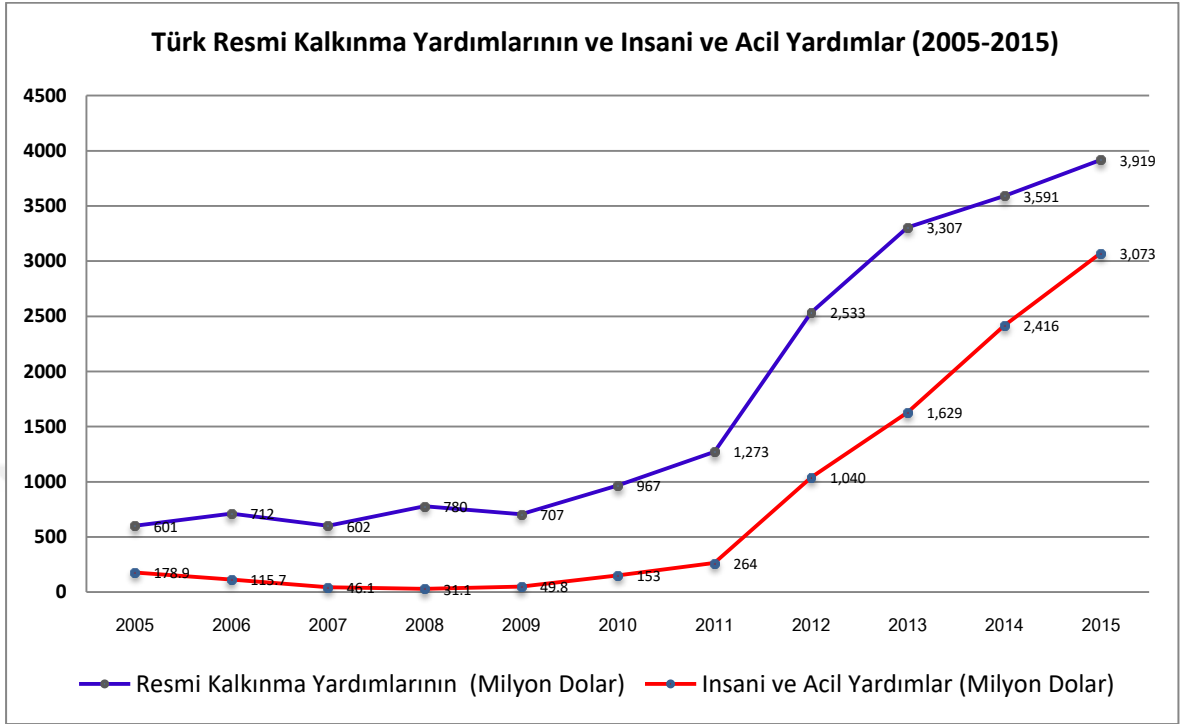
amaçlayan bir bakış açısıdır. Türk dış politikası hem bölgesel krizlerin ve meselelerin hem de daha geniş çerçevedeki zorlukların üstesinden gelmek için insani diplomasi yaklaşımını benimsemiştir.” (Davutoğlu, 2013b: 865)

Bunun dışında Sahada aktif olan birçok da devlet dışı aktör bulunmaktadır. Burnlara örnek olarak, İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), Deniz Feneri, Hüdayi Vakfı gibi kurumları gösterebiliriz.

Bu politikalarının gelişmesi ülkenin kapasitesi ile de ilgilidir; ekonomik gelişme ve daha çok siyasi istikrar Türkiye'nin daha güçlü roller oynamasını sağlayabilmektedir. Türkiye'nin aktif rol oynadığı ve yardım sağladığı Suriyeli mülteciler krizinin ardından bu rolü daha belirgindir. AK Parti döneminde, TİKA ve diğer sivil toplum örgütleri ve özel sektör önemli roller oynamış; dolayısıyla insani temelli politika Türk dış politikasını pekiştiren önemli mekanizmalardan birisi olmuştur. “Uluslararası tanınma ile birlikte yükselen bir insani aktör olarak Türk başarısını ölçebilecek vakalardan ilki 2016 yılında İstanbul’da düzenlenen Dünya İnsani Zirvesi’dir.” (Tank, 2015: 1). İnsani diplomasi Türkiye'nin uluslararası arenadaki itibarı için bir başka kaynak haline gelmektedir. Türkiye, insani yardımlarını resmi yardımlarla ve sivil toplum örgütleriyle artırmaktadır. 2011 yılından bu yana, Türk Resmi Kalkınma Yardımlarının (RKY) sayısı Türkiye'nin GSMH'nin içinde yüzde olarak en fazla insani yardım sağlayan bağışçı ülke olmuştur ve bu durum 2015 yılına kadar katlanarak artmıştır (Development Initiatives, 2016: 47).¹² Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi Türkiye'nin her yıl yapmış olduğu acil ve insani yardım RKY'lerinin harcamalarında gösterildiği gibi Türkiye RKY'leri için insani ve acil yardımlar yüksek oranda yapılmıştır.

¹² Yardımların miktarı olarak Türkiye, 6,422 Milyon Dolar harcayan ABD'den sonra gelmektedir.

Şekil 2.1 : Türk Resmi Kalkınma Yardımlarının ve İnsani ve Acil Yardımlar (2005-2015)

Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2014 ve Türkiye'nin En Az Gelişmiş Ülkeler ile Kalkınma İşbirliği Raporu 2016

Kalkınma yardımları ve yumuşak güç konusunda, ilk bölümde, yardımların yumuşak güç üretmek için bir araç olabileceğini tartışmıştım. Buradaki diğer soru, ekonomik koşulların her devlet için nasıl anlamlı olabileceğiyle ilgili olabilir. Alıcı ülkelerle ilgili olarak, bu yardımlar alıcı ülkelerin bağışçı ülkelere karşı algısını iyileştirebilir; öte yandan da bu mekanizma bağışçı ülkelerin itibarını güçlendirebilir. Bu bağlamda, her ülkenin kendi kamu kaynaklarından gelen resmi kalkınma yardımı ve dış yardım geliştirmekte olan ülkelerin iyi niyetini kazanmak için kullanılır ve bunlar doğrudan yumuşak güç faaliyetleridir (Anguelov, 2015: 93). Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeler üzerinde tahakküm kurmasına sebep olabileceğinden ekonomik yön bazı akademisyenler tarafından bir sert güç kaynağı olarak sınıflandırılmaktadır. Ancak Fan, ekonominin, ulusun markalaşma sürecine yardım eden ana bileşenlerden biri olabileceğini savunur. Fan bunu şöyle ifade eder: “Dünyada hiçbir ülke yok ki kötü bir ekonomik durumdayken kayda değer bir yumuşak güç kullansın.” (Fan, 2008: 9, 17). Bu argüman göz önüne alındığında, Avrupa’daki birçok ülke gibi Türkiye de yardım aracını bir yumuşak güç kaynağı

olarak kullanmıştır. Ancak, Türkiye'nin kalkınma yardımı konusunda daha fazla harcama kapasitesi, 2010'dan bu yana GSYİH ve GSMH'nin üstündedir.¹³

Özetlemek gerekirse, Türkiye yumuşak gücünü çeşitli şekillerde kullanmıştır. Bunlardan en önemlisi hem devlet hem de sivil toplumun faaliyetlerini artırdığı ve Türk dış politikasının söylemi haline geldiği insani yardım faaliyetleridir. Bu faaliyetler, birçok bölgeye yayılmıştır ve yerel halktan olumlu karşılanmıştır. Suriyeli mültecilere yapılan yardımlar, Türkiye'nin daha olumlu imaja sahip olması için en önemli imkandır. Bu faaliyetlerin yanı sıra, turizm, diziler, eğitimin gelişmesi ve burs olanaklarını artması ya da siyasal İslam kavramı gibi faktörler de Türkiye'nin yumuşak gücünü destekleyen araçlar olmuşlardır. Türk kimliği ve değerleri tarafından inşa edilen yumuşak güç, AK Parti'nin dış politika söylemlerinde en sık kullanılan kavramsal ifadelerden biri olarak ortaya çıkmıştır. “Yumuşak Güç” konusundaki Türk söylemi dış siyaset stratejisinde temel olarak kaynaklarına ve potansiyel etkinliğine odaklanmıştır. Ancak, Türkiye'nin yumuşak gücünün Türk ve Türk olmayan analistlerce değerlendirilmesi, yumuşak gücün daha güçlü ve kapsamlı ulusal güç olma uğraşında hala zayıf bir halka olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan bu durum son yıllarda giderek tartışılmaktadır (Anas, 2011). Dahası, bölgedeki jeopolitik tehditler ve Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı iç siyasi istikrarsızlık nedeniyle, yumuşak güç Türkiye için yeterli olmayabilir ve biraz sert güçle harmanlanmış akıllı güç Türkiye'nin uluslararası politikasına dahil edilebilir. Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki yumuşak gücüne ilişkin olarak, Türkiye ve bu bölgedeki ülkeler son zamanlarda ekonomik bağlar ve bazı faaliyetler yani akademik bağlantılar ve öğrenci değişimi, insani yardım ve kültürel ilişkiler yoluyla ilişki kurmuşlardır (Çevik ve Seib, 2015: 10). Maluleem ve Suetair, bölgede özellikle Müslümanlar arasında Türkiye'nin imajını yükselten Türk yumuşak gücüne değinmişlerdir. Güneydoğu Asya'da, insani yardımlar ve eğitim destekleri, Türk yumuşak gücü için temel araçlar olmuşlardır (Sahoh, 2016). Başka bir deyişle, “Türkiye son yıllarda, Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki insani yardımlarının gösterdiği gibi, insani diplomasi ve dış yardım alanında önemli sorumluluklar üstlenmiştir.” (Albay, 2015).

¹³ GSYİH ve GSMH'nin Dünya Bankası veri tabanındaki detayları için: <https://data.worldbank.org/country/turkey>

2.1.2.2 Türkiye'nin Üçüncü Taraf Roller

Yumuşak güç anlayışından ayrı olarak, bu çalışmada kullanılan bir diğer anahtar kavram üçüncü taraftır. Bu bağlamda üçüncü taraf üzerine tartışırken bu çalışmanın, hem müzakere masasında veya sivil toplumlar arasında hem de boyut 2 ve boyut 3'te yer alan taban aktörlerinde olmak üzere, çatışmanın her bir seviyesinde üçüncü tarafın pozisyonunu ele alacağını öne sürdüm. Bunun gibi bir kavramsal bağlama dayanarak Türkiye'nin üçüncü taraf rollerinin bu anlamda, Türk yumuşak gücünü en çok arttıran benzer bir faktör olarak insani yardımın altını çizdiği görülmektedir (Davutoğlu, 2013: 865-870).

Türkiye'nin üçüncü parti olarak oynadığı roller, AK Parti'nin iktidara gelmesinden sonra gelişmiştir. Daha güçlü ekonomi ve istikrarlı bir iç siyasi ortamın sonucu olarak, Türkiye bölgede ve dünyada gelişmekte olan ve etkili bir güç haline gelmeye başlamış ve diğer uluslararası aktörlerin dikkatini bölgesinde ve Müslüman toplumlarında oluşturduğu bir rol modeli algısı ile çekmiştir (Akın, 2014: 1-2). AK Parti döneminde Türkiye ilgilendiği ve odaklandığı bölgeleri genişletmiş ve bu da Türk dış politika mekanizmasının daha prokatif olması için yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Birçok akademisyen, bu yeni mekanizmanın ağırlıklı olarak, Türk dış politikasının çehresini değiştiren akademik fikirler öne süren Ahmet Davutoğlu tarafından inşa edildiğini iddia etmiştir (Aras, 2009: 127). Türkiye proaktif dış politikasını başlattığında, bölgesel ve uluslararası çatışmalarda arabulucu olarak rol almaya başlamıştır. Sandole'un iddia ettiği gibi çok katmanlı kimliğe sahip olmasıyla Türkiye, medeniyet çatışmalarıyla başa çıkma potansiyeline sahiptir (Sandole, 2009: 637).

Davutoğlu, Türkiye'yi uluslararası ilişkilerde bir dizi ayırt edici özelliğe sahip olan bir ülke olarak sunar ve bu da onu yakın çevrede ve ötesinde ideal bir arabulucu yapmaktadır. O, Türk arabuluculuğu tasarımını, daha etkili arabuluculuk için örnek yeni bir model olarak sunmaktadır. Türkiye, devam eden kriz bölgelerindeki arabuluculuk hizmetlerini yürütmenin yanı sıra, "Arabuluculuk Dostları" başlıklı iddialı bir projeyi de yürütmektedir. Birleşmiş Milletler ile koordinasyon içinde ve Finlandiya'nın desteği ile Genel Kurul'dan iki yasa tasarısı geçirilmiş ve etkili arabuluculuk için BM rehberi hazırlanmıştır (Aras, 2012: 4). Davutoğlu'na göre

Türkiye, eş zamanlı olarak Batı ile uzun süredir devam eden ortaklıklar geliştirmiş olan ve dünyanın diğer birçok kısmıyla da ortak medeniyet birikimini ve kültürel yakınlığı paylaşan bir ülke olarak eşsiz bir karaktere sahiptir. Bu arka plan ile, Türkiye'nin arabuluculuk rolü, çatışmanın taraflarıyla empati kurma yeteneğiyle bir çatışmanın taraflarıyla ilgilendiğindeki ahlaki duruşunu harmanlamaktadır. Türkiye, dünya çapında sayısız krizde etkili olabilecek bir arabuluculuk rolü üstlenmek için maddi ve söylemsel yeteneklere sahiptir. Davutoğlu'nun vizyonunda ideal bir arabulucu, bağlamın ve aktörlerin anlaşılması, güvenilirliğini korurken içeriden biri rolünü oynamak ve dış aktörlerin rolünü ve katılımını kontrol etmek gibi yeteneklere sahip olmalıdır. Türkiye'nin arabuluculuk rolüne dair izdüşümü, büyük ölçüde, güvenilir bir aktör olduğu varsayımına ve bölgesel mülkiyet ve kapsayıcılığın teşvik edilmesine dayanmaktadır. Türk arabulucularının benzersizliği, tecrübesinin ve geniş bir kültür ve medeniyet havzasına erişiminin sonucu olan geniş perspektifleri ve maddi yeteneklerinin birleşiminden gelmektedir (Davutoğlu, 2013a).

Dolayısıyla, Türkiye uluslararası arabuluculuğu çok boyutlu ve dinamik dış politikanın yeni yetenekleri ve bunu çeşitli toplumsal grupların talepleriyle koordine etme yeteneği üzerine kurulmuştur. Bu yeni dış politika, ülkenin profilini ikili, bölgesel ve uluslararası girişimler yoluyla yükseltmiştir. Türk dış politikası yeni ve geniş bir kurumsal çerçeveye sahiptir. Dolayısıyla, Türk uluslararası arabuluculuğu, çok boyutlu ve dinamik dış politikanın yeni kabiliyetleri ve bunun çeşitli toplumsal grupların talepleriyle koordine edilmesi yeteneği üzerine kurulmuştur. Bu yeni dış politika, ülkenin profilini ikili, bölgesel ve uluslararası inisiyatifler yoluyla yükseltmiştir. Türk dış politikası TİKA, Resmi Kalkınma Ajansı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)'nin dahil olduğu Türk diasporasının ihtiyaçları doğrultusunda projeler yürüten ve uluslararası alanda Türk usulünü geliştiren yeni ve geniş bir kurumsal çerçeveye sahiptir. Bu örgütlerin faaliyetleri, birbirleriyle yakın iş birliği içinde çalışan Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık tarafından koordine edilmiştir. Bu yeni araçların tamamlayıcısı, hayır kurumlarına, diğer özel sivil toplum kuruluşlarına ve iş derneklerine dayanan Türkiye'nin kamu kapasitesi olmuştur. Türk dış politikası çoğulcu bir ortamda gelişir ve bu süreçte toplumsal talepler etkili bir rol oynar. Üniversitelerde ortaya çıkan epistemik topluluklar ve yeni nesil düşünce kuruluşları, toplumdaki dış politika

konularına ilişkin bilgi ve farkındalığı da artırmaktadır. Türk sivil toplumu, dünya çapında birçok kriz noktasıyla ilişkisini sürdürerek, birçok vakada başı çekmiş ve uluslararası meselelerde politika üreticilerini kararlar almaya yönlendirmiştir. Şunu da not etmek gerekir ki, Türkiye arabuluculuk gerektiren çatışma bölgelerinde resmi faaliyetler yürütürken, Türk politika yürütücüleri STK'ların altyapıyı hazırlamaktaki insani yardım faaliyetlerinden ve iş dünyasının katılımından da faydalanmışlardır. Örneğin, Türk devleti Myanmar'daki duruma müdahil olmadan önce, Türk STK'ları zaten çatışma bölgesinde bulunmakta ve şiddetten zarar görenlere insani yardım sağlamaya başlamıştır (Aras, 2012: 4).

Türkiye'nin dış politikasındaki yeniliklerden biri de, yakınlardaki bölgesel çatışmaların yönetiminde ve de mümkünse çözümlerinde üçüncü taraf rolü oynamak için artan istekliliği olmuştur. Bu isteklilik, Türkiye'nin uzun zamandır devam eden bölgesel çatışmalara müdahale etmeme politikasındaki bir değişikliğe işaret etmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana birçok Türk hükümeti bu fikirle hareket etmiştir. Ancak şimdiki AK Parti hükümeti, barışı inşa edici rolünü bölgeye yönelik politikasının önemli bir unsuru haline getirmiştir. Bu açıdan Türkiye'nin temel varlığı, farklı çatışmalarda farklı taraflarla iyi ilişkilere sahip olma pozisyonudur. Bu, Türkiye'nin kendisini üçüncü taraf arabulucu olarak konumlandırabilmesi için eşsiz bir durumdur. Türkiye 2005 yılında İspanya ile birlikte, kültürler arası farklılıklarda anlayışı teşvik etmeyi hedefleyen Medeniyetler İttifakını başlatmıştır. 2010 yılında, çatışmaların barışçıl çözümlenmesinde, çatışmaların önlenmesinde ve de çözümlenmesinde arabuluculuk kullanılmasını teşvik etmeyi ve arabuluculuğu geliştirmeyi hedefleyen hem de arabuluculuğun gelişimi için destek sağlayan, Arabuluculuk Dostları Grubu, Türkiye ve Finlandiya tarafından ortaklaşa kurulmuştur. Ayrıca Türkiye, bu konuya dikkat çekmek için 2012'den bu yana birkaç kez "İstanbul Arabuluculuk Konferansı" düzenlemeye başlamıştır. Türkiye'nin bu çabaları, uluslararası düzeyde çatışmaların barışçıl çözümüne katkıda bulunmaya çalışan bir ülke olarak yeni imajına katkıda bulunmaktadır (Akın, 2014: 41-45).

Akın araştırmasında, Türkiye'nin dış politikasının İslam dünyasına ihtimam gösterme eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla "*Türk devleti kendini bazen Müslümanların taraf olduğu çatışmalara müdahale etme baskısı altında hissetmektedir.*" (Akın, 2014: 60). Bunun bariz örneği, Türkiye'nin Arap-İsrail

çatışmasının farklı boyutlarına odaklanmış olduğu üçüncü taraf olarak katılımı örneğidir. Türkiye'nin 1998 Ekim krizinden sonra Suriye ile olan ilişkilerinin kademeli olarak iyileşmesinin ardından ve 2000 yılında Suriye-İsrail müzakerelerinin çökmesinin ardından ve ABD-Suriye ilişkilerinin bozulmasından sonra Türkiye, İsrail ile Suriye arasındaki müzakereleri yeniden başlatmaya çalışmıştır (Altunışık, 2008: 50-51). Türkiye'nin barış için muhtelif başka girişimleri de olmuştur: Türkiye- Bosna Hersek- Sırbistan Üçlü Zirvesi, 2010 yılında Sırbistan, Hırvatistan ve Bosna-Hersek tarafından imzalanan Balkanlarda Barış ve İstikrar İstanbul Deklarasyonu, 2008 yılında Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan için Kafkas İstikrar ve İşbirliği Platformu (CSCP), Tiflis hükümeti ve Acara'yı müzakere masasına oturtma çabaları, Gürcistan ve Abhazya arasındaki çatışmanın çözümlenmesi için arabuluculuk çabaları, 2003 yılındaki Irak'a Komşu Ülkeler Süreci, 2009 yılında gerginliği azaltmak için Irak ve Suriye arasında arabuluculuk, 2010 yılında Kırgızistan'daki Uzlaşma Konferansı, Somali'de barış inşası çabaları, Afganistan-Pakistan-Türkiye Üçlü Zirveleri vb. bunlara örnek olarak gösterilebilir (Akın, 2014: 89-110). Bunun dışında, İHH'nin Bangsamoro barış sürecine katılımında olduğu gibi Türk sivil toplum örgütleri de barış inşası çabaları kapsamında yer almışlardır.

2.1.2.3 Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Üçüncü Taraf Tecrübesi

Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasındaki ve çatışma çözümlemelerinde üçüncü taraf olarak bazı roller oynamasındaki tecrübeleriyle, aşağı yukarı Türkiye'nin bu iki uluslararası ilişkiler kavramını pratikte uygulama kapasitesini görebiliriz. Dahası burada, yumuşak güç elde etme ya da üçüncü taraf rolüne dahil edilebilmede rol oynayabilecek bir unsur olan insani yardımların, çatışma alanlarındaki giderek artan Türkiye'nin rolleri için önemli bir unsur olduğu belirtilmelidir. Ancak, yumuşak güçle alakalı uluslararası araştırmalara göre Türkiye (bölgesel olarak ve Müslüman ülkeler arasında en yüksek konumda olmasına rağmen), ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Çin veya Japonya'nın yumuşak gücüne kıyasla, daha aşağı bir konumdadır. Yine de AK Parti öncesi ve AK Parti'nin başlangıç yılları (2000-2005) ile AK Parti döneminde (2005-2015) Türkiye'de yumuşak güç sıralamasının gelişimini görebiliriz. Eski dönemde, Türklerin yumuşak güç sıralaması 38.'den 27.'ye yükselirken; ikinci dönemde ise, sıralama neredeyse her yıl daha iyiye gitmekte ya da istikrarını

korumaktadır. Ancak 2016 yılında, iç politikadaki değişiklikler nedeniyle, Türkiye'nin yumuşak güç sıralamasındaki yeri zayıflamaya başlamış gibi görünmektedir. (Bkz. Tablo 2.1) Bu arada, Türkiye'nin arabuluculuk görevini üstlenebilecek üçüncü taraf rollerini oynama deneyimlerinin yeterli olup olmadığı tartışmalıdır. Geniş kapsamlı bölgede, doğrudan tehditler ya da menfaatler olmaksızın, Türkiye'nin hala bilhassa boyut 1'de bazı rolleri üstlenebilmesi için desteğe ihtiyacı olan yeni bir aktör olduğu görülmektedir. Bu anlamda Türkiye, üçüncü taraf olmanın bazı rollerini oynamıştır.

Tablo 2.1 : Türkiye'nin Üç Büyük Yumuşak Güç Endeksinde Sıralaması

Yıl	Elcano Yumuşak Mevcudiyet Endeksi ¹⁴	Monocle'un Yumuşak Güç Anketi ¹⁵	Portland'ın Yumuşak Güç 30 Endeksi ¹⁶
2000	38		
2005	27		
2010	24	25	
2011	22	23	
2012	21	20	
2013	19	-	
2014	17	26	
2015	18	25	28
2016	17	sırada değil	32
2017			30

Kaynak: Elcano Kraliyet Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü, Monocle ve Hükümet Enstitüsü (the Institute for Government), ve Portland

¹⁴ Elcano Global Mevcudiyet Endeksi (Elcano Global Presence Index), farklı ülkelerin dış projeksiyonlarını sıralayan, ölçen ve toplayan bir endekstir. Küresel mevcudiyet üç boyuta ayrılmıştır: ekonomi, savunma ve yumuşak mevcudiyet. Uluslararası varlığın küresel eğilimlerini analiz etmeyi ve dış politika yapımı için bir araç sağlamayı amaçlamaktadır. (Elcano Kraliyet Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü)

¹⁵ Monocle Yumuşak Güç Anketi, Monocle dergisi tarafından yapılmaktadır. Monocle, yumuşak güç arenasında gösterdiği performanslara göre ülkeleri sıralamak için muhtelif göstergelere bakar. Kültür, eğitim ve inovasyon gibi alanlardaki göstergeler arasında elçilik sayısı, yabancı öğrenciler, üniversitelerin sıralamaları, düşünce kuruluşlarının sayısı ve denizaşırı misyonlar, yüksek kültür ve popüler kültür ihracatı, dış ülkelerdeki muhabirler sayısı, devletin hesap verebilirliği ve gelir eşitliği sayılabilir. vb. (Monocle)

¹⁶ Soft Power 30 Endeksi devletlerle, işletmelerle, vakıflarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla çalışan stratejik bir iletişim danışmanlığıdır. Katılımcıların ülkelerin yumuşak güç varlıklarının görece güçlülüğünün derecelendirilmesinin istendiği kültür, mutfak ve dış politikanın dahil olduğu yedi farklı kategoriye dayanan bir bileşik endeks kullanır. (Portland)

2.2 TÜRKİYE VE İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI'NDAKİ KONUMU: İSLAM DÜNYASINA AÇILAN KAPI

Benim bu çalışmada ele aldığım Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerinin hepsi gayrimüslimlerin çoğunlukta olduğu ülkeler olduğundan, Türkiye'nin İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) içindeki konumu bu durumda önem kazanmaktadır. Türkiye'nin bu teşkilata üyeliği belirli açılardan Türkiye'nin Müslümanların azınlıkta olduğu bölgelerde çok daha geniş roller oynamasına olanak sağlamaktadır. Halihazırda, 57 üye devletten oluşan İİT, ümmetçilik fikri altında Kudüs'teki El-Aksa Camii'nde yaşanan çatışma sonrasında *“İslam aleminin uluslar üstü bir topluluğu olarak ümmetin güçlendirilmesi, korunması ve genişletilmesi amacıyla” 1969 yılında kurulmuştur.*” (O'Toole, 2008: 31; Prodromou, 2014:1) İİT'den bahseden İhsanoğlu kitabında, “İİT'nin, Kuran'da ve Hz. Muhammed'in hadislerinde yüceltilen İslami dayanışma kavramının yani ümmet anlayışının günümüz dünyasındaki somut tezahürünü temsil ettiğini” savunur (İhsanoğlu, 2010: 13). Burada ümmet kavramı, *“kimlik kavramı, ulusal ya da devlet kimliğinin ötesinde aynı duygulara sahip insanları bir araya getirme”* ve Müslümanlığı, Kuran ve Hadis'te belirtildiği üzere bir kardeşlik olarak düşünme üzerine kurulmuştur (Waesahmae, 2012: 13). Bu duygu ile, bazen Müslüman ülkelerin kararlarını meşrulaştırmak ve diğer Müslüman ülkelerle olan pozisyonunu belirlemek için Müslüman olma ortak kimliğini kullanma eğiliminde olduğunu görmek şaşırtıcı değildir. Bu bağlamda, bir İslam ülkesinde bazı başarılar elde edildiğinde ‘rol model ülke’ olma ya da ‘İslam Ümmeti'nin lideri’ olma söylemine sahip olduğu senaryoları zaman zaman görmekteyiz. Bu durum ekonomik gelişme dolayısıyla Malezya ve Endonezya, nükleer silahlar dolayısıyla Pakistan, siyasal İslam'ın yükselişiyle Tunus, modernleşmiş ülke modeliyle Türkiye örneklerinde olduğu şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Ümmet kavramını vurgulayan İİT, Osmanlı Hilafeti'nin lağvedilmesinden sonra Müslüman toplulukları koruyan ve muhafaza eden bir alternatif modern örgüt olarak gözükmemektedir. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler gibi diğer büyük uluslararası örgütlere benzer şekilde, İİT, Suudi Arabistan, İran ve hatta Türkiye gibi diğer Müslüman ülkelere etki edebilecek bazı

konulara katılma ve katkıda bulunma şansına daha çok sahip olan bazı etkili ülkeleri de kapsamaktadır.

Dünya çapında Müslümanların devletler düzeyinde örgütlenmesi olan İİT, “Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerdeki, Müslüman azınlıklarda ve uluslararası şiddeti kapsayan konularda BM prensipleri ve İslami prensipler doğrultusunda çatışma çözümlemeye dahil olmuştur. İİT tüzüğünde çatışmaları çözümlemek için ya kolaylaştırma, arabuluculuk, tahkim, uzlaşma, adli çözüm yoluyla ya da diğer uluslararası ve bölgesel organizasyonlarla iş birliği ile barışçıl çözüm yollarına değinilmiştir (Salah, 2011: 19)/

İİT'nin çatışma çözümleme faaliyetlerinin genişlemesi İhsanoğlu'nun Genel Sekreterliği döneminde olmuştur. İhsanoğlu 2004 yılında Şam'da “...İİT mekanizmalarını çatışma çözümü için geliştirerek, gelecekte barış koruma kabiliyetleri kurmayı da kapsayan, İslam dünyasında vuku bulan sayısız çatışmalara eğilen İİT'ye ait yapılar” geliştirmek için bir beyin fırtınası oturumu tertip etmiştir. 2006 yılında İİT Bakanlar Konseyi “...kültürler ve medeniyetler arası diyalogu teşvik etme çabaları, Arap, İslam ve Avrupa iş birliği ve kültürel çeşitliliği, İslami Kültür Stratejisi mekanizmasını yürütmek ve güçlendirmek ve kültürel çeşitlilik ve uluslararası değişimlerle başa çıkma yolları hakkında İslami görüşü vurgulamak” gibi konularda karara varmıştır (O'Toole, 2008: 32; Prodromou, 2014: 3).

Türkiye teşkilatın kuruluş hazırlık toplantısından itibaren İİT'ye dahil olmuş ve daha sonra da resmi olarak üye olmuştur. Ancak bir üye ülke olarak Türkiye başlangıçta yüksek düzeyde bir katılım göstermemiştir (İhsanoğlu, 1996). Türkiye'nin İİT toplantılarında düşük düzeyli temsilciliği 1975 yılına kadar devam etmiştir. 1976 yılında İstanbul'da yapılan konferansın ardından, Türkiye'nin rolü, bazı pratik uygulamalarla ve Türk genel sekreter yardımcısı atanmasıyla önemli ölçüde artmıştır. 1970'lerin ilk yarısında, Türkiye'nin Batı yanlısı pozisyonu deneyiminden sonra, Kıbrıs sorunu ve Türkiye'yi özellikle Orta Doğu'daki İİT üyeleriyle daha çok iş birliği arayışına iten petrol fiyatlarındaki yükseliş gibi çeşitli siyasi ve ekonomik gelişmeler, Türkiye'nin İİT ile olan bağlarını güçlendirmesini sağlamıştır. (İhsanoğlu, 1996) 1980'lerde Ticari ve Ekonomik İş Birliği Komitesi (İSEDAK) içindeki ekonomik iş birliği dolayısıyla Türkiye İİT ile daha sıkı ilişkiler kurmuştur. Dönemin başbakanı İİT Zirvesinde bulunmuş ve Türkiye ilk defa Cumhurbaşkanlığı düzeyinde

temsil edilmiştir. İlişkiler, Türk iç politikası ve 1990'ların ikinci yarısında Türkiye-İsrail ilişkilerinde ittifak statüsü dolayısıyla yaşanan belirsizliğe kadar devam etmiştir. 1997'de Türkiye dış politikasını İslam dünyasına doğru yeniden konumlandırma girişiminde bulunmuştur. Türkiye daha sonra İİT-AB dışişleri bakanları toplantısı gibi İİT bünyesinde önemli bazı gelişmelere de ön ayak olmuştur (Özkan, 2007: 169).

AK Parti iktidara geldikten sonra, Türkiye'nin ilişkilerini yavaşlatmış olduğu İslam dünyasını da kapsayacak şekilde Türk dış politikasının yeniden revize edildiğini görmekteyiz. Böylece Türkiye İslam ülkeleri arasında kendine tekrardan iyi bir yer edinmiştir. İİT açısından da Türkiye Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nu 2004 toplantısında İİT Genel Sekreteri olarak aday göstermiştir. İhsanoğlu'nun İİT Genel Sekteri seçilmesiyle beraber, Türkiye İİT teşkilatı içindeki rolünü de ilk kez bu derece en üst seviyeye çıkarmıştır (Özkan, 2007: 170). Açıkça ifade edilebilir ki, Türkiye'nin İİT'de daha aktif rol oynaması ve Müslüman topluluklarına karşı daha dostane politikalar yürütmesi İslam ülkeleriyle olan ilişkileri siyasi ve ekonomik olarak güçlendirebilir. Buna ek olarak, Türkiye'nin İİT'deki aktif rol oynaması ve liderlik rolü üstlenmesi, Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras almış olduğu Müslümanların lideri olma konumunu elinde tutmak için bir başka araç olduğu da düşünülebilir. İİT vasıtasıyla Türkiye, Arakan'la ilgili kısımda daha derin incelenecek olan Rohingya vakasında temas grubunu başlatmış olması gibi, Güneydoğu Asya çatışma bölgelerinin de dahil olduğu Müslümanların azınlıkta olduğu bölgelere yönelik ilgi ve müdahalelerini hayata geçirme imkânı elde etmiştir.

2.3 TÜRKİYE VE GÜNEYDOĞU ASYA: POTANSİYEL ALTERNATİF İLİŞKİ BÖLGELERİ

Türkiye'nin İİT gibi İslam temelli bir organizasyondaki konumuyla birlikte Türk dış politikasının genel bir resmini çizmeye çalıştım. Bundan sonraki ele alacağım çatışma bölgelerine detaylıca değinmeden önce, bu kısımda Türkiye ve Güneydoğu Asya Bölgesi arasındaki ilişkilerin arka planını görebilmek için spesifik olarak Güneydoğu Asya bölgesine odaklanacağım. Bu iki bölge söz konusu olduğunda, Türkiye ve Güneydoğu Asya ilişkilerinin hem tarihsel yönünü hem de

günümüzdeki durumunu konu edinen çok fazla çalışma olmadığını ilk etapta söyleyebiliriz.

Tarihsel açıdan, özellikle Malay dünyasının Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerinde olmak üzere Osmanlı Devleti'nin bölgede bazı roller oynadığına dair kanıtlar olduğu dönemden bu yana Türkiye ve Güneydoğu Asya arasında ciddi bir ilişki bulmak zor olabilir. Zamanında İslam dünyasının lideri olarak Osmanlı Devleti'nin askerî açıdan güçlü olduğu ve Müslüman kişileri korumak için sorumluluk sahibi olduğu telakki ediliyordu. Anthony Reid'e göre, Osmanlı ve Güneydoğu Asya arasındaki ilişkiye dair Osmanlı'nın Açe'ye yönelik müdahalesinin olduğuna dair kesin kanıtlar bulunmaktadır (Anthony Reid, 2005). 1873 yılında Hollanda Krallığı Açe'ye saldırdığında, Osmanlı Devleti diğer büyük güçlerin yaptığına benzer şekilde yardım ulaştırma teklifinde bulunmuştur. Her ne kadar teklifi Hollanda tarafından reddedilmiş olsa da Osmanlı'yı bu olayda özel kılan şey Sumatra'ya barışçıl çözüm getirebilmek için aracı olmayı teklif etmesidir. Askeri koruma karşılığında, Osmanlı sultanları Açeli'lerden vergi almaktaydı. 1853 yılında Kırım Savaşı çıktığında, Açeliler sadakat ve dayanışmalarını göstermek için Osmanlı'ya yardım göndermişlerdi. Dahası, 1520'lerden beri Açe Osmanlı halifesinin otoritesini tanımış ve karşılığında koruma talebinde bulunmuştur. Sonrasında, Sultan Selim onların bu tekliflerini kabul etmiş ve Vezir Sinan Paşa'ya Sultan'a ait şeref topları ve kılıçları göndermesini emretmiştir. Nitekim bu toplar halen Açe'de bulunmaktadır. Aynı zamanda, Açe ve Osmanlı baharat ticaretinde ekonomik çıkarlar için ortaklıkla ve dini motivasyonlarla Portekizlilerin ticari gücüne karşı direnmişlerdir. Açeliler taleplerinin yerine getirilmesinden sonra Osmanlı'dan ayrıca Müslüman tüccarların ve hacıların kutsal topraklara olan yolculukları sırasında karşılaştıkları Portekiz müdahalelerine karşı yardım talebinde bulunmuşlardır. Bu duruma bir mektupta şöyle değinilir: *“Eğer siz Hünkarımızın yardımları gelmeyecek olursa, bu melun kafirler masum Müslümanları katletmeye devam edecekler.”* (Farooqi, 1986: 267-268 Reid'de, 2005:5).

Ayrıca, bazı kanıtlar gösteriyor ki, 19. yüzyılın başlarında, diğer Malay yöneticilerin de Osmanlı'dan koruma talepleri olmuştur ve mektuplarında Osmanlı sultanına İslam'ın ve Müslümanların Sultanı diye hitap etmektedirler. Bu duruma Kedah (1825), Riau (1857) ve Jambi'den gelen mektuplar örnek olarak verilebilir

(The British Academy, t.y.). “Osmanlı’nın kültürel etkileri de Güneydoğu Asya yazmalarında ve sanatında da görülebilir. Hacdan dönen hacılar dönüşlerinde hediye olarak Kuranlar ve dua kitapları getirirlerdi ve bunlar bazı durumlarda yöresel üretimi de etkilemiştir.” (The British Academy, t.y.). Peacock bu konuda şunu ifade etmektedir: “Güneydoğu Asya’daki Osmanlı varlığının hatırası, bölgedeki Müslümanların tahayyülünde derin izler bırakmıştır ve 17. yüzyıldan 19. yüzyıla Malay edebiyatında birçok eserde bu durum zikredilmiştir.” (Kadı, 2017: 4). Osmanlı ve Siam¹⁷ ilişkilerine dair kanıtların yanı sıra, Açe ile olduğu kadar olmasa da Singapur ve Filipinler’e¹⁸ dair de bu anlamda kanıtlar mevcuttur.

Bu iki bölgenin ilişkilerinde özellikle Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra uzun yıllar süren bir fasıla olsa da geçtiğimiz on yıl hem diplomatik hem de ekonomik açıdan, pratikte cereyan eden ve gözlemlenebilir ilişkilerin geri döndüğünün işaretçisi olmuştur. Türkiye’nin kurulmasından hemen sonra bölge ile azalan ilişkilerin geçtiğimiz on yılda daha da fazla genişlediğini görebiliriz. Türkiye’nin, yüksek düzey ilişkiler olmasa da Güneydoğu Asya’daki tüm ülkelerle ilişkileri mevcuttur. Türkiye’nin, yakında açılması planlanan Laos dışında Güneydoğu Asya bölgesindeki tüm ülkelerde büyükelçiliği vardır. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı gibi üst düzey yetkililerin ziyaretleri de 2005 yılında Açe’deki tsunami felaketinden sonra olmuştur. Bölgedeki bütün ülkelerle ilişki uzun zaman önce¹⁹ kurulmuş olsa da ikili ilişkiler ya genel mahiyette olmakta ya da son yıllarda açıkça görünmekte olan ticarete yönelik olmaktadır. Türkiye ve bölgedeki ülkeler arasındaki ticaret görünür şekilde artmaktadır: 2000 yılında bölge ile yapılan ihracat 233 milyon dolar ve ithalat 942 milyon dolarken 2016 yılında ihracat 1,549 milyar dolar ve ithalat 7,215 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.2’ye bakınız).

Komşu bölgeler olan Orta Doğu ve Avrupa ile yetersiz ve problemlili ilişkiler sonrasında, Türkiye alternatif bölgeler bulmaya da ihtiyaç duymaktadır. Büyümekte olan bir başka bölge olan Asya, Türkiye için yeni bir hedef haline gelmiştir. Japonya,

¹⁷ Daha fazlası için bkz. Kadı, I. (2017). The Ottoman Empire and the Kingdom of Siam through the Ages. Bangkok: Institute of Asian Studies Chulalongkorn University.

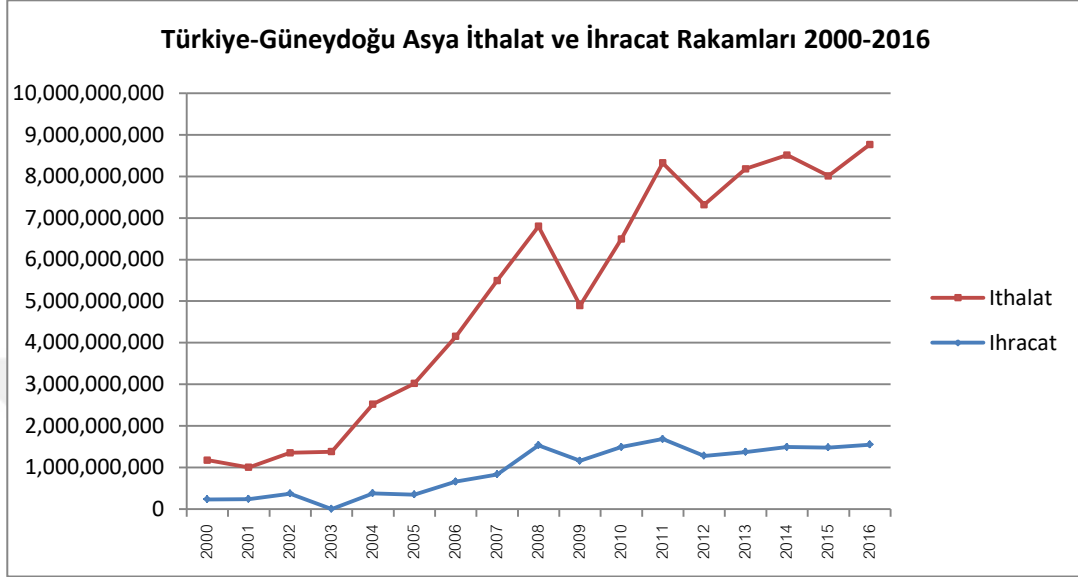
¹⁸ Daha fazlası için bkz. Peacock, A.C.S. and Gallop, A. T, eds. (2015). From Anatolia to Aceh: Ottomans, Turks and Southeast Asia. Oxford: Oxford University Press

¹⁹ Türkiye’nin bölgedeki ülkelerle olan ilişkisi farklı farklı tarihlerde başlamıştır: Endonezya ile Osmanlı döneminde başlamış daha sonra Endonezya 1949’da bağımsızlığını kazandıktan sonra yeniden başlamıştır, Filipinler 1949’da, Tayland 1958’de, Laos 1958’de, Myanmar 1958’de, Malezya 1964’de, Singapur 1969’da, Kamboçya 1970’de, Vietnam 1978’de ve Bruney Darusselam 1984’de başlamıştır.

Kore ve Çin'in dahil olduğu Uzak Doğu bölgesiyle olan ilişkiler aşama aşama Güneydoğu Asya'ya doğru genişlemiştir. Güneydoğu Asya'yı Türkiye'nin dış politikasına aşına yapan faktörlerden biri de daha önce Malezya'da üniversitede görev yapmış ve bu bölgeyi iyi tanıyan Türkiye Cumhuriyetinde başbakan ve dışışleri bakanı olan görev yapan Ahmet Davutoğlu'dur (H.E. Mr. Tharit Charungvat, 2016). Singapur, Malezya ve Endonezya gibi bu bölgedeki birçok ülkenin hızlı gelişimine, diğer ülkeler gibi Türkiye de kayıtsız kalmamıştır. AK Parti, Türkiye'nin özellikle, bölgede daha fazla rol oynayabilmesi için potansiyel alanlar olarak görülebilecek İslam ülkelerinde olmak üzere bu bölgedeki artan kabulüne paralel olarak, bölgeye yönelik ilişkileri daha da genişletmiştir. Bu anlamda, bölgedeki en parlak ülkelerden biri olan Malezya ile Endonezya, geçtiğimiz on yılda Türkiye ile daha yakın ilişkiler geliştirmektedir.

2010 yılında, ASEAN Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İş Birliği Anlaşması (TAC) vasıtasıyla Türkiye ASEAN ortaklığı çerçevesinde bölgeye artan ilgisinin işaretçisi olan Diyalog Ortağı olarak yer almıştır (Dışışleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti (e), t.y.). Buna ek olarak, sayıları giderek artan Türk STK'larının faaliyetleri de Türkiye ve Güneydoğu Asya arasındaki ilişkilere destek olmaktadır. Hem devlet düzeyinde hem de insani düzeyde daha yakın çalışmalardan gelen diplomatik olumlu ilişkiler ortamı ile Türkiye yatırımları ve ticaretini arttırmıştır. Aynı zamanda, daha yüksek düzeyde ekonomik iş birliği ile ilişkiler de geliştirilmiştir. Bu anlamda, bir dereceye kadar ekonomik ve diplomatik ilişkilerin birbiriyle ilişkili bir yönü olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 2.2 : 2000-2016 tarihleri arasında Türkiye-Güneydoğu Asya İthalat ve İhracat Rakamları (ABD Doları)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Ayrıca, Güneydoğu Asya bölgesi ile ilgili olarak, 2014 yılında, toplam 3.591 milyon ABD doları tutarındaki resmi kalkınma yardımlarının 11,12 milyon ABD doları bu bölge için olmuştur ki bu rakam diğer bölgelere kıyasla oldukça azdır (bu rakamın 2291.51 milyon doları Suriye için olmuştur). 2015 yılında ise yardımların miktarı 6.02 milyon ABD dolarına düşmüştür. Bu miktarın çoğunluğu da özellikle 2012 yılında Rohingya krizi baş gösterdiğinde Myanmar için olmuştur. Endonezya (özellikle Açe) ve Malezya Türkiye'nin özellikle eğitimi ve yetimleri desteklemek için yardım gönderdiği diğer iki ülke olmuştur. Tayland ve Filipinler de bilhassa Müslüman azınlık bölgeleri olmak üzere bu yardımlardan pay almaktadırlar. Vietnam ve Laos'a ise kalkınma desteği için yardımlar verilmiş ve miktarı fazla olmasa da diğer ülkelerde olduğu gibi bu iki ülkede de Kurban faaliyetleri düzenlenmiştir. Güneydoğu Asya'ya yapılan başlıca yardım türleri Kurban gibi din temelli faaliyetler ve acil yardımlar olmuştur (Bakınız Tablo 2.2).

Tablo 2.2 : Türkiye'den Güneydoğu Asya'ya resmi kalkınma yardımlarının toplam tutarı (Milyon ABD Doları)

Ülkeler / Yıllara Göre RKY (Milyon ABD Doları)	2012	2013	2014	2015
Myanmar	15.34	14.60	4.12	3.67
Endonezya	0.51	3.51	3.78	0.17
Malezya	0.24	0.46	1.07	0.24
Tayland	0.04	0.47	1.05	0.93
Filipinler	0.11	1.41	0.78	0.80
Vietnam	0.03	0.09	0.14	0.05
Kamboçya	0.01	0.11	0.13	0.16
Laos	0.01	0.13	0.05	-
Singapur*	-	-	-	-
Brunei Sultanlığı*	-	-	-	-

Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporları 2012-2015

* Singapur ve Brunei Sultanlığı, Dünya Bankası'na göre Yüksek Gelir Ülkeleri grubunda sınıflandırılıyor.

Bununla birlikte, Güneydoğu Asya'nın bazı kesimlerinde Türkiye'nin politikaları için bazı kısıtlamalar olabilmektedir. Buna benzer bölgeler olarak Türkiye'nin Myanmar'ın Arakanlı Müslümanlarının durumuna dair endişeleri ve Müslümanlarla alakalı diğer vakalardaki tutumu 'İslami dayanışma söylemi' altında değerlendirilebilir. Üngör'e göre "*Asya'nın çoğu kesiminde, Türkiye'nin Osmanlı mirası toplu belleğin bir parçası olmadığını ifade eder. Buna karşın, çoğu çok ırklı, çok dinli sosyal bileşimlere sahip olan birçok Güney ve Güneydoğu Asya ülkesinde dini duygulara vurgu yapılması da kışkırtıcı olabilir.*" (Çevik, 2015: 215) Buna ek olarak, Türkiye'nin bu bölgeyle etkileşiminin ve bu bölgedeki varlığının az oluşuyla, diziler ve kitle iletişim gibi Türkiye'nin yumuşak güç aygıtlarındaki tarz farklılıkları dolayısıyla ve aynı zamanda bölgedeki insanların karşılaştığı dil engeli nedeniyle Türkiye'nin yumuşak gücü diğer komşu ülkelerin seviyelerine ulaşamamıştır (Çevik and Seib, 2015: 218). Ayrıca, "*Türkiye'nin bu ülkelere dair politikaları hakkında*

uzun süreli derinlemesine bir anlayıştan ziyade kısa süreli duygusal tepkilerle şekillendirildiği” meselesi de çok tartışılmıştır (Çevik ve Seib, 2015: 225).

Sonuç olarak, bu bölüm Osmanlı'nın son dönemlerinden aşağı yukarı günümüze kadar Türkiye'nin bölgeye yönelik politikalarını daha iyi anlamk için Türk Dış Politikasının tarihsel olarak karakteristiklerini ve özelliklerini göstermektedir. Bu bölümdeki tartışmalar Türkiye'nin yumuşak gücünü ve üçüncü taraf deneyimlerini hem resmi hem de devlet dışı aktörler vasıtasıyla ele almış ve Türkiye'nin bu araçları dış politikasını desteklemek için nasıl kullandığını ve karşılığında da özellikle AK Parti döneminde olmak üzere Türk dış politikasının inşasına nasıl etkide bulunduğu ele almıştır. Buna ilaveten Türkiye'nin İİT'deki konumu hem resmi aktörler hem de STK'lar vasıtasıyla Müslüman ülkelerle dostane ilişkiler kuran mekanizmalarına paralel olarak, Türkiye'nin İslam bölgelerine erişmek için bu uluslararası örgütü nasıl kullandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde son olarak daha sonraki bölümlerde detaylı incelenecek olan çatışma alanları tartışılmadan önce Türkiye ile Güneydoğu Asya arasındaki ilişkinin genel arka planı sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE MİNDANAO: İNSANİ YARDIMLARDAN GÜVENİLİR ORTAKLIĞA

İnşacı bakış açısı, dış politikanın nasıl oluşturulduğu ve sürdürüldüğünün yanı sıra her ülkenin belirli bir durumu nasıl algıladığı ve ona nasıl tepki verdiğinin anlaşılmasının bir parçası olarak düşünsel yönü de hesaba katmaktadır. Türkiye, daha önceki bölümde ele alınan AK Parti döneminde dış politikasını belli yönleriyle, Müslüman kimliği ve Osmanlı tarihiyle birlikte şekillendirmektedir. Bu durumda bu faktörler, Mindanao gibi bölgeler için de gözlemlenebilmektedir.

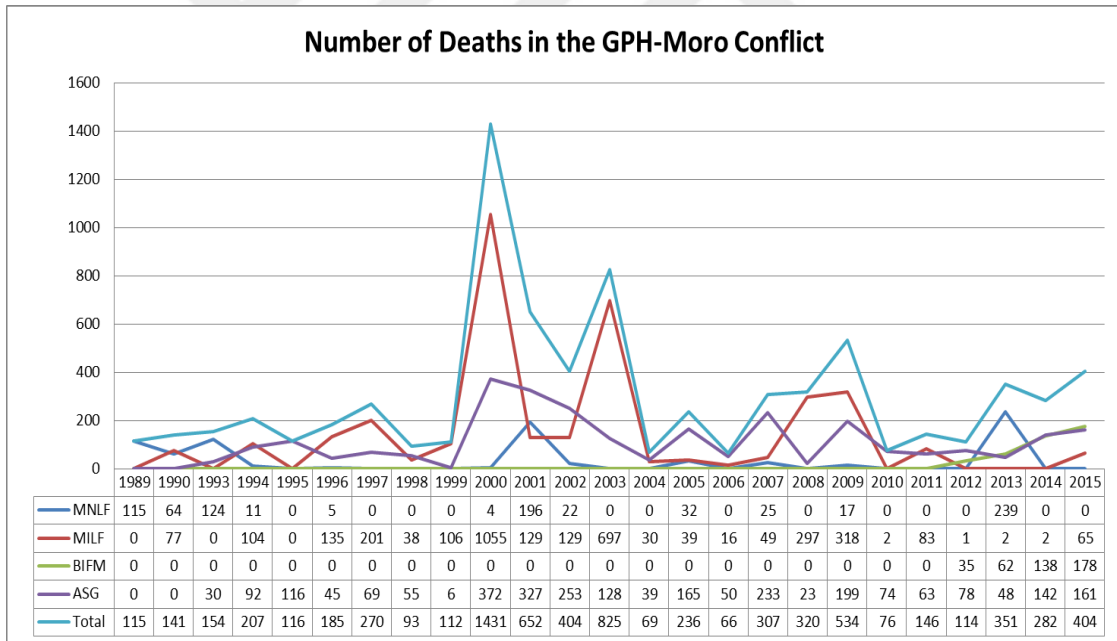
Moro İslami Kurtuluş Cephesi başkan yardımcısına, çoklu-üçüncü taraf mekanizmasının barış altyapısında yer alacak ülkelerden biri olarak Türkiye'nin seçilmesinin nedenini sorduğum zaman bana: “*duydukları güven olduğunu*” söyledi (Jaafar, 2016). İnsani yardım faaliyetlerindeki aktif rolleri ve İBT'nin Güney Filipinler Barış Komitesi'nin bir parçası olarak kazandığı bir miktar tecrübenin yanı sıra Türkiye, Bangsamoro Barış Süreci içerisinde Uluslararası İrtibat Grubu (UİG), Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (ÜTİE) ve Bağımsız Sonlandırma Kurulu (BSK) üyesi olarak katılmıştır. Bu bölümde ilk olarak çatışmanın arka planı ve temel nedenleri ve Moro halkı barışının sağlanması ele alınacaktır. Daha sonra ise bu çatışmaya karşı Türkiye'nin politikaları incelenecek ve son olarak da bu politikalar, geri bildirimleri ve etkileri açısından analiz edilecektir.

3.1 GÜNEY FİLİPİNLER/BANGSAMORO'DA ÇATIŞMA VE BARIŞ ÇABALARI: KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ

Türkiye'nin bu çatışma içindeki konumunu incelemeden önce, ilk olarak Moro çatışmasının temel nedenlerini, özelliklerini ve gelişimini bilmemiz gerekir. Filipinler'deki Müslümanlar 2015 yılında Filipinler'in toplam 100,9 milyonluk nüfusunun yaklaşık yüzde 5'ini yani 5.1 milyonunu oluşturmaktaydılar (Filipinler İstatistik Kurumu, 2016). Filipinler'deki Müslümanlar, çoğunlukla Mindanao bölgesine bağlı üç büyük ve on küçük etno-dilsel gruba aittir. Temel olarak bunlar,

Maguindanao, Lanao del Sur, Basilan, Sulu ve Tawi-Tawi ve Marawi şehri olmak üzere beş eyalette bulunmaktadır (Duncan, 2008: 211). Coğrafi olarak çatışma bölgelerine gelince, çatışmalar genellikle Mindanao bölgesinin bazı kısımlarında meydana gelmektedir. 2005 Filipin İnsani Gelişme Raporu'na göre Moro çatışmasının en etkili olduğu şehirler arasında Maguindanao, Lanao del Norte, Lanao del Sur, Sulu, Basilan, Kuzey Cotabato, Güney Cotabato, Zambonga del Sur, Sultan Kudarat ve Davao del Sur yer almaktadır (2005: 19). Uppsala Çatışma Verileri Programı'ndan (UÇVP) elde edilen veriler 1989-2015 döneminde Moro'daki bu çatışmalarda toplam 7610 civarında insanın öldüğünü göstermektedir (Bkz. Şekil 3.1). Ancak, bazı gruplar, 40 senenin üzerinde süren bu çatışmalarda ölü sayısının 150 bine yaklaştığını da iddia etmektedir (Scaruffi, 2014; Campbell, 2013). Bu nedenlerden ötürü, bu çatışmalarda ölenlerin sayısı hala net değildir.

Şekil 3.1 : Filipinler ve Moros arasındaki Çatışmalarda Ölüm Sayıları

Tarihsel olarak baktığımızda, Müslümanlar Mindanao ve Sulu'nun 1565 yılında General Legaspi'nin gelişiyle başlayan kolonileştirilme sürecinden önce kendi vatanları olduğunu iddia etmektedir. Zaten daha öncesinde Sulu'da, yerel İslami topluluklar ve yabancı Müslümanların yerleşim yerleri bulunmaktadır. Sulu'nun ilk sultanı 1450'de iktidara gelirken, Maguindanao sultanlığını kuran Şerif Kabunsuan, 1515 civarında Mindanao'ya gelmiştir. Bu anlamda bazıları İslam'ın bölgede

Hristiyanların 1521'de gelişinden çok daha önce 1240'tan beri var olduğunu düşünse de (Jaafar, 2016); Mindanao ve Sulu Takımadaları 14. ve 15. yüzyıllarda Arap, Malay ve İranlı tüccarların ve misyonerlerin gelişi sırasında sulhen İslam'ı kabul etmiştir (Ran, 2016: 1). Böylece, İspanyollar Filipinler'in kuzey kesimindeki kontrollerini pekiştirmeden çok önce, İslam güney adalarında gelişmekte ve Sulu ve Maguindanao'daki sultanlıklar zaten oturmuş bir haldedir. Malay bölgeleri ve ötesindeki Müslüman tüccarlar tarafından yapılan alışveriş ve ticaret de bu dönemde hayli gelişmiş durumdadır. Üç yüzyıl boyunca, güneydeki Müslümanlar, yalnızca Hristiyan Kuzeyde sağlam bir tutunma noktası oluşturabilen İspanyol sömürgecilerin saldırılarına başarılı bir şekilde direnmiştir. İspanyollar düşmanlarını Moritanya ve Fas'tan saydıkları için, güneydeki Müslümanlar'ı, daha sonra Filipinler'deki Müslümanlar için bir cesaret ve milliyet sembolü haline gelen “Morolular” terimiyle adlandırmışlardır (Bacani, 2005: 3). Bu nedenle Filipin Müslüman milliyetçileri, “Moro” kavramını içselleştirmeye ve onu pozitif bir kolektif kimlik sembolüne dönüştürmeye çalışmaktadır (Hefner ve Horvatic, 1997: 44). Morolular o zamanlar nüfusun yüzde 98'ini oluşturdukları Mindanao ve Sulu'nun hakimleridir.

Ancak, 1914te geldiğimizde Amerikan sömürgeciliği, Müslüman güneyi boyunduruk altına almayı başardı. Aijaz Ahmad, İspanyolların tekrar eden başarısızlıklarının aksine Amerikalıların görece hızlı başarılarının arkasındaki faktörleri şöyle tanımlar: İlk olarak, kuvvetlerin dengesi: Amerikalılar, gelişmiş silahlara ve kuvvetleri takımadalar arasında etkin bir şekilde konsantre edebilme becerisine sahipti. İkincisi, yeni bir sömürge yönetimi modeli: Amerikalılar, belediye ve ilçe düzeyindeki yönetimlere, sömürgeci otoriteye olan bağlılıklarını pekiştiren önemli idari yetkiler tahsis ettiler. Üçüncüsü, sömürgeciliğin demografik modeli: Çoğunluğu topraksız ve hırslı olan nüfusların tamamı, çoğunlukla Moro bölgelerinde—yani Müslümanların kendilerine ait olduğunu iddia ettikleri topraklarda—Hristiyan anklavları yaratmak için Visayas ve Luzon'dan göç etmeye teşvik edildiler (Bacani, 2005: 3). Yine de 1920'li yılların başlarında Sulu ve Mindanao'nun Müslüman liderleri, ABD sömürgeleri üzerindeki gücünü bıraktıktan sonra bağımsız olma umuduyla kendi ulus-devletlerini kurma ve kendi belirledikleri bir hükümet kurma haklarını savunan barışçıl bir hareket başlattılar. Ancak bu umut, Moro'nun Filipinler'e dahil edilmesiyle yok edildi (Buendia, 2008: 6). Dahası, “bir Milletler

Topluluğu üyesi yönetiminde Amerikan sponsorluğundaki bir 10 yıllık geçiş döneminden sonra Filipin bağımsızlık talebinin reddi, Müslüman liderleri ortaya çıkmakta olan Filipin ulus devleti ile uyumlu bir şekilde Moro kimliklerini yeniden yapılandırmaya yöneltti. Bu dönemde Müslüman liderler kendilerini “Filipinliler” olarak ilan ettiler ve Moro'yu haydutluk, vahşilik, kölelik, hainlik, cinnet (juramentado) ve diğer olumsuz çağrışımlarla bağlantılı kabul edilemez bir isim olarak addettiler (Buendia, 2005: 115).

Filipin milletler topluluğunun 1935'te kurulduğu sırada, hükümet politikası çoktan Moroluları daha geniş bir Filipin toplumu içerisinde asimile etmeye yönelmişti. Hristiyan yerleşim toplulukları, 1930'lardan itibaren Mindanao'da hızla artarken, Morolular kendilerine ait olduklarını düşündükleri topraklarda azınlık haline gelmiş oldular. Moro nüfusunun toplam nüfusa oranı 1976'ya göre yüzde 98'den yüzde 40'a düştü ve şu anda bu oran yüzde 20'lere kadar gerilemiştir. Morolular şimdilerde, çoğunlukla kırsal kesimde fakirleşmiş bölgelerde yer alan, adaların yüzde 17'sinden daha az bir alana sahiptirler. En son tahminlere göre, Moroluların yüzde 80'i arazisizdir (Bacani, 2005: 4).

1968 Jabidah katliamı devletin Müslümanlara yönelik saldırısı olarak görüldü ve Datu Udtog Matalam, daha sonrasında Matalam Müslüman İşler Başkanlığı Danışmanlığı için seçildikten sonra vazgeçen Cotabato eyaletinin valisi liderliğindeki Müslüman (sonradan adını Mindanao olarak değiştiren) Bağımsızlık Hareketi'nin (MBH) ortaya çıkmasına neden oldu. Daha sonra Bangsa Moro Kurtuluş Örgütü (BMKÖ) adı verilen başka bir grup 1971'de kuruldu, ancak 1984'te ismi Bangsa Müslüman İslami Kurtuluş Örgütü (BMİKÖ) olarak değiştirildi. Ancak, bu grup Başkan Marcos ile müzakerelere başladıktan sonra Misuari ve Haşim gibi bazı genç üyeler ile fikir ayrılığına düştü (Buendia, 2005: 118). Buna ek olarak, 1968'den 1971'e kadar, çoğunlukla Moro öğrencileri tarafından kurulan politik örgütler, Morolulara farklı tarih ve kimliklere sahip bir halk olarak kendi kaderini tayin hakkının tanınması için sayısız kampanya yürütmüştür. Bu kampanyalar Misuari'nin öncülüğünde Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (MUKC) kurulmasıyla sonuçlandı. Moro'lu paramiliter yüzlerce genç eğitim için Malezya'ya gönderildi. Malezya'nın Sabah eyaleti o dönem Moro'lu isyancılarının tedarik ve iletişim merkezi oldu. Aynı zamanda, Hristiyan ve Moro paramiliter grupların taraf olduğu şiddet olayları arttı. Bu olaylar 1971'de

Filipin Muhafazakarlarının, Hıristiyan paramiliter gruplarla birlikte Moro isyancılarına karşı saldırılarda bulunmalarıyla daha meşakkatli bir boyut kazanmıştır. 21 Eylül 1972'de, Cumhurbaşkanı Ferdinand Marcos büyüyen isyana karşı sıkıyönetim ilan etmiştir. MUKC buna rağmen silahlı saldırıları sürdürdü ve Bangsamoro (Moro anavatanı) için bağımsız bir devletin tanınmasını talep etmiştir. 1972'den 1976'ya kadar çatışmalarda askeri ve sivil kayıplar 120.000'e ulaşmıştır. 100.000'den fazla insan yakındaki Malezya'ya kaçmış ve güney Filipinler'in yaklaşık bir milyon nüfusu iç göçe zorlanmıştır. 1975'te MUKC, İslam Konferansı Örgütü tarafından Filipinler'deki Müslümanların temsilcisi olarak tanınmıştır. Başkan Marcos barış talep etmiş ve İKT üye ülkeleriyle bir ateşkes anlaşmasını ve hükümet ile MUKC arasında müzakerelerin başlatılmasını kolaylaştıran diplomatik girişimler başlatmıştır.

Aralık 1976'da Marcos hükümeti ve MUKC, Trablus'ta, güney Filipinler'deki 13 eyalet ve 9 şehirde özerkliğin kurulmasını öngören bir barış anlaşması imzalamışlardır. Ancak her iki taraf da anlaşmanın uygulanmasında, özellikle yapılacak referandum meselesinde ciddi anlaşmazlıklar yaşamışlardır. Başkan Marcos, anlaşmayı tek taraflı olarak uygulamaya koymak zorunda kalmış ve Trablus Anlaşması kapsamındaki eyalet ve şehirleri kapsayan iki bölgede geçici olarak özerk hükümetler kurulmuştur. MUKC özerk hükümetleri tanımamış ve hükümeti Trablus Anlaşması'nın şartlarını ihlal etmekle suçlamıştır. 1996 yılındaki barış anlaşmasına kadar, eski General Fidel Ramos'un Filipinler başkanlığı yaptığı sıralarda, MUKC ve Filipin hükümetinin Trablus Anlaşması'nın uygulanmasına ilişkin tüm sorunları çözdüğünü ve MUKC'ye kabul edilebilir bir özerklik formülü sağladığı iddia edilemez (Bacani, 2005: 3-4).

Filipin hükümetinin baskısı tavizlerle sonuçlandı. 1976'da, Trablus Anlaşması özerk bölge fikrini tesis etti. 1987 yılında Cidde Anlaşması, Müslüman Mindanao veya MMÖB'de (sadece kendi hükümeti olan bölgede) bir özerk bölgeyi dört eyalet (Lanao del Sur, Maguindanao, Sulu ve Tawi-Tawi) ile oluşturdu ve bu 1996 Jakarta Anlaşması ile Basilian'ın da eklenmesiyle beş eyalete genişletilmiştir. 23-24 Nisan 2012'de MUKC ve Filipin hükümeti, MMÖB'de laik bakanlık hükümeti ile alakalı hükümler de dahil olmak üzere müzakereler için on ilkenin altını çizen bir belge imzalamıştır (Huang ve diğ., 2012).

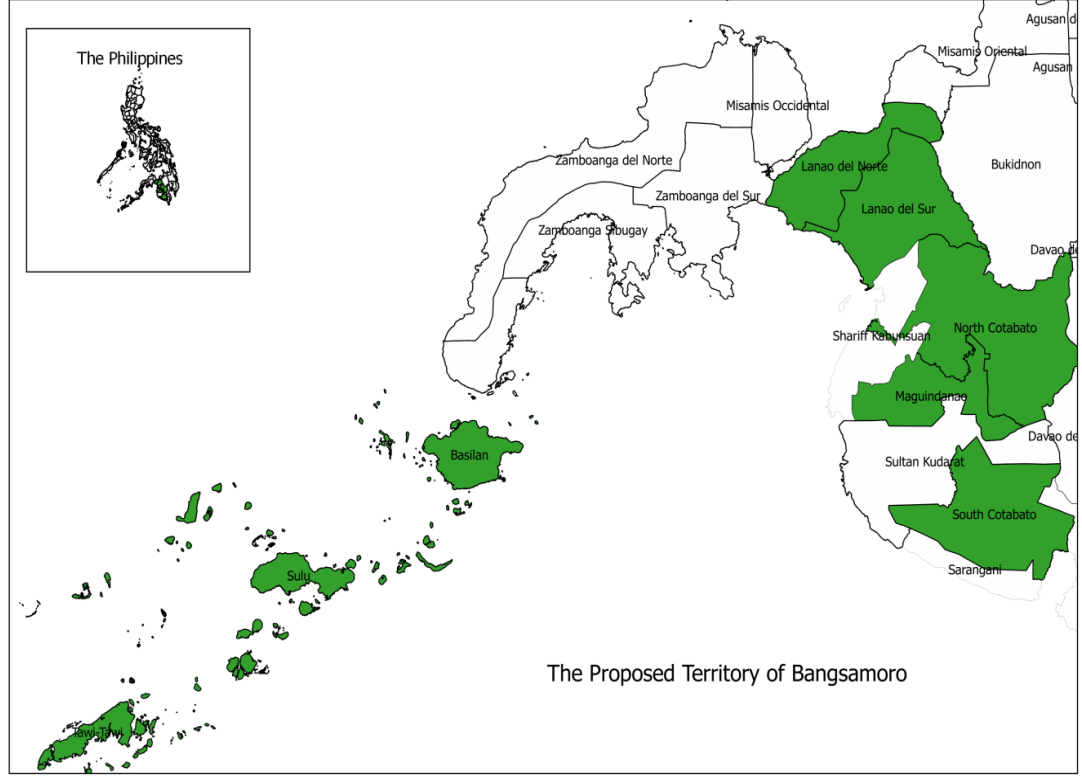
Ancak, 1984'te Haşim, temel ideolojisi milliyetçilik ve laiklik olan MUKC'den ayrılmak için İslam ideolojisine sahip Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MİKÇ) adlı yeni bir grup kurmuştur. MİKÇ Başkan Yardımcısı, mücadelelerinin hedeflerinin “lideri ve toplumu İslamileştirmek” olduğunu belirtmiştir (Jaafar, 2016). Aynı zamanda Haşim, Filipin Cumhuriyeti Hükümeti (FCH)-MUKC barış anlaşmalarının Bangsamoro'nun değil hükümetin sorunlarını ele aldığına inanmaktadır. *“Sözleşmenin, (Morolulara atfen) atadan kalma vatanlarının ve özgürlük ve kendi kaderini tayin meşru haklarının yasadışı ve ahlaksızca gasp edilmesi demek olan Bangsamoro sorununun özüne hiçbir şekilde temas etmediğini”* ifade etmektedir. (Buendia, 2005: 125) MİKÇ'nin ordusu, MUKC'nin 1996'daki FCH-MUKC Nihai Barış Anlaşması'nın hükümleri uyarınca MMÖB'ye katılmasından itibaren Mindanao'daki hükümet güçleriyle ciddi şekilde karşı karşıya gelebilir (Buendia, 2005: 121) 1989'da MMÖB'nin kurulmasından sonra, Abu Sayyaf (ASG) da daha radikal bir yaklaşımla oluşturulmuştur. Benzer durum, 2010 yılında MİKÇ'den ayrılarak oluşturulan Bangsamoro İslami Özgürlük Hareketi'nin (BİÖH) ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Bunlar Bangsamoro ile ilgili yapılan Çerçeve Anlaşmaya katılmayıp savaşımaya devam etmektedirler.

Moro çatışmasından bahsettiğimizde, politik sebepler amaçlardan çok daha fazlasıdır. Moro halkının temel talepleri arasında dini ve kültürel inançlarının korunması, işlerin ve toprakların Hristiyan toplumu tarafından tekelleştirilmemesi, kamu fonlarının daha büyük bir payının ve artan ekonomik ve politik fırsatların sağlanmasının güvence altına alınması arzusu yer almaktadır. Bu anlamda Müslüman toplum, kendi toprakları üzerinde tasarruf yetkisi iddiasına paralel olarak kamu mallarını sağlama konusunda hükümet taahhüdünde eksiklik olduğunu düşünmektedir. Dahası, Müslüman Mindanao'nun Özerk Bölgesi (MMÖB), doğal ve insan kaynakları ile zengin bir şekilde donatılmış olsa da, yoksulluk ve kalkınma hala büyük bir sorun teşkil etmektedir. Güney Filipinler Müslümanları ekonomik yoksunluk kurbanı olmaya devam etmektedir. Topraklarının ve denizlerinin zenginliği, halkın maddi gelişim ve ilerlemesine katkıda bulunur hale getirilememiştir (Buendia, 2005: 133). Filipin eyaletlerinin İnsani Kalkınma Endeksi sıralamasına göre beş eyalet —Maguindanao, Sulu, Lanao del Sur, Basilan ve Tawi-Tawi—, büyüme veya kalkınmayı sürdürmek için gerekli temel altyapı olan eğitim, sağlık, elektrik,

ulaştırma, su ve temizlik hizmetlerine en az erişime sahip bölgelerdendir. Ayrıca bu eyaletlerde ortalama yaşam süresi ve yetişkin okuryazarlığı en düşük düzeydedir. Kısacası, Filipinler'in Müslüman bölgeleri hala çok kötü bir durumdadır (Gutierrez ve Borrás, 2004: 2). MMÖB'deki hane halkları arasındaki yoksulluk oranı 2012 yılının aynı döneminde yüzde 46,9 iken 2015 yılının ilk döneminde yüzde 53,4'e yükselmiştir. Bu, MMÖB'deki iki aileden birinin yoksulluk eşiğinden daha düşük veya temel gıda ve gıda dışı ihtiyaçların karşılanması için gereken asgari gelire sahip olduğunu göstermektedir (Ulusal Yoksullukla Mücadele Komisyonu Hane Halkı Gelir ve Tüketim Anketi, 2015).

Çatışma iç problemlerle birlikte devam ederken, bölge için barış girişimleri de ilerlemektedir. 24 Ocak 2014'te Filipin hükümeti baş müzakerecisi Miriam Coronel Ferer ve MİKC baş müzakerecisi Muhacir İkbâl, Kuala Lumpur'daki barış anlaşmasının son ekini imzalamışlardır. İki ay sonra 27 Mart 2014'te Bangsamoro ile ilgili Kapsamlı Anlaşma, 17 yıldan uzun süren müzakerelerin ardından Manila'da imzalanmıştır. Anlaşma, Filipin Kongresi tarafından onaylanacak bir yasayla "Bangsamoro Özerk Bölgesi" adı verilen yeni bir Müslüman özerk oluşumunun yaratılmasının önünü açmıştır. Bu kendi kendini yöneten Bangsamoro'ya daha fazla ekonomik ve politik güç verecektir. Bu anlaşma kapsamındaki yeni bölge, Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'nin (MMÖB) mevcut coğrafyasını, Cotabato ve Isabela şehirlerinin yanı sıra Lanao del Norte eyaletindeki Baloi, Munai, Nunungan, Pantar, Tagoloan ve Tangkal Belediyelerini ve 2001 referandumunda MMÖB'ye dahil edilmek için oy veren Kabacan, Carmen, Aleosan, Pigkawayan, Pikit ve Midsayap Belediyelerindeki diğer tüm köyleri kapsamaktadır (Bangsamoro'nun Çerçeve Anlaşması, 2012).

Şekil 3.2 : Bangsamoro Temel Yasası'nın altında Bangsamoro Bölgesi Haritası

Bangsamoro Kapsamlı Anlaşması'nın (BKA) hayata geçirilmesi sürecinde 2015 yılında Bangsamoro Temel Yasası (BTY) Kongre'den geçirilmemiştir ve süreç Mamasapano çatışmasındaki şiddet olayından etkilenmiştir. 2016 yılında yapılan başkanlık seçimlerinden sonra Moro'lu bir hristiyan olan ülkenin yeni Cumhurbaşkanı Duterte, birçok Moro'lu Müslümandan destek almıştır. Süreç, 2016 yılının Temmuz ayında Bangsamoro Barış Süreci için Barış ve Kalkınma Yol Haritası'nın Duterte hükümeti tarafından onaylanmasıyla harekete geçiyor gibi görünmektedir. Uygulama meselesi hakkındaki görüşmeler, Bangsamoro Barış Anlaşmasını uygulayan Filipinler hükümeti ve MİKC olmak üzere her iki taraftan kurullar aracılığıyla sürdürülmektedir. Öte yandan, askeri operasyonlar açısından Ebu Seyyaf ya da Bangsamoro İslami Özgürlük Hareketi gibi diğer silahlı gruplar hala aktif olduğu için şiddet paralel olarak varlığını devam ettirmektedir.

3.1.1 Bangsamoro Barış Süreci Serüveni: FH-MUKC'den FH-MİKC'ye

Türkiye'nin Mindanao'daki pozisyonunu anlayabilmek için Bangsamoro Barış Süreci'ni ve Türkiye'nin bu süreç içindeki konumunu görmek gerekmektedir. Önceki ve şimdiki girişimler de dahil olmak üzere Bangsamoro'ya barış getirmek için yapılan bu sürecin gelişimini burada tartışmak için gerekmektedir. Genel olarak, Bangsamoro Barış Süreci, farklı aktörler, paydaşlar ve üçüncü tarafın müdahalesini içeren iki farklı süreçte ele alınabilir. Birincisi, Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MUKC) ile Filipinler hükümeti arasında 1975-1996 yılları arasında İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT) arabuluculuğu vasıtasıyla yapılan müzakeredir. İkincisi, Filipinler Hükümeti (FH) ve MİKC arasında 1996'da başlatılan ve 2000'de üçüncü tarafın çoklu-üçüncü taraf mekanizmasında önemli roller oynamaya başlamasına kadar herhangi bir arabuluculuk olmaksızın 1999 yılında resmileştirilen yeni tarihli müzakeredir.

3.1.1.1 FH-MUKC Barış Süreci: Güney Mindanao'daki Barış Girişimi

FH-MUKC arasındaki müzakere sürecinin ilk kısmı, 1975 yılında resmi müzakereler başlamadan önce Filipinler hükümetinin çağrısıyla dostane girişim olarak katıldığı 3 yıllık hazırlık sürecinde iki tarafla yakından ilgilenmeye başlayan İİT'nin teşebbüsüyle başlatılmıştır (Ishii, 2014). Müzakere süreci 1976'da Trablus Anlaşması imzalanana kadar devam etti. Bu anlaşmada, Filipinler'in 13 vilayeti kapsayan egemenlik ve toprak bütünlüğü alanında Güney Filipinler'deki Müslümanların özerkliğine giden yol açılmıştır. Bu bölge, 'kendi mahkemesini, okullarını, yasama ve idari sistemini, mali ve ekonomik sistemini, bölgesel güvenlik güçlerini kurma ve devletin tüm organlarında temsil ve katılım yetkisine sahip olmayı planlamıştır. Bununla birlikte, dış politika, ulusal savunma ve madenler ile maden kaynakları yetki alanları hala Merkezi Hükümetin sorumluluğundadır.' (Lingga, 2007). Bir sonraki yıl, 1977'de İİT, MUKC'ye gözlemci statüsü vermiş ve daha sonra MİKC'yi "Bangsamoro halkının tek meşru temsilcisi" olarak tanımıştır. Marcos aynı yıl içinde özerk bir bölge oluşturmak için 1628 sayılı Başkanlık Bildirgesi'ni çıkarmış ve 1979'da Bölge IV ve XII'yi MUKC'nin rızası olmadan özerk bölgeler olarak

tanımlamıştır. MUKC daha sonra itiraz etmiş ve hükümetle silahlı çatışmaya yeniden başlamıştır.

Süreç böylece, 1986'da Cumhurbaşkanı Marcos'un halk gücü devrimi adı verilen isyanla iktidardan edilmesi ve Başkan Aquino'ya iktidar yolu açılmasıyla yavaş yavaş uygulama aşamasına taşınmıştır. Yeni tur barış müzakereleri, müzakere yoluna koyulana kadar yeniden canlandırılmıştır. Bu aşamada, Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (MMÖB) anayasa, ulusal egemenlik ve Filipinler Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü çerçevesi içerisinde kurulmuştur (Unruh ve Williams, 2013: 460). 1993'te İİT Endonezya ve Bangladeş aracılığıyla, Güney Filipinler'deki sorunları tartışmak üzere Dörtlü Bakanlar Komisyonu'na katılmış ve Başkan Ramos dönemi boyunca 1996 Nihai Barış Anlaşması vasıtasıyla Trablus Anlaşması'nın uygulanmasına varıncaya dek bu konuyla ilgilenmiştir. Bu arada, 1976'lı Trablus Anlaşması'nın özel hükümlerini tanımlayan Barış Anlaşması imzalanmıştır. Ancak, 'iki taraf da anlaşmanın nasıl uygulanacağı ve uygulamanın kapsamı konusunda hemfikir olamadığı için, FH-MUKC barış süreci çıkmaza girmiş ve günümüze kadar tam anlamıyla bir uygulama aşaması yoluna girememiş görünmektedir (Lingga, 2007).

Bu süreçte çok önemli roller oynayan İİT, halen misyonunu sürdürmektedir. Dörtlü Bakanlık Komisyonu, "Güney Filipinler'de adil, kapsamlı ve dayanıklı bir barış arayışı içinde olan Endonezya başkanlığında Libya, Suudi Arabistan, Bangladeş, Senegal ve Somali" olmak üzere 6 ülkenin yer aldığı Bakanlar Komitesine evrilmiştir. (Filipinler Cumhuriyeti Hükümeti (FCH) ve Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MUKC) arasındaki 1976 Trablus Anlaşması'nın Uygulanması Hakkındaki Nihai Anlaşma, 1996) Bu mekanizma, Nihai Barış Anlaşması'nın 10. yıldönümü vesilesiyle 2006 yılında dönüştürülmüştür (fakat ilk toplantı Kasım 2007'de yapıldı). Bu davada İİT'nin bu vakadaki işlevinin yeni şekli, Mısır, Endonezya, Malezya, Suudi Arabistan, Brunei Darussalam, Türkiye, Pakistan, Libya, Senegal, Somali ve Bangladeş'ten oluşan üye ülke sayısını arttıran Güney Filipinler Barış Komitesi'dir (MindaNews, 2015).

3.1.1.2 FH-MİKC Barış Süreci: Devam Eden Barış Mekanizması

MUKC'de bazı anlaşmazlıkların meydana gelmesinden sonra, İslami değerlere uygun olarak Bangsamoro bağımsızlığı için mücadele etmeyi amaçlayan MİKC,

1977'de MUKC'den ayrılmıştır. Bununla birlikte ismini 1984'te Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MİKÇ) olarak resmen değiştirmiş ve 1980'lerin sonlarından bu yana yerel Moro halkından çok fazla destek kazanmaktadır (Stanford Üniversitesi, 2015). Sonuç olarak, 1996 yılında FH-MUKC arasında yapılan Nihai Anlaşma'dan sonra, MİKÇ Başkan Yardımcısı Cafer ve Sekreter Torres birbirleriyle tanışmış ve teknik komiteyi organize etmekle birlikte süreci başlatmışlardır (Lingga, 2007). Röportajda Başkan Yardımcısı Jaafar, *"Barışa bir şans vermeliyiz...sürece katılmaya hazır hale gelmek için kendimizi hazırlıyoruz ve sonrasında insan kaynaklarımızı ihtiyaç duyulan çeşitli boyutlardaki becerilerini geliştirmek için farklı ülkelere gönderiyoruz."* demiştir (Jaafar, 2016).

Teknik komiteler düzeyindeki müzakereler 25 Ekim 1999 tarihinde resmi barış müzakere heyetinin göreve başlamasından önce gerçekleştirildi. FH-MİKÇ arasındaki barış sürecinin ilk safhası boyunca, müzakerede sadece beş tam yetkili temsilci ve yaklaşık on kişilik bir teknik ekip vardı. (Herbolzheimer, 2015: 2) Ancak bundan sonra, Maguindanao, Cotabato, Sultan Kudarat ve Lanao del Norte eyaletlerinde ateşkes ihlalleri ortaya çıktı. Barış kurulları 27 Nisan 2000'de Cotabato şehrinde tekrar bir araya gelmiştir. Filipin hükümetinin MİKÇ'e karşı topyekûn savaşı, Ebubekir Kampı'nın saldırısıyla başlamıştır. (Lingga, 2007) Bu, barış sürecinin durdurulduğu ve yine şiddet döngüsü içine girildiği zamandır. Müzakere altyapısının daha da güçlenmesini sağlamak için, barış kurulu her seferinde yeni mekanizmalarla ortaya çıkmıştır. 2016 yılında uygulama sürecine ulaşana kadar bu süreci ilerleten kilit alt yapılardan biri de çoklu-üçüncü tarafların dahil olmasıdır. Diğer aktörlerin sürece yardımcı olma isteği, 2001 yılında FH'nin Malezya hükümetinden müzakereleri kolaylaştırmasını talep etmesiyle başladı. 11 Şubat 2003'te hükümet güçleri, barış görüşmelerini tekrar duraklattıran MİKÇ'in Pikit ve Pagalungan'daki mevkillerine saldırdı. Müzakerelerin sürdürülmesinin bir yolunu bulmak için Malezya, her iki kuruldan birkaç temsilci tarafından yapılacak gayri resmi tartışmalar olan keşif görüşmelerinin oluşturulması fikrini ortaya atmıştır; bununla birlikte, her iki tarafın bütün kurul ve teknik çalışma grupları, süreci devam ettiren konuları tartışmaya katılmıştır (Lingga, 2007).

Ayrıca, ateşkes anlaşmasını ve imzalı sözleşmenin uygulanmasını izlemek için 2004 yılında bir Uluslararası Gözlem Ekibi (UGE) kurulmuştur. Herhangi bir ihlal

durumunda, UGE barış sürecinin ilerleyebileceğinden emin olmak için bulguları ve değerlendirmeleri barış kurullarına rapor edecektir. UGE, insan hakları, uluslararası insani yardım hukuku ve insani müdahale ile ilgili bilgileri destekleyen Avrupa Birliğiyle beraber güvenlik bileşenine destek veren diğer 4 ülkenin —Libya, Brunei, Japonya ve Norveç— iş birliği ile Malezya'dan bir temsilci tarafından idare edilmektedir. UGE ayrıca bir uluslararası ve üç yerel STK'yı içeren Sivil Koruma Bileşeni'ni de kapsar (Herbolzheimer, 2015: 2). UGE “bölgesel bir düzenleme aracılığıyla ve ev sahibi hükümetin daveti ile yönetilmesi gereken barış tesisine imkân veren Birleşmiş Milletler Anlaşması 8. Bölüm hükmü gereğince tanınan karar alma yetkisi”ne dayanarak çalışmaktadır (Abubakar, 2005). UGE, anlaşmanın her iki tarafça da uygulandığından emin olmak için çoğunlukla sahada çalışacaktır. UGE Başkan Yardımcısı, İİT'nin başlangıçta Malezya'yı kolaylaştırıcı olmaya davet ettiğini ve daha sonra Malezya'nın hem Filipinler hükümeti hem de MİKC'in kabulüyle UGE'nin önde gelen ülkesi haline geldiğini belirtti. UGE'nin, çeşitli şekillerde avantaj ve destek sağlayabilecek iki çatışma tarafının güvenini gerektiren tarafsızlık ilkesi hakkında çalışması lazımdır. UGE'nin ateşkes takip çalışmalarından sonra ortaya çıkan çatışmaların azalan istatistiksel sayısı, UGE'nin çalışmalarının etkili olduğunu gösterebilir. (UGE Ekibi, 2016).

Ata Topraklarına İlişkin Mutabakat Zaptı (ATİ-MZ) taslağı tamamlandıktan sonra gerçekleşen 2008'deki ihtilaf sonrasında, müzakere kurulu, 2009 yılında Uluslararası Temas Grubu'nu (UTG) müzakereleri gözlemlemek ve süreci ilerletmek için tüm paydaşlara tavsiye vermek adına bir başka mekanizma olarak ortaya çıkarmayı kabul eder. Mindanao'daki UTG, “barış müzakerelerinde hem devletleri hem de uluslararası STK'ları içeren ilk karma Uluslararası Temas Grubu'dur.” (Uzlaşma Kaynakları, t.y.). UTG'nin kurulması, her iki taraf arasındaki uzlaşmanın sonucu olarak görülebilir. İki taraftan FH dış müdahaleyi engellemeye çalışırken, MİKC sürecin uluslararasılaştırması ihtiyacı içindedir. (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2014) UTG, Uzlaşma Kaynakları, İnsani Diyalog Merkezi (İDM), Sant'Egidio²⁰ ve Muhammediye Topluluğu olmak üzere dört uluslararası STK ile birlikte dört ülkeden- İngiltere, Japonya, Türkiye ve Suudi Arabistan- oluşmaktadır.

²⁰ Asya Vakfı (Asia Foundation), 2012 yılında Üçüncü Taraf İzleme Ekibi'nin resmi bir üyesi haline geldiğinde, İtalya'dan Sant'Egidio Topluluğu, Asya Vakfı'nın UTG'deki yerini aldı.

UTG, “barış süreci için uluslararası desteğe eşlik etmeyi ve onu harekete geçirmeyi” ve “ tarafların çıkarlarını korumanın yanı sıra karşılıklı güveni yeniden kazandıran bir rahatlık düzeyini sürdürmeyi” amaçlamaktadır. Görevleri “ taraflar ve kolaylaştırıcıların daveti üzerine müzakerelere katılmak ve müzakereleri gözlemlemek, münferit tavsiyelerde bulunmak, belirli konularda uzman yardımı sağlamak, temel sorunları çözmek adına taraflardan herhangi birinin talebini karşılamak.” Uluslararası STK'lar ayrıca “barış sürecini desteklemek için taraflar, UTG, kolaylaştırıcı ve yerel ortaklar arasında bir köprü görevi görmelidir.” (FH-MİKC Barış Süreci için Uluslararası Temas Grubu Oluşturulması Çerçeve Anlaşması, 2009)

Buna ek olarak UTG, “*taraflar arasında karşılıklı olarak mutabık kalınan yaklaşımları, her iki taraf ile işbirliği içinde, misyona özgü stratejileri ve güvenlik düzenlemelerini göz önünde bulundurarak düzenli ve tutarlı bir şekilde uygulamak; fonlama ve görev, işlev ve rolüyle tutarlı bir şekilde tarafların iç kurallarının kabul edilmesi de dahil kendi çalışma biçimlerini belirlemek; imzalanan anlaşmaların başarılı bir şekilde uygulanmasının sağlanmasındaki rol ve işlevini sürdürmek*” ile yükümlüdür.(Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2014). Resmi müzakereler sırasında, UTG üyeleri gözlemleyecek ve not alacak, açmaza girildiği anlarda birtakım tavsiyelerde bulunacak, müzakereler için bazı taslak belgeler hazırlayacak ve müzakerelerin her turunun gelişimini değerlendirecektir. Resmi görüşmeler dışında da, UTG aktif roller oynayacaktır; örneğin, 'milletvekillerinin ve valilerin/belediye başkanlarının kaygılarını ve önerilerini dinlemek için yapılacak görüşmeler, barış müzakerelerini desteklemek için girilecek diplomatik çabalar, bazı ülkelere kalkınma ve insani yardım için gelen mali desteğin artırılması, toplumlar arası diyalogu arttırmak için uluslararası STK'ların yerel sivil toplum örgütleri ile çalışmalarının sağlanması, yerel STK'lara teknik ve mali destek, yapılan diğer barış süreçlerinden çıkarılan derslerin kurullarla, Mindanao'daki sivil toplum örgütleriyle ve iş ve güvenlik sektörleri, medya ve akademisyenler de dahil olmak üzere Manila'daki diğer paydaşlarla paylaşılması için harici uzmanların davet edilmesi' gibi (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2014).

FH ve MİKC arasındaki müzakereler 2001 yılında Trablus Anlaşması'yla neticelenmiş ve geçişin yol haritasını oluşturmak üzere 2012 yılında Bangsamoro

Çerçeve Anlaşması (BÇA) kabul edilmiştir.²¹ Kapsamlı Anlaşma (BKA) 2014'te imzalanmıştır. BKA esas olarak, MİKC liderliğindeki bir geçiş sürecinin ardından Bangsamoro adında yeni bir kendi kendini yöneten oluşumun MMÖB'nin yerini alarak ortaya çıkması meselesi ile ilgilidir. Bu anlamda Herbolzheimer bunun, “isyanın yerel ve bölgesel seçimlere katılabilecek siyasi bir harekete dönüştürülmesini teşvik edebileceğini” öne sürmektedir. Ayrıca, “barış süreci, Filipinler'deki diğer bölgelerin federal sınırlar yoluyla anayasa reformu talep ettikleri zaman boyunca bölge meselesi üzerine kamusal müzakere başlatmaya katkıda bulunabilir.” (Herbolzheimer, 2015: 3).

Bu anlaşmalar çerçevesinde, süreci desteklemek için bir kolaylaştırıcı olarak Malezya'nın ve UTG'nin sağlanmasından başka önemli uygulama kurumları vardır. Birincisi, Bangsamoro Temel Yasası (BTY)'nin²² taslağını hazırlama görevinde olan Bangsamoro Geçiş Komisyonu²³'dur. İkincisi, MİKC tarafından yönetilecek ve bölgedeki çeşitli sektörlerden temsilcinin yer alacağı Geçici Otorite'dir. Bununla birlikte, seçim yapıncaya kadar alanın dönüştürülmesi için kurumlara kılavuzluk edilmesi amacıyla Geçici Makam kurulmadan önce BTY'nin yürürlüğe girmesi gerekmektedir. Üçüncü kilit kurum, Bangsamoro Çerçeve Anlaşması (BÇA) ve Ekleri'nin uygulanmasını incelemek, ölçmek, değerlendirmek ve izlemek için görevlendirilen Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (ÜTGE) 'dir. (Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (ÜTGE) ve İş Tanımı, 2013) ÜTGE, her iki taraf için de raporlar yayınlayacak ve raporları kamuya açıklayacaktır. Komite, eski AB Büyükelçisi Alistair MacDonald, İHH'dan Hüseyin Oruç, Asya Vakfı'ndan Steven Rood, Gaston Z Ortigas'tan Karen Tanyada ve UNYPAD'den Priest Kuthdo'nun da aralarında bulunduğu iki ayda bir ya da gerektiğinde herhangi bir zamanda bir araya gelecek beş üyeden oluşmaktadır.²⁴

²¹ Geçiş yöntemleri, gelir üretimi ve refah, iktidar paylaşımı ve normalleşme hakkındaki ilaveleri içerir.

²² BTY, Bangsamoro Özerk Bölgesi için hükümetin temel yapısını sağlamış ve BKA'daki anlaşmaları yürürlüğe koymuştur. Hazırlanan BTY, 10 Eylül 2014 tarihinde sunuldu. 2015 yılında Mamasapano çatışmasının ardından BTY, Kongre tarafından onaylanamadı. Ancak, Başkan Duterte pozisyonuna geldikten sonra BTY yeniden canlandı ve ulusal sistemi federalizme dönüştürme önerisiyle birlikte BTY'nin düğmesine bastığını duyurmuştur.

²³ Aslında, BGK üyeliği 7'si hükümetten ve 8'i MİKC'den toplamda 15 kişiydi. Ancak 7 Kasım 2016 tarihinde Başkan Duterte, sayıyı hükümetten 10 ve MİKC'den 11 üye olmak üzere 21'e çıkarmak için bir kararname imzaladı. (Philstar.com, 10 Şubat 2017)

²⁴ ÜTGE'nin beş üyesi vardır: Filipinli STK'lardan iki temsilci, uluslararası STK'lardan (her biri, her iki tarafın da kabul ettiği, tarafların her birinden biri aday gösterilen) iki temsilci ve ÜTGE'nin başkanı,

Önemli nokta ÜTGE'nin, uygulama sürecinin sonu olduğuna işaret eden ve sonlandırma sürecine devam etmenin şartı olan 'bütün anlaşmanın tamamıyla uygulanması durumu'na kadar iş başında olacak olmasıdır (Herbolzheimer, 2015: 3).

Ayrıca normalleşme sürecinin dört unsura sahip olması planlanmaktadır. Öncelikle Bangsamoro Kalkınma Ajansı tarafından Sajahatra başkanlık acil yardım programı ile birlikte yürütülecek olan kalkınma programlarıdır. Kalkınma programları sosyoekonomik boyuta odaklanırken, acil yardım programı sağlık, eğitim ve kalkınma konuları üzerinde çalışacaktır. İkinci olarak, kalkınma programlarını ve çatışmayla ilgili durumları çözümlmek için olası mekanizmaları kullanmayı içerecek olan güven artırıcı önlemlerdir. Üçüncüsü, adaletsizlik veya insan hakları ihlallerini ele almak için üç kişilik bir takım görevlendirecek, ayrıca fiziksel, manevi ya da zihinsel yaraları iyileştirmek için uzlaşmayı destekleyecek programlar teklif edecek geçiş dönemi adaleti ve uzlaşma mekanizmalarıdır. Ayrıca, bu süreçte güvenlik ihtiyaçları meselesi halledilmelidir. Önerilen plana göre polis teşkilatında Bağımsız Polis Komisyonu'nun tavsiyelerini hazırlayacağı bir reform yapılacaktır. Paramiliterlerin tespiti ve dağıtılması ile ilgili de ortak program hazırlanacaktır. Bir diğer nokta da silahların nasıl toplanacağını, nakledileceğini ve depolanacağını planlamanın yanı sıra MİKC üye ve silahlarını tescil ettirmek için Bağımsız Sonlandırma Kuruluşuna (BSK) verilecek olan silah dışı bırakma görevidir. Ayrıca, bunlar "konteynerlerde geçici olarak depolanacak ve uluslararası koordinasyon altında isyan ve güvenlik güçleri tarafından ortak denetime tabi tutulacaktır." (Herbolzheimer, 2015: 4).

Şu anda, Moro'daki çatışma durumunun, hükümet ve MİKC arasındaki barış anlaşmasının uygulanması sürecinde olumlu hale geldiği söylenebilir. Hıristiyan bir Mindanao'lu olan yeni Başkan Duterte'nin Bangsamoro Temel Yasalarını (BTY) uygulamaya koymada destekleyici roller göstermesinin ardından iyiye işaret olarak görülmüştür. Bangsamoro Geçiş Komisyonunun artan sayısı dışında pratik sonuçları görülmeden süreç hala devam etmektedir. Ancak MİKC, yani BIÖS, içerisinde Ebu Seyyaf ile aynı fikirde olmayan gruplar vardır ve mevcut barış sürecinin Bangsamoro bağımsız devletiyle sonuçlanmadığını düşünerek daha önce olduğu gibi yüksek

temsilcisi ve sözcüsü olarak hareket edecek (iki tarafın ortak olarak aday gösterdiği) "seçkin bir uluslararası kişi".

oranda olmasa da bölgede süregelen şiddet olaylarına sebep olmaya devam etmektedirler. Ancak, İT'nin yardımı ile MUKC ve MİKÇ arasındaki iş birliği iyiye işarettir.

Uluslararası aktörlerin rolüne ilişkin olarak Moro davası, uluslararası desteğin rolünü incelemek açısından oldukça ilginçtir: MİKÇ'nin gözlemci olarak İT içindeki statüsünden, barış süreci içerisinde uluslararası müdahale mekanizması ortaya çıkıncaya dek iki çatışma tarafının, Filipinler hükümeti (FH) ya da MİKÇ, pazarlıklarına kadar. Kolaylaştırıcı ekibin haricinde, Uluslararası Gözlem Ekibi (UGE), Uluslararası Temas Grubu (UTG) ve Üçüncü Taraf Gözlem Ekibi (ÜTGE), sürecin barışla sonuçlanana kadar devam etmesini sağlamak için oluşturulmuştur. Aynı zamanda, birçok uluslararası kuruluş, yasal savunma, insani yardımlar ve altyapının geliştirilmesi ve toplumların ihtiyaçlarına cevap verme hususlarında yardımcı olmak için bu bölgede rol oynayabilir. Uluslararası aktörler için daha az yasal bir süreç, uluslararası STK'ların birçok şube açmasına ve faaliyetlerine olanak tanımaktadır. Ayrıca bazı Sivil Toplum Örgütleri de birçok vakada görüldüğü gibi çatışma sonrası döneme değil, barışı sağlama sürecine katılmaya davet edilmiştir (Mindanao'daki uluslararası STK'ların temsilcileri, 2016).

3.2 BANGSMORO'DA TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE KONUMU

Türkiye, Moro sorunu için önemli roller oynamıştır. Bunun Güneydoğu Asya'da Türkiye'nin resmi düzeyde ya da 2. ve 3. boyutlarda aktif roller oynadığı tek durum olduğu söylenebilir. Bangsamoro'ya yönelik Türkiye'nin tutumları Moro halkının Türkiye algısına ve Türkiye'nin bu alan hakkındaki tepkisine yönelik ilginç etkilere yol açan resmi kurumların ve STK'ların karma işbirliğidir. MİKÇ Başkan Yardımcısı, *“Türkiye'nin rolünün önemli olduğunu...Geçtiğimiz birkaç yıl içinde, kendilerine fayda sağlayabilecek birçok önemli şeyi Türkiye'den öğrendiklerini”* belirtmektedir (Jaafar, 2016). Analizin bu bölümü, bu alanda var olan ilişkileri ve rolleri gözlemleyerek başlayacaktır. Akabinde Türkiye'nin motivasyonları ile Türkiye'nin ve Moro halkının politik karar vericilerinde ya da parti tabanı ve kuruluşlarında ortaya çıkan tepkileri incelenecektir.

Tarihi arka plana bakılınca, Filipinliler de dahil olmak üzere Osmanlı padişahları ile Moro halkı arasındaki ilişkilerin oldukça seyrek olduğu görülür. İki bölge arasındaki tarihi serüvene dayanarak söylenebilir ki, ticaret ilişkileri dışında Osmanlı, savaş sırasında gerekli aktörlerden biri gibi görünmektedir. 17. yüzyılda, İspanyollardan yardım dileyen Alimudin'e karşı yapılan iç savaşlarda Sulu'yu yardım istemeye yönlendiren Bantilan tarafından Osmanlı'ya mektuplar gönderilmiştir. Ancak Osmanlı cevap vermemiştir. Yine de Osmanlı sultanı Morolular için saygılı duyulan biri olmaya devam etmiştir (Peacock ve Gallop, 2015: 131-144). 1899'da Amerikan Dışişleri Bakanının Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçisi'nden, Sultan II. Abdulhamid'ten, Mekke'ye gönderilecek ve oradan Moro Sulu Müslümanlarına yönlendirilecek olan Amerikan askeri yönetimine karşı gelmemelerini söyleyecek bir mektup yazmasını rica etmiş olduğunu gösteren kanıtlar vardır (Yegar, 2002: 397; Smith, 1948: 64). 1912'de Hacı Abdullah Nuño ve 58 diğer kişi, Osmanlı İmparatorluğu Sultanı V. Mehmet'ten, Taluksangay, Zamboanga'daki Morolulara İslamiyet'i öğretmek için bir Müslüman alimi gönderilmesi talebinde bulunmak için bir dilekçe yazmıştır. O zamanlar, Zamboanga'nın bölge valisi olan John Finley, bu dilekçeyi İstanbul'da Sultan'a teslim etmiştir. Sonrasında Osmanlı Şeyhülislamı, 1914 yılının ocak ayında Seyyid Muhammed Vecih el-Geylani'yi Mindanao'ya göndermiştir (Kawashima, 2014; İngiliz Akademisi, t.y.). Dahası, Türkiye'de öğrenim gören ve bu iki bölge arasındaki ilişkileri öğrenmeye çalışan bir Moro'lu öğrenci ile yapılan görüşmeye göre, zamanında Mangigin Sultanı'nın halkından Osmanlı'daki büyük kriz esnasında Sultan için dua etmelerini istemiştir (Zailon, 2016).

Buna karşın, hala Türkiye denildiğinde Moroluların ilk aklına gelen Müslümanların tarihsel liderleri olarak Osmanlı İmparatorluğu'dur (Yerel Moro halkı, 2016). Türkiye'nin Osmanlı olarak konumlandırıldığı varsayımıyla, Moro halkının Türkiye'ye yönelik teveccühlerinin oldukça olumlu olduğunu iddia ediyorum. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde çok fazla etkileşimde bulunulmamış, ancak Türkiye'nin barış sürecine katılmasıyla etkileşim bariz bir şekilde yeniden canlanmıştır.

Resmi düzeyde, iki ülke arasındaki resmi diplomatik ilişkiler 1958 yılında başlamıştır. Bununla birlikte, Türkiye'nin Manila Büyükelçiliği 1990 yılında, bir yıl sonra ise Ankara'da Filipin büyükelçiliği kurulmuştur (Hürriyet, 1998). 1990'larda,

iki ülke üst düzey yetkilileri arasında birkaç ziyaret meydana gelmiştir. Cumhurbaşkanı Ramos, 1995 yılında Türkiye'ye ve Türkiye Cumhurbaşkanı Demirel de Şubat 1999'da Filipinler'e birer devlet ziyareti gerçekleştirmiştir. İki ülke bu dönemde Pasifik ve Avrupa'ya bir geçit olarak hareket etmeleri gerektiği konusunda anlaşmışlardır (Dışişleri Bakanlığı, Filipinler Cumhuriyeti, 2014). Ayrıca Türkiye, FH-MUKC Barış Süreci için İT Güney Filipinler Barış Komitesinde üye ülke olarak yer almış ve halen Güney Filipinler'de barışı tesis etmek için çalışmaya devam etmektedir (GMA News, 2009; Kinjiyo, 2016). Filipinler hükümetiyle MUKC arasındaki 1996 barış anlaşmasından sonra Türkiye, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP)²⁵ aracılığıyla Avustralya, Belçika, Kanada, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, İspanya, İsveç ve İsviçre gibi diğer ülkelerin de katkılarına içeren BM Çoklu Donör Destek Programı'na (ÇDDP) katılmıştır.

AK Parti dönemi 2004 yılında Filipin Dışişleri Bakanı Albert İT'de gözlemci statüsü kazanmak adına Türk desteğini istemek için Ankara'yı ziyaret etmiştir (Hürriyet Dailynews, 2004). Daha sonra Nisan 2009'da Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Alberto Romulo, Cumhurbaşkanı Gül'ün barış sürecine ve Güney Filipinler'in sosyo-ekonomik kalkınmasına desteklerinden söz açıldığı bir Türkiye ziyareti gerçekleştirmiştir (GMA News, 2009). Aynı yıl Eylül ayında Başkan Arroyo Türkiye'ye, daha yakın ikili savunma ve askeri ilişkiler arayışı konusunda anlaşmayla sonuçlanan bir devlet ziyaretinde bulunmuştur. Arroyo ayrıca, Türkiye'nin FH-MUKC barış sürecindeki rollerini ve gençlere verdiği burs yardımlarını takdir etmiştir. *"Bunlar (burslar) bizim barış ve güvenliğimiz için çok önemlidir; çünkü bu sayede gençlerimiz radikal İslam öğretilerinin yerine, çoğulcu ana akım Müslüman demokrasinin etkisi altında kalmaktadır"* şeklinde ifade etmektedir (Philstar, 2009). Üç ay sonra Türkiye'den Filipin hükümeti ve MUKC arasındaki karşılıklı güveni yeniden tesis etmek ve Ata Topraklarına İlişkin Mutabakat Zaptı'nın imzalanmasının başarısızlığı ardından durma noktasına gelen müzakerelerin yeniden

²⁵ Program için çeşitli aşamalar vardır. "İlk aşama, MUKC topluluklarına acil durum yardımı sağlamaya odaklanırken, ikincisi, temel hizmetlerin temini, geçimin sağlanması, işletmelerin gelişimi, MUKC liderleri için hükümet becerilerine yönelik eğitim ve güven inşası ile ilgilenmekteydi. Programın üçüncü aşaması Mayıs 2001'de başladı ve barış topluluklarının güçlendirilmesi, kurumsal mekanizmaların desteklenmesi, temel hizmetlere erişimin iyileştirilmesi, iş geliştirme, tarım, ormancılık ve balıkçılığın geliştirilmesi, ve barış kültürünün desteklenmesi meseleleri etrafında toplandı." (Escola de Cultura de Pau)

canlandırılmasının yolunu açmak için, İngiltere, Japonya, Suudi Arabistan ve dört uluslararası STK ile kurulan Uluslararası Temas Grubu (UTG)'na dahil olması istemiştir (Xinhua, 2009).

Kuala Lumpur'daki Türk elçiliğinden gelen heyet, pek çok barış görüşmesine gönderilmiştir. Şubat 2013'te İİT'nin 12. İslam Zirvesi Konferansı için Kahire'deki Bakanlar Toplantısı hazırlığında o zamanın Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu FAB'ı memnuniyetle karşılamış, Malezya'yı bunun için tebrik etmiş ve Filipinler'in gözlemci statüsü için askıda kalan başvuruyu desteklemiştir (Soliman, 2013). Haiyan Tayfunu 2013 yılında Filipinler'i vurduktan sonra, Türk Kızılayı ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) gibi devlet destekli kurumlarla birlikte Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) afetten etkilenen bölgelere gerekli yardımı sağlamıştır. 2014 yılında bir başka önemli iş birliği belirtisi daha bariz hale geldi. Davutoğlu, Filipin takımadalarına resmi bir ziyarette bulundu ve ziyareti ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerin 65. yıldönümüne rast geldi. Davutoğlu, Mindanao adasının güneyindeki özerk bir bölgenin eğitim, sağlık ve belediyesi alanında programlama ve inşasında Türkiye'nin aktif rol alacağına söz vermiştir. (Karagöz, 2014) Resmi ziyaretten sonra Nisan 2015'te TİKA, Filipinler'in tamamını kapsayacak şekilde görevlendirilen Manila ofisini açmıştır. Moro davasında TİKA, 12 Kasım 2015 tarihinde Bangsamoro Kalkınma Ajansı (BKA) ile "Program Ortaklığı" oluşturmayı hedefleyen Mutabakat Zaptı'nı (MZ) imzalamıştır. Keçi yetiştiriciliği, Tilapia çiftçiliği ve tavuk çiftçiliğinden meydana gelen üç alt geçim projesi oluşturuldu. TİKA Ülke Program Koordinatörü Burak Sarıtarla, *"Bunun bölgedeki sosyo-ekonomik kalkınmayı harekete geçirdiğine inanıyoruz, çünkü bunlar sürdürülebilir, gelir kaynaklı ve istihdam arttırıcı projelerdir."* (Bangsamoro Kalkınma Ajansı, 2015b). Bu Mutabakat Zaptı (MZ) bir Müslüman ülke organizasyonunun temsilci ile yapılmış ilk MZ olması bakımından önemlidir. Bu bağlamda, Manila ofisindeki TİKA temsilcisi, ekonomik açıdan en az gelişmiş bölgedeki TİKA'nın çalışmalarının, MMÖB'nin yerel organizasyonunun yanı sıra Filipinler'in ilgili bakanlıkları ile birlikte iş birliği yapacağını ve orta vadeli kalkınmaya odaklanacağını belirtmiştir. (Sarıtarla, 2016)

Ayrıca, Norveç ve Brunei ile birlikte Türkiye, Bangsamoro'nun çatışmadan etkilenen bölgelerindeki normalleştirme sürecine Türkiye'nin eski NATO Büyükelçisi

Haydar Berk'in başkanlığını yaptığı ve başkanın 2015 yılında Nijerya'nın eski büyükelçisi Mustafa Pulat olarak değiştirildiği Bağımsız Sonlandırma Kurulu (BSK) aracılığıyla katkı sağlayacaktır (Anadolu Ajansı, 2015). 16 Haziran 2015'te BSK, savaşçıların sivil ve üretken hayata sorunsuz geçişini sağlayacak olan sonlandırma sürecinin başlangıcına tanıklık etmiştir. BSK, Filipinler Hükümeti (FH) ve MİKC tarafından MİKC'in silah ve savaşçıların devreden çıkarılmasına yardımcı olmak üzere davet edilen komite üyeleri için çok önemli bir mekanizmadır (Barış Süreci Cumhurbaşkanlığı Danışman Ofisi, 2015).

Ayrıca Türkiye, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) kapsamında Filipin ve Moro öğrencilerine yönelik burslar vermektedir. Morolu öğrenciler örneğinde, bursiyerlerin tespit edilmesi ve seçilmesi Bangsamoro Kalkınma Ajansı (BKA) tarafından desteklenmektedir (Bin Akas ve diğ., 2017).

Birinci, ikinci ve üçüncü boyutlardaki rollerinin yanı sıra Türkiye, 1996'dan beri devamlı takdire şayan roller oynamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının genel yardımları insani yardımlara ve kalkınma destek yardımlarına odaklanmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), İnsan Hak ve Özgürlükleri ve İnsani Yardım Vakfı (İHH), Çare, Cansuyu, Rabat, Deniz Feneri, Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı vb. gibi çalışmalarını Güney Mindanao'da yürüten çeşitli Türk STK'ları bulunmaktadır. Bu STK'ların çoğunun, Müslüman olmanın küresel bilincinde olan inanç temelli örgütler olduğunu söyleyebiliriz. 90'lı yılların sonlarında, Hizmet hareketi, Zamboanga'daki Filipin-Türk Hoşgörü Okulu, Annapolis Caddesi'ndeki Kaynak Uluslararası Okulu (ilkokul) ve San Juan şehri Santolan Caddesi'ndeki Kaynak Uluslararası Okulu (lise) dahil olmak üzere harekete bağlı 3 okulla Filipinler'deki eğitimde aktif roller oynadı. Ancak, özellikle darbe girişiminden sonra hükümetle olan çatışmasıyla, bu grubun rolleri azaldı. Diğerleri arasında TDV ve İHH, Bangladeş Kalkınma Ajansı ile insani yardımlar boyutu için Mutabakat Zaptı imzalamıştır.

TDV, 2013 yılında Haiyan Tayfunu ve 2014'te Hagupit Tayfunu'ndan sonra Mindanao'da bariz bir şekilde çalışmaya başlamıştır. O dönemde yardımlar, bazı tahrip olmuş okulların veya camilerin inşasıyla acil durum yardımlarını kapsamaktadır. TDV'nin temel yardımları arasında Kurban Programı ve İftar Programları bulunmaktadır. TDV ve BKA, ortaklıklarını 2014 yılında resmen başlattı ve BKA Ofisi'nin inşasını destekledi. 2014'teki BKA yıllık faaliyet raporuna göre,

Ramazan ayında 3,514 gıda paketi ve 6,060 öğün yemek dağıtıldı ve Bangsamoro'da altı bölgede Kurban Bayramı boyunca 390 sığır kurban edildi.²⁶ 2015 yılında 5.452 gıda paketi ve 9.900 öğünün dağıtımı yapıldı ve Kurban için 15,441 kişiye ücretsiz et verildi. (Bangsamoro Kalkınma Ajansı, 2015) TDV Proje ve Dış Hizmetler Dairesi Müdürü, İmam Hatip'te eğitim gören lise öğrencilerine verilen bursların Morolulara da verilmesi gerektiğini belirtti. TDV ayrıca müfredat ve okullar açısından da destek verecektir. TDV temsilcisi, sosyal yapının temeli olacak bir bilgi olmadığında barışın sağlanamayacağını düşünmektedir (Uyar, 2016).

İHH ise Moro bölgesinde, 1990'lı yıllarda MİKC'in kurucusu Haşim Selamet ile birlikte Pakistan'da eğitim gören Türklerle olan ilişkiler nedeniyle faaliyete başlamıştır. Daha sonra, Moro'daki ilk İHH temsilcisi ziyareti 1996'da gerçekleşmiş ve o zamandan beri Kurban ve İftar programları için yardımlar sağlanmaya devam etmiştir. 11 Eylül olayının etkisinden dolayı, bazı Müslüman örgütlerin Filipinler'deki projelerini yürütmelerine bazı sınırlamalar getirilmiş; fakat İHH buradaki çalışmalarına devam edebilmiştir (Kayak, 2015). İHH'nın bölgedeki faaliyetleri, 2009 ve 2015 yıllarında sırasıyla Hacı Şerefoğlu ve Uğur Süleyman Söylemez adındaki yetimhanelerin açılışıyla uzun vadeli bir projeye dönüşmüştür. Yetimhane'deki yetimlerin dışında, İHH aylık ödeneklerle uzaktaki yetimlere de destek olmaktadır. Uğur Süleyman Söylemez Yetimhanesi tamamlandıktan sonra İHH, Cotabato şehrinde şubelerini açtı. Yetimhaneler için yapılan yardımlardan ayrı olarak dullarla ilgili faaliyetler de son birkaç yıldır başlamıştır.

İHH ayrıca, Boyut 1 seviyesinde barış müzakerelerini desteklemek için aktif bir rol oynamıştır. MİKC lideri Murad İbrahim, 2013-2016 yılları arasında en az üç kez İstanbul'daki İHH ofisini ziyaret etmiştir. İbrahim ilk ziyaretinde "Türkiye'nin barış süreci inşasında çok yardımcı olduğunu" belirtmiştir (İHH, 2013b). İHH, 15 Ekim 2012'de Bangsamoro'da iki taraf arasında öngörüldüğü şekilde imzalanan Çerçeve Anlaşması'nın uygulanmasını denetlemek için 2013 yılında FH ve MİKC tarafından kurulan Üçüncü Taraf Gözlem Ekibi'ne (ÜTGE) katılmıştır. ÜTGE, seçkin bir uluslararası kişi olması ve sözcü olarak hareket edebilecek bir takım başkanına; Filipin hükümeti tarafından atanacak yerel bir sivil toplum örgütünden bir temsilci olan ikinci üyeye; MİKC tarafından atanacak yerel bir STK'nın temsilcisi olan üçüncü

²⁶ Kurbanlar TDV ve İHH'dan sağlanmaktadır.

üyeye; hükümet tarafından atanacak uluslararası bir STK'dan bir temsilci olan dördüncü üyeye ve beşinci olarak, MİKC tarafından atanacak uluslararası bir STK temsilcisine sahiptir. İHH beşinci olarak aktarılan görevi üstlenmektedir (Dağ, 2016: 7). ÜTGE'nin şu anki beş üyesi, Eski AB Filipinler Büyükelçisi, Mindanao İnsan Hakları Eylem Merkezi Mütevellisi, Asya Vakfı Ülke Temsilcisi, Barış Enstitüsü Başkanı Gaston Z Ortigas ve İHH İnsani Yardım Vakfı Başkan Yardımcısı temsilcilerinden oluşmaktadır. İHH'nın ÜTGE temsilcisi olan Oruç MİKC liderinin, İHH'nın seçilmesinin nedeninin 'İHH'nın bu sürecin başlangıcından bu yana bizimle birlikte olması' olduğunu belirtmektedir. *“Dahası, İHH'nın yaptığı gibi işlere ihtiyacımız var. İHH, dünyanın dört bir yanında çalıştı, ancak henüz bunun gibi üst düzey bir sorumluluk üstlenmedi. Gelecek sefere, diğer bölgelerde İHH'nın bu süreçteki benzer rollerine ihtiyaç duyulmaktadır. İşte bu yüzden MİKC, İHH'ı seçti.”* (Kavak, 2015). Oruç ayrıca röportajda “İHH'nın sonuna kadar süreçte yer alacağını ve nihai uygulamaya ulaşacağını” eklemiştir (Oruç, 2016). İHH Manila temsilcisi Ömer Kesmen, İHH'nın insani yardımlar için iyi niyetle çalıştığını ve sürekli destek için yardımcı olduktan sonra da takibi elden bırakmayacaklarını sözlerine eklemiş ve *“Yerel insanları terk etmeyeceğiz. Kendilerini daha fazla geliştirebilmeleri ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için kapasitelerini geliştireceğiz”* demiştir (Kesmen, 2016).

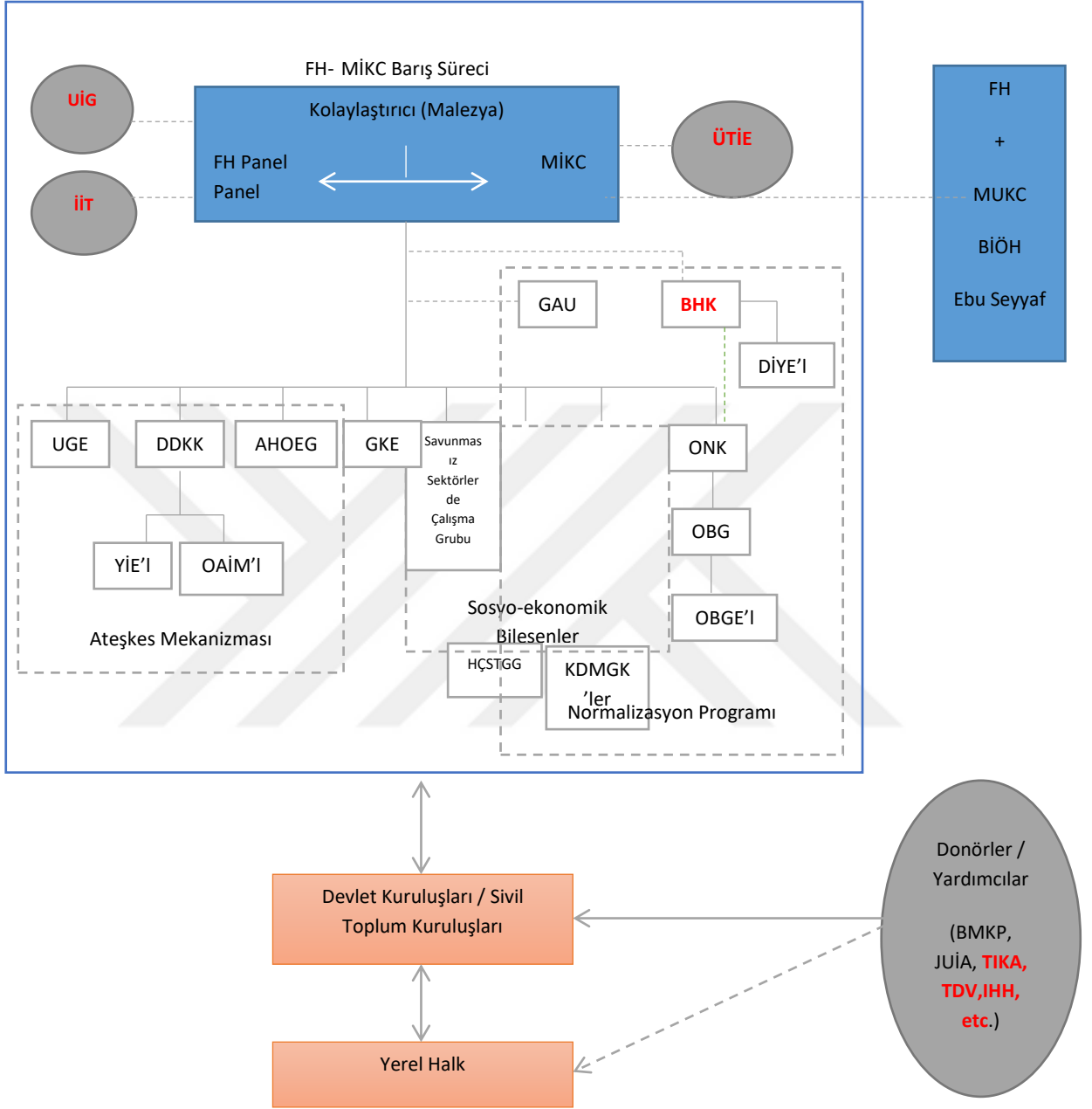
ÜTGE kurulduktan sonra bir yıllık bir zaman dilimi içerisinde İHH, yerel bağlama ve tarafların barış anlaşması ve etkilenen topluluklara ilişkin özel kaygılarına bağlı olarak değişen bir dizi proje başlatmıştır. Projeler, özellikle çatışmadan etkilenen topluluklara temel hizmetler sunmayı amaçlamaktadır; irtibat bürosu açma; yerel STK'ların kapasite geliştirme faaliyetleri; ve barış süreci içerisinde halk müzakerelerini destekleme gibi.” (Dağ, 2016: 9) İçinde okul da bulunan bir yetimhane külliyesi projesi halen devam etmekte olan bir süreçtir. 2016 yılında bir ilkokul inşa edilmeye başlandı. Ayrıca, kapasite geliştirme konusunda destek sağlamak için yerel eğitim organizasyonlarıyla iş birliği içine girilmiştir.

Çeşitli alanlarda insani gelişime yönelik eğitim kursları ve eğitim bursu hem devlet hem de devlet dışı kuruluşların iş birliği ile aktif olarak desteklenmektedir. TDV ile yapılan ilk görüşmeden itibaren, Bangsamoro'dan iki temsilci, Ağustos 2015'te Başbakanlık ve Eğitim Bakanlığı'nın işbirlikçi çabaları ve Aziz Mahmud

Hüdayi Vakfı'nın Yurtdışı Türkler ve İgeder Akademisi ile iş birliği içindeki uygulama kanalıyla ortaya çıkan eğitim liderliği stajına katılmaları için seçilmiştir (Bangsamoro Kalkınma Ajansı, 2015b). Ayrıca Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Uluslararası Hukukçular Birliği ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Bangsamoro dini liderlerini uluslararası ceza hukuku, insan hakları ve Filipin anayasası hakkında eğitmek üzere Mart-Haziran 2016'da düzenlenen "Bangsamoro Bölgesi Hukukçu Eğitimi Sertifika Programı" başlıklı eğitim stajının sponsorları olmuştur (Kinjiyo, 2016). İHH, eğitim projeleri başlatmış ve 2016 yılı Mart ayında Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Eğitimi programını yönetmeleri için Türkmek, TİKA ve İstanbul Ticaret Odası'na devretmiştir. Ayrıca Mayıs ayında ise Konya'daki yerel idare ve işletmelerin ve özel sektörler yerel yönetim üzerine olan programa sponsorluk yapmıştır. Bu temel organizasyonların dışında Rabat, Jamiat Cotabato'daki yerel radyoyu toplumdaki iletişim kanallarından biri olarak desteklemektedir.

Böylece Moro örneğinde, bölgelere yalnızca genel insani yardımlar sağlamakla kalmayan Türkiye, barış sürecinin mekanizması içinde de çeşitli destekler vermektedir. Bangsamoro'daki tüm varlığına bakarsak, Türkiye'nin konumunun müzakere masasında ya da toplum seviyesinde tüm boyutları kapsadığını görebiliriz (Bkz. Şekil 3.3). Ve kesin olarak, her bir aktörün bu bölgede yer almasına neden olan motivasyonlar, insani yardımın uluslararası değerinin yanı sıra inanç temellidir ve hareket noktaları ise bireysel yakın ilişkiler tarafından inşa edilen algıdır. Barış sürecine katılabilmek için bir miktar güven kazandıktan ve yerel halkın destekleri ve kabulü ile, ilgili aktörler pozisyonlarını ileriye taşımak için daha fazla motivasyona sahip olmaktadır.

Şekil 3.3 : Moro Çatışması ve Türkiye'nin Pozisyonları²⁷

²⁷ UİG/ICG= International Contact Group, İİT/OIC=Organization of Islamic Cooperation, ÜTİE/TPMT= Third Party Monitoring Team UGE/IMT= International Monitoring Team, DDKK/CCCHs= Coordinating Committee on the Cessation of Hostilities (YİE'ler/LMTs= Local Monitoring Teams, OAİM'lar/JCMPS= Joint Ceasefire Monitoring Posts), AHOEG/ AHJAG= Ad Hoc Joint Action Group GKE/CT4T= Coordination Team for the Transition HÇSTGG/TFDCC= Task Force for Decommissioned Combatants and their Communities, KDMGK'ler/JTFCTs= Joint Task Forces on Camps Transformation GAUK/TJRC= Transitional Justice and Reconciliation Commission, BHKK/IDB= Independent Decommissioning Body, DİYE'ler/VMATs= Verification and Monitoring Assistance Teams, ONK/JNC= Joint Normalization Committee, OBGK/JPSC= Joint Peace and Security Committee/ OBGE'ler/JPSTs= Joint Peace and Security Teams

3.3 MINDANAO BÖLGESİNE YÖNELİK TÜRKİYE’NİN FAALİYETLERİNİN ETKİSİ VE GERİ DÖNÜŞLER

3.3.1 Türkiye ve Morolulara Yönelik Düşünsel Etkiler

Bölgedeki Türk faaliyetlerinin sürekliliğinden sonra MİKC, İHH'nın yer almasını istemesinden görebildiğimiz gibi, boyut 1 girişimine dahil olması konusunda Türkiye'ye güvenmektedir. Filipinler barış kurulları da Türkiye'nin varlığını samimiyetle kabul etmektedir. ‘Güven’, MİKC’in liderinin bahsettiğine göre, Türkiye’nin sürece davet edilmesinin nedenidir. (Jaafar, 2016) Aynı zamanda FH temsilcisi, Türkiye'nin hala demokratik bir ülke olması ve bölgelerdeki müdahalelerin insani yardım odaklı olması sebebiyle, Türkiye'nin sürece katılımını kabul etmektedir. Kesin olarak, her iki çatışan taraf arasındaki 1. Boyut görüşmeleri ve üçüncü tarafa duyulan güven açısından güven inşası çok önemlidir. Bu durumda güvenin, benzer bir kimlik ve evrensel normlara dayanan insani yardım eylemleri ile inşa edildiği düşünülebilir.

Türkiye davet edildiğinde, sürece aktif olarak katılma fırsatını değerlendirmiştir. Bu anlamda Türkiye, süreç içerisinde sürekli olarak rol oynayabilir. Ancak Malezya gibi bölgesel gücün ana rolleriyle Mindanao'daki barış mekanizmasına katılan birçok ülke vardır. Bu anlamda, Türkiye'nin genel tablodaki mevcut konumunun hala destekleyici çizgide olduğunu ileri süreceğim. MİKC için Türkiye algısı, bölgeye gelip bölge insanlarına yardım eden diğer Müslüman ülkelerle benzerdir (Jaafar, 2016). Bu arada devlet iş birliği örneğinde, sadece Mindanao bölgesini değil, tüm Filipinler'i kapsayan bir sorumluluk alanı olan Manila'daki TİKA ofisi de Türkiye'nin buraya önem verdiğini gösteren bir başka işarettir. Manila'daki TİKA temsilcisi röportaj sırasında TİKA'nın Filipinler'de sürdürülebilir kalkınmaya hizmet eden çalışmalarının tüm bölgeleri kapsadığını belirtmiştir (Sarıtarla, 2016). Buraya gelen Türk devlet dışı aktörler için, Morolulara yönelik algı, insani yardımlar ve Müslüman dayanışması olan diğer yerlere yönelik algıyla benzerdir (Kesmen, 2016; Uyar, 2016).

Yerel halk açısından, insanların Türkiye hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları yüksek seviyeli eylemler aracılığıyla değil, yerel erişimli projeler aracılığıyla

gerçekleştirilebilir. Patani'ye kıyasla Mindanao'da, Türk halkıyla karşılıklı duygulanımı etkileyebilecek olumlu imaj daha azdır. Yaşlı insanlar hala Türkiye'yi Osmanlı olarak algılamakta ve bazıları ise Türklerin Arap olduğunu sanmaktadır (Zailon, 2016). Bununla birlikte, sahadaki çalışmalardan sonra Türkiye hakkında yavaş yavaş bilgi edinmeye başlanmıştır. Jamiat Cotabato'nun temsilcilerinden biri, Türk halkının kendi ülkelerini takdim ederken bayrak ve logolarla gitme ya da şeker ve balon dağıtma gibi olumlu yollar izlediklerini söylemiştir (Sindatok, 2016). Ayrıca Türkiye'nin kabulü, özellikle ortaklar ve Türkiye ile belirli bir projeye katılanlar için söz konusudur. Bunlar Türkiye için olumlu bir imaja sahip olma eğilimindedirler; ancak bu imaj hala diğer donörlerden daha fazla değildir. Çünkü bölgede yüksek miktarda yardımlar sağlayan çok sayıda donör vardır. Ancak bu gruplar da Türkiye'nin bölgedeki çalışmalarını takdir etmektedirler. Bu gruplar iş birliğinden sonra Türkiye hakkında daha çok malumat sahibi hale gelmişlerdir.

İHH'nın desteklediği yetimhanede görevli memur, daha önce Türkiye hakkında hiçbir fikre sahip olmadığını, ancak şimdi Türkiye'yi sevdiğini ve oraya gitmek istediği söylemektedir. Ayrıca, yetimhane desteğinin Moro'ya çok yardımcı olabileceğini düşündüğünü çünkü yetimlerin lise sonrası yükseköğretim eğitimi alabileceklerini söylemiştir. Yetimhane müdürü Taha bir görüşmemizde: *“Onlara hayranım çünkü gerçek bir kardeşlik duygusuna sahipler. Kendimden utanıyorum çünkü yerel halk olarak bizler yetimhaneler için onlar kadar ciddi çalışmayı düşünmedik”* demiştir (Taha, 2016). Benzer şekilde, eğitim programına katılan BKA yetkilisi, eğitim programının Mindanao'ya uyum sağlayabilecek Türk tarzının kalkınmanın öğrenilmesini sağlayabileceğini düşünmektedir. Ve Türk halkının Bangsamoro'ya yönelik çalışmaları da Moro halkı arasında artan kardeşlik duygusuna sebep olmaktadır. BKA'daki İHH Koordinatörü “Bangsamoro'nun Müslüman kardeşlerimizle olan dayanışmasını göstermek için Arakan'da olduğu gibi diğer yerlerdeki insanlara da yardım etme fırsatına sahip olmayı umuyorum” şeklinde konuşmuştur (BKA'daki İHH Yerel Koordinatörü, 2016).

Ancak, Moro halkı Türkiye'yi Patani gibi tanımak için çok istekli değildir. Bunun sebeplerinden biri, Moro'nun diğer konulardan ziyade devam eden barış sürecine odaklanmış olması, bilgi erişiminde yaşanan kısıtlamalar veya Türkiye'deki Moro öğrencilerinin sessiz kalmasıdır. Yine de bu hususta, Türkiye'deki Moro

öğrencilerinin 2017’de Türkiye’de konferans düzenlemek için rol alma çabaları artmaktadır (Bin Akas ve diğ., 2017).

3.3.2 Mindanao'da Türkiye'nin Girişimleri ve Bunların Etkileri

Türk etkinliklerinin Moro bölgesi için yarattığı etki, Türkiye'nin yumuşak güç araçlarından biri olarak kullanmayı amaçladığı en başarılı arabulucu rollerinden biri olarak görülebilir. Türkiye'nin insani yardım çalışmalarıyla başlayan ve yerel halk tarafından kabul edilen barış sürecine katılma girişimi, Türkiye'yi bu alandaki rollerini oynamaya yönlendirdi. MİKC'nin baş lideri veya ilgili kişi Türkiye'ye “güvenme” eğilimde; bu nedenle Türkiye'yi sürece katılmaya davet ettiler. Verdikleri sebepler aynı şekilde, Moro halkı ile aynı inanış içerisinde olmaları ve Moro halkı için içtenlikle çalışmalarıdır. Bu, Müslüman STK'lar için sürece müdahil oldukları ilk sefer denilebilir. Devletin destekleri de eşlik ettiğinde, etki Türkiye için de daha olumlu hale gelebilir.

Burada ilginç olan, Türkiye'deki Kürt barış süreci için ilgili grupların projelerine sebep olan ilerleyen barış sürecinin etkisiyle, Türkiye adına ders almak amacıyla çatışma çözümlerini gözlemek için Mindanao'ya gidilmesidir. Bu anlamda, bu bir al gülüm ver gülüm durumudur. Genel olarak, Türkiye'nin Moro'daki angajmanı, Moro halkı için daha iyi bir Türkiye imajı ve Türkiye'nin yerel çıkarları adına olumlu bir etki yapabilir. İnsani yardım örneğinde, hükümetin ya da STK'ların özellikle kalkınma açısından sayıları artan ve devam eden projeleri burada başka bir etki faktörü olarak görülmektedir.

3.4 MINDANAO'YA YÖNELİK TÜRKİYE' FAALİYETLERİNİN GELECEĞİ

Son gelişmeler bu çatışmanın ikili bir sürece yönlendiğini göstermektedir. Bir anlamda barış süreci, Bangsamoro Geçiş Komisyonu'nun (BGK) üyelerinin artmasıyla ve Bangsamoro Temel Yasası'nı ele alma süreciyle iyi bir şekilde ilerliyor gibi görünmektedir. Bir başka açıdan ise, MİKC'in barış sürecine katılmayan ve BİÖS ya da daha da aşırılıkçı olan Maute hareketi ve Ebu Seyyaf aktif grubu gibi yeni

oluşan grupların şiddeti devam etmektedir.²⁸ Bu nedenle, MİKC ile barış müzakereleri tam olarak uygulanacak olmasına rağmen, MİKC ile kıyaslandığında küçük olsalar da faaliyette içinde olan başka silahlı gruplar da vardır. Şu veya bu şekilde, barış sürecinin iyileştirilmesi bu bölgenin geleceğini belirlemek için de çok önemli olacaktır. Böyle bir senaryoda, bölgedeki Türk rolleri kesin olarak hükümet veya STK'lardan devam edecektir, fakat yardımların odak noktaları insan kaynaklarına ve eğitimin geliştirilmesine kaydırılacaktır.

İHH, TDV ve TİKA temsilcileri ile yapılan görüşmelerde, her biri yardımların sürekliliğinden bahsetmektedirler, ancak acil durum yardımlarından veya arızı yardımlardan ziyade insani gelişmeye odaklanılacaktır. Aynı zamanda liselerin açılışı, daha fazla eğitim kursları ve bursların sağlanması planlanmaktadır. Bu destek biçimleri çatışma sonrası yardımcı formunda olma eğilimindedir. Bu anlamda MİKC tarafının da kuruluş aşamasında oldukları için uluslararası ülkelerden yardıma ihtiyacı bulunmaktadır. Jaafar *“Türkiye de dahil olmak üzere tüm Müslüman ülkelerin yanımızda durmalarına ihtiyacımız var. Bugün dünyada, hiç kimse ittifak ve dostluk olmadan yaşayamaz.”* diye konuşmuştur (Jaafar, 2016). Bununla birlikte, son zamanlarda yaşanan şiddet artışıyla birlikte, diğer aktif silahlı gruplarla da barış görüşmeleri yapmanın destekleyici rolleri de olabilir.

BTY'nin kabul edilmesinden sonra siyasi alanda rol oynayabilecek Birleşik Bangsamoro Adalet Partisi (BBAP) adlı siyasi partinin oluşturulması için MİKC planına ilişkin olarak söylenebilir ki seçim, yerel hükümeti demokratik olarak atamak için bir araç olacaktır (Jaafar, 2016). Türkiye'nin siyasi seferberlik konusundaki deneyimleri, parti stratejilerini planlamakta fayda sağlayabilir. Bir anlamda Türkiye, birçok Müslüman bölge için politik İslam modellerinden biridir. Bununla birlikte, son birkaç yıl, bu tehditler ile başa çıkmak adına uygulanan politikanın etkilerine dair önemli dersler vermektedir.

²⁸ Mayıs 2017'de, İslam Devleti grubuna bağlılık sözü veren ve 2016 Davao Şehri bombalamasından sorumlu olduğuna inanılan silahlı bir grup olan Maute ve Ebu Seyyaf grupları, Mindanao'daki Marawi kentinde büyük olaylar yaratan operasyonlar düzenledi, askeri güçle çatıştı ve bu bütün şehri şehrin kilitlenmesine yol açan bir krize yol açtı. Çok sayıda yerel halk başka yerlere taşınmıştır. Sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bununla birlikte, MİKC ve MUKC barış konusundaki tutumlarını sürdürmeyi de teyit etmiştir. <http://www.philstar.com/headlines/2017/05/23/1702885/afp-marawi-clashes-part-security-operation-not-terrorist-attack> ; <http://www.philstar.com/headlines/2017/05/25/1703489/milf-mnlf-reaffirm-commitment-peace-process-amid-marawi-siege>

Türkiye ve Filipinler hükümeti arasında, Türkiye'nin barış sürecindeki samimi yardımlarından sonra, devlet düzeyinde diplomatik ilişkiler de arttırılmıştır. Bu anlamda, iki ülke arasındaki ilişkilerin artmasını da bekleyebiliriz. Duterte ve Erdoğan'ın karakterleri de çeşitli yönlerden benzerlikleri ile batı dünyasından eleştiriler almıştır (Heydarian, 2017). Böylece, Batılılar onları aynı grupta sınıflandırdıkça, birbirleriyle iş birliği yapmaya daha fazla eğilim göstermektedirler. Örneğin, 2017'de Pekin'de düzenlenen Bir Kuşak Bir Yol zirvesi esnasında, Cumhurbaşkanı Rodrigo Duterte Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Duterte'nin Türkiye'ye ASEAN üyeliği için destek vermeyi amaçladığı ikili toplantıda buluşmuştur (Politiko, 2017). Yine de bu seviyede senaryo, yurt içi ve yurt dışındaki siyasi durumlara göre değişebilmektedir.

Özetle, inşacı görüşe dayalı düşünüş ve Osmanlı kökenli Müslüman Türk kimliği Türkiye'nin daha görünür olma pozisyonunu az çok güçlendirmektedir. Her ne olursa olsun, bu kimlikler gerçek niyet ve açık eylemlerle uygulanmadıklarında bir anlam ifade etmeyeceklerdir. Türk halkının gayri resmi kuruluşlar vasıtasıyla Moro halkına yönelik çalışmalarının sürekliliği sayesinde Türkiye'nin varlığı tanınmaya başlanmıştır. Bu arada, AK Parti yönetimi altındaki demokratik, insani ve dini değerler arasında yer alan Türk eylemlerinin normları, Müslüman-azınlık bölgeleri arasında Türkiye'nin olumlu imajını desteklemektedir. Tüm faktörlerle birlikte, çeşitli yollarla güvenilir ortaklık kurulabilir. Bu araçlar hem maddi hem de düşünsel çıkarlar sağlayabilir. Dahası bu durumda, Türkiye'nin arabuluculuk rolüne, insani yardım ve mevcut itibarlar üzerindeki yumuşak güç mekanizması aracılığıyla ulaşılabilir; aynı zamanda, Türkiye'nin üçüncü parti rolü, olumlu imajını oluşturmak için bir başka durum oluşturabilir. Ancak, Türkiye'nin katılımları benzer yollarla ancak farklı çatışma bağlamında devam ederse sonuçlar ve geri bildirimler benzer olur mu? Bir sonraki Patani örneği bunun cevabını bize verebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE PATANI: KARDEŞLİKTEN YARDIMA

Bazı yönlerden algı, etkili dış politika için çok önemlidir. Algıyı anlamak için, inşacı bakış açısı fikirle ilgili faktörlere odaklanmayı tartışma konusu edinmektedir. Çatışma alanında, yumuşak güç ve üçüncü taraf rolü, paydaşların özellikle belirli bir alana katılan uluslararası aktörlerin dinamik rollerini açıklayan iki temel kavramdır. İlk üç bölümde bu çalışmada uygulayacak olduğumuz teorik ve bağlamsal çerçeveler tartışılmış ayrıca, ilk vaka çalışması olan Bangsamoro'ya yönelik Türkiye'nin pozisyonlarından bahsedilmiştir. Buradan hareketle bu bölümde de ele alacağımız vaka bir önceki vakayla bazı benzerlikler ve farklılıkları olan Türkiye'nin Patani'deki müdahalesine ve etkisine yönelik olacaktır.

Patani, Türkiye'nin dikkate değer bir şekilde müdahil olduğu bir başka ilgi çekici bölgedir. Türkiye'nin Patani'deki başlıca rolü insani yardımlar olsa da politikayla alakalı bazı girişimlerde bulunulmuştur. Bu vakanın sınırlı bağlamından dolayı, Türkiye ve diğer uluslararası örgütler rollerini sadece kalkınma yardımı açısından gerçekleştirebilmişlerdir. Türkiye'nin Patani'yle ilgilenmesinin yerel toplumda 'pozitif imaj' ve 'onay' anlamında etkili pozisyonları olduğunu iddia ediyorum. Bu bölüm Patani'deki çatışmanın bağlamının anlaşılması ile başlayacak ve ardından da Türkiye'nin müdahil olmasının motivasyonları, rolleri ve sonuçları ile devam edecektir.

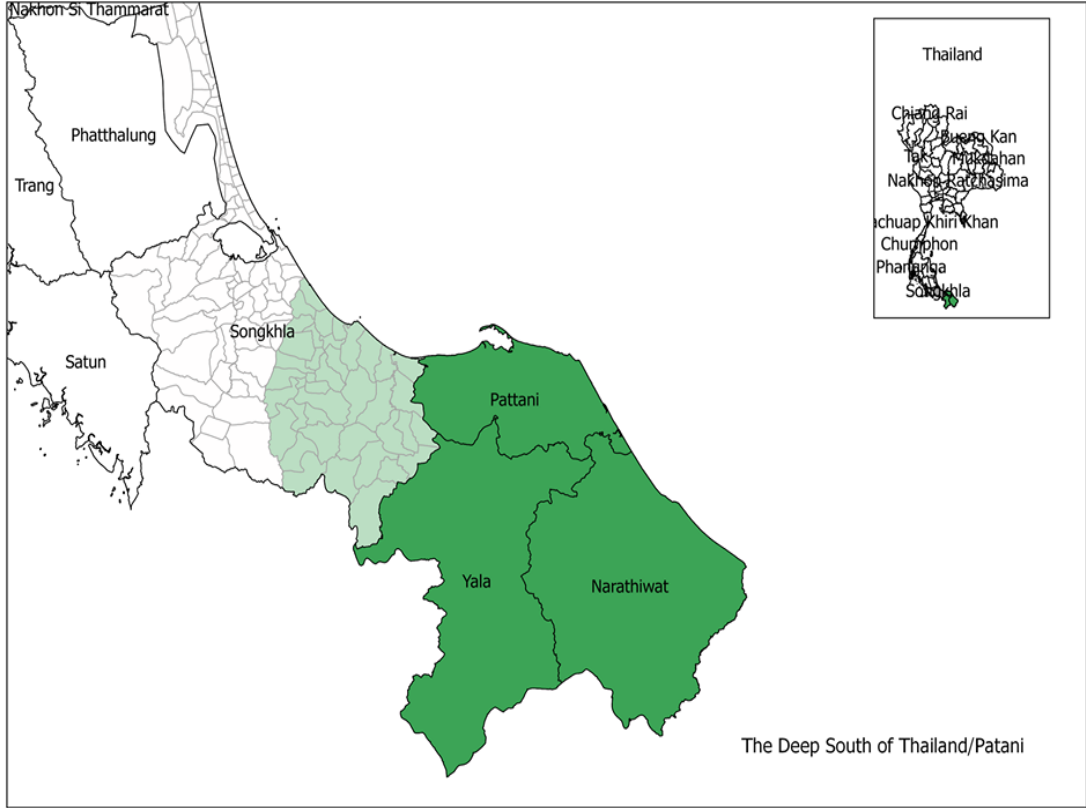
4.1 GÜNEY TAYLAND/PATANI'DE ÇATIŞMA VE BARIŞ ÇABALARI: KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ

Tayland'ın güneydeki üç sınır vilayeti veya diğer adıyla Patani bir zamanlar tarihsel krallıklardan biri olan Malay çoğunluğunun bir parçasıydı. Patani bölgesi tarihsel olarak günümüz Tayland'ında yer alan Pattani, Yala (Jala), Narathiwat (Menara) ve Songkhla (Singora)'nın bazı parçaları ile günümüz Malezya'sındaki Kelantan'ın bazı parçalarını kapsayan bölgeye işaret etmekteydi. Bu bölgedeki çatışmanın farklı millet, kültür ve din algıları olan, valilerin mensup olduğu ve

çoğunluk olan Taylandlılar ile Tayland'da azınlık bir grup olan Malaylar arasında olduğu vurgulanmış daha sonrasında ise her iki tarafın da gereksinimlerini elde etmek için bu farklılıklarını siyasi alanda kullanmasıyla çatışmaya dönüşmüştür. Bu taraflar, Tay idari otoritesinin bir parçası olmayı düşünenler ile kendilerini özerk veya bağımsız olarak idare etmek için kendi kaderlerini tayin etme yetkisi kazanmayı hedefleyenlerden oluşmaktadır.

Tarihsel olarak, Patani bir zamanlar kendi yönetim otoritesine sahip bir krallıktı. Siyam Krallığı'nın bir parçası olduğu daha önceki dönemde, Patani sultanları Siyam krallarına bazı vergiler vermek zorundaydılar, ancak yine de kendi kendilerini yönetme hakkına sahiptiler. Bir başka ifadeyle Siyam Krallığı Patani'nin otonomluğunu tanımaktaydı. Kral Rama I yönetiminde, Patani Siyamlıların kontrolüne geçti. Kral Rama VI döneminde, merkezileşme politikası uygulandığında bu kontrol daha da yoğunlaşmıştır. Yerel halkı yönetmek için Bangkok'tan memurlar gönderilmiş ve böylece sorunlar da baş göstermeye başlamıştır. 1909 yılında Anglo-Siyam Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma günümüzdeki Patani topraklarındaki Tayland resmi kontrolünün başlangıç noktası olmuştur (John, 2016). Bu anlaşmada, Britanya, Tayland'ın Patani üzerindeki egemenliğini kabul etmiş, Tayland ise buna karşılık, Kedah, Kelantan, Perlis ve Terengganu bölgelerini Britanya'ya bırakmış ve günümüzde ise bu parçalar Malezya'nın bir parçası konumuna gelmiştir. Tayland yönetimindeki alan üç ana vilayete bölünmüş ve ismi de Tayca karşılığına dönüştürülmüştür (Yegar, 2002). Bundan sonrasında da silahlı gruplar siyasi iradelerini elde etme mücadelesi için aşama aşama örgütlerini kurmuşlardır.

Şekil 4.1 : Patani/ Tayland'nın Üç Güney Sınır Bölgesi Haritası

Merkezi Tayland'la olan dil ve kültür farkları sebebiyle Patani'de 'ait olmama ya da ötekilik' algısı kaçınılmaz olarak başlamış oldu. 1938'de başlayan General Plank Phibunsongkram yönetimindeki askeri yönetim dönemi boyunca, 1920li yılların başlangıcından beri devam edegelen ve özellikle de eğitim sistemi kullanılarak desteklenen milliyetçi 'Taylık' algısını teşvik amacıyla asimilasyon politikası yoğunlaştırılmıştır. Sonuç olarak, Tayland'daki Malay bölgesinde, insanlar Tay kültürlerini uygulaması için zorlanmıştır. Ana içeriği Theravada Budizmi, Çakri Hanedanlığı ve Tay milli kültüründen öğeler olan Taylaştırılma sürecine tabi tutulan Malay halkları kendilerini Tay toplumundan yabancılaşmış hissetmiştir. Diğer taraftan bazı Malaylar bu süreci kendi kimlikleri için de bir tehdit olarak görmüşlerdir (Von Feigenblatt, 2010: 53-63).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Tayland otoritelerinin Malay Müslümanlarını yatıştırmak için bir takım tedbirleri uygulamaya koymaları- bir kez daha şeriatın sınırlı bir şekilde uygulanmasına izin verilmesi gibi - ve Tayland'daki tüm

Müslümanların dini işlerinden sorumlu olan Chularajamontri makamının yeniden canlandırılması örneğinde olduğu gibi veya İslam'ı devlet yapıları içine entegre etmek gibi politikalar milliyetçilerin bölgede giderek artan endişelerine yol açmıştır (Melvin, 2007: 14). 1947'de, Patani halkının İslami bilgisini reform etmeye çalışan ve Patani İl İslam Meclisi üyesi olan Haji Sulong liderliğindeki Patani Halk Hareketi'nin (PHH ya da PPM) ortaya çıkması bu çatışmanın bir diğer önemli ayağı olmuştur. PHH, hükümete yerel siyasal özerklik, dil ve kültürel haklar ve şeriatın yeniden uygulanması gibi bir dizi talep çağrısında bulunmuştur (Satha-Anand ve Urbain, 2016: 14). Ancak Haji Sulong, vatana ihanet suçlamasıyla tutuklanmıştır. Bu durum 1948 Nisan'ında Narathiwat'da Haji Abdul Rahman tarafından yönetilen ve 'Dusun Nyor İsyanı' olarak bilinen bir başka önemli olaya sebep olmuştur. Tay otoritelerden gelen sert tepkilerle ve taleplerini ayrılık ve isyan hareketleri çağrısı olarak nitelendirilmesiyle o zaman gerçek ayrılıkçı duygulara sahip olmaya başlamışlardır (Melvin, 2007: 15).

Haji Sulong 1952'de hapisneden serbest bırakılmış, ancak 1957'de en büyük oğlu Ahmed Tomeena ile birlikte ortadan kaybolmuştur. Tayland otoritesinin neden olduğuna inanılan bu olay çok tartışılmış ve mücadelenin silahlı mücadeleye dönüşmesine neden olmuştur (Aphornsuvan, 2004: 7; Satha-Anand ve Urbain, 2016). Bu gelişme; böylece, Malay milliyetçisi gruplarının rollerini güçlendirmiş ve daha şiddetli olaylara yol açmıştır. 1950'lerde Malay Müslümanlarının politik gündemini geliştirmek için çeşitli çabalar gösterilmiştir. Bariz olan ilk iki girişim Birleşik Büyük Patani Malayu Hareketi'nden (BBPMH) (Gabungan Melayu Patani Raya, GAMPAR) ve PHH'den gelmiştir. Son olarak, 1959'da Tengku Abdul Jalal liderliğinde Patani'nin bağımsızlığını talep eden ilk silahlı grup olan Barisan Nasional Pembebasan Patani (Patani Ulusal Kurtuluş Cephesi) ya da kısaca PUKC ya da BNPP, BBPMH ve PHH'nin eski üyeleri tarafından kurulmuştur (Melvin, 2007: 15). Grubun amacı, savaş stratejisi kullanılarak Patani'nin bağımsızlık statüsünün restorasyonu olarak değiştirilmiştir. Birkaç yıl sonra başka iki büyük grup daha kurulmuştur. Mevcut en büyük silahlı grup olan Barisan Revolusi Nasional (Ulusal Devrimci Cephe) ya da kısaca UDC ya da BRN 1960 yılında kurulmuştur (Chalermripinyorat, 2012).²⁹

²⁹ Her ne kadar UDC'nin 1963'te kurulduğuna dair bazı kaynaklar olsa da Tay kaynakları ve yerel uzmanlarla yapılan görüşmeler 1960 yılını işaret etmektedir. Birçok kaynak Abdul Karim Hassan'ın

UDC'nin ana ideolojisinin NASOSI olarak adlandırılan milliyetçi, sosyalist ve İslami unsurların bir araya getirilmesi olduğu iddia edilmiştir (Helbardt, 2015: 56; Chalermripinyorat, 2012). Rohan ve Acharya, UDC'nin o dönemde harekete geçmesi ve kurulmasının itici faktörünün, Sarit Thanarat'ın vermiş olduğu bütün Müslüman okullarının ya da "pondoklar"- İçişleri Bakanlığı tarafından kontrol edilmesi kararının olduğunu savunmaktadır (Gunaratna ve Acharya, 2012: 72). Bir diğer grup ise, 1968 yılında Tengku Bira Kotantila tarafından kurulan Patani Birleşik Kurtuluş Örgütü ya da kısaca PBKÖ ya da PULO'dur. PBKÖ, 1960'lardan 1980'lere kadar en etkili gruptur. PBKÖ, uluslararası ağı diğer gruplardan daha fazla kullanabilmiştir. PBKÖ'nun bir yandan eğitim standardının iyileştirilmesine ve etnik-ulusal kimliğin geliştirilmesine odaklanan; bir yandan da uluslararası aktörlerin dikkatini çekmeyi amaçlayarak militan yön izleyen, 'çift yönlü stratejiye' sahip olduğuna inanılıyordu. Silahlı eylem Pattani Birleşik Kurtuluş Ordusu tarafından gerçekleştirilmiştir (Chalk, 2008: 6). Daha sonra, 1986'da PUKC adını, ana ideolojisini siyasette daha İslami olacak şekilde genişleten Barisan Islam Pembebasan Patani (Patani İslami Kurtuluş Cephesi) veya kısaca PİKÇ ya da BIPP olarak değiştirmiştir (Chalermripinyorat, 2012).

1960'lar ve 1970'lerde yaşanan olayların yoğunluğuyla birlikte Tayland hükümeti, bölgedeki kitlesel desteği almak için hem militan hareketlere karşı koymak hem de güvenlik ve yönetim yapılarına entegrasyon politikasını destekleyen stratejiler benimsemiştir. Yine de bu politikalar, yerel kimlikleri serbestçe ifade ettirmeyen asimile edilmiş unsurları içermektedir. Yerel halktan 4 kişi bölgedeki Ka-Ta Köprüsü üzerinde Tay askerler tarafından öldürülmüş ve orada bulunan ve bu olaydan sağ kurtulan bir kişi bu olayı tanık vasfıyla insanlara anlatmıştır. Bu olay binlerce insanın iştirak ettiği büyük bir protestoya yol açmış ve 45 gün boyunca sürmüştür. Protestolar başladıktan iki gün sonra, daha fazla sayıda katılımcının gösterilere katılmasına neden olan, Patani Merkez Camii önündeki gösteride bilinmeyen bir patlayıcı kalabalığa fırlatılmıştır. Bu olay bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü ilk kez yerel halk devlete karşı koymak için siyasi mekanizmayı kullanmış

lider olduğundan bahsetmektedir ancak yerel uzmanlar beş isimden oluşan bir liderlik ekibinin olduğu bilgisinin daha doğru olabileceğine değinmiştir ve bu konudaki araştırmalar halen devam etmektedir.

aynı zamanda birçok yerel siyasi lider kamu önüne çıkmak zorunda kalmıştır (Utarasint, 2017).

1980'lerden 1990'lara kadar, neredeyse her grupta bazı parçalanmaların olduğu, olayların azalmaya başladığı zaman dilimidir. UDC 3 kısma ayrılmıştır: UDC-Coordinate, UDC-Ulama ve UDC-Congress. Aynı şekilde PBKÖ de birçok fraksiyona ayrılmıştır: PBKÖ-mkp, PBKÖ-dspp, PBKÖ-p4, PBKÖ-88. PİKİC ise PMH adlı yeni bir grup oluşturmak için bölünmeye gitmiştir. Ancak, 1989'da Yeni PBKÖ, PİKİC, BNP ve UDC Congress'in şemsiye örgütleri olan PMHDK ya da BERSATU'nun oluşturulması gibi kendi aralarında iş birliği yapma girişimleri olmuştur (Gunaratna ve Acharya, 2012: 105). O zamanlarda, her ne kadar bazı şiddetli olaylar vuku bulsa da bunlar daha önce olan olaylar kadar geniş çaplı değildir (Melvin, 2007: 16-17).

Şiddet, 2001 yılında Pattani, Yala ve Narathiwat'taki polis noktalarına yönelik beş saldırı olayıyla birlikte yavaş yavaş yeniden tırmanmaya başlamıştır. Olay sayısı iki yıl içinde ciddi anlamda artmıştır. 2002 ve 2003 yıllarında sırasıyla 75 ve 119 olay vuku bulmuştur (Chalk, 2008: 9). Ancak bölgedeki şiddetin belirgin bir şekilde geri dönüşü ve yükselişi 2004'te başlamıştır. 4 Ocak 2004'te, kimliği belirlenemeyen silahlı kişiler Narathiwat vilayetindeki askeri ordu kampına saldırmıştır. Aynı yıl olanları bazı önemli olaylar izlemiştir. Güney davası için çalışmış olan Müslüman bir avukat olan Somchai Neelapaijit ortadan kaybolması bunlardan biridir. Yine Kru Se Camii de dahil olmak üzere bölgedeki birçok kontrol noktasının saldırıya uğradığı ve çok sayıda can kaybının yaşandığı Nisan ayındaki Kru Se vakası da buna örnek olarak gösterilebilir. Yine buna örnek olarak olayların kontrolden çıkmasıyla yedi kişinin gösteri alanında ve yaklaşık seksen kişinin de ordu kampına taşıma sırasında öldürüldüğü Ekim ayında polis karakolunun önünde gösterilerin olduğu Tak Bai vakası gibi şeyler de gösterilebilir. Bu mühim olaylar, silahlı grupların bölgesel silahlı mücadelelerini sürdürme gerekçesi haline gelmiştir. UDC-Coordinate'ın o ana dek en fazla silahlı operasyon sayısına sahip olduğuna inanılıyordu. Bu anlamda, devletin güvenlik güçlerinin 'kötü idaresi'nin savaşın devam etmesinde etkisi olduğunu söyleyebiliriz (Engvall ve Andersson, 2014: 11-12).

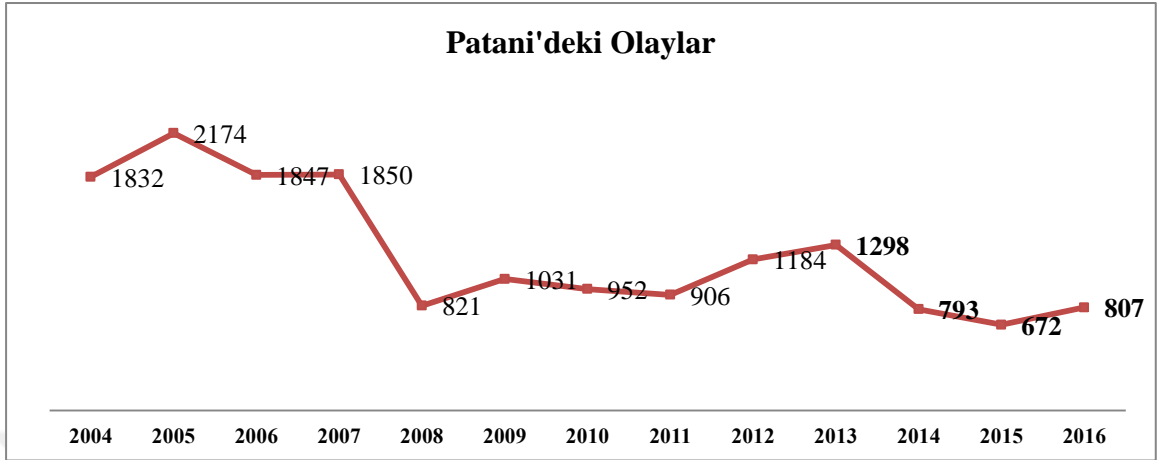
Son on yılda, Tayland hükümeti ile bazı Malay silahlı grupları arasındaki çatışma, şu anda yaklaşık yüzde 85'ini Müslümanların oluşturduğu 2,3 milyon nüfusa

sahip olan bu bölgede de devam etmiştir (Tayland Resmi İstatistik Kayıt Sistemi, t.y.; Strateji Yönetimi Ofisi Güney Sınır İlleri İçişleri Bakanlığı, 2017). Bölgelerdeki şiddet ve intikam döngüleri, çatışan her iki tarafın da şiddet eylemleri ve tepkileri ile devam etmektedir. Ardı arkası kesilmeyen sorunlar ve bölgedeki sıkıyönetim yasaları sürekli şiddet operasyonlarına yol açmıştır. Deep South Watch'ın Deep South Incident Database'den edinilen bilgiye göre, 2004'ten 2017'ye kadar, 6.653'ü ölüm ve 13.198'ü yaralanmayla sonuçlanan 19,851 şiddet olayı vuku bulmuştur (Derin Güney Vakalar Veritabanı, 2017). Bu sayıyı, sert hedeflerden (silahlı gruplar, askerler, polisler ve ayrılıkçılar, vb.) daha çok sayıda yumuşak hedefin (siviller) oluşturduğunu söylemek mümkündür. Kurbanlar hem Müslümanlar hem de Budistlerden olmuştur ancak Müslüman kurbanların sayısı çok daha yüksektir. Bununla birlikte, son birkaç yılda, özellikle yumuşak hedef sınıfındaki kurbanların sayısı azalmış görünmektedir (Jitpiromsri ve Panasnash, 2016). Barış girişimleri meselesiyle ilgilenirken daha açık kamusal alanın olması azalmakta olan sayının altında yatan nedenlerden biri olarak görülmektedir.

4.1.1 Patani Barış Süreci Serüveni: Çözüm Giden Uzun Yol

Barış teşebbüsleri uzun zaman önce başlamıştır, ancak hala ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır. Şimdiye kadar, Birleşmiş Milletler Barış Anlaşması Veri Tabanı'nda, Patani'de barış sürecine dair tek bir belge bulunmaktadır: 2013'te Barış Diyalogu Sürecinde Genel Uzlaşma belgesi (United Nations Peacemaker, 2013). Belirsiz durumuyla, hazır olmayan bağlamıyla ve çatışmanın taraflarının muğlak görevleriyle, Patani'deki barış süreci kötü durumda görünmektedir. Barış Kültürü Okulu'nun 2016 Barış Süreci Yıllığı'na göre, 2015'in sonunda Güney Tayland'daki müzakerelerin durumu hala 'sıkıntıda'dır (Fisas, 2016: 13). Yine de 2013'ten beri, olayların azalan sayısı (bkz. Şekil 4.2) ve toplumdaki çeşitli aktörlerin kamusal tartışmalarının artması; ayrıca, ifadelerin ve sözlerin kamunun karşısında sunulmasındaki artış bakımından durum daha iyiye gitmektedir.

Şekil 4.2 : 2004-2016 arası Patani Çatışma Durumlarının Sayısı

Kaynak: Deep South Incidents Database, Deep South Watch

Bu vaka için barış girişimlerinin geliştirilmesi, 2004'teki yeni şiddet dalgasının ilk yıllarından itibaren görülebilir. Bundan önce, taraflar arasında bazı gizli görüşmeler olsa da açık girişim 2005'te Malezya eski Başbakanı Mahathir Muhammad'in Tayland'ı ziyaretinden sonra başlamıştır. Malezya daha sonra Langkawi'de bazı Taylandlı temsilcilerle görüşmek üzere PİMİH, PBKÖ, UDC ve PMHDK'dan bazı temsilciler getirmiştir ancak, onları Malezya'nın bu görüşmelere katılmaya zorladığını düşünenler de vardı. "Langkwi Görüşmeleri", Tayland eski Başbakanı Thaksin Shinawatr'a sunulan bir teklifle sonuçlanmıştır (Chalermripinyorat, 2015: 33-36). Bu sırada Tayland hükümeti, Güney'deki barışla ilgilenmesi için Ulusal Uzlaşma Komisyonu'nu (UUK ya da NRC)³⁰ oluşturmuştur. 2006 yılında askeri darbenin meydana gelmesiyle bu süreç duraklatılmıştır. Ancak, askeri darbeye başbakan tayin edilen Surayud Chulanont, güneydeki çatışmanın çözümlenmesini en öncelikli konularından biri olduğunu ifade etmiş ve devlet tarafından işlenen taşkınlıklar için özür dilemiştir (Fisas, 2016). Daha sonra 2008 yılında Samak Sundaravej hükümeti döneminde, Endonezya başkan yardımcısı Yusuf Kala yeni müzakere turunu başlatma girişiminde bulunmuştur. Bu tur, Bokor görüşmeleri olarak da bilinmektedir. Tayland hükümetinden temsilciler PİMİH, PİKİC

³⁰ NRC, bölgede İslam hukukunun uygulanmasını, Yawi'nin bölgedeki meseleler için ortak bir dil olarak kabul edilmesini, silahlı bir barışı koruma kuvveti oluşturulmasını ve Güney Eyaletlerinde Barış İçin Stratejik Yönetim Merkezi kurulmasını önerdiği bir rapor sunmuştur.

ve PBKÖ temsilcilerinden oluşan Patani Malay Danışmanlık Kongresi (PMDK ya da PMCC) adlı grupla bir araya gelmiş ancak görüşmeler Endonezya tarafından kamuya açılınca durdurulmuştur. Tayland hükümeti durumdan memnun değildir ve güneyde olan bitenin kendi işleri olduğunu vurgulamıştır. İİT'nin de bu vakada girişimleri olmuştur. Uluslararası alandan destekler elde etmeye çalışan PBKÖ, İİT boyutunda hareket etmeye çalışan ana grup olmuştur. Hareket, İİT'nin MNLF vakasında oynadığı gibi rol oynamasını beklemekteydi. Hareket, Patani'nin durumunu tanınması için İİT'ye çağrıda bulundu. 2007 yılında Tayland hükümeti İİT Genel Sekreteri Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nu vaziyeti Tay tarafından dinlemek üzere davet etmiştir. 2010 yılında İİT Kuala Lumpur ve Cidde'de bazı hareket grupları ile bir araya gelmiştir. 2012 yılında Taylandlı yetkililer, İİT'den temsilcileri yeniden Tayland'a davet etmişlerdir. Birkaç ay sonra Dışişleri Bakanları Toplantısı'ndaki raporda, Güney Tayland'daki çözümlerin ilerleme kaydedemediğine değinilmiş ve Tayland'ın sorunlara çözüm bulabilmesi için Müslüman liderle görüşmeler yapması gerektiği tavsiyesinde bulunulmuştur (Chalermripinyorat, 2015: 36-42).

Barış sürecini kurmaya çalışan bir diğer boyut da 2006 yılında başlayan 'Cenevre Süreci' olarak bilinen İnsani Diyalog Merkezi'nin (HD Center) girişimi olmuştur. Surayud Chulanont döneminde, HD PBKÖ başkanı Kasturi ile Tayland Başbakanı'nı 2007'de Bahreyn'de bir araya getiren arabulucu taraf olmuştur. 2008'de, Abhisit hükümeti döneminde, PBKÖ UDC-Coordinate ekibinin bir kısmıyla beraber Patani Malay Kurtuluş Hareketi (PMKH ya da PMLM) adı verilen bir şemsiye örgüt kurdu ve tek taraflı ateşkes ilan etmiştir. Bu sürecin ilgi çekici gelişmesi, hükümetin Cenevre Süreci'nin resmi statüsünü vermek için Tay tarafını temsil eden UUK'ye talimat vermesidir. Bir anlamda, bazıları bunun sebebinin Tay hükümetinin İİT'yi arabulucu olmada saf dışı bırakmak olduğunu öne sürmüştür (Chalermripinyorat, 2015: 42-45). Sonrasında Tay tarafı, hükümetin 'muhalif gruplar'³¹ ile müzakereleri desteklediğine dair bir röportaj vermiştir.

³¹ 'İsyancılar', 'haydut terörist', 'ayrılıkçılar' vb. yerine 'muhalif gruplar' terkihi özellikle kullanılmıştır. İfade açısından, Tay aktörlerin uzun zamandır bu kelimeye dikkat ettikleri belirtilmelidir. Romadon Panjor, 'Pat(t)ani'de Kelimelerin Siyaseti: Etno-politik Çatışmada "BARIŞ"ın İnşası' başlıklı yüksek lisans tezinde ilgi çekici bir şekilde şunu savunmaktadır: Tayland otoritelerinin isyan/isyancı (çatışmanın taraflarının var olması gerekir) ya da terörizm/terörist ve de militan kelimelerini kullanmaktan kaçınmasının nedenlerinden biri de, onların çatışmayı çatışma yapan

Abhisit hükümeti uluslararası bir STK'nın dahil olduğu Cenevre sürecine destek verirken, Yingluck hükümeti bu girişimde mesafeli yaklaşmıştır (McCargo, 2013). 2012'de Malezya Başbakanı Najib Razak, Yingluck'la bir araya gelmiş ve Malezya'dan, bu konudaki tarafsızlığı ve çıkarları konusunda pek çok eleştiriye olmasına rağmen, barış görüşmesini kolaylaştırması istenmiştir (Chalermripinyorat, 2015: 48). Son olarak, 28 Şubat 2013 tarihinde Tayland Hükümeti ve Barisan Revolusi Nasional (Ulusal Devrimci Cephe, UDC) Datuk Seri Ahmad Zamzamin Hashim vasıtasıyla Malezya hükümeti tarafından sağlanan barış görüşmelerini başlatmıştır. Her iki taraf da sürece dair genel anlaşmadan bahseden Barış Diyalogu Süreci Genel Mutabakatı'nı imzalamıştır. Hükümet heyetine, Tayland Ulusal Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri General Paradorn Pattanatabut başkanlık etmişken, direnişçi grup ise Ustaz Hassan Taib tarafından temsil edildi. Beklenildiği gibi, bu süreç özellikle panellerde yer alan hareket cephesi tarafından aktörlerin yetki ve yetenekleri konusunda eleştirilmiştir (Chalermripinyorat, 2015: 57-59). İki ay sonra, barış görüşmelerinin ikinci turu yapılması gerekiyordu ancak bir gün öncesinde UDC YouTube üzerinden şu beş talebinin yer aldığı bir video yayınlamıştır: Malezya'nın bir arabulucu olarak kabul edilmesi (sadece görüşme organizatörü ve yöneticisi değil), barış görüşmelerinin Tay hükümetiyle UDC liderliğindeki Patani özgürlük savaşçıları arasında olduğunun kabul edilmesi, ASEAN ülkeleri, İİT ve uluslararası STK'lardan gözlemcilerin kabul edilmesi, siyasi nedenlerle tutuklanan tüm tutukluların serbest bırakılması ve tutuklama emrinin geri çekilmesi ve son olarak Patani anavatanında Patani Malay ulusunun varlığının ve bağımsızlığının tanınması (Deep South Watch, 2013). Bu beş talep, iki taraf arasındaki gerginliği daha da artırmış ve bazı Tay otoriteleri de taleplerin kabul edilemez bir konumda bulunduğunu ifade etmiştir. Ancak, panelde Tay hükümeti, UDC'nin kontrol yetisini göstermek için şiddetin azaltılmasını da istemiştir. Mayıs ayında, bu beş talep hakkında daha fazla açıklama yapmak üzere bir ikinci YouTube videosu yayınlanmıştır.

Üçüncü toplantı turu, Ramazan ayı boyunca meydana gelen şiddet olaylarını azaltmak amacıyla daha önce anlaşılmış olan 13 Haziran 2013 tarihinde

unsurların ortaya çıkmasını engelleyip vakıayı uluslararası-olmayan silahlı bir çatışma olarak göstererek uluslararası aktörlerin müdahalesini önlemek istemeleridir. (Panjor, R. 2016. s. 138-142)

gerçekleştirilmiştir. UDC, Tay tarafının kesinlikle kabul etmeyeceği yedi şartla faaliyetlerini durdurmayı kabul etmiştir. Sonrasına Tay hükümetinin attığı bir başka adım Yingluck ile İhsanoğlu'nun İstanbul'da bir araya geldiği görüşme olmuş ve bunu Ramazan ayındaki ateşkes girişimini desteklemek için yapılan İİT tebliği takip etmiştir (İslam İş Birliği Teşkilatı, 2013). Bunun ardından Ortak Anlayış: Ramazan Barış Girişimi yürürlüğe girmiştir. Ancak, her iki tarafın da gerçekleştirdiği bazı olaylarla, olaylar Ramazan'ın son on günü boyunca artış göstermiştir. Son olarak, Ramazan'ın sona ermesinden iki gün önce, UDC YouTube aracılığıyla bir başka video yayınlamış ve Tay hükümetinin taleplerin hiçbirini dikkate almadığı gerekçesiyle barış görüşmelerinden çekildiğini açıklamıştır (Chalermripinyorat, 2015: 61-77).

Barış görüşmelerinin ikinci turu, 26 Kasım 2014'te yayımlanan 230/2557 sayılı Başbakan Kararı ile hazırlanmıştır. Prayuth politika düzeyinde Barış Diyalogu İdare Komitesi aracılığıyla; bir barış diyalogu heyeti ve yerel düzeyde 4. Ordu Bölgesi'nin komutanı başkanlığındaki bir kurumlar arası koordinasyon çalışma grubu aracılığıyla üç seviyeli bir diyalog mekanizması kurmuştur. Karar, diyalog panelinin üç farklı diyalog aşamasında “farklı düşünenler” ile resmi görüşmeler yapmasına yetki vermiştir. Buna göre güven inşa etme, bir anlaşma yapılması ve bu anlaşmanın uygulanması için bir yol haritası çizilmiştir (International Crisis Group/Uluslararası Kriz Grubu, 2016). Konuşmanın bu turu, 1 Aralık 2014 tarihinde mevcut Tayland başbakanı olarak görev yapan Ulusal Barış ve Düzen Konseyi (BDUK ya da NCPO) başkanı General Prayut Chan-o-cha'nın Najib Razak ile bir araya gelmesiyle resmen başlamış oldu. Ancak, bu turun aktörleri hem Tay hükümeti tarafından hem de hareket ekibi tarafından değişti. General Aksara Kerdphol hükümetin barış görüşmeleri ekibinin lideri olmuş; Masukree Haree liderliğindeki Majlis Syura Patani ya da bir başka ifadeyle PDK Patani (Patani Danışma Konseyi) barış görüşmeleri ekibi ise hareket ekibi tarafının aktörü olmuştur (Panjor, 2016: 176). 8 Haziran 2016 tarihinde, Ortak Çalışma Grubu Barış Diyalogu Sürecinin ilk “gayri resmi buluşması” gerçekleştirilmiştir (International Crisis Group, 2016). Ağustos 2015'teki konuşmadan sonra, Awang Jabat liderliğindeki bir şemsiye örgütü olan, UDC Action Group, Barisan Islam Pembebasan Patani (PİKC), Pertubuhan Persatuan Pembebasan Patani (PBKÖ-P4), Pertubuhan Pembebasan Patani Bersatu (PBKÖ-dspp), Majlis Kepimpinan Pertubuhan (PBKÖ-mkp), and Gerakan Mujahidin Islam Patani (PİMİH

ya da GMIP) gruplarının temsilcilerinden oluşan PDK Patani halka açılmıştır (Abu Hafez, 2015). Bu toplantıda, PDK Patani, barış diyalogunu Ulusal Gündem haline getirme, PDK Patani'yi diyalog ortağı olarak kabul etme ve PDK Patani'deki temsilciler için dokunulmazlık dahil olmak üzere Tayland hükümetine bu üç mevzudaki taleplerini iletmiş; Taylandlı temsilciler ise güvenlik bölgesi, kalkınma ve adalet konularına değinmiştir (Chalermripinyorat, 2015). Bütün bunlara rağmen, barış sürecinin bu turunun gelişimi hiç de kolay olmamıştır. PDK Patani, özellikle de müzakere edilmesiyle aynı fikirde olmayan Dewan Revolusi'nin kanatları tarafından karşı çıkılan UDC'nin PDK Patani'de temsil edilmesi konusunda olduğu gibi kontrol etme ve görevlerini yerine getirme yeteneği konusunda sorgulanmıştır (Kenmi, 2017).

Ocak 2016'da İİT Genel Sekreteri Iyad Ameen Madani gayri resmi olarak PDK Patani ile bir araya gelmiştir. PDK Patani, bu görüşmede İİT'den destek talebinde bulundu; ancak, Tay hükümetinin bu görüşmeyi durdurmaya çalıştığı bildirilmiştir (Kummetha, 2016). İki ay sonra, 2015'ten bu yana iki genel kurul ve üç tur teknik müzakerenin ardından, resmi görüşmelerin önünü açacak olan sekiz maddelik bir Referans Şartnamesi (ToR) üzerinde ön anlaşmaya varılmıştır (International Crisis Group, 2016). Bu zaman zarfında, 14-15 Nisan 2016 tarihlerindeki İstanbul'daki 13. İİT Zirvesi'nde, Patani çatışmasıyla ilgili 94 ve 95 no'lu bir tebliğ yayınlanmıştır:

“94. Konferans, Genel Sekreter'in Tayland Krallığı ziyareti sırasındaki çabalarını ve Güney Tayland'daki Müslümanların durumunu takip etmedeki gayretini takdir etti. Konferans, Güneydeki Müslüman topluluğunun bir temsilciler heyeti oluşturmasını ve Hükümetin Malezya himayesinde bu heyetle barış diyalogunu sürdürme kararını memnuniyetle karşıladı. Konferans, Güney'deki Müslüman topluluğunun temsilciler heyetinden, tüm paydaşları kapsamasını ve Güney'de etkili bir şekilde hayata geçirilebilecek bir barış sürecini temin etmek üzere amme menfaati için çalışmasını, barışın gerçekleştirilmesinin yanı sıra ülkenin uyumu ve toprak bütünlüğü için de gayret göstermesini istedi. Konferans, Hükümet'i de Müslüman topluluğunun temsilciler heyetine, talep edilen tanınmayı vermesi konusunda teşvik etti ve Hükümet'ten diyalog ekibinin üyelerinin Tayland'a ve Tayland'dan yaptığı seyahatlerinde emniyet garantisi sağlamasını, barış sürecindeki görevleri süresince gözaltına alınmalardan ve kovuşturmayla tabi tutulmalardan korunmasını istedi.

95. Konferans, Güney Tayland'daki durumla ilgili kaygıları yineledi ve Tay Hükümeti'nin 2012 yılında tekrarlanan 2007 İİT-Tay Ortak Bildirisi'nde yer alan taahhütlerinin uygulanmasına yönelik yapıcı adımlar atacağını umduğunu ifade etti.” (İslami İşbirliği Teşkilatı, 2016).

Daha sonra, beklenildiği üzere, 27 Nisan 2016'daki dördüncü tur toplantısında, Tay tarafı, PDK Patani'nin öne sürdüğü ToR'u kabul etmeyi reddetmiştir. 16 Ağustos 2016'da ToR'u revize etmek üzere bir araya gelmişler, fakat yine de nihai mutabakata ulaşılamamışlardır (Abu Hafez, 2016).

Diyalog ekipleri 2 Eylül'de Kuala Lumpur'da yeniden bir araya gelmiştir. Bir gün öncesinde, Barış için Kadın Ajandası (BKA ya da PAW) Güney'deki Patani eyaletinde resmi görüşmeler için çoktandır devam eden bir BDUK ön koşulu olarak güvenlik bölgeleri talebiyle yürüyüş gerçekleştirmiştir. Tay heyetine, PDK'nın değerlendireceğini ifade ettiği güvenlik bölgesi kavramı hakkında Barış için Kadınlar Gündemi tarafından bir öneri sunulmuştur. Söylenenlere göre her iki taraf da revize edilmiş bir ToR konusunda ön mutabakata varmış ancak hiçbir şey imzalanmamış ve görüşme gayri resmi diyalogun sürdürülmesi konusundaki anlaşma ile sona ermiştir (International Crisis Group, 2016). Bunu takip eden süreçte birtakım görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak durum hala sürecin sadece başlangıç aşamasındadır.

Süreç boyunca, çeşitli sektörlerdeki insanlardan hem olumlu hem de olumsuz yorumlar olmuştur. Halka açık forumların çoğu, eğitim kursları, konferanslar ve yerel örgütlerin faaliyetleri daha önce olduğundan daha açık olarak barış süreci konusuna değinmişlerdir. Romadon, barış diyalogu kurma çabalarının, kamusal tartışmaların ve durumlara dair farkındalığın artmasına yol açtığını savunmaktadır. Öncesinde görüşmelere dahil edilmeyen birçok konu açıkça ifade edilir olmuştur. Örneğin Malay dilinin ve kültürünün kamusal alanda kullanılması daha kabul edilebilir bir hale gelmiş ve barış ortamını desteklemek üzere birçok sivil toplum örgütü aktif bir şekilde rollerini ifade etmiştir. Diğer taraftan yerel halk adaletsizlikler ve ihtiyaçları hakkında konuşabilir hale de gelmiştir. Aynı zamanda, tüm paydaşlar müzakere konusunu daha önce olduğundan daha fazla gündeme getirmişlerdir (Panjor, 2016: 176-178). Hem Tay hükümeti hem de bazı hareket ekipleri, özellikle UDC üçüncü taraf gözlemciliğinde daha dengeli bir sürece ihtiyaç duysa da müzakereleri destekleyeceklerine dair olumlu sinyaller vermişlerdir. Ancak işkence, kaybolma ya da diğer vakalardaki gibi adaletsizlikler hala tam olarak da aşılamamıştır.

4.1.2 Mevcut Genel Durum ve Yakın Gelecekteki Eğilimler

Patani'deki çatışma, yakın gelecekte çözümlenmesi düşük ihtimal gözükmektedir. Genel çatışma, Tay devletindeki etnik azınlık statüsüne dayanıyor gibi görünmektedir. Çatışmayı daha yoğun ve zorlu hale sürükleyen faktörler geçmişte yaşanan adaletsiz vakalardır. Sosyal problemler ve bir bütün olarak Tay siyaseti de durumun daha da kötüleşmesini tetiklemektedir. Devam eden bir barış süreci olmasına rağmen şiddet, bölgelerin hazırlıksız bağlamı nedeniyle artmış gözükmektedir. Bir yanda, hareketler kendi aralarında bir birlik sağlayamamakta ve politik araçlara hala şiddet araçlarından daha az başvurmakta iken, öbür yanda ise Tay ordusu, çatışmayı yönetmede ana yöntem olarak hala şiddet araçlarını kullanmaktadır ve halen bölgedeki çözülememiş birtakım adaletsizlikler nedeniyle insanların güvenini kazanmada eksiklik yaşanmaktadır. Hükümet ve PDK grubu arasında devam etmekte olan barış görüşmeleri hala şiddeti durdurma becerisi gösterememiştir. PDK gruplarını kabul etmeyen bazı gruplar da uyuşmazlık belirtisi göstermektedir. (Bazı silahlı kanatlar şiddet olaylarını artırma yoluyla barış sürecini yok sayma pozisyonlarını göstermeye çalışmaktadır.) Aynı zamanda, Tay-askeri hükümetinin sorunları çözüme süreci, politik yollardan ziyade askeri yollardan etkilenmektedir. Bu yüzden, durum hala uzamakta ve şartların böyle donmuş halde beklediği sürece bir çıkış yolu bulmak zor görünüyor. Bununla birlikte, halk hareketleri kapasiteler inşa etme açısından ve durumu ifade etmede daha iyi ve daha güvenli şartlar oluşturmada oldukça aktiftir. Bölgede farklı kanallarda barışı temin etmeyi amaçlayan çok sayıda sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu anlamda, kimlik ve din açısından ifade özgürlüğü daha da iyiye gitmektedir.

Dahası, uluslararası aktörler bağışçı, eğitimci, savunuculuk veya insani yardımcı formlarında destekleyici roller üstlenmeye başladılar. Ancak, uluslararası örgütler bazı yasal ve bağlamsal kısıtlamalar nedeniyle bölgede faaliyet gösterirken bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Barış süreci açısından, Malezya hala hükümet ve PDK arasındaki mevcut görüşmelerde temel kolaylaştırıcı rolünü oynamaktadır. Bununla birlikte, diğer uluslararası aktörlerin de bu süreci kolaylaştırma girişimleri vardır. İİT yardım etme konusundaki alakasını göstermiş, ancak henüz herhangi bir pratik eylemde bulunamamıştır. Bir yanda, İİT'nin hareketler arasındaki bölünmüşlük nedeniyle sürece dahil olmayı yeniden gözden geçireceğine inanılıyordu. Öbür yanda

ise, Tay hükümetinin meselenin uluslararası bir mesele haline dönüşmemesi için harcadığı çabalarla, uluslararası baskı ve müdahale de çok sınırlı kalmıştır. Derin Güney çatışması üzerine yaptığı analizlerde Romadon Panjor, uzun yıllardır Tayland için en endişe verici konu olduğundan, Tay hükümetinin bu meselenin uluslararası bir konu haline gelmemesi için çaba harcadığını gözlemlemiştir. Coğrafi olarak, Patani de geçmişten bu yana birçok uluslararası sorunun ana kaynağını teşkil ettiği gibi sınır bölgesinde yer almaktadır; bu yüzden Siyam/Tayland'ın aynı zamanda sınırlarına yönelik dış müdahale ile de başa çıkmak zorundadır (Panjor, 2016).

Yukarıda bahsedilenlerden hareketle, Patani çatışmasının devletin dominant kültürü altında etno-kültürel farklılıklar sebebiyle hem tarihsel boyutla hem de mütemadiyen intikam döngüleriyle alakalı olduğunu göreceğiz. Aynı zamanda, şiddet hem devlet hem de çeşitli Malay silahlı grupları tarafından gerçekleştirilmektedir. Böylelikle, ayaklanmanın mağdurları sadece Malay Müslümanları olmayıp, her gruptan mağdurlar bulunmaktadır. Bu sorun, çatışmanın her boyutuna bakılmayı gerektiren karmaşık durumlardan biridir.

4.2 PATANI'DE TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE MOTİVASYONLARI

Patani'deki, Türk varlığı hem devlet hem de sivil toplum örgütleri vasıtasıyla olmuştur; sivil toplum örgütleri devletten daha çok roller üstlenmiştir. Bölgede Türkiye'nin varlığı esas olarak insani emellerle başlamıştır, ancak siyasi faktör de bölgeye dahil olmada etkide bulunmuştur. Bununla beraber, boyut 1'deki üçüncü taraf rolü bu vakada henüz görülmemektedir. Son on yılda Türkiye'nin boyut 2 ve boyut 3'teki rolleri ise kademeli olarak gelişme göstermiştir. Bu bölüm, bölgede var olagelen genel anlamdaki ilişkileri ve rolleri inceleyerek başlayacak ve Türkiye'nin Patani'ye dahil olma motivasyonlarını tahkik ederek devam edecektir.

Tarihsel olarak, Osmanlı ve Patani arasındaki ilişkilere dair oldukça az kayıt bulunmaktadır. Osmanlı'nın Patani bölgesini tanımasıyla ilgili olarak Kâtip Çelebi'nin eseri Cihannüma'da yer alan ve yapımına 1648'de başlanan Güneydoğu Asya haritası gösterilebilir. Bu haritada Patani'nin de aralarında bulunduğu bazı başlıca şehirler

gösterilmiştir (Peacock, Kadı, 2017: 11-12). ‘Türk savaş gemilerinin Siyam'dan Patani'ye serbestçe ulaşacağı’ gibi bazı rivayetler mevcut olsa da oldukça bariz olan ilişkilerden biri de akademik açılardan olmuştur (Malhi, 2010; Özköse, 2009). Kadı, Güney Siyam'dan bir Müslümanın özellikle İslam'ın kutsal beldelerinin (Mekke ve Medine) yer aldığı Hicaz bölgesinde Osmanlıyla olan bağlantısından bahsetmiştir. Bu kişi eğitim için Hicaz'da kalan alimlerin en önde gelenlerinden biri olan ve orada vefat eden Daud Abdullah al-Fatani'dir. Ayrıca, diğer alimlerden Haji Wan Abdul Samad bin Wan Muhammed Salih bin Wan Abdul Latif el Fatani (Tual Tabal), Ahmed bin Muhammed Zain el-Fatani ve Zainal Abidin bin Muhammed el-Fatani de Mekke'de eğitim görmüş ve entelektüel olarak kendi memleketlerinde etkiler bırakmışlardır. Ayrıca o, Ertuğrul firkateyninin Japonya'ya yolculuğu sırasında Osman Paşa'nın mektuplarından da bahsetmiştir. Paşa yol boyunca sayısız limanda çeşitli Müslüman topluluklarından mektuplar almış ve bunları rapor olarak memleketindeki yetkililere göndermiştir. Bu görüşmeler arasında "Siyam derebeyleri tarafından baskıya uğrayan Güney Siyam Müslümanları ile yapılan görüşmeleri anlattığı" bir yazışma da bulunmuştur (Kadı, 2017: 79-80). Bunun dışında Peacock, yerli edebiyatta yer alan algılar açısından da ilişkiler bulunduğunu savunmaktadır. Bazı versiyonlarında bu kişiden farklı şekillerde bahsedilse de top-dökümcüsü olan bir Osmanlı'lı Hikayat Patani buna örnek olarak gösterilebilir (Kadı, 2017: 16-17).

Bu arada, Osmanlı ile Siyam arasındaki ilişkinin de dikkate değer düzeyde olduğu gözükmemektedir. Osmanlı ve Siyam arasındaki bağlantılar özellikle modernleşme süreci olmak üzere, Siyam'ın Osmanlı'nın tecrübelerinden istifade etme motivasyonu üzerinden kurulmuştur. Bu anlamda, resmi elçiliklerin kurulması ya da Prince Damrong'un 1891'deki ziyareti, 1899 yılında Prens Chakrabongse'nin ziyareti ve Prens Boworadet'in 1909'daki ziyareti gibi resmi ziyaretler ve nişan değişimi vasıtasıyla diplomatik ilişkiler de resmi olarak kayıtlara geçmiştir. Bunun dışında, her iki ülkenin ticaret ilişkileri de çok uzun zamandan beri bulunmaktaydı. Ayrıca, Bangkok'taki Müslüman Siyam'la bazı ilişkiler, “cami ve diğer binaların cephelerinde Osmanlı arması, tuğra ve Türk bayrağının kullanımı” gibi kanıtlarla gösterilebilir; bunun en canlı örneği, Bangkok'taki Bang Uthit Camii'nin girişinde bulunan armadır.” (Kadı, 2017). Bunlar, her iki ülkenin belirgin tarihsel ilişkilerinden sadece birkaçıdır. Bu nedenle, Osmanlı'nın geçmişten beri hem Siyam hem de Patani ile iyi ilişkileri

olduğunu saptadık. İlişkilerin olumlu yönde ilerleyeceği kanaatini taşımak bu durumdan hareketle ulaşılabilecek bir yargıdır.

Resmi düzeyde, Türkiye Cumhuriyeti ile Tayland Krallığı arasındaki diplomatik ilişkiler 1958 yılında başlamıştır.³² Bangkok'taki Türk Büyükelçiliği aynı yıl açılmışken, Ankara'daki Tayland Büyükelçiliği 1972'de açılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (c), t.y.). Ancak, geçtiğimiz on yılda baktığımızda, ülkeler arası sadece birkaç kez resmi ziyaret gerçekleşmiştir. Temmuz 2013'te Tayland Başbakanı Yingluck Shinawatra, Kasım ayındaki Bali Demokrasi Forumu'ndaki görüşmelerinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın daveti üzerine Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret aynı zamanda, Yingluck'un İİT Genel Sekreteri İhsanoğlu ile İstanbul'da görüşme fırsatı olmuş ve görüşmenin ana konuları Güney Tayland sorunu üzerine olmuştur (Dışişleri Bakanlığı, Tayland, 2013). Daha sonra, 16-17 Mart 2015 tarihlerinde Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Tayland'a resmi bir ziyarette bulunmuştur (Dışişleri Bakanlığı, Tayland, 2015). Yine Ekim 2016'da Çavuşoğlu, Tayland'da düzenlenen 2. Asya İşbirliği Diyalogu Zirvesine (ACD) katılmıştır. Bu ziyaretinde Çavuşoğlu, *“20. yüzyılın başlarında Taylandlı Müslümanlar tarafından inşa edilen ve Türkiye devletinin bir kurumu olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) tarafından 2015 yılında restore edilen Bang Uthit Camii'ni ziyaret etmiştir.”* (Anadolu Ajansı, 2016a). Bu ziyaretlerden başka, iki ülkenin ilişkilerini geliştirmek adına Tay Kralliyet Ailesi'nden ziyaretler ve bir takım gayri resmi ziyaretler de olmuştur. Tayland Ankara Büyükelçisi, Tayland'ın Müslüman olmayan ve Güney'inde Müslüman azınlığın yer aldığı bir ülke olduğunu ve Türkiye'nin bu bölgede gözlemci olarak roller oynaması gerektiğini belirtmiştir. Tayland, Türkiye için öncelikli ülke olmayabilir, çünkü her iki ülke de coğrafya, din ve kimlik bakımından yakın bağlara sahip değildir. Buna karşılık Tayland da, komşu ya da büyük güç ülkesi olmadığından Türkiye'ye öncelik vermemiştir. Bu nedenle, her iki ülke de ilişkiler açısından birbirlerine oldukça uzaktır. Ancak 2015 yılında Çavuşoğlu'nun ziyaretinden sonra iki ülke ilişkileri daha da güçlenmiştir. Hem iki ülkenin de dışişleri bakanlığı yetkilileri arasında görüşmeler olmuş, hem de her iki ülkenin başbakanları arasında olumlu neticeler kazandıran ikili toplantılar yapılmıştır. Ancak ne yazık ki, Tayland İstanbul Başkonsolosluğu'nda protestolara yol açan Uygur

³² 1950'lerde Tayland, birçok Müslüman ülkeyle diplomatik ilişkiler başlattı.

mültecileri meselesiyle ve şüphelinin kendinin Türk olduğunu iddia ettiği Bangkok'taki bombalama eylemleri sebebiyle Türk kelimesi Tayland'da olumsuz anlamda daha çok duyulur olmuştur. Bu olayların ardından Türkiye, Tay toplumunda sorular ve şüpheler ile anılır olmuştur. Ancak, artan ilişkiler dolayısıyla iki ülkenin ilişkileri halen iyi durumdadır. Ekonomik açıdan, her iki ülkenin ilişkileri, çeşitli büyük şirketlerden gelen ticaret ve yatırımlarla ve giderek daha önemli hale gelmiştir (H.E. Mr.Tharit Charungvat, 2016).

Bir başka dikkat çekici ziyaret, 7-12 Mayıs 2017 tarihleri arasında Tayland'ın Şeyhül İslamı olan Aziz Phitakkumpon'un, Tayland Krallığı Dışişleri Bakanlığı'nın kolaylaştırılması yoluyla Ankara Tay Kraliyet Büyükelçiliği vasıtasıyla, Diyanet İşleri Başkanı Dr. Mehmet Görmez'in konuğu olarak yaptığı ziyaret olmuştur. Bu ziyaretin amacına ilişkin Tayland Dışişleri Bakanlığı web sayfasında *“Tayland'ın farklı dini inançlara sahip insanların, dini inançlarını özgürce yerine getirerek barışçıl bir uyum içerisinde bir arada yaşadıkları çok kültürlü bir toplum olduğuna Türk tarafının dikkatini çekerek, Güney Sınırı Vilayetlerinde (GSVler) sürdürülebilir barış ve refahı sağlamak üzere Tay hükümetinin problemi çözmek için izlediği politikalar konusunda Türk tarafı bilgilendirildi.”* ifadelerine yer verilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, Tayland, 2017).

Bu resmi düzeyde, Türkiye, Myanmar'da veya Filipinler Mindanao'da olduğu gibi doğrudan resmi yardımlar yapmamıştır. Türk bursları, Patani bölgesinden ve Tayland'dan çok sayıda öğrencinin kazandığı pratik desteklerden biri olarak görünmektedir. Dahası, dünya çapında insani yardım amaçlı çalışan TİKA, bu bölgeye son birkaç yıldır yardım yapmaya başlamıştır. Bu yardımlardan biri de Sungai-Kolok'taki yetimhanedir. Diğerleri ise programlarını STK'lardan biri olan TurkmeK vasıtasıyla yürüttüğü, eğitim kursları yoluyla TİKA'nın yaptığı destek, ve Yi-ngo, Narathiwat'taki Kuran müzesini destekleme planlarıdır. Ancak, Tayland'da halen bir TİKA ofisi mevcut değildir çünkü Tayland, TİKA'nın ana odak alanları olan en az gelişmiş ülkeler grubunda yer almamaktadır. Aynı zamanda, TİKA ve Tayland Uluslararası İşbirliği Ajansı (TICA) arasındaki işbirliği girişimleri devam etmektedir. (Ankara Tay Kraliyet Büyükelçiliği, 2014) Bu açıdan, Ankara TİKA temsilcisi, TİKA'nın Patani'deki rollerinden bahsederken, TİKA'nın aynı zamanda bir devlet

kurumu olması nedeniyle Tay hükümetinin onayını alarak hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir (Nurdun, 2016).

Bu ilişkilere bir diğer örnek ise, bir Türk kanalı olan Kanal 7'deki bir haberdir. Patani'deki durum ve oradaki Türk faaliyetleri hakkında yapılan o haberde Recep Tayyip Erdoğan'a bir mesaj yollanmıştır. Daha sonrasında yine haber programında yayınlanan AK Parti toplantısında Erdoğan tarafından bu mesaja değinilmiştir (Haber7, 2014). O tarihten itibaren, Patani meselesi Türk toplumunda daha fazla ilgi çekiyor görünmektedir. Şubat 2013'te Kahire'de düzenlenecek olan İİT 12. İslam Zirvesi Konferansı için tertip edilen Bakanlar Hazırlık Toplantısı'nda, o zamanda Türkiye Dışişleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlu, Güney Tayland'daki Müslümanların iyileşmiş koşullarına dikkat çekerek, İİT ile bu örgütte gözlemci devlet olan Tayland arasındaki yapıcı diyalogun devam etmesine olan desteğinden bahsetmiştir (Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti (b), 2013).

Diğer boyutla alakalı konu da, Türk STK'ları aracılığıyla yapılmasına rağmen oldukça ilginçtir. Ancak direnişçi hareket gruplarının temsilcilerinin, özellikle Türk medyası aracılığıyla doğrudan bu STK'lara yönelik eylemleri, bu seviyede tartışılabilir. Türk örgütü Mazlum-Der'in, 27 Haziran 2009 tarihinde Tayland'ı Patani'de uluslararası insan hukukuna uygun davranmaya çağırdığı bir protestosu olmuştu (TimeTurk, 2009). Aynı yıl 4 Aralık'ta Tay Özel Şube polisi tarafından PBKÖ'nün üst düzey temsilcisi Arbae Kamae ya da başka ifadeyle Kamae Yusoh olduğuna inanılan Nur Abdurrahman, World Bulletin muhabiri Adem Özköse'ye özel bir röportaj verdi (Isranews, 2010). Röportajında Patani'deki durumdan ve hayat hikayesinden bahsetti. Türkiye ile ilgili olarak, Türk atalarından bahsetmek dışında şu sözleri de ifade etmişti:

“Patani hilafet sırasında Osmanlı yönetimine bağlıydı. Atalarımız, Osmanlı halifelerini kendi halifeleri olarak gördüler. Özellikle Sultan Abdülhamid Han, İngilizlere karşı mücadelelerinde Patanililere bir çok destek gönderdi. Hilafetin sona ermesinden sonra ve Patani'nin Budist Tayland yönetiminin işgali altına girmesinden sonra, bağlarımız koptu. İstanbul'u Patani'nin başkenti olarak görüyoruz. Artık Türkiye'de zorluklar içindeki Müslümanların haklarını savunan bir hükümetin var olduğunu biliyoruz. Hem Türk halkından hem de Başbakan Erdoğan'dan Patani'ye destek olmalarını ve Tayland hükümetine Patani konusunda baskı yapmalarını istiyoruz. İslam İşbirliği Teşkilatı genel sekreteri bir Türk, Ekmeleddin İhsanoğlu. Dolayısı ile, Türkiye İİT'de çok etkilidir. Türkiye, Patani sorunu hakkında dünyayı İİT aracılığıyla bilgilendirebilir ve Tayland hükümeti tarafından Patani halkına yapılan baskısını hafifletebilir. Geçmişte

Osmanlılar ve Patanililer arasında güçlü bağlar vardı, onların varisleri olarak bu bağları bir kez daha güçlendirebiliriz.”(Özköse, 2009)

Buna ilaveten üç yıl sonra 19 Eylül 2012 tarihinde, PBKÖ'nun bir diğer temsilcisi Ahmet Muhtar veya Dr. Arif Mokhtar, Patani'deki durum hakkında yine Timetürk'e bir röportaj vermiştir (TimeTurk, 2012). Ayrıca, yaklaşık bir yıl önce Patani hakkındaki belgesel, PBKÖ temsilcisi Nacip Salih ile yapılan röportajlarla Hilal TV'de yayınlanmıştır³³. Bu belgeselde Nacip Salih, Patanililerin Necmettin Erbakan'a olan ilgisinden bahsetmiş ve Sultan Abdülhamid ve Osmanlı'nın yaptığı gibi Türkiye'ye Patani'yi himaye etme çağrısında bulunmuştur. PBKÖ ile alakalı bir diğer ilginç şey ise, 1 Kasım seçimlerindeki başarısından dolayı 2 Kasım 2015 tarihinde PBKÖ web sitesinde ve Facebook sayfasında Erdoğan'ı tebrik mektubu yayınlanmış olmasıdır (Mahkota, 2015).

PBKÖ'nun bütün teşebbüsleriyle, hareketlerin destekleyici roller elde edebilmek için Osmanlı mirasıyla ve Türklerin Müslümanlarla dayanışma içinde olmasıyla bağlantı kurmaya çalıştıklarını fark edebiliriz. Bu durum yerel hareketlerin Türkiye'ye yönelik algılarına ilişkin fikir verebilir. Ancak, Türkiye'nin silahlı veya yasa dışı desteği bulunmamaktadır. Bunun yerine sadece Tayland'la gerilim oluşturmayacak şekilde insani yardım çalışmalarına devam etmektedir. Her ne kadar Patani'deki bu hareketlerin durumuna, özellikle dini temelli örgütler tarafından Türk toplumunda sempati duyulsa da, destekler “iç işlerine müdahalede bulunmama” ilkesi ve küresel normlar doğrultusunda verilmektedir. Bu, maddi olmayan faktörlerin çatışma alanlarındaki politik eyleme olan etkisini yansıtan örnek konulardan biridir.

Türkiye 2. ve 3. boyutlarda, 2008'den bu yana bölgede açık bir şekilde aktif roller oynamıştır. Bu seviyedeki genel yardımlar, özellikle eğitim başta olmak üzere insani yardımlara ve kalkınma yardımlarına vurgu yapmaktadır. Güney Tayland/Patani'de, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Cansuyu, Deniz Feneri, Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı, HASANE ve Hayrat Yardım vb. gibi faaliyetlerini yürüten bir çok Türk STK'ları bulunmaktadır. Bu örgütler genellikle küresel düzeyde Müslüman olma bilinciyle hareket eden inanç temelli örgütlerdir.

³³ Patani belgesel 1.bölüm. (2011) <https://www.youtube.com/watch?v=ESDe8B3qXrY> ; Patani belgesel 2.bölüm. (2011)<https://www.youtube.com/watch?v=LwuNZE-FsCQ> ; Patani belgesel 3.bölüm. (2011) <https://www.youtube.com/watch?v=uy-9TaOldPc>

90'lı yılların sonlarında Türkiye Hizmet hareketi altında çalışan Siriwat Wittaya Okulu, Chindamane Okulu ve Bangkok'taki Pan-Asya Uluslararası Okulu ve Chiang Mai'deki Wichai Wittaya Okulu'nun dahil olduğu 4 okulla, Tayland'da eğitim alanında bazı roller oynamıştır. Ancak Hizmet hareketinin ülkenin güney kısmına yönelik rolleri oldukça sınırlıydı, olanlar da çoğunlukla üniversitedeki akademisyenlerle ilişkiliydi. Ancak, 2004 yılında yeni çatışma dalgası başladığında, Hizmet hareketinin rolü azaldı ve iyice Tayland'ın orta ve kuzey bölgelerine taşındı.

İHH 2008 yılında yetimhaneler ve okullar gibi uzun vadeli projelerle bölgelere girmeye başladı, ancak daha öncesinde kurban faaliyetleriyle yerel ihtiyaç sahibi insanlara et dağıtımını yapmak, Ramazan ayı boyunca iftar faaliyetleri yapmak ve bayram günlerinde çocuklara yeni giysiler bağışlamak gibi bazı kısa süreli projeleri de olmuştu. Dahası, doğal afet durumlarında da, Türkiye gerekli yiyecek ve malzemeleri bağışlayarak yardım etmeye gayret etmiştir. Daha sonraki dönemde, TDV, Deniz Feneri ve Çare gibi başka kuruluşlar da bölgeye geldi. Bu yakınlığın başlangıç noktası, 80'li ve 90'lı yıllarda Suriye, Pakistan ya da Malezya'da yurt okuyan Türk ve Patanililerin ilişkileri olmuştur. Bu dostluklar birlikte iyi şeyler yapma arzusuna yol açtı. Bazı yönlerden ise, Türk örgütlerinin buraya dahil olması Türkiye'ye bazı girişimler ve işbirliği fikirleriyle gelen temsilciler dolayısıyla başlamıştır.

En çok ön plana çıkan örgüt, dünya çapında afet ve yoksun bölgelerdeki insani yardımlar için doğrudan bağışlar yoluyla çalışan İHH olmuştur. İHH faaliyetlerinin etkin sonuçlarını görebilen kuruluşlardan biridir. İHH temsilcisi bir görüşmede şunları söylemiştir: *“Oraya sadece yetimlere yardım etmek için gidiyoruz ve burada herhangi bir askeri operasyona destek vermeyeceğiz. Yaptığımız şeyler bağışlanan paraların nereye gittiğini göstermek için her zaman web sitesinde ve makalelerde yer alacaktır.”* (Ural, 2016). Organizasyonun çalışma süreci esas olarak seçtikleri yerel sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmak üzerinedir. Patani'nin söz konusu olduğunda, şu anda İHH'nın, the Being Happiness Rural Development Foundation (Mutluluk Kırsal Kalkınma Vakfı, 2017'de kurulan Charity Foundation ile birlikte) ve Yetimler ve Muhtaçlar için Yardım Vakfı yada YİYV (Foundation for the Relief of the Orphans and Needy-FRIEND-) olmak üzere 2 ana yerel kuruluşu bulunmaktadır. İHH bu kuruluşların ilkiyle birlikte 6 yetimhane kurmuştur: 2011 yılında açılan Narathiwat eyaletinin Tak-Bai şehrinde bulunan Şifa Yetimhanesi ve Furkan Emre

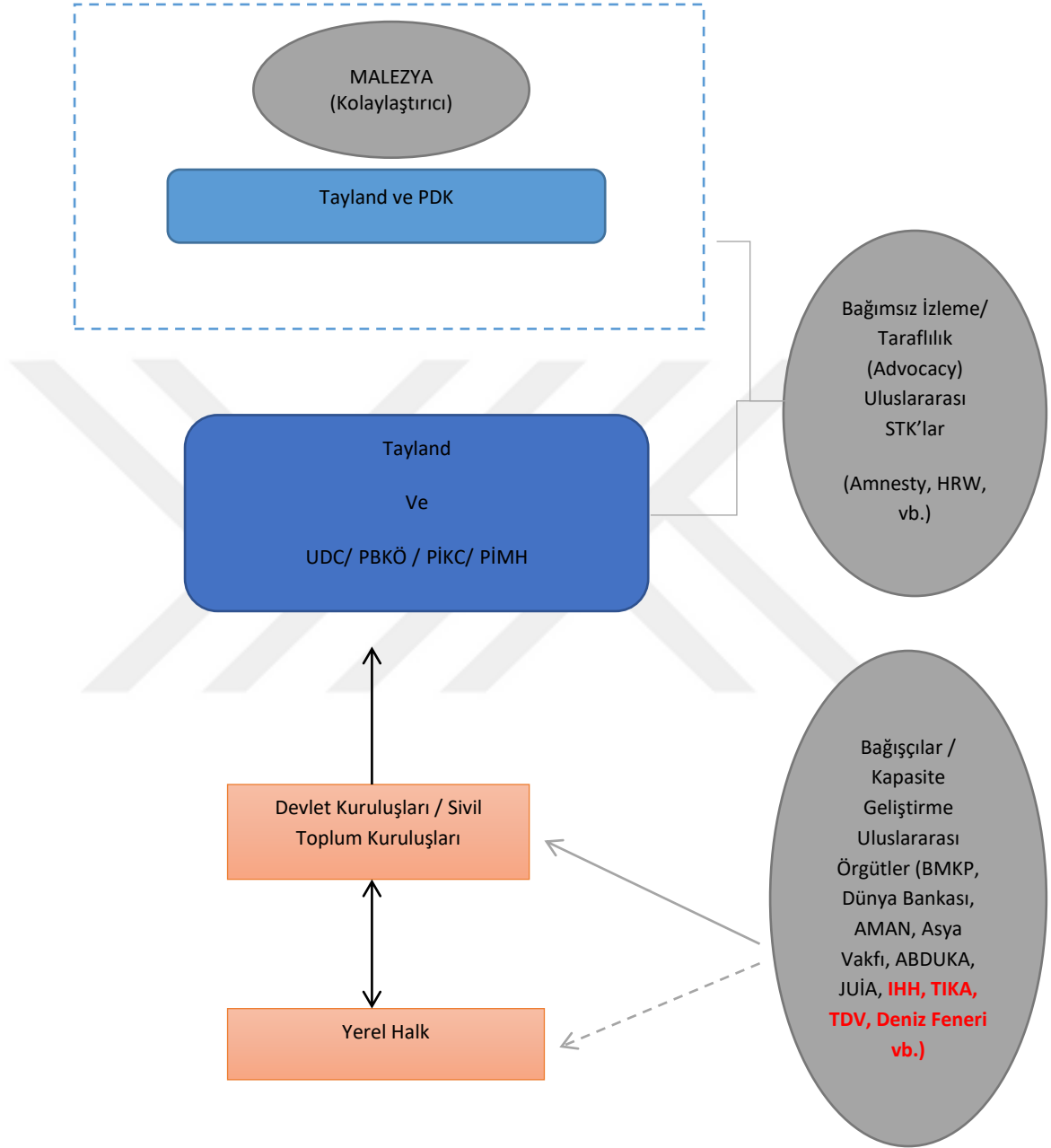
Kesik Yetimhanesi, 2013 yılında açılan Patani bölgesinin Saiburi şehrinde bulunan Miyasetenis Yetimhanesi, 2014 yılında açılan Patani'nin Panarek ilçesinde yer alan Rumah Peduli Yatım Mesra veya İstanbul İtfaiyecileri Yetimhanesi, 2015 yılında Sungai-Kolok'da açılan Furkan Doğan Yetimhanesi ve yapımına 2016 yılında başlayan ve halen devam eden Yala vilayeti Krong-Penang şehrinde bulunan Şehid Ömer Halisdemir ilköğretim okulu bunlardan bazılarıdır. Vakıf başkanı Zakariya, insani yardım çalışmalarına dair fikirlerinin Mısır ve Suriye'de öğrenim gören öğrencilerin orada bazı Türk arkadaşlarıyla tanıştıkları 20-30 yıl öncesine dayandığını belirtmiştir. Mezun olduktan sonra İHH'da çalışan arkadaşları ile iletişime geçip sonrasında Patani'deki bu projelere başlamışlardır (Binyusuf, 2017). Bunun dışında, bu kuruluşun temsilcisi, birçok eski Kur'an nüshasının yer aldığı Narathiwat eyaletinin Yi-ngo bölgesinde bulunan okulu tanıtmak için İHH'yı ağırlamıştır. İHH, aynı zamanda yüzyıllar öncesine ait olduğu ve Osmanlı'nın da dahil olduğu birçok İslam ülkesinden gelmiş olduğu düşünülen, Patani'de keşfedilen beş Kuran nüshasını restore etmekle ilgili olarak Yazma Eserler Kurumu Başkanlığıyla işbirliği yapmış ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Patani Kuran Müzesi'ni açma sözü vermiştir (İHH, 2013a). Ayrıca Almanya'da konuşlanmış bir başka Türk uluslararası insani yardım kuruluşu olan WEFA da benzer etkinliklere destek olmuştur.

YİYV organizasyonu da, 2011 yılında 104 yetim çocuğa sponsor olarak çalışmalara başlamıştır. Bunu 2013 yılında da erkekler için Konya İHH Yetimhanesi ve kızlar için Yaşar Zerdali Yetimhanesi takip etmiştir. Ancak, vakıf olmadan önce girişimler 2008 yılında İHH gönüllülerinin inceleme için gelip kurban programı düzenlemesiyle başlamıştır. YİYV Vakfı başkanı Dr. Hasan Etae, Pakistan'da eğitim gördüğü zaman Milli Görüş hareketinden bazı Türkleri tanıdığını söylemiştir. Mezun olduktan sonra e-posta yoluyla tekrar iletişim kurduklarını ve Tayland'ın Kuzey ve Orta bölgelerinde birlikte çalışmaya başladıklarını ifade etmiştir (E-Tae, 2016). Vakıf resmi olarak kurulduktan sonra, girişimler okul projesine genişletilmiştir. Mart 2013'te, İHH aracılığıyla Boğaziçi Üniversitesi'nden Müslüman öğrenciler tarafından desteklenen ve Tayland hükümetinin resmi eğitim sistemi ile entegre İslami çalışmalar sunan okul, Pattani'nin Yaring bölgesinde İstanbul Boğaziçi Okulu adıyla kurulmuştur. Daha sonra Türkiye Diyanet Vakfı, okulların geliştirilmesi ve öğrencilerin Türkiye'de lise ve yükseköğretimde öğrenim görmeleri için burs desteği

sağlayarak YİYYV ile işbirliği içinde çalışmaya başlamıştır. Burslar açısından, TDV, İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla mülakatlar aracılığıyla lise öğrencilerini seçerek tüm Taylandlı öğrencilere hizmet vermiştir. Yüksek öğrenim için ise daha az sayıda burs imkanı sunarak öğrencileri İslami çalışmalar üzerine eğitim görmeleri için desteklemiştir.

Akademik kurumlarda, bazı Türk kuruluşlarıyla işbirliği, Prince of Songkla Üniversitesi Siyaset Bilimi Fakültesi'nde Türk Çalışmaları Merkezi'nin ve uluslararası öğrenciler için faaliyetler sağlamak için Dünya Uluslararası Öğrenci Dernekleri Platformu'nun veya WISAP Fatoni Üniversitesi'nde şubesinin kurulmasını desteklemiştir. Bunun yanı sıra, yerel akademik kurumlar da, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nin Osmanlı-Malay Dünyası Çalışmaları Araştırma Merkezi örneğindeki gibi bazı kurumlarla işbirliği yapmıştır. (Langputeh, 2016) Ayrıca, Fatoni Üniversitesi'nin TÜRKMEK ve TİKA ile işbirliği içinde yürüttüğü eğitim programı 2016 yılında yerel insan kaynağının kapasite inşasını desteklemek amacıyla başlatılmıştır.

Şekil 4.3 : Patani Çatışma ve Türkiye'nin Yeri

Türkiye'nin bölgedeki etkisi, Avrupa'dan ya da Orta Doğu'dan birçok ülke ile kıyaslandığında çok fazla olmamakla birlikte bu çalışmaların yerel halka doğrudan yardımlar ve bariz pratik faaliyetler olması Türkiye'nin bölgede daha gözlemlenebilir olmasını sağlamaktadır. Bir başka destekleyici faktör ise, "Ümmet için umut" olmakla irtibatlandırılan Türkiye'nin AK Parti dönemindeki imajıdır. Sonuç olarak, Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgedeki insanlar için olumlu algıyı vurgulamaktadır. Ancak, Türkiye'nin bölgedeki politikaları hala büyük oranda insani yardımlara dayanmaktadır. Sadece şiddetten etkilenen insanlara yardım edilmeye ve insan kaynağı gelişimini desteklenmeye çalışılmaktadır. Diğer bir deyişle, Türkiye'den Patani'ye henüz net bir siyasi destek gözlemlenmemiştir. Dahası, Türkiye'nin bu mevcudiyeti, Müslümanlara odaklanan kurumlar olarak sınırlanmamış olsa da, neredeyse tüm projeleri Müslümanlar içindir. Henüz bölgede gayrimüslimlere yönelik bir program bulunmamaktadır. Bazı yönlerden Türkiye, çatışma çözümü açısından barışı hazırlayacak ortamı inşa etmeyi desteklemektedir; ancak, Türkiye'nin hala 1. boyutta doğrudan bir rolü yoktur, çünkü çatışmanın bağlamı gerçek anlamda barış müzakereleri için hazır değildir. Barış görüşmelerinde yer almak için, Türkiye öncelikle çatışmanın taraflarından her ikisinin de onayını almalıdır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı temsilcisi röportajında, Türkiye'nin müzakere ekiplerindeki her iki tarafın da rızası olmaksızın barış sürecine herhangi bir müdahalede bulunmayacağını açıkça belirtmiştir (Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi, Türkiye Cumhuriyeti, 2016). İç işlerine karışmama ilkesi ile Türkiye, bu çatışmadaki konumunu yönetmek için pozisyonunu güvenli bir şekilde yerine getirmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir başka noktanın da bölgedeki "kelimelerin siyaseti" ile ilgili olduğunu söyleyebilirim. Romadon, Pat(t)ani'deki kelimelerin siyaseti hakkında kaleme aldığı tezinde Türkiye ile ilgili de önemli şeyler iddia etmektedir. Bu anlamda, ilgilenmek istediğim iki kelime vardır. Birincisi, Güney Tayland'ı kullanmak yerine bu bölgeye atıfta bulunmak için birçok Türk kaynağında Patani kelimesinin kullanılmasının tercih edilmesidir. Ancak, bu bölgedeki Türk organizasyonları tarafından, son birkaç yıldan bu yana arka plandaki pankartlarda yazılan kelimeyi yeniden değerlendirdiğimde ilginç noktalar ortaya çıkmaktadır. İlk birkaç yıl boyunca, pankartların bu bölgeyi kastederken 'Patani' kelimesini kullandığını fark ettim. Bununla birlikte, son birkaç yıldır, 'Patani/Tayland' olacak

şekilde ekleme yapılmıştı ve 2016 yılında ise bazı kuruluşlar bu ifadeyi yalnızca 'Tayland' olacak şekilde değiştirmiştir. Tabii ki, çalışmanın başlangıcından beri bahsettiğim gibi, bu kelimelere algılar da eklenmektedir. Patani, kimliklerine atıfla yerel Malaylar için kullanılıyorken Tayland otoriteleri bu bölge için, Tayland'ın Güney Sınır Bölgeleri veya Tayland'ın Derin Güney'i ifadelerini kullanmayı tercih etmektedir. Bu nedenle, bu, hem daha dengeli bilgilerin kabulü hem de uluslararası müdahaleyi önlemeye çalışan hükümet yetkililerinden gelen fazla baskı konusunda ve kalkınma ve insani yardım çalışmalarında ilerleyebilmek için kendini adapte etmeleri gereken yerel ortaklara yönelik de önemli işaretlere sahip olabilir. Dahası, tüm yerel ortaklar güvenlik görevlileri tarafından soruşturuldukları için insani yardım amaçlarını hükümet kurumlarına açıkça bildirmelidirler.

İkinci kelime dizisi, Türk kaynaklarında Patani'ye atıfta bulunmak için kullanılan ve bu bölgeye karşı açıkça sempati gösteren ifadelerdir. Bu ifadeler: 'Patani: Güney Asya'nın Filistin'i' (Yeni Şafak, 2014; TimeTurk, 2010), 'Ezilen Coğrafya' veya 'Patani, Güney Tayland Değil', (Yeni Şafak, 2014) vb. Bu tür ifadeler Türklerin bu bölgeye olan algılarını etkilemektedir ki bu konuyu da gelecek bölümde tartışacağım.

4.3 PATANİ BÖLGESİNE YÖNELİK TÜRKİYE’NİN FAALİYETLERİNİN ETKİSİ VE GERİ DÖNÜŞLER

4.3.1 Türkiye ve Patani'ye Yönelik Düşünsel Etkiler

Patani'de, Türkiye'ye bakış, insanların deneyimlerine göre farklılıklar göstermektedir. Türk örgütleriyle çalışan gruplar daha olumlu düşüncelere sahip olma eğilimindedir ve Türkiye'ye dair hem devlet hem de sivil toplum örgütleri vasıtasıyla daha fazla işbirliği için umutları vardır. Bu gruplar Türkiye'yle oldukça ilgilidirler. Onlar dayanışma ve desteklerini Türk devletine açıkça göstermektedirler. Türkiye'nin iç sorunlar yaşadığı dönemlerde desteklerini göstermek için dua etmek ve "Türk Halkı ve Recep Tayyip Erdoğan sizinleyiz"³⁴ yazılı büyük posterler taşımak gibi belirli bazı eylemlerde bulunmaktadırlar. Yaptığım bir görüşmede yerel ortaklardan biri, Türk

³⁴ Türkiye'de yaşanan darbe girişimi sonrası Al-Jamiah Al-Islamiyah okulunda yapılan duadaki posterden, Patani 20 Temmuz 2016

örgütleriyle çalışma şansı elde etmekten gurur duyduğunu ve her zaman Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu gibi daha güçlü olacağını umduğunu söylemiştir (Hasan, 2016). Bir başka yerel ortak, sürekli olarak okul ve yetimhane ziyaretleri yapan Türk gönüllülerinin aktif rollerinin, çocuklarda Türkiye'ye karşı hayranlık ve Türkçeyi öğrenme isteği uyandırdığını belirtmiştir. Çocuklar da Türkiye'yi ve Erdoğan'ı tanımaktadır (E-Tae, 2016). Ayrıca bazı yerel ortaklar, sistematik olarak yönetilen ve titizlikle çalışan Türk çalışma biçimlerinin, kendi çalışmalarını geliştirmelerine yardımcı olabileceğini kabul etmektedirler (Hasan, 2016; Hama, 2016). Diğer taraftan bazı yerel ortaklar da kendilerini alan elden veren el konumuna dönüştürmüşlerdir. 2016 yılında kurulan Charity Foundation, başlangıçta özellikle yetimler konusunda Türkiye ile birlikte çalışmalara başlamıştır. Fakat daha sonra bu vakıf edindiği tecrübelerle, İHH ile birlikte çalışıp Patani halkının bağışlarını Rohingya halkına ulaştırdıkları vakada olduğu gibi diğer çatışma bölgelerinde de kendi başına özgün faaliyetlerini ortaya koymaya başlamıştır.

İslami ideolojiye sahip olan gruplar, Türkiye'nin bölgeye gelmesinden yana olma eğilimindedir çünkü İslam dünyasındaki siyasi meseleler, özellikle de Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu şeyler ulema'nın bölgedeki yazı ve seminerleri aracılığıyla yayılmıştır. Dahası yerel düzeydeki bazı akademik gruplar, bölgedeki ilgili seminerler aracılığıyla Türkiye'nin varlığından ve Türkiye'de neler olup bittiğinden haberdar olduklarını göstermişlerdir. Türkiye'deki Taylandlı öğrencilerden biri şu cümleleri ifade etmiştir: *“Müslümanlar olarak, bir lidere ihtiyacımız var ve Türk siyasal yönelimleri bize bu imajı sağlıyor. Küreselleşen dünyada, sosyal ağlar ve Orta Doğu medyası, Tayland ve Derin Güney'de Türk akımını destekleyen ana kanallardır. Dahası, Türkiye'deki Tay öğrenciler tarafından Türkçe öğrenme seferberliği düzenlenmesinin, kamusal alanda daha gözlemlenebilir olması için bu akımı güçlendirebilir.”* (Sidi, 2016). Ancak Budist Tayların çoğu, Tayland'da medyanın halen batı merkezli olması ve Türkiye'nin medyada şiddet açısından gösterilmesi nedeniyle Türkiye'ye karşı daha az pozitif algının yanı sıra daha az bilgiye de sahiptir. Zanlı Uygurlunun Türk pasaportuna sahip olduğu iddia edildiği (zanlı bu iddiayı kabul etmese de) Ratchaprasong Bangkok'taki bombalama vakası buna bir örnektir. Bu Taylandlıların Türklere karşı algılarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı zamanda, AK Parti hükümetiyle Gülen Hareketi arasındaki iç

Buna karşın Türkiye'nin Patani'ye yönelik bakış açısı sempatik tonlu hikayelerle de inşa edilmiştir. Bu bölge “Doğu Asya Filistin” olarak ifade edilmiştir. Bu temel düşünceyle, Türk organizasyonunun Patani'ye yönelik algısı, tarihsel boyutla ve Müslümanların baskı altına alındığı varsayımıyla bağlantılıdır. Bu, gerçekten gerçekleşmiş olsa da, son zamanlarda Müslümanların da birçok hak ve özgürlük elde ettiğine dair bir diğer gerçek, kamuoyunun bilgisinde fazla odaklanılmış ve ifade edilmiş değildir. Bazı perspektiflere göre, bu bölgedeki çatışma bile dini çatışmaya dönüşmüş bir durumdayken, çoğu akademisyen bunun etnik-kültürel bir çatışma olduğunu varsaymaktadır (Delanty and Kumar'da Brown, 2006: 465; Liow, 2016: 113). Dolayısıyla, bu anlamda, bağlam bilgisi çok önemlidir. Ayrıca, bu bölgede çalışmış olan Türk kuruluşları ile ilgili olarak söylenebilir ki, Patani'deki bağlam hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaya ve yardımlarını bölgelerdeki çeşitli gruplar arasında dengelemeye çalışmaktadırlar. (Ural, 2016)

Her çatışmanın, bölünmez bir bütün olarak ele alınması gereken kendi bağlamı vardır. Patani davası için birçok kez belirtildiği gibi, Tayland devleti bölgedeki Türk varlığına karşı kaygılarını dile getirmektedir. Ancak, olayın ilgi çeken noktalarından biri de, bu bölgeye Türk katılımının gelişimine bakacak olduğumuzda, bazı Türk aktörlerin kendilerini duruma uyarladıklarını görmekteyiz. Görebildiğimiz faktörlerden biri de, bu aktörlerin, her faaliyette yedek posterler aracılığıyla bu bölgeyi, 2012 yılında Patani / Tayland'a sadece Patani'den başlayan ve bazı durumlarda 2016 yılında Tayland veya Pattani / Tayland'a dönüşmüş ifadelerle anmasıdır. Kelime kullanımının gelişimi, Tayland devleti diplomatik eylemlerinin baskısı ve Patani'deki mücadeleyi destekleyen uluslararası örgütler olarak görülme istemeyen yerel ortakların endişeleriyle birlikte bölgedeki ifadelerin yoğunlaşmış tartışmasıyla ortaya çıkabilmektedir.³⁶ Esas olarak, bu çatışma üzerinde tartışmak için, Tayland'ın uluslararası müdahale ile birlikte çatışmanın uluslararasılaştırdığının farkında olduğunu hatırlatmalıyız. Bu nedenle, davadaki uluslararası aktörlere yönelik diplomatik girişimler de yapılmaktadır. Taylandlı yetkililer tarafından sezilen tehdit algısının yanı sıra, yerel ortaklar ve yarar sağlamayan diğer gruplar arasındaki çıkar

³⁶ Röportaj, Yerel ortaklar

çatışması, Türk organizasyonlarının yerel ortaklarını suçlamak için toplumda Şii ağı ya da IŞİD ile ilişkili olduklarına dair dedikodular yaymaları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yerel ortaklardan biri, “Türkiye'den aldığımız yardımlar bazen toplumdaki diğer grupların hoş olmayan duygular hissetmelerine yol açmaktadır” ifadesinde bulunmuştur (Hama, 2016; Binyusuf, 2016).

Şekil 4.5: Farklı yıllarda Patani'deki Türk vakıfları etkinliklerinin afişleri

4.3.2 Türkiye'nin Girişimlerinin Patani'deki Etkileri

Patani vakasının pratik çıktılarını ele alırsak en bariz olan şey, bölgedeki mevcut yardımların sürekliliği ve artışıdır. Olumlu dönüşlerle birlikte, Patani'deki projeler her yıl arttırılmıştır. Yaklaşık yılda bir yetimhane inşa edilmektedir. Ancak, ara sıra yapılan dini yardımlar açısından, Türkiye'nin siyasi istikrarsızlığı ve Suriyeli mülteci sorununa yönelik yardımların artması nedeniyle son birkaç yıldır düşüş görülmektedir. Yerel ortaklardan biri, Suriyelilere yönelik artan yardımlardan dolayı, Kurban Bayramı için 2016 yılında 2015'ten daha az daha az ineğe sahip olduklarını söylemiştir (Hama, 2016). Bu gözlemlenebilir şekilde çoğalan destekler de Türk itibarını arttırmaktadır. Yerel ortaklardan biri ve Türkiye'deki öğrenci temsilcilerinden biri, bu olayı açıklamak için ilginç noktalar ortaya koydu: Gözlemlenebilir

yardımların sürekli olarak doğrudan halk tabanını desteklenmesinden dolayı, Türk yardımları toplam miktarda daha az olsa bile, Türk varlığı yerel halkın dikkatini diğer İslam ülkelerinin yardımdan daha fazla cezbetmiştir (Sidi, 2016). Fakat azınlık gruplarına yönelik bariz yardımlarla birlikte, tarafsız olmama sorunu göz önüne alınabileceğinden, Türkiye'nin resmi boyutlara katılmasına izin vermeyi Tayland devletinin kabul etmesinin zor olabileceği iddia edilebilir.

Bir diğer pratik etki de, her iki yerde de olup biten duruma verilen reaksiyonlardır. Patani'de vuku bulan her şiddet durumunda, durumdan haberdar olan Türkiye'deki bazı gruplar yardım kampanyaları düzenleyip haberler yoluyla bilgi sağlayacaktır. Aynı zamanda, Patani halkı da Türkiye'de yaşanmakta olan ciddi siyasi meselelerde her zaman Türkiye'ye olan dayanışmalarını aktif olarak göstermektedir. Yerel haberler ayrıca Patani'deki Türk varlıklarına dair bildirmiştir ki, Türk kuruluşlarının yaptığı yardımlara dair haberler en çok okunan 10 haber arasında 4. sırada yer almaktadır. Ayrıca 10. sıradaki haber türleri de yine Türkiye'deki siyasi durumun analizini yapan türden haberler olmuştur (Deep South Journalism School, 2016). Türkiye üzerine yapılan akademik çalışmaların artması da Türk varlığının önemli bir etkisidir, bu çalışmalara örnek olarak, Prince of Songkla Üniversitesi'nde düzenlenen Geçmiş-Günümüz-Gelecek: "Osmanlı-Türkiye semineri, "Siyam-Patani" konulu seminer, Türk siyasetine dair makaleler, Türk siyasetine dair paneller ve de Tayland Büyükelçiliği tarafından desteklenen 'Osmanlı İmparatorluğu ve Çağlar Boyunca Siyam Krallığı' isimli kitap vb. örnek olarak gösterilebilir. Bu yalnızca Türkiye'nin bölgedeki varlığının etkisi değil; aynı zamanda karşılığında Türkiye hakkında daha çok malumat sahibi olmaya sebep olan ve diğer yerlerde görülmedik bir şekilde bölgedeki Türk kabulünün artışıdır diyebilirim. Bölgede çok sayıda akademik çalışmaya yol açan faktörlerin arasında, Türkiye'de okuyan çok sayıda öğrenci olmasıyla beraber Türkiye'nin İslam dünyasıyla alakalı ilgi çekici siyaseti de bulunmaktadır. Buna ek olarak, buradaki ilginç nokta, son dönemde Türkiye'nin ile daha fazla işbirliği elde etmek üzere bu ülkeye giden Patani'deki çeşitli grupların merkezi haline gelmesidir. Bu örgütler, bölgeyi geliştirmeyi amaçlayan muhafazakar milliyetçilerden, modern milliyetçilerden ve İslamcı modernistlerden³⁷ oluşan çeşitli

³⁷ Bu gruplar, araştırmacı tarafından ana ideolojilerine ve her grubun faaliyetlerine dayanılarak kategorize edilmiştir fakat burada özellikle herhangi bir grubun isminden bahsetmeyeceğim.

gruplardan oluşmaktadır. Aynı zamanda, Türk toplumundaki fikirleri dengelemek için devlet yetkilileri de gönderilmiştir ve Tay hükümeti Türk halkının Tayland imajını düzeltmek ve geliştirmek için çok sayıda diplomatik faaliyet uygulamıştır.

Özetle, Patani'deki Türk varlığı çatışmayı çözmek için Boyut 1 seviyesine doğrudan etki yapmasa da, kendini geliştirmeye yardımcı olmak için kapasite inşasına odaklanması, Patani'nin geleceği için yararlı olacak barış ortamını hazırlamaya yardımcı olan bir barış süreci olarak düşünülebileceği iddia edilebilir. Bu arada, Türkiye'nin Patani'deki faaliyetleri dolayısıyla aldığı etki, dışardan Türkiye'ye yönelik destekleyici sesler doğurmaktadır. Türkiye ne kadar çok rol oynarsa, Güneydoğu Asya'da çok sayıda nüfusa sahip Malay dünyasında Türkiye'nin iyi imajına o kadar katkıda bulunur. Aynı zamanda Türkiye, ilişkilerini ve tanınırlığını Orta Doğu, Balkanlar, Orta Asya ve Afrika'dan Güneydoğu Asya'ya doğru da genişletebilir. Dahası, Türkiye'nin Patani'ye karşı olumlu bir üne sahip oldukça, Tayland devleti de iki ülke arasındaki ilişkileri korumak ve güçlendirmek için daha fazla şey yapacaktır. Bununla birlikte, bu konu bir çok faktöre sahip olan iki ülke arasındaki ilişkilere dair büyük resmin sadece bir parçasıdır.

4.4 PATANI'YE YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN GELECEĞİ

2017 yılında, Patani'deki şiddet olayları silsilesi son birkaç yıl içinde azalmasının ardından tekrardan yükselmeye başlamıştır. Tayland hükümeti ile PDK Patani arasındaki barış süreci devam etmesine rağmen, Tay hükümeti ve en büyük grup olduğu iddia edilen UDC arasında, taleplerin Tay hükümeti tarafından reddedilmesinin ardından barış görüşmelerinde yeni bir boyut elde etmek için yeni bir teklif ortaya konulması gerekmektedir. Patani konusundaki bu karmaşık bağlamda, bu süreçte uzmanların hala biraz zaman alacağını düşündüğü en uygun çözümü bulmak için insani yardıma da ihtiyaç duyulacaktır (Ropers, 2016). Böylelikle, eğitim kursları ve bölgedeki eğitimi geliştirmek yoluyla, daha çok insan kaynaklarının geliştirilmesi konusuna odaklanarak Türkiye'den daha fazla sayıda insani yardım beklenebilir. İHH temsilcisi, bu noktada, İHH desteklerinin yönelimlerinin ve olanaklarının Mindanao'dakine benzer şekilde insan kaynakları gelişimi üzerine olmaya eğilimli

olduğunu belirtmiştir (Kesmen, 2016). Aynı şey TDV için de geçerlidir TDV'nin ifade ettiğine göre eğitimsel gelişme gelecekte faaliyetlerin ana odak noktası olacaktır (Uyar, 2016). Ancak böyle bir senaryonun devam edip etmeyeceği Türkiye ve Patani'deki ve hatta Tayland'daki gelişmelere bağlıdır. Eğer iç politikada kötüye giden bir durum olursa her anlamda bu çalışmaların azalma ihtimali söz konusu olabilir.

Boyut 1'in katılımı açısından, Malezya'nın bir kolaylaştırıcı olarak dahil olduğu barış süreciyle birlikte mevcut bağlama dayanarak baktığımızda hâlâ düşük bir şans vardır. Bununla birlikte, eğer mevcut barış görüşmeleri, sürece katkıda bulunabilecek çoklu-üçüncü taraf ile birlikte daha sistematik hale getirilirse; ya da hatta hatta uluslararası aktörlerin katılımını talep eden yeni boyutlar kabul ederse; kendisinden çok az ilgi çeken bazı işaretler geldiği İİT'nin bölgeye dahil olması gibi destekleyici faktörlerin yanı sıra, Türkiye'nin katılımı, yerel kuruluşlar veya uzmanlar tarafından tartışıldığı gibi en iyi seçeneklerden biri olabilir. Bununla birlikte, bu katılım, bölgesel olmayan bir güç olmasından ve barış anlaşmasından daha az avantaj sağlayacağına etkili bir derecede olmayabilir. Ancak yerel topluluklardaki Türk mevcudiyetinin yüksek profili ve bölgedeki neredeyse her gruptan kabul görmesi sebebiyle gözlemci ve denetleyici statüde bulunması beklenebilir. Bu noktada Hüseyin Oruç şunları söylemiştir:

“Patani'deki tüm paydaşları görüşmelere teşvik ediyoruz... Malezya'nın bölgesel bir aktör olduğu için bu davada arabulucu olmasının iyi bir seçim olduğuna inanıyorum. Ancak, Malezya'nın olası çıkarları konusunda bazı şüpheler olabilir. O halde, arabuluculuk sürecinde hem hükümet hem de sivil toplum örgütlerinden temsilcilerle bir takım kurmak iyi bir seçim olabilir ve Türkiye bunun bir parçası olabilir. Ne ölçüde olursa olsun, İHH yardım edebilir ve biz bu sürece katılmayı isteriz, elbette her iki tarafın da kabul ve teklifi ile. Her çatışma alanında tek çözümün müzakere olduğuna inanıyoruz. Mücadele ve şiddetten kimse sonuç alamaz” (Oruç, 2016)

Patani örneğinin genel manzarası, halkın algısını etkileyebilecek yumuşak gücün etkinliği ve dış politikayı etkileyebilecek iki ülkenin tutumu üzerinde açıkça görülebilir. Dahası, çatışma alanlarındaki katılım sürecini etkileyebilecek sözcük siyasetini, algı politikalarını ve kimlik siyasetini de net bir şekilde görebiliriz. Devlet, belirli bir ülke yönetimindeki bir alt alanda roller oynarken, bu faktörlere dikkat etmek zorunda kalabilir. Bir diğer anlamda ise, bu olaydan, Türkiye'nin mevcut itibarı ile hem devlet hem de STK'lardan gelen bölgedeki Türk faaliyetlerinin sonuçlarının

Türk yumuşak güç ve imajını artırabileceği çıkarılabilir; aynı zamanda bunlar, özellikle belirli bir çatışmanın ana ülkesi için tehdit olma duygusunu artırabilir. Bu nedenle, çatışma bölgesi içerisinde, yumuşak güç ve üçüncü taraf rolleri, üçüncü taraf olan ülkeye yönelik olumlu veya olumsuz sonuçlara yol açabilir. Çatışma durumuna sahip olan ülke dış politikasının, çatışmaya yardımcı olma ve hükümet düzeyinde ilişkilerin güçlendirilmesi arasındaki rolünü dengelemesi gerekebilir. Benzer bir sonuç, iki ülke ve çatışma alanları arasındaki çok boyutlu ilişkilerin bir başka örneğini yansıtan Arakan örneğinde görülebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE ARAKAN: İNSANİ YARDIMDAN UMUDA

Mindanao ve Patani'den sonra bu çalışmanın son örneği Türkiye'nin ilginç bir şekilde dahil olduğu ve açıkça destek verdiği Arakan'daki Rohingya bölgesidir. Buradaki Türkiye'nin politikalarını anlamaya çalışanlar için kimlik meselesi çok görünür bir noktadır. İnşacı bakış açısı, kimlik gibi bir faktörün dış politikanın belirlenmesinde küçümsenmemesi gereken bir unsur olduğuna inanmaktadır. Bu bölgedeki etno-dini nedenlerin sebep olduğu en kritik çatışma bölgesi olan bu örnek, insani yardımlar ve benzeri şekildeki Türk yumuşak gücünün siyasal alana nasıl katkıda bulunabileceğine dair net bir tabloyla Türkiye'nin müdahalelerini görmenin bir başka yönünü oluşturmaktadır. Henüz herhangi bir çözüm bulunmayan en ölümcül şekilde ciddi çatışmalardan bahsettiğimizde, bu grupta yer alan çatışmalardan biri de kesinlikle Rohingya veya diğer ismiyle Arakan çatışmasıdır. 2017 yılında yayınlanan BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (İHYK) Ofisi tarafından yayınlanan rapor, Rohingya halkının karşılaştığı insan hakları ihlallerine değinmektedir. Dahası, Rohingya halkı genellikle dünyanın en çok zulüm gören azınlığı olarak algılanmaktadır (Safdar, 2015; The Economist, 2015; Uluslararası Af Örgütü, 2016). Türkiye, Rohingya halkı için insani yardım ve kalkınma açısından aktif rol oynamaktadır. Buna rağmen, Arakan'nın kendi içerisindeki kısıtlılıklar sebebiyle Myanmar hükümetinin kabulü olmadan bölgeye uluslararası müdahale yapılamamaktadır. Türkiye bir şekilde, son on yılda özellikle iki dışişleri bakanının Rohingya halkına yönelik ziyaretleri gibi çeşitli yollarla Rohingya'yı politik olarak destekleme pozisyonu almıştır. Bu bölüm, Arakan bölgesindeki çatışmanın bağlamının anlaşılmasını takiben Türkiye'nin politikalarının motivasyonları, rolleri ve sonuçları ile devam edecektir

5.1 ROHINGYA EYALETİ/ARAKAN ÇATIŞMASI: KÖKENLERİ VE GELİŞİMİ

Bu bölgedeki çatışmalar ülkenin kuzeyindeki Arakan'da Müslümanların yaşadığı bölgede meydana gelmektedir. Bu insanlar Arakan Müslümanları, Birmanya Müslümanları, Rohingya Müslümanları veya Bengal Müslümanları olarak adlandırılmaktadırlar. Bu isimlendirmeler farklı gruplar tarafından tanımlanmaktadır. Birmanya burayı, Rakhine eyaleti olarak adlandırmayı tercih ederken Rakhine, Rohingya halkı için daha 1974'te ortaya çıkmış bir kelimedir (Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016). Myanmar devleti ise burada yaşayan halkı Bangali olarak tanımlamaktadır. Müslümanlar kendilerini etnik açıdan Rohingya olarak tanımlarken, bazı yöre sakinleri Arakanlı Müslüman ve Arakanlı Budist nüfusa sahip olan yaşadıkları bölgeyi tarihsel kökenlerini kabul ederek Arakanlı olarak tanımlayı kabul etmektedirler (Myanmar Times, 2014; Chan, 2005; Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016).

Rohingya özellikle Maungdaw, Buthidaung, Rathedaung, Akyab ve Kyauktaw gibi kuzey Rakhine ilçelerinden oluşmaktadır. Myanmar'daki Rohingya Müslümanları ve Rakhinler (Maghlar) arasındaki çatışma Arakan veya Rakhine eyaletindeki en kötü durumda olanı gibi görünmektedir. Genel çatışma etnik-dini nedenlerden kaynaklanmaktadır. Zawacki ilginç bir şekilde Rohingya davasının *"bu etnik ve dini azınlığa karşı ayrımcılık yapmak üzere tasarlanan hukuk, politika ve uygulamada tezahür ettiğini"* savunmaktadır. *"Bu sistem, Rohingya'ya karşı daha fazla şiddeti mümkün kılmaktadır. Dahası, Myanmar yetkililerinin gözünde (...) en azından ayrımcılık, şiddet ve ihlalleri bir şekilde haklı çıkarmaktadır."* (Zawacki, 2013: 18)

Ebu Tahay U Tha Aye ile yapılan röportaja göre, Rohingya davasının İngiliz zamanından önce, İngiltere egemenliğinde ve 1948'den 1965'e ve 1965'den günümüze kadar iki periyotta incelenebilen Burma'nın Bağımsızlığı'ndan sonraki zaman dilimi de dahil olmak üzere temel nedenlerini anlamak için 3 dönemde araştırılması gereken bir etno-dini çatışma olduğunu söylemektedir (Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016).

Tarihsel olarak, İngiliz kolonisinin Burma'ya gelmesinden önce Rohingya halkının yerli vatandaş statüsünde olduğunu gösteren birkaç kanıt vardır. Dahası, Rohingya halkının Bengal'den farklı olduğunu ispatlayan kanıtlar da mevcuttur. Bazıları İngiliz hakimiyetinden bu yana Bengal'den göç ettiklerini ve İngilizlerin, Burma'nın 1948'deki bağımsızlığından sonra bu bölgenin bir parçası olmalarına karar verdiklerini ifade etmektedir. Rohingya'nın yerlilik statüsünü gösteren örneklerden biri de 1799'da Burma İmparatorluğu'ndaki mukayeseli kelime dağarcığı üzerine

yazılmış bir makalede ortaya çıkan Rohingya ifadesidir (Buchanan, 1799: 237). Tahir Ba Tha'nun 1963'teki makalesine göre, İslam 788'den önce Arakan'a ulaşmış ve yerel halkın inanmasını sağlamış ve İslam Arakan'daki önemli bir faktör haline gelmiştir. 1430'dan 1784'e kadar Arakan'ın Burma tarafından işgal edilmeden önce Sultanlık tarafından yönetildiği iddia edilmektedir (Tha, 1963: 6-7). Yunus, Rohingya'nın tarihini şöyle açıklamaktadır: “*Hem Müslüman hem de Budist nüfusa sahip Arakan, 1430'da Süleyman Şah (Narameikhla) tarafından Mrauk-U hanedanlığının kurulmasından önce zaman zaman ortaya çıkan Burman ve Mon müdahalelerine rağmen her zaman bağımsız statüsünü korumuştur.*” (Yunus, 1994: 1-2). Bu nedenle bazı kanıtların, İngiliz yönetiminden önce Rohingya'nın yerli bir halk olarak varlığına işaret ettiğini söylemek mümkündür (Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016).

1826'da, üç Anglo-Birmanya savaşından ilki sona ermiş ve Rakhine eyaletini, İngiliz sömürge yönetimi altına sokmuştur ve bu yönetim göçmenlik politikasıyla Güney Hindistan'dan Bengal kökenli Müslümanların bu sömürge topraklarına gelmesine izin vermiştir (Leider, 2012: 8). Ebu Tahay, bu süre zarfında Rohingya'nın, Arakan İngiliz Alt Komiseri Charles Paton tarafından derlenmiş Arakanlı Müslümanlara değinen 'Arakan hakkında Kısa Bir Rapor', İngiliz Burması Nüfus sayımı', '1911 Hindistan Nüfus Sayımı VJX- Burma 1. Kısım Raporu' gibi delillerle yerli halk olarak algılandığını açıklamaktadır (Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016). Ayrıca, seneler sonra gelen refah ve şiddetten uzak bir ortamın gelişmesiyle, daha önce Burmalılar tarafından kovulmuş veya savaş sırasında kaçmış ve çoğunlukla Bangladeş'teki Chittagong güney bölgesine yerleşmiş olan Arakanlılar, Arakan'daki eski evlerine dönmeye başlamıştır (Yunus, 1994: 53). Bengal Müslümanlarının toprak sahipliği ve ticaret oranlarının yükselişi ve Thakin Partisi'nin kurulmasına yol açan Burmalılar arasındaki milliyetçi duyguların artışı ile birlikte, Müslüman ve Hint karşıtı algı, özellikle Burma'nın 1938'de İngilizler tarafından verilen idari özerklikle yönetimi tamamıyla kontrol altına almasından sonra baş gösteren Burmalı Budistler ve Müslümanlar arasındaki isyanlarda yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır (Yunus, 1994: 54). Bu duygular, 1942-1945 yılları arasında Müslümanların karşılık olarak Burma Bağımsızlık Hareketi'ni başlattıkları Japonların Burma'yı işgal etmesi sırasında büyümüştür. 1942 yılının mart ayında Rohingya'ya yönelik yapılan katliam, bağımsızlık sonrası Burma döneminde yerleşmenin önünü açmak için Rohingyalar

dahil olmak üzere bütün yabancılardan kurtulmayı hedefleyen silahlı Thakinler tarafından başlatılmıştır (Yunus, 1994: 57).

Daha sonra, 1948'den 1961'e kadar, Rohingya Mücahidleri İsyanı ortaya çıkmış, fakat sonunda ayrı bir devlet kurarak Doğu Pakistan'a katılma hedefi isyanı sürekli hale getirememiştir (Coates, 2014). Pakistan ve Burma liderleri arasındaki anlaşmalar bu amacın gerçekleşmesine izin vermemiştir (Yegar, 2002: 35). Burma bağımsızlığa kavuştuktan sonra, çatışan taraflar arasındaki ideolojik duruş ve iktidar paylaşımı konusundaki farklar ise ciddiyetini korumaya devam etmiştir (Yunus, 1994: 63).

Burma'daki genel seçimlerde bağımsızlıktan sonraki ilk birkaç yıl boyunca, bazı Müslümanlar Parlamente'ye seçilmiştir. Bu dönemde Budist Arakan, Arakan'a tek bir "devlet" olma statüsü verilmesi yönünde bir istekte bulunmuş, ancak Rohingya Müslümanları 1942 katliamına benzer isyanların geri dönmesinden endişe duydıklarından ve Müslüman çoğunluklu alanın ayrı bir şekilde düşünülmesini istediklerinden bunu reddetmişlerdir (Yunus, 1994: 71). 1961'de U Nu döneminde Rohingya liderleri, "kuzey Rakhine eyaletini yönetmek ve Budist Rakhine yönetimi içindeki Müslümanlar tarafından kontrol edilen ayrı bir idari bölge oluşturmak için" merkezi hükümetin doğrudan kontrolü altındaki Mahardaw, Buthidaung eyaletleri ve Rathedaung'un batı kısmında Mayu Sınır İdaresi'ni (MSİ) kurmuşlardır (Blomquist, 2016: 97-98). Bağımsız Burma'nın ilk döneminde, Rohingya halkı halen tanınmaktaydı. Ancak 1962 darbesi siyasi angajmanı daha da güçlendirerek ve Rohingya'nın silahlı faaliyetlerini önemli ölçüde kısıtlayarak Müslümanların kendi kendini yönetilme umutlarını sona erdirmiştir.

General Ne Win 1962'de iktidara geldiğinde, ülkeyi tek bir ulusal kimlik altında birleştirerek hükümeti merkezileştirmeyi ve meşrulaştırmayı amaçlayan bir Burmalılaştırma politikasını uygulamaya geçirmiştir (Yegar, 2002: 55-56). Rohingya ile ilgili örgütler yavaş yavaş ortadan kaldırılmıştır. Örneğin 1964'te özel Mayu Sınır İdaresi kapatılmış ve İçişleri Bakanlığı idaresindeki trafik bölge kontrollüğüne devredilmiştir. 1956 yılında kurulan Birleşik Rohingya Örgütü, 1960 yılında kurulan Rohingya Gençlik Örgütü, Rangoon Üniversitesi Rohingya Öğrencileri Derneği, Rohingya Camiatu'l-Ulama, Arakan Ulusal Müslüman Örgütü ve Arakanlı Müslümanlar Gençlik Örgütü 1964 yılında yasaklanmıştır. Burma Yayın Servisi'nden

(BYS) yayınlanan Rohingya Dil Programı Yangon, Ekim 1965'te yasaklanmıştır (Yunus, 1994: 74). Bu arada insan hakları ihlalleri ve Arakan Müslümanlarına karşı askeri rejim tarafından uygulanan ekonomik sömürü de devam etmiştir. Diğer taraftan bu kötü muamelelerle mücadele etmek için Rohingya Bağımsızlık Gücü (RBG) kurulmuştur. Birkaç yıl sonra, Myanmar Acil Göç Yasası yasalaşmış ve bölgeye tamamen Rakhine Budist yetkilileriyle bütünleşmiş yapının idaresindeki “Rakhine Eyaleti” adı verildikten sonra 1974'e kadar mülteci sayısı tekrar artmıştır. Yurttaşlık hakları ayrıca, Yabancı Kayıt Kartlarının (YKK) Rohingya'ya dağıtılmasından da etkilenmeye başlamıştır. Müslümanların ayrımcılığa maruz kalması, can güvenliği eksikliği ve ciddi işsizlik oranına ilaveten mülk yoksunluğu, birçok Müslümanı sınırı geçerek Bangladeş'e ya da bölgedeki diğer ülkelere göç etmeye zorlamıştır. Bu anlamda, 1965-1974 yılları arasında Rohingya, Chittagong halkı olarak isimlendirilmiş ve 1982'ye kadar bu statüyü devam etmiştir. 1982'den sonra ise Bengal halkı olarak adlandırılmaya başlanmışlardır (Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016).

1978 yılında, vatandaşlar, yabancılar ve yasadışı yabancılar arasında ayırım yapmayı amaçlayan Nagarnin veya “Kral Ejderha Operasyonu” adı verilen operasyon, Rohingya vatandaşlığının kısıtlanmasını daha da yoğunlaştırdı ve bunlar yasadışı yabancılar olarak tanımlandı. Birkaç ay içinde, Bangladeş yetkilileri tarafından kurulmuş derme çatma kamplara sığınan mülteci sayısı 300 bini aştı. BM-MYK, Rohingya'yı asli mülteci olarak kabul etti ve yardım operasyonlarına başladı. Kuşkusuz, çok sayıda Müslüman mültecinin varlığı, özellikle Müslüman ülkelerin olmak üzere dünyanın ilgisini çekmiştir. Uluslararası baskılar, şiddetin azalmasını takiben bazı mültecilerin 1979'da Burma'ya geri dönmesini sağlayabilirdi. Ancak, 1982'deki yeni vatandaşlık yasası, çok daha şiddetli olan yeni bir sorun dalgası meydana getirdi (Yunus, 1994: 75-80).

Yurttaşlık kazanmasına izin verilen belirli etnisiteleri veya yerli ırkları tanımlayan Vatandaşlık yasası 1982 yılında General Ne Win hükümeti tarafından yürürlüğe girdikten sonra, Rohingya halkı vatandaşlıktan mahrum bırakılmıştır. Rohingya'lılar bunu, hükümet tarafından Rohingya'yı Myanmar'dan tasfiye etmek için iyi planlanmış bir süreç olarak algılamıştır. Yasa, 1823'ten sonra veya Birinci Anglo-Birmanya Savaşı'nın başlamasından sonra Burma'ya yerleşenlerin vatandaşlık

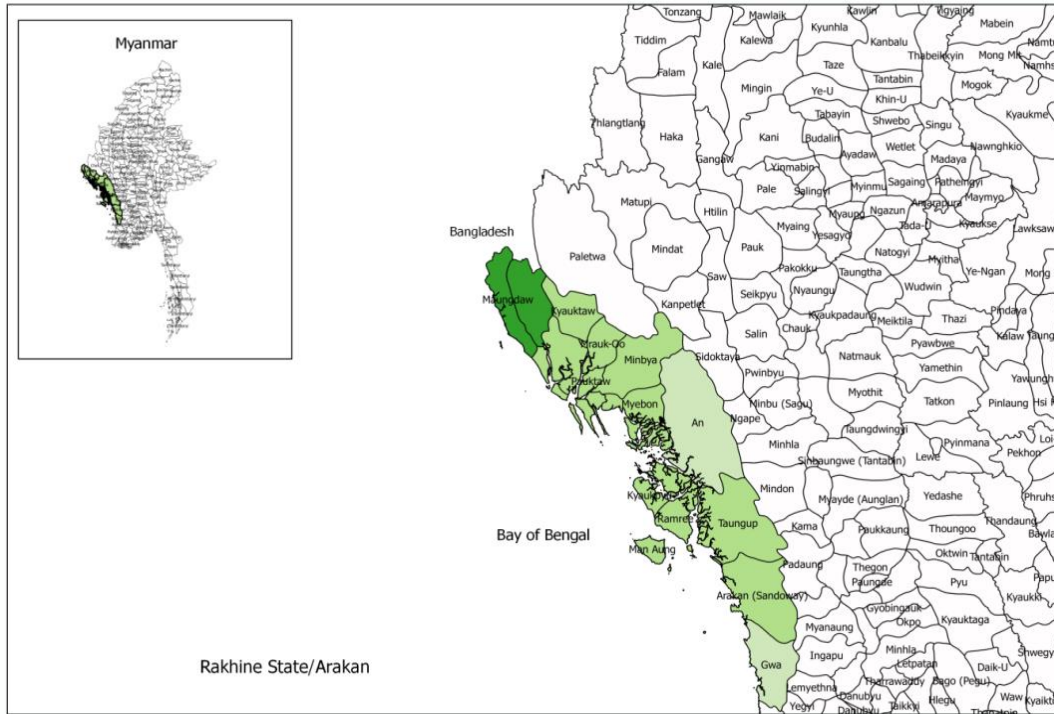
hakkına sahip olmadığını belirterek Rohingya'yı Myanmar'ın parçası olan bir etnik grubu olarak kabul etmemiştir (Coates, 2014). Tam olarak bunun arkasında yatan nedenler, ülkenin çoğunluğu Budist iken, Rakhine eyaletindeki çok sayıda Müslümanın yaşam biçimlerinin farklı olması ile ilgili görünmektedir. Bölgedeki Müslümanlar, beyaz kart altında ya da başka bir etnik köken kaydıyla yaşadıklarında bile hala çok sayıda büyüme oranına sahiptiler. Bu şartlar halinde dahi genellikle iş sahibi olmuşlar, iş hayatındaki sayıları ve kapasiteleri bölgedeki Budistleri korkutmuştur (Abu Tahay (a) U Tha Aye, 2016). Sonuç olarak bu durum vatandaşlık probleminin daha da kötüleşmesine yol açmıştır.

1988 yılında bu durum, Ordu Genelkurmay Başkanı General Saw Maung'un başkanlık ettiği askerî Devlet Yasa ve Düzen Restorasyon Konseyi (DYDRK) idaresinde de devam etmiştir. Ancak DYDRK, Ulusal İnsan Hakları Demokratik Partisi'nin (UIHDP) yer aldığı ve kazandığı bir seçim düzenlemiştir. Fakat DYDRK sonucu kabul etmemiş ve kitlesel farkındalığı Bangladeş ile sınır gerilimine kaydırmıştır (Yunus, 1994: 81). Ayrıca, bazı Rohingyalının sınır bölgelerinden kaçmasına yol açan 1992'deki tecavüzler, 2001'de Sittwe'deki Müslüman ve Budist popülasyonları arasında meydana gelen toplumsal şiddet, 2008 sonları ve 2009 başlarındaki Taylandlı yetkililerin Rohingya teknelerini açık denizlere geri ittiği bir mülteci krizi gibi bir dizi şiddet olayı meydana gelmiştir (Zawacki, 2013: 18). Rohingya'ya 1990'da siyasi partiler kurmak ve çok partili seçimlerde oy kullanmak, 2008 Anayasa referandumunda ve 2010 ulusal seçimlerinde oy kullanmak, 1992'de Bangladeş'ten 250.000 Rohingya mültecisini vatandaşlığa yeniden kabul etmek ve 1994'te bazılarına Geçici İkamet Kartları çıkarmak gibi çeşitli imkanlar için izin verilmesine rağmen, Rohingya problemini yoğunlaştıran şiddet olayları daima patlak vermeye devam etmiştir (Zawacki, 2013: 20).

Bu sorunun temel nedenleri üzerine birçok farklı analiz vardır. Örneğin İrlanda İnsan Hakları Merkezi ve Uluslararası Af Örgütü'nün raporları, hükümet politikalarını Rohingyalılara karşı yapılan insan hakları ihlalleri için anahtar bir faktör olarak tanımlamaktadır. Simpson, "Myanmar'da Kimlik, Etnisite ve Doğal Kaynaklar" başlıklı makalede, Rakhine eyaletindeki doğal kaynakların sömürülmesinin güvensizliği tetiklediğini ve barış girişimlerini engellediğini savunmaktadır. Walton ve Hayward "Budist anlatılara itiraz etmek: Myanmar'da demokratikleşme,

milliyetçilik ve toplumsal şiddet” başlıklı makalesinde, çatışmanın, Birmanya Budist kimliğinin korunmasından ziyade dini koruma duyguları ile kaynaşmış komünalizmden kaynaklandığını belirtmektedir (Blomquist, 2016: 98-99). Yunus, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Türkçeye çevrilen kitabında, Burma liderlerinin Rohingya'ya karşı baskıya devam etmeye neden ihtiyaç duyduklarının, Rohingya'nın asimilasyon süreci önünde engel olabileceği düşüncesi, olası bir ayrılmış Arakan bölgesinin tehditleri, Müslüman komşu ülkelerden gelebilecek tehditler ve Arakan'ın dünyaya bağlanabilecek coğrafi ve arazi yapısı bağamları ile açıklanabileceğini öne sürmektedir. Rakhine-Magh liderleri için ise, din farkı ve hızla artan Rohingya nüfusu sebebiyle geçmişten beri düşmandırlar. Ayrıca Rohingya ile tekrar paylaşmadan özerklik bir güç kazanmayı hedeflemişlerdir (Yunus, 2015: 35-43).

Şekil 5.1 : Rakhine Eyaleti Haritası

Rohingyalıların özgürlüğü ciddi bir şekilde kısıtlanmış ve büyük çoğunluğu Burma vatandaşlığından yoksun bırakılmıştır. Ayrıca çeşitli gasp ve keyfi vergileme biçimlerine, arazi müsadere, zorunlu tahliye ve evlerin yıkılmasının yanı sıra evlilikle ilgili finansal kısıtlamalara maruz kalmaktadırlar. İkinci Dünya Savaşı'ndan

ve Burma'nın Bağımsızlığı'ndan şu ana dek senelerdir şiddetli tepkilerle “öteki” olarak muamele görmekteyiz. 2012'deki şiddetli kaos, Rohingyalılara karşı son zamanlardaki şiddet olaylarının başlangıcı olmuştur. 2012'deki ayaklanmalardan önce, Budist Rakhineliler arasında yakın zamanda atalarının devletlerinde bir azınlık haline gelecekleri yönünde yaygın ve güçlü korkular vardı. Ashin Wirathu'nun liderliğindeki Burmalı Budist rahiplerin bir parçası olan Ma Ba Tha (Milliyet ve Dini Koruma Komitesi) veya 969 hareketi denilen grubun Müslümanlara yönelik nefret söylemi yayma girişimini takiben Rohingya ve Budist Rakhine arasında kaos ortaya çıkmıştır. Sonunda isyanlar, mezhep tartışmalarından haftalar sonra Rohingyalılar tarafından Rakhineli bir kadına tecavüz edilip öldürülmesi ve Rakhineliler tarafından on Birman Müslümanının öldürülmesi ile birlikte ortaya çıkmıştır (Tanchum, 2012: 2). Bu arada Başkan Thein Sein, Rakhine'de olağanüstü hâl ilan etmiş ve ordu yönetimi devralmıştır (Yale Hukuk Okulu Allard K. Lowenstein Uluslararası İnsan Hakları Kliniği, 2015). İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2012'de gerçekleşen olayın Rohingya ve Kaman Müslüman topluluklarına karşı olduğunu ve saldırıların “*yerel Arakanlı politik parti gizli ajanları, Budist rahipler ve sıradan Arakanlılar tarafından organize edildiğini, kışkırtıldığını ve işlendiğini, zaman zaman ise doğrudan devlet güvenlik güçleri tarafından desteklendiğini*” belirtmiştir (İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2013). Ayrıca İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu isyanların 100.000'den fazla Rohingyalı ve Rakhineliyi yerlerinden ettiğini de bildirmiştir. O sırada gerginlikler, Orta ve Kuzey Myanmar Meiktila ve Lashio kentlerindeki Müslümanlara da sıçramıştır (Coates, 2014). Bu isyan çok sayıda ölüme yol açarken, yine çok sayıda evsiz ve mülteci insan ortaya çıkmıştır. Soykırım ölçeğinde bazı vakalar da yaşanmıştır. Geleceğe dair herhangi bir umut olmadığından, hükümetin bazı yasal ve göç kısıtlamalarıyla kendilerini kabul etmek istemediği Bangladeş başta olmak üzere başka ülkelere yeni bir göç dalgası başlamıştır. Böylece, “devletsiz insanlar” olarak Rohingya, Myanmar'da ve komşu ülkeler Bangladeş ve Tayland'dakilerin yanı sıra bölgedeki diğer birçok ülkenin mülteci kamplarında zulüm görmüştür. Cumhurbaşkanı Thein Sein o zaman çözümün, BMMYK'nın pek çok Budist milliyetçi grup tarafından desteklenen bütün Rohingya mültecilerine bakmasını sağlamak olduğunu açıklamıştır. Aynı zamanda milliyetçiler, Rohingyalılar için harekete geçen bütün uluslararası

destekçilerin hain olduğu düşünmektedirler (Yale Hukuk Okulu Allard K. Lowenstein Uluslararası İnsan Hakları Kliniği, 2015: 22-23).

Arakan'da meydana gelen nefret ve cinayetler yakın zamana kadar varlığını sürdürmüş ve bu bölgenin “sürüncemede kalan çatışma” alanı olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Rohingya sözcüğü yasaklanmış ve Birmanya hükümeti tarafından “Bengal Müslümanları” tabiri kullanılmıştır. Hala Burma'da olanların Bangladeş yakınlarındaki mülteci kampında kalması gerekmektedir. Hükümet, Rohingyalıların isyanlardan sonra evlerine geri dönmesine izin vermemekte ve kendi güvenliği için olduğunu iddia ederek onları kamplarda kapana kısılmış halde bekletmektedir (Yale Hukuk Okulu Allard K. Lowenstein Uluslararası İnsan Hakları Kliniği, 2015: 29). Birçoğu teknelerle diğer topraklarda yeni bir umut bulmaya çalışmıştır.

Uluslararası Af Örgütü, Rohingya halkının 1978'den beri Burma hükümetleri altında yapılan insan hakları ihlallerinden muzdarip olduğunu ve birçoğunun komşu Bangladeş ve yakınlardaki diğer ülkelere kaçtığını belirtmiştir. Uluslararası baskıyla Myanmar hükümeti, Rohingyaların çoğunun daha sonra geri dönmesine izin vermiş ve Bangladeş'teki mülteci kamplarında bulunmaya başlamıştı (Uluslararası Af Örgütü, 2014: 5). BMMYK'ya göre 2012'den sonra, Rakhine Eyaleti'nde yaklaşık 145.000 kişi yerinden edilmişti, ancak hükümet tarafından yürütülen proje nedeniyle son krizden önce 2016'da bu sayı 120.000'e düşürülmüştü (Rochanakorn, 2016). Rakhine'deki şiddetin devamlılığı, mülteci kamplarında insan hakları ihlalleri ve bölgeler arası insan ticareti ağları gibi diğer ilgili sorunlara da neden olmuştur.

2012 isyanından sonra, Rakhine İnceleme Heyeti kurulmuş ve 2013'te hükümet kalkınma ve çatışma sonrası yeniden yapılanma ile ilgili taslağa değinen Rakhine Devlet Eylem Planı'nı geliştirmiştir. 2014 yılında, hükümetin Rohingya davasına müdahale taslağı açıklanmıştır. Taslak, Rohingyalıları normal bir şekilde hayatlarına devam etmeleri için evlerine geri göndermekten bahsetmemiş, ancak kampların daimî yeniden yerleşim bölgelerine taşınması ve reddedenlerin tanımlanmamış bir zaman için kamplara yerleştirileceği, Rohingyalıları Bengalliler olarak kayıt altına alan yeni uyruk doğrulama süreci hakkında tartışmalar yaşanmıştır. Beklendiği gibi, bu taslak Rohingyalılar için kabul edilemezdi ve Rohingyalılara herhangi bir şekilde vatandaşlık verilmesine karşı olan Rakhineliler ve Bengalliler olarak adlandırılmaya karşı çıkan Rohingyalılar tarafından yapılan protestoları

tetiklemişti (Yale Hukuk Okulu Allard K. Lowenstein Uluslararası İnsan Hakları Kliniği, 2015: 33).

2015 yılında, Burma içindeki demokratikleşme süreci, özgürlük alanını genişletmek için pek çok girişimde bulundu. Yüz binlerce Rohingya, beyaz kartlar olarak bilinen geçici kimlik belgelerine sahipti. Ülkenin anayasası hakkında önerilen bir referandumda beyaz kart sahiplerine oy kullanma hakkı veren bir maddeyle ilgili yasa tasarısı çıkarıldı. Ancak bir gün sonra, Yangon sokaklarına çıkan ve kanunu iptal etmeyi talep eden birçok Budist rahip tarafından bir protesto düzenlendi. Eski BM genel sekreteri Kofi Annan, Yangon'da düzenlenen resmi toplantıya canlı telefon bağlantısı yaptıktan sonra Mart 2017'de yaşanan olaylara benzer şekilde, Myanmar hükümetinden Rohingya'lar konusunun özellikle vatandaşlık meselesi etrafında çözülmesini ve bu insanların evlerine dönmelerine izin verilmesini istedi. Bunun üzerine Budist gruplar yeniden protestolar düzenlediler (İHH, 2017).

Ayrıca, Başkan Thein Sein tarafından bu konuyla ilgili basında çıkan sınırlı raporla bir dizi "İrk ve Din Koruma Yasası" uygulanmıştır. Bu arada, 2012'den bu yana yaşanan şiddet olayları boyunca BMMYK, Myanmar Yardım Vakfı, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve diğer uluslararası Sivil Toplum Örgütleri ile Rohingya'ların göç ettikleri ülkelerin STK ve hükümet yetkilileri dahil olmak üzere yerel STK'lardan olaylara karşı 'dışardan' yardım sağlandı. Bu yardımlar, çatışmanın kendisinin çözümlenmesiyle ilgisi olmayan insani yardımlardı. Rakhine Milliyetçilerinden, siyasi partilerin yanı sıra Birmanya hükümetinin kendisinden hala problemleri sona erdirmeye konusunda bir işaret olmamakla birlikte hala bu halkın vatandaşlığını inkâr etmektedirler. Sorunları BMMYK, Bangladeş ve onları kabul eden üçüncü ülkelere devretmiş durumdadırlar (Sattar, 2016). Bu bağlam Myanmar üzerinde Rohingya davasını yönetme konusunda artan uluslararası baskıyı doğuran mülteci krizine de yol açmıştır (Yale Hukuk Okulu Allard K. Lowenstein Uluslararası İnsan Hakları Kliniği, 2015: 35).

2016 yılında başka bir ciddi sorun patlak verdi. Pek çok Rohingya, 2016'da yaşananları 2012'de yaşananlardan daha şiddetli olduğunu düşünmektedir. Çünkü bu kez çatışmalar, insanlar arasındaki yatay ölçekten (insanlar arası) dikey ölçüğe (halk ve hükümet arası) kaymış durumdadır. Olay Myanmar ordusunun, 9 askerin Rohingya silahlı grup tarafından öldürüldüğü ve operasyon için bunu

gerçekleştirenlerin yakalanması gerektiği iddialarıyla başlamıştır. Sonrasında Ekim 2016'dan bu yana öldürme, kundaklama, bazı tecavüz vakaları gibi olaylar hala devam etmektedir. Suu Kyi'nin vekili olarak görev yapan Cumhurbaşkanı Htin Kyaw, olanlardan Aqa Mul Mücahidin (AMM) adlı yerel militan grubu suçlamıştır. Bu grup ayrıca, 1980'lerde ve 1990'larda devlet güçlerine karşı yapılan ölümcül saldırılardan şüphelenilen ve saldırıları Müslüman egemenliğindeki Rakhine bölgesinde aşırı İslamcı ideolojiyi destekleme girişimi olarak adlandırılan bir silahlı örgüt olan Rohingya Dayanışma Örgütü'ne de bağlıdır. Saldırıya yanıt olarak, askeri birlikler saldırı helikopterleriyle Rakhine'ye gönderilmiştir. Birlikler dört yıl içinde hükümetin vahşetinin en kötü biçimi olarak addedilen, Rohingya'ların öldürülmesi, tecavüze uğraması ve yağmalanmasıyla suçlanmaktadır. Ancak, Ulusal Demokrasi Birliği (UDB) partisi Kasım ayındaki seçimlerde iktidara gelmiş ve parti lidesi saygın bir insan hakları savunucusu olan Suu Kyi, hükümetin askeri taciz iddialarını reddederken kendisi konu üzerinde büyük ölçüde sessiz kalmıştır (CNBC, 2016).

Rohingya'nın durumu, yerli Rohingya'lara göre ümitsiz görünmektedir. Rohingya'nın tek umudu uluslararası toplumdur (U Chit Lwin, 2016). Bu nedenle, Myanmar hükümetini savunmak ve bastırmak için bunlardan biri yakın zamanda Kofi Anan Komisyonu olan çeşitli girişimler vardır, ancak bu komisyonun sonuçları hükümet tarafından hafife alınmaktadır. İİT bünyesinde ayrıca Rohingya konusunu ele almak için Rohingya Temas Grubu da vardır. BM ve BMMYK ise Myanmar hükümetine soykırımı durdurma konusunda baskı yapmaya çalışmaktadır. Ekim 2016'dan önce bazı kuruluşlar insani yardım açısından yardımcı olabilmıştır. Bununla birlikte yalnızca bazı örgütler Müslüman ve Budistler için gereken destek ve yardımı gönderebilmektedir. Mevcut krizden sonra, hiçbir uluslararası kuruluşun bölgelere girmesine izin verilmemeye başlanmıştır. Yardımlar, erişilebilecek bazı bölgelere fayda sağlamak için yalnızca yerel insanlar aracılığıyla gönderilebilmektedir.

Arakan olayına barış girişimleri açısından baktığımızda, hükümetten çatışmayı sona erdirecek bir sinyal henüz yoktur. Bununla birlikte, 2016 yılında Kofi Annan başkanlığındaki dokuz üyeden oluşan Rakhine Devlet Danışma Komisyonu girişimi, özellikle araştırma yürütmeyi ve Myanmar hükümetine tavsiyelerde bulunmayı amaçlamıştır (Reuters, 2017). Ne yazık ki, bu komisyonun raporları hükümet tarafından kabul edilmemiş ve Rohingya bölgesine hükümet tarafından yapılan

operasyonlar daha da kötüleşmiştir. BM Kasım 2016'da hükümeti resmi olarak Rohingya'ya “etnik temizlik” yapmakla suçlamış, ancak hükümet bunu inkâr etmiştir (Aljazeera, 2017). Arakan Rohingya Kurtuluş Ordusu (ARKO) tarafından yapıldığı iddia edilen şiddet olaylarını bahane eden hükümet, bölgedeki askeri operasyonları yoğunlaştırmıştır. Daha yüksek oranda şiddetle beraber, başka bir mülteci dalgası başlamıştır. Uluslararası Göç Örgütü'nün verileri Ekim 2016'dan Temmuz 2017'ye kadar 87.000 Rohingya'nın Bangladeş'e kaçtığını belirtmiştir (Aljazeera, 2017).

Bu krizin genel tablosu etno-dini arka plana bağlı gibi görünmektedir. Rohingya ve Rakhine halkları arasındaki düşmanlık algısı, çatışmanın duyarlılığını yoğunlaştıran çeşitli araçlarla inşa edilmiştir. Aynı zamanda, hükümet politika ve gücü söz konusu olduğunda, çatışma daha şiddetli hale gelmek için genişletilebilmiştir. Şurası nettir ki böyle bir bağlamda uluslararası roller çok sınırlıdır. İnsan hakları gibi çekirdek değerler üzerinden bir mekanizma gerekli olsa da üçüncü taraftan pratik bir çözüm özellikle müdahale etmeme ilkesi sebebiyle engellenmiş vaziyettedir. Yine de Türkiye de dahil olmak üzere üçüncü taraf aktörleri, gelecek bölümde detaylandırılacak pek çok önemli roller oynamaya çalışmıştır.

5.2 ARAKAN'DA TÜRKİYE'NİN VARLIĞI VE MOTİVASYONLARI

Rohingya'nın söz konusu kritik durumları sebebiyle Türkiye, bu meseleyi görmezden gelmemiştir. Türkiye'nin bu çatışmaya ilişkin tutumunun genel manzarası hem insani yardımların hem de sorunun çözülmesi için siyasi girişimlerin uygulandığı Filistin örneğiyle karşılaştırılabilir. Rohingya örneğinde İHH temsilcisi, “Moro ve Patani davasıyla kıyaslandığında, çatışmanın ölçeği çok daha büyük ve acil yardımlara ihtiyaç çok daha fazla olduğu için Arakan'a yönelik olanları daha geniş miktarlarda dağıttık” demiştir (Oruç, 2016). Türkiye, Arakan veya Bangladeş'teki kamplarda bulunan Rohingya'lara insani yardımları ağırlıklı olarak çeşitli sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürütmektedir. Boyut 1 düzeyinde bazı girişimler özellikle 2012 isyanlarından sonra gerçekleştirilmiştir. Ancak bu henüz sınırlı kanallarla olmaktadır. Çünkü çatışma hala, uluslararası düzeyde örgütlerden herhangi

bir şekilde gelen insani yardımlara, Myanmar ya da Bangladeş'teki kamplardaki bazı Rohingya'ların erişmelerinin hükümetler tarafından kabul edilir olmadığı bir aşamadır (Uluslararası Af Örgütü, 2016). Türkiye 1990'lardan bu yana Arakan'da bir takım roller oynamıştır, ancak 2012 yılında çok sayıda mültecinin yol açtığı Rohingya halkı krizinden bu yana bu roller daha aşikar hale gelmiş, Türkiye bu insanları “tekne halkı” olarak tanımlamıştır.

Tarihe bakarsak, Osmanlı ve Arakan arasındaki ilişkiler hakkında ticari ilişkiler dışında çok fazla ilişkiye rastlanmamaktadır. Geçmişte Güneydoğu Asya, Osmanlı tüccarları için fırsat alanlarından biriydi. Bengalli bir şair olan Seyyid Alaol, “*Araplar, Mısırlılar, Suriyeliler, Türkler, Habeşliler ve Rumlar, diğerlerinin arasında, Roshangg (Arakan)’ın zenginliklerini duyarak krallarının gölgesi altına gelmişlerdir*” şeklinde düştüğü bir kayıt vardır (Peacock ve Gallop, 2015: 79).³⁸ Burma'nın bağımsızlık zamanından sonra, Rohingya meselesi hala uluslararası aktörler tarafından pek fazla ciddiye alınmamıştır. Oysa Türkiye ile Burma arasındaki ilişkiler, çok fazla karşılıklı mevcudiyet olmamasına rağmen kurulmuştur.

Resmi düzeyde, iki ülke arasındaki resmi diplomatik ilişkiler 1949 yılında kurulmuştur. Ancak, Yangon'daki Türkiye büyükelçiliği, 2012 yılının mart ayında kurulmuş ve Kahire'deki Myanmar Büyükelçiliği, Türkiye'ye elçi görevlendirmiştir (Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti (d), t.y.). Rakhine davasıyla ilgili olarak, esas devlet düzeyinde, Türkiye çoğunlukla Birleşmiş Milletler'in örgütleriyle birlikte çalışan uluslararası toplum arasındaki ortak kaygılar temelinde çalışmıştır (Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi, Türkiye Cumhuriyeti, 2016). Arakan krizi ile ilgili bilgiler, buradaki ciddi durumun uluslararası olarak fark edilmesiyle birlikte Türkiye'ye ulaşmış görünmektedir. Türkiye her zaman Rohingya halkına sempati duyduğunu göstermiştir. Erdoğan'ın yabancı büyükelçiler ile birlikte iftar programında yaptığı ve resmî gazetede yayımlanan konuşmasında: “*Arakan'dan binlerce Müslüman, komşu ülkelerde mülteciler olarak sığınak aramakta ve hayatlarını tehdit eden koşullarda yaşamaktadır. Türkiye, halkın beklentileri doğrultusunda, sosyal dayanışma ve iş birliğinin güçlü hale geldiği Ramazan ayında, Myanmar Müslümanlarına her türlü*

³⁸ Alaol, Padmavati (Calcutta, 1338), s. 17, S. Subrahmanyam, ‘And a River Runs Through It: The Mrauk-U kingdom and Its Bay of Bengal Context’, J. Gommans and J. Leider (ed.), The Maritime Frontier of Burma: Exploring Political, Cultural and Commercial Interaction in the Indian Ocean World, 1200-1800 (Leiden, 2002: 107)

yardım ve desteği sağlayacaktır. Bu nedenle, Başbakanlık tarafından bir yardım kampanyası başlatıldı.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur (Dünya, 2012). Bu yardım kampanyası Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) adı altında yürütülmüştür. Bağışları aktarmak için de özel bir banka hesabı oluşturulmuştur. AFAD yardım kampanyasının bir parçası olarak, Myanmar'daki Müslümanlar için 3,4 milyon TL toplamıştır. Ayrıca Türkiye, 2012 yılında sorunu hükümet gündemi altında ele almıştır (Yeni Şafak, 2016).

Buna ek olarak, Türk liderler tarafından Rohingya ile ilgili birkaç konuşma yapılmıştır. Örneğin, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan *“kalplerin tüm dünyaya ulaştığını ve herhangi bir sınır tanımadığını, dünya üzerinde nerede yaşarlarsa yaşasınlar kırıncı ve mağdur olana ellerini uzattıklarını”* (TRT World, 2015a) veya Çavuşoğlu'nun *“Rohingya'nın uzun vadeli bir perspektifte ele alınması ve uluslararası aktörlerin gündeminde yer alması gerektiğini”* (TRT World, 2015b) ifade eden konuşmaları buna örnek olarak gösterilebilir. Ekim 2016'da yaşanan krizden sonra Çavuşoğlu, *“Myanmar'ın kuzeyindeki Arakan [Rakhine] Eyaleti'nde geçen ay meydana gelen dokuz güvenlik görevlisinin öldürüldüğü ve güvenlik güçlerinin hedef alındığı saldırılardan sonra yaşanan sivil kayıplar ve artan gerginlikten dolayı endişe duyuyoruz. (Türkiye) masum insanları hedef alan tüm şiddet eylemlerini kınamaktadır... Şiddetin yeni etnik ve dini çatışmalara yol açmaması için tüm tarafları sağduyulu davranmaya davet ediyoruz.”* demiştir (Anadolu Ajansı, 2016c). Myanmar Büyükelçisi Sayın Murat Yavuz Ateş özel bir röportajda *“insani durumu düzeltecek, insan haklarını geliştirecek ve Rakhine Eyaletindeki tüm topluluklar arasında uyum ve ekonomik kalkınma sağlayacak bir çözüm bulunabileceğini umuyoruz. Bu bakımdan Türkiye, halk ve hükümete mümkün olan her şekilde yardım etmeye hazırdır.”* şeklinde beyanatta bulunmuştur (Thura, 2016).

Bugüne değin bölgeye cumhurbaşkanı veya başbakan düzeyinde herhangi bir ziyaret yapılmamıştır. Ancak 2012'den beri iki Türkiye Dışışleri Bakanı Myanmar ve Rohingya halkını ziyaret etmiştir. Türkiye, Burma'daki toplumsal şiddeti yerinde gözlemlemek için, Dışışleri Bakanını —Ahmet Davutoğlu— gönderen ilk ülke olmuştur. Davutoğlu'na 2013 yılında Myanmar ve Rohingya halkını tekrar ziyaret etmesi için İİT eşlik etmiştir (Anadolu Ajansı, 2012). Bu bağlamda Türkiye ayrıca

2012 yılında İİT kapsamındaki Rohingya Myanmar Temas Grubu'nda da yer almıştır. Malezya, Endonezya, Türkiye, Mısır, Cibuti ve Suudi Arabistan'dan oluşan Myanmar Rohingya Temas Grubu, Budist ve Müslüman toplulukların diyaloglarını örgütlemeyi, Müslümanlarla Budistler arasında hiçbir ayırım yapmadan insani yardım sağlamayı ve Myanmar'daki Rohingyalıların vatandaşlığını yeniden tesis etmeyi amaçlamaktadır (Haque, 2016: 6-7). Daha sonra, 2016 yılı Ramazan ayında, Dışişleri Bakanının — Çavuşoğlu— Arakan'a ikinci resmi ziyareti Myanmar'ın önde gelen liderler toplantısı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu ziyarette Çavuşoğlu aynı zamanda, yerel Müslüman cemaat ile iftar yapmış ve Türk yardımı ile yenilenen okulları ve yetimhaneleri ziyaret ettiği Rakhine Eyaletinin başkenti Sittwe'ye de gitmiştir (Asia Times, 2016).

Uygulamalı resmi insani yardım ve kalkınma desteği açısından, 2012 yılında Davutoğlu'nun ziyaretinden sonra, İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz askeri tarafından ele geçirilen Osmanlı askerlerinin Thayet ve Meikhtila'daki mezarlıklarının restorasyonuna başlanması planlanmıştır. Ayrıca, resmi kuruluşların insani yardımları sürekli olarak sağlanmıştır. 2016 yılına kadar *“Türkiye'nin TİKA, Türk Kızılayı ve AFAD aracılığıyla Myanmar'a sağladığı insani yardım miktarı Kasım 2012'den bu yana 13 milyon dolara ulaşmıştır”* (Anadolu Ajansı, 2017). Resmi kalkınma yardımları yoluyla iki ülke arasındaki işbirliğini güçlendirmek için çalışacak olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ofisi 2013 yılında Yangon'da açılmıştır. Davutoğlu'nun ikinci ziyaretinde TİKA'nın Myanmar'a bağışladığı traktör ve tarım teçhizatının resmi devir teslim törenine de yer verilmiştir. (Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti (a), t.y.)

TİKA örneğinde temel olarak, tarımsal ekipman, hastane ve sağlık projeleri gibi yerel ihtiyaçlara yönelik kalkınma programının sağlanması için teknik desteğe odaklanılacaktır. Bununla birlikte Rohingya örneği için, durumları istikrarlı olmadığından, sürdürülebilir kalkınma programı yürütmekten çok kamplara acil durum yardımları yapmak daha mümkün görünmektedir. Mesela, 2012-2016 dönemindeki bambu barınakları projesi kötüleşen durum nedeniyle devam edememiştir. Hem Müslüman hem de Müslüman olmayan Rakhine bölgesine insani yardım olarak Türkiye yaklaşık 5 milyon dolar katkıda bulunmaktadır. Bu alandaki TİKA projeleri hem devlet kurumları hem de yerel STK'larla doğrudan iş birliği

içinde yapılmıştır (Zora, 2016). Ayrıca 2015 yılında Çavuşoğlu, Uluslararası Denizcilik Örgütü (UDÖ) ve Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin çabalarına 1 milyon dolarlık katkıda bulunarak Rohingya Müslümanlarına yardım etme sözü vermiştir (TRT World, 2015b). Ayrıca YTB tarafından sağlanan burslar, Rohingya'nın eğitimsel gelişimi için de bir fırsat sağlamaktadır.

Yukarıda bahsi geçenlerden ayrı olarak, zaman zaman, özellikle Rohingya'ya ilişkin büyük olayların ardından Türkiye'li yöneticiler, Myanmar, Bangladeş veya Güneydoğu Asya'daki diğer Müslüman ülkeler üzerinde baskı kurmaya çabalamıştır. Örneğin, Türk hükümeti Bangladeş mülteci kamplarındaki Rohingyalılara yapılan insani yardımların sürekliliğini sağlamak için Bangladeş'teki laik Awami Ligi liderliğindeki hükümetle sıcak ilişkiler kurmaya çalışmaktadır (Haque, 2016: 7-8). Hatta bazı kaynaklar, Tayland sahilinde teknelerde mahsur kalan mülteci krizine Türk müdahalesinin olduğunu ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Malezyalı ve Endonezyalı liderlere denizde mahsur kalmış Rohingya Müslümanlarını kurtarmaları için çağrıda bulunduğunu iddia etmiştir (TRT World, 2015a). Bununla birlikte, bu meseleyi doğrulamak için henüz çok fazla kanıtımız bulunmamaktadır. Yine de Türkiye'nin bu davaya yönelik siyasi baskıları, daha sonraki bölümde de ele alınacağı gibi, 2016 ve 2017 yıllarındaki kriz sırasında açıkça gözlemlenebilmektedir.

Hükümet müdahaleleri dışında İHH, Deniz Feneri, TDV, Sadakataşı Derneği vb. gibi birçok Türk sivil toplum kuruluşu Rohingya için çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'nin destekleri Rohingya halkına insani yardımlar sağlamıştır ve çeşitli üniversiteler Rohingya öğrencilerine tam burslar vermektedir. Bazıları da yıllardan beri var olan Bangladeş'te belgelenmemiş Rohingya mülteci kampları üzerinde çalışmaktadır (Haque, 2016: 9). Uluslararası örgütlerin Rakhine'de çalışmasına izin verilmemesine rağmen, yardımlar yerel Bangladeşliler ya da Bangladeş'teki Rohingyalılar aracılığıyla ve bölgede çalışabilen ve uluslararası yardımları yasal olarak alma izni olan yerel Myanmar örgütleri aracılığıyla dolaylı yoldan gönderilmektedir (Ural, 2016; Hüseyin, 2016). Fakat neredeyse tüm yardım kanallarının reddedildiği son kriz bunun dışında tutulmalıdır.

En faal kuruluşlardan biri olan İHH, 1994 yılından bu yana özellikle Bangladeş'te Rohingyalılara yönelik çalışmalara başlamış ve 2012 yılında genel

olarak insani yardımlara yoğunlaşmıştır (İHH, 2012: 19). Ancak, İHH'nın ilk kez Sittwe'a gitmesi 2008 yılına rastlamaktadır ve gönüllüler ya da yerel ortaklar sürekli olarak oraya gitmeye devam etmektedirler (Ural, 2016; Hüseyin, 2016). İHH temsilcisi, 2012 yılında İHH'nın Rohingya mültecilerinin durumunu çeşitli yerel medyaya ve Rohingya halkına yönelik uluslararası yardım kampanyalarını etkileyen hükümet görevlilerine aktardığını söylemiştir. İHH'nın başkan yardımcısı, “İHH'nın bunu kolaylaştırdığını, kitaplar yayınladığını ve gazetecilerin bölgeye gitmelerini kolaylaştırdığını” belirtmektedir (Oruç, 2016). Ramazan ve Kurban programları ile ilgili dini dağıtımların yanı sıra, İHH, RAFF Vakfı ve MRF Vakfı ile işbirliği içinde (Arakan Haber Ajansı, 2015) Rohingya halkına gıda yardımları, hijyen kitleri, kıyafetler, kış yardımları, tıbbi yardımlar vs. dahil olmak üzere çeşitli yardımlarda bulunmuştur (Hüseyin, 2016). Dahası 2017 yılında, Arakan Müslümanları için elliden fazla barınağın bulunduğu kamplardaki ev inşaatları kısmen tamamlanmış ve ihtiyaç sahibi ailelere teslim edilmiştir. Bu sığınma evleri, yerel yönetim makamlarının, inşa edilecek sığınakların büyüklüğü ve sayısı konusundaki kararlarına göre yapılmak zorundadır (İHH, 2017). Aynı zamanda, Rohingya çocukları için Rakhine'de veya Rakhine dışında Cox's Bazaar'daki İbni Abbas İslam Okuluna benzer bazı okullar inşa edilmiştir. Dahası, Darü'l İman Yetimhanesi ya da İbni Abbas İslam Okulu kompleksi içindeki yetimhane gibi yetimhaneler ve Hacı Ahmet Kınacı Camii, Sümer Camii, Tepeaşan Ailesi Camii, Şahin Altunok ve Avni Poçins Camii gibi bazı camiler daha çok Cox's Bazaar'da inşa edilmiştir. Burslar ayrıca Myanmar'daki diğer şehirlerde yaşayan Rohingya yetimlerine de sağlanmaktadır. Buna ek olarak, İHH ve Endonezya'daki partner örgütü PKPU, Tayland'daki organizasyonla birlikte, her iki ülkedeki Rohingya mültecilerine gıda ve ilaçlar konusunda yardımlarda bulunmuşlardır (İHH, 2015). İHH Asya masası eski temsilcisi şunları söylemektedir: *“Müslümanlardan gelen ve sadece Müslümanlara hizmet vermek amacıyla ayrılan sınırlı bütçe ve fondan dolayı Müslümanlar üzerine odaklanarak çalışmaktayız ve maalesef Rakhine'deki gayrimüslimler için sadece birkaç program sağlayabiliyoruz.”* (Ural, 2016; Hüseyin, 2016).

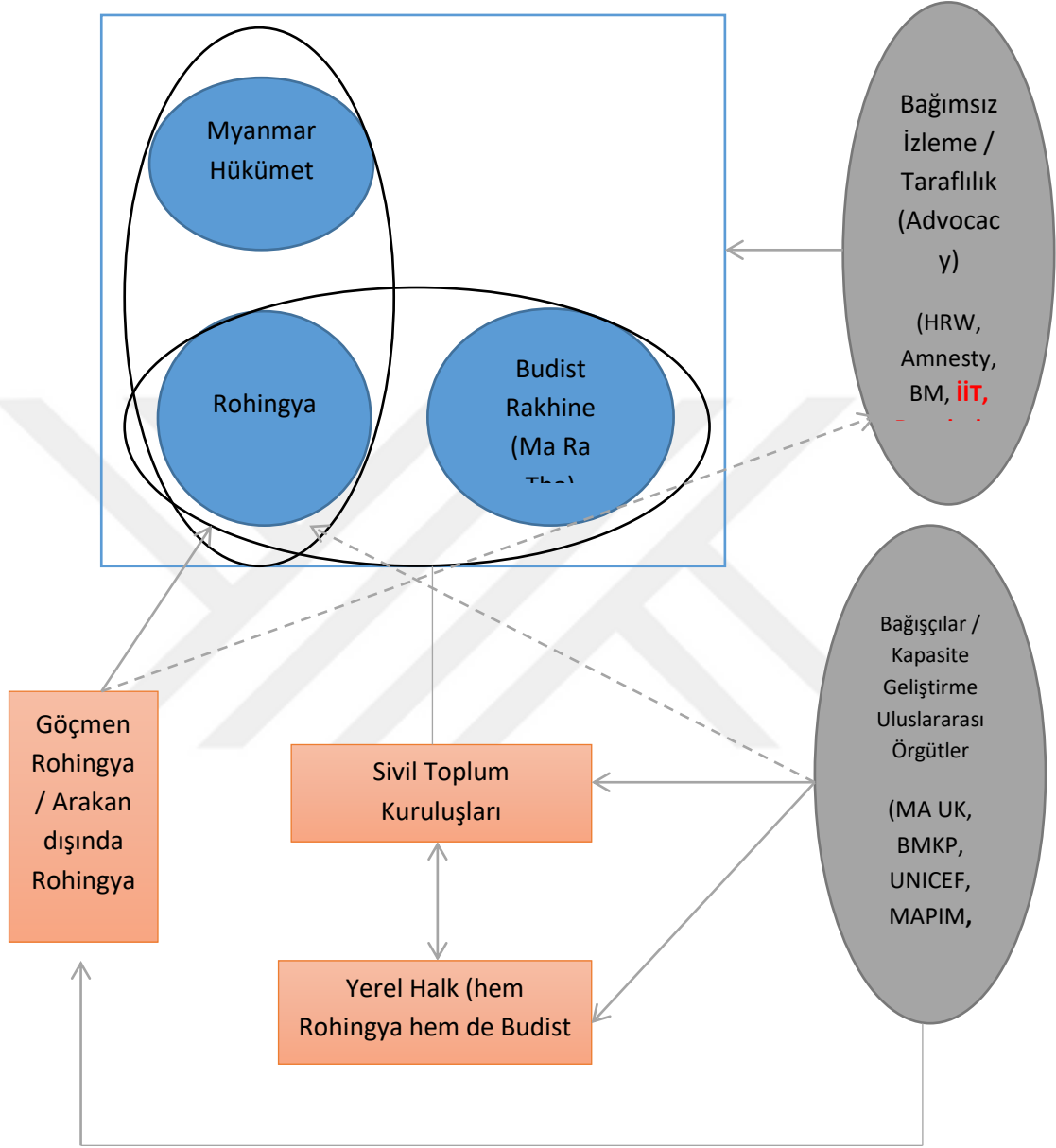
Türkiye Diyanet Vakfı gibi bir diğer kuruluş da 2011 yılından bu yana Rohingyayalılar için gözle görülür roller oynamıştır. Ramazan ve Kurban programlarında özellikle insani yardım ve destek üzerine yapılan ve toplam tutarı 31

milyon ve 500 lira olan “Şimdi, Arakan'a yardım zamanı” kampanyası 2012 yılında düzenlenmiştir. Bunun dışında, Rohingya'lılar, Arakan'daki öğrenciler, Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi ve Bangladeş Chittagong İslam Üniversitesi ya da Türkiye'deki akademik kurumlarda eğitim gören Rohingya'lı öğrencilere yönelik eğitim destekleri devam etmiştir (Türkiye Diyanet Vakfı, 2015: 25-29).

Ek olarak, diğer STK'lar da akademik seferberlik açısından Rohingya için önemli roller oynamışlardır. Mazlumder, 2012 yılında Davutoğlu ve Emine Erdoğan'ın ziyareti sonrasında Arakan Uluslararası Konferansı düzenlemiştir. Bu konferansta Arakan Rohingya Ulusal Örgütü (ARUÖ) başkanı olan Nurul İslam'ın da aralarında bulunduğu pek çok Arakan uzmanı yer almıştır. Bu konferansın açılış konuşmasını ise konferanstan birkaç ay önce Rohingya'yı ziyaret eden Emine Erdoğan gerçekleştirmiştir (Mazlumder, 2012). Arakan'daki duruma ilişkin raporlar, bazı kuruluşlar tarafından Türk halkına süregelen ihtilaf hakkında bilgi vermek amacıyla yayınlanmaktadır.

Rohingya tarafında ise, Ekim 2016'da Küresel Rohingya Merkezi (KRM) aracılığıyla “Rohingya Müslümanlarına Destek Derneği” adı altında Rohingya Müslümanlarına yönelik desteklere odaklanan bir merkez açılmıştır. KRM Başkanı Abdullah Maruf bu merkezin amacının, Rohingya Müslümanlarına lojistik, maddi ve manevi destek sağlamakla ilgilenen farklı insani dernekleri barındırmak olduğundan bahsetmiştir (Küresel Rohingya Merkezi, 2015c). Bir ay sonra, KRM temsilcileri Türkiye Diyanet İşleri Başkanını (Küresel Rohingya Merkezi, 2015a) ziyaret etmişler, sonrasında ise Başbakan Davutoğlu ile görüşme yapılmıştır (Küresel Rohingya Merkezi, 2015b). Ayrıca, Dr. Wakar Uddin liderliğindeki Arakan Rohingya Birliği (ARB) heyeti, eski İİT Genel Sekreteri Sayın Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın davetlisi olarak Türkiye'ye bir ziyarette bulunmuştur. Bunun dışında 2016 yılında Rohingya davasını görüşmek üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı (Global Rohingya Center, 2016a) ve Başbakan Davutoğlu'nu (Global Rohingya Center, 2016b) ziyaret etmiştir. Daha sonra ise Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez ile görüşmüştür.

Şekil 5.2 : Arakan Çatışması ve Türkiye'nin Yaklaşımı

5.3 ARAKAN'A YÖNELİK TÜRK FAALİYETLERİNİN ETKİSİ VE GERİ DÖNÜŞLER

5.3.1 Türkiye ve Rohingya'ya Yönelik Düşünsel Etkiler

Fikirler üzerindeki etkiyi düşünürsek, farklı insan grupları—yerel halk, yerel örgütler, Türk kuruluşları, Türk hükümeti ve Myanmar hükümeti— farklı

açılardan bu meseleler üzerinde tartışılabilir. Genel olarak, bilgiye erişime engel olan çatışmalar ve hükümetten kaynaklanan sınırlamalar yüzünden Rohingya halkı uygun eğitim imkanlarından faydalanamamaktadır. Diğer yerlerdeki Osmanlı tarihi eğitimi bu bölgede mevcut olmadığından Türkiye'ye yönelik algı buralarda hala çok belirgin değildir. Kamptaki bazı dini öğretim yerleri, Osmanlı ve Türkiye'den biraz olsun bahsetse de, hala yeterli değildir (Ah Mu Khaing, 2016). İHH'nın yerel ortaklarından biri, daha önce Türk halkı hakkında hiçbir fikri olmadığını söyledi. Türk halkının verdiği bursu henüz duyduğunu, daha önce bunu duymak için hiç şansı olmadığını belirtti. Şimdi yerel ortak olduğunda ise, bu fırsatı mümkün olduğu kadar çok öğrenciye ulaştırmaya çalışmaktadır (Ah Mu Khaing, 2016). Burma'da bir bütün olarak, Türkiye'ye yönelik farkındalık hala fazla değildir. Myanmar'ın ilk Türk Büyükelçisi, *“Burada karşılaştığım en önemli sorunlardan birinin, insanların Türkiye hakkında çok fazla bilgisi olmadığı gerçeği diye düşünüyorum. Türkiye’de de Myanmar’ın fazla bilinmeyen bir ülke olduğunu itiraf etmeliyim. Bence her iki hükümet de iki ülkenin halklarını daha sık bir araya getirmek için çalışmalıdır.”* demektedir. (Thura, 2016)

Ancak, Müslüman bir ülke olarak Rohingya halkı, Türkiye dahil Müslüman ülkelerden yardım ummaktadır. Bu durum aslında ayırım olmaksızın tüm dünya Müslümanlarını kapsamaktadır. Yine de, Ahmet Davutoğlu ve Emine Erdoğan'ın Rohingya halkına yaptığı ziyaretin çok önemli bir başlangıç olduğunu reddedemeyiz. İHH gönüllüsü *“Daha önce hiç kimsenin onlara dikkat etmediğini ve bu ziyaretin Türkiye’nin Rohingya halkına verdiği önemi gösterdiğini düşünmektedir. Herhangi bir ülkenin üst düzey yetkililerinin onları ziyaret ettiği ve yalnız olmadıklarını hissettikleri bu ziyaret sayesinde mümkün olmuştur. Fakat bu aynı zamanda Türkiye’den daha fazlasını beklemelerine neden oldu.”* demektedir (Hüseyin, 2016).

Ancak, bu beklentiler zaman zaman abartmalara da yol açmaktadır. Buradaki ilginç örneklerden biri, Davutoğlu'nun Rohingya ziyareti sonrasında ortaya çıkan Türkiye'nin yardım için askeri gemilerini gönderdiği söylentisinin sosyal medyada yayılmasıdır. Bu bir anlamda, insanların Türkiye'ye yönelik algı ve umudunu yansıtmaktadır. Bir başka deyişle bu durum, Türkiye'nin Myanmar'da daha fazla diplomatik role sahip olması için iki ülke arasındaki ilişkilere bir başka itici etken olabilir (Zora, 2016). Myanmar hükümetinin her zaman çözmekten kaçındığı bir

sorun olan Rohingya halkının insan haklarını geliştirmek adına çalışmalarından dolayı varlıklarından memnun olmadıklarını düşünülmektedir (Ural, 2016).

Bazıları Myanmar hükümetini baskı altına almak adına daha fazla güce sahip olabileceklerini düşündükleri için, Batılı ülkelere yönelik beklentileri Türkiye'ye yönelik beklentilerine nazaran daha yüksek olmakla birlikte, Türkiye'nin çalışmalarını takdir eden bazı gruplar da vardır. Türkiye'yi çalışan ve Türkiye'den haberdar olan gruplar için Türkiye olumlu ve ümit verici bir imaja sahiptir. Bu gruplar, Türkiye'nin yerel ortak kuruluşlarını, yardım toplayıcılarını, üst düzey hareketi, göçmen Rohingyalıları, Türkiye'deki Rohingya öğrencilerini, vb. içermektedir. Sahaya inen Türklerin karakteri doğrudan insanların Türk varlığını daha fazla algılamasını sağlamaktadır. Her ne kadar bu alandaki çalışmaların bazı sınırlılıkları olsa da, 2012'den bu yana Myanmar ile ekonomik ilişkileri genişletmeye yönelik hükümet girişimleri doğrultusunda, Türk hükümetinin TİKA gibi bir hükümet kuruluşu aracılığıyla dengeli bir şekilde çalışması, diğerk Birmanyalılardan olumlu perspektifler sağlayabilir. Kesin olarak, kamplardaki Budistlere faydalı olan (Asya Times, 2016) ve resmi ilişkilerin geliştirilmesinin sürekliliğine katkıda bulunan yardımlarla da birlikte bunlar, Rohingyalıların Türkiye bağlamlarında çalışmayı çok daha hoş karşılamalarına katkıda bulunabilir. Davutoğlu, *“Bütün tarafların Türkiye'ye özel bir saygı duyduğunu, çünkü Türkiye'nin herhangi bir ayrımcılık yapmadan yardım ettiğini”* belirtmiştir. Ayrıca Myanmar hükümetiyle açık, dürüst ve şeffaf bir diyalogları olduğunu da sözlerine eklemiştir (Anadolu Ajansı, 2012). Yangon TİKA temsilcisi, Türkiye'nin doğrudan yardımlarının Burmalı ve Rohingyalılar arasında tanınması için olumlu ortam sağladığını belirtmiştir (Zora, 2016).

Türk tarafı için, Rohingya davası özellikle artan sayıda katılımı beraberinde getirmiş olan 2012 yılındaki Davutoğlu ziyaretinin ardından toplumda bilinir hale gelmiştir. Rohingya'ya bağış için yapılmış olan haberler, belgeseller, konferanslar, raporlar ve kampanyalar sayesinde Türk halkı “tekne halkı” hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuştur. Kesin olarak bu bakış açısı Rohingya için daha fazla yardım sağlamıştır. Bu arada, Rohingya meselesi hakkında duyulan kaygı, devlet aktörlerinin ya da devlet dışı aktörlerin faaliyetlerinin artırılmasına yol açmıştır.

5.3.2 Arakan'daki Türk Etkinliklerinden Çıkarılan Maddi Etkiler

Rohingya davasının etkisinin, Türk varlığının sürekliliğini etkileyen STK'ların çok yardımcı destekleriyle birlikte pratikte daha çok devlet düzeyinde görüldüğü söylenebilir. Davutoğlu'nun ziyareti, oradaki Türk varlığını ilerletme zamanı olarak belirtilmiştir. TİKA'nın elçilik ve ofisi Yangon'da açılmıştır. TİKA, AFAD ile birlikte, Rohingya halkına, uzak bölgeler için olan bütçe oranına göre oldukça yüksek miktarda insani yardımlar sağlamıştır. Bunun dışında, Türk sivil toplum örgütlerinden Arakan'daki ya da komşu ülke kamplarındaki Rohingya halkına yönelik pek çok yardım vardır. Savunma açısından, 2012'den sonra üst düzey yetkililer arasında daha fazla toplantı düzenlenmiş ve Rohingya konusu gündeme getirilmiştir; böylece bu, Rohingya'nın yardımcısı olarak görülen Türkiye'nin pozisyonunu etkilemiştir. KRM'nin bir başkanı olan Marouf da, Rohingya'nın, Davutoğlu'nun bölgeye yaptığı resmi ziyaretten etkilendiğini ve bu ziyaret sonrasında Türk milletinin Rohingya'yı destekleyebileceğine inanarak ülkede bir ofisi açmaya cesaret edebildiklerini söylemiştir (TRT World, 2015a). Aynı zamanda, ARB başkanı Dr. Wakar Uddin, *"Bizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Rohingya Müslümanlarına en çok yardım eden bu ülkeye teşekkür ederim. Bundan onur duyuyoruz ve sizden güç alıyoruz."* demektedir (Anadolu Ajansı, 2016d). Ayrıca, Haque'ın makalesine göre, Arakan Rohingya Ulusal Örgütü Başkanı Nurul İslam ve Ulusal Kalkınma Partisi Başkanı U Tahay arasında e-posta yoluyla geçen bir sohbette, *" Bu çabalar, Rohingya ve Burma'daki diğer etnik Müslüman liderler tarafından takdirle karşılanmaktadır ve sonuç olarak Türkiye, Rohingya dayanışma hareketinin merkezi haline gelmiştir."* İfadelerini kullanmaktadır (Haque, 2016: 9).

Bununla birlikte, bu müdahalelerin, çatışmaları çözmeye yardımcı olmak için ve hatta kuruluşların izin verildiği ve yapabilecekleri sınırlı çalışmalar nedeniyle onları karşılaştıkları durumdan kurtarmak için bile yeterince güçlü oldukları söylenemez. Buna karşın, 'Rohingya'ya yardım' söylemi hala insani yardımları etkileyebilmektedir, ancak bu etki henüz politik düzeyde değildir. Rohingya davasının uluslararası yardımla çözülmesi beklenmesine rağmen, Myanmar hükümetinin tanınması olmadan uluslararası müdahalenin açık bir şekilde sınırlandırılması söz konusudur. Myanmar bu durumdan vazgeçemediği sürece, olaylar devam edecektir. Davutoğlu'nun vurguladığı gibi, İİT gibi Müslüman örgütlerin Myanmar'a şiddete son

verme çağrısında bulunması gerekmektedir. Myanmar Hükümeti, ne şekilde olursa olsun şiddeti engellemek için elinden gelenin en iyisini yapmalıdır (Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti (b), t.y.).

Diğer taraftan olumsuz etkilerden kaçınmak da tamamıyla mümkün değildir. Çünkü Türkiye'den Rohingya halkına gelen yardımların çoğu, yasadışı mültecilere yüksek miktarda yardım yapılmasına izin vermeyen Bangladeş hükümetinden olumsuz sinyallere yol açacak bir şekilde Bangladeş üzerinden yapılmaktadır. 2013 yılında Bangladeş Büyükelçisi: *“bunun, Rohingya halkına yardım etmek için doğru bir yol olmadığını ve Türkiye'nin yardım ve gıda yardımı ile bunu yapmakta olduğunu hatırlatmıştır. Fakat bu problemi çözmez. Bu son derece geçici bir çözümdür. Biz bu insanları doyurabiliriz, çünkü onları yaklaşık 40 yıldır biz doyuruyoruz. Sorun bu değil; bizim sorunumuz siyasi bir çözüm bulmakta.”* diyerek ifade etmiştir. Ardından Türkiye'nin, Rohingya sorununun çözümü için Myanmar hükümetiyle görüşmeler yapması gerektiğini de öne sürmüştür (Anadolu Ajansı, 2013). Dahası, Türk halkının Rohingya'ya karşı olan sempatisinden yararlanarak, Türkiye'den faydalanabilmek için Rohingya'nın adını kötüye kullanan yasadışı Bangladeşliler ortaya çıkmaya başlamıştır (Anadolu Ajansı, 2016b). Birlikte ele alındığında, bu çatışmaya karşı Türk müdahalesinin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin, dış politikayı etkileyen algı oluşturma sürecinde kimlik ve evrensel normların önemini yansıtabileceği görülmektedir. Bu, Türkiye'nin kullandığı Müslüman kimlik ve insani yardım normuna dayanmaktadır ve çatışmaya karışan ülkeye olduğu kadar çatışma alanlarına müdahaleyi de sağlayıp arttırabilir.

5.4 ARAKAN'A YÖNELİK TÜRKİYE'NİN FAALİYETLERİNİN GELECEĞİ

Yakın zamanda, 2017 yılında, Rohingya durumunun Arakan'daki şiddet, bölgedeki mülteci krizi ve insan ticareti ağı için hala pratik bir çözüm yoktur. Dahası, durum daha da kötüleşiyor görünmektedir. Elbette, bu yakın gelecekteki muhtemel senaryolardan biri, Rohingya'nın ana çatışma tarafının 2012 krizindeki sadece hükümet politikası destekli Budist hareketinden 2016 krizinde daha güçlü silahlar ve

askeri güçleri olan hükümet güçlerine kayması sebebiyle, şiddetin sürekliliği ya da gerilimler açısından daha da kötü olacağı eğilimindedir. Böyle bir senaryo ile Türkiye'den gelen insani yardım ve kınamaların devam edeceği bekleyebilir. 2017 yılında, yoğunlaşan Rohingya krizine tepki vermek için Türkiye'nin daha aktif roller oynadığını görebiliyoruz. Erdoğan halka açık bir konuşmasında şöyle demiştir:

“Maalesef Myanmar'da büyük bir katliam gerçekleştirildi. İnsanlık bu katliam karşısında sessiz kaldı. Müslümanların Myanmar'daki yoksulluğunu gördünüz tahmin ediyorum. Onların acılarına tanık oldunuz. Köylerinin yakıldığını gördünüz. Biz, Türkiye olarak, Kızılay ve AFAD kuruluşlarımızla, bölgeye yardımlarımızı gönderdik ve göndermeye devam edeceğiz... İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) başkanlığı görevini üstlenerek Rakhine sorununu yaklaşık 20 liderle birlikte ele aldım ve bunu yapmaya devam edeceğiz.” (Yeni Şafak, 2017).

Ayrıca krizi çözmek ve bölgeye insani yardım ulaştırmak adına Rohingya halkı meselesi için Suu Kyi'ye telefon etmiştir. Buna ek olarak Erdoğan, masum sivilleri hedef alan operasyonları kınamış ve “Suu Kyi'ye aşırı güç kullanımından kaçınma ve sivilleri korumak için azami hassasiyet gösterme çağrısında bulunmuştur.” (Daily Sabah, 2017a). Türkiye ayrıca, Cox's Bazar, Bangladeş'teki mülteci kamplarını ziyaret etmek için giden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın eşi Emine ve oğlu Bilal'in, “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) İstanbul Milletvekili Ravza Kavakçı Kan, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Serdar Çam, Türk Kızılayı (Kızılay) Direktörü İbrahim Altan ve diğer sivil toplum örgütlerinin başkanları” gibi diğer üst düzey yetkililerin ziyaretleri aracılığıyla insani yardımlar göndermiştir. Aynı zamanda Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da yardımları Rohingyayalılara ulaştırmak için Bangladeş'e gitmiştir (Daily Sabah, 2017b). Bu girişimler, Türk dış politikasının hem yumuşak hem de sert güce önem veren ‘Akıllı Güç’e odaklanma eğiliminde olduğu Davutoğlu döneminden sonra Türk yumuşak gücünün diğer önemli bir göstergesi olarak görülebilir. Türkiye ile bu bölge arasındaki geleceği desteklemek için geliştirilebilecek birçok temel argüman vardır. Birincisi, son birkaç yıldır Türk siyasetinin ve hükümetin kendisidir; Türkiye dış politikası biraz gerçekçi bir yaklaşıma kaymış gibi görünse de, Türk yumuşak gücüne yönelik etkin sonuçlarından dolayı insani yardım diplomasının sürekliliği hala Türk dış politikasının kalbidir. Bu bakımdan, Türkiye'nin 2012'den bu yana bu dava için Müslüman ülkeler arasında liderlik rolü oynaması nedeniyle, bu sorunun çözümü için Türkiye'nin bu konuya daha

fazla dahil olmasını bekleyebiliriz. Ancak, iç sorunlar hala çözülmezse, öncekinden daha aktif roller göremeyebiliriz. Malezya gibi bölgesel güçler alternatif haline gelebilir. İkincisi, Myanmar hükümetinin Rohingya meselesine yönelik eylemidir. Rohingya'ya yönelik barışçıl çözüm için Myanmar ya da Bangladeş'in ilgili iç hükümetleri barışçıl çözüme daha açık hale gelirse, bunun gerçekleşmesi eğilimi şimdilik düşük olsa da, Türkiye'nin daha fazla rol oynama ihtimali olabilir. Üçüncüsü Myanmar ve Türkiye arasındaki ilişkidir. Özellikle 2012 sonrası gelişmenin son birkaç yılını incelediğimizde diplomatik ve ekonomik ilişkilerin artması beklenmektedir. Bu anlamda, Myanmar hükümetinin konu hakkında daha yumuşak davrandığı bir senaryoda, Rohingya'ya insani yardımlar için çok daha rahat bir bağlam ortaya çıkabilir. Genel olarak Rohingya meselesi, etnik-dini bir çatışma olmasının net görüntüsü ile birlikte uluslararası arenanın en kötü durumu olarak algılanması nedeniyle hala Türk insani yardım diplomasisinin en önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Eğer Türkiye'nin, devletin imajına daha fazla etki edebilecek benzer kimliğe daha çok odaklanan insani yardım diplomasisi aracılığıyla yumuşak gücünü koruması gerekiyorsa o halde bu davayı geride bırakamaz. Bununla birlikte, Rohingya yardımları hala Rohingya halkına yönelik operasyonları durdurmak için hiçbir işaret vermeyen Myanmar'da değil, Bangladeş'te daha fazla mümkün olma eğilimindedir. Bu arada, devlet dışı düzeyde insani yardım, hem Raknine kamplarındaki Rohingyalılar hem de diğer ülkelerdeki özellikle Bangladeş'teki Rohingya mültecileri için kesinlikle devam ettirilecektir. Bu yardımlar özellikle mülteciler adına insan kaynaklarını geliştirmeye odaklanacaktır. Her ne kadar Bangladeş Büyükelçisi yukarıda bahsedilen röportajda yardımın Rohingya sorununu çözenin etkili bir yolu olamayacağını belirtmiş olsa da, Rohingya'nın çözüm için hiçbir ümit vaat etmediği şu anki bağlamında acil durum yardımlarına hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır.

Özetle, Rohingya sorunu uluslararası aktörlerin insanlık ve Müslüman kardeşliği açısından rollerini yeniden düşünmesi için iyi bir sınavdır. Her ne kadar bu çatışma, çözümünün yakın olduğu ile ilgili hiçbir belirti olmayacak kadar şiddetli bir aşamada olsa da, dünya çapında, özellikle de krizi algılayan ve çözümü desteklemeye istekli olan Türk toplumu içindeki dikkat, Rohingya halkı için uluslararası arenadan yardım sağlamak adına biraz ümit verebilir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ: GÜNEYDOĞU ASYA BÖLGESİ ÇATIŞMA ALANLARINDA TÜRKİYE VARLIĞI VE ETKİSİNİN ÖZETİ

İlk ilk bölümde kuramsal ve bağlamsal çerçevelerin verilmesinden sonra; üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde Güneydoğu Asya'nın üç farklı çatışma bölgesinde Türkiye'nin politikaları aktarılmaya çalışıldı. Bu bölümde ise bu bilgilerden çıkarılacak sonuçlarla uygun olarak teori ve bağlamı sentezlemeye çalışacağım. En başta benim iddiamın temelinde, kimlik ve evrensel normların, özellikle Müslüman kimliği ve insani yardım normlarının Türkiye dış politikasını etkilediği ve Türkiye'nin yardım faaliyetlerinin bu alanlardaki barış inşası sürecinde barış ortamının gelişmesine etki ettiği yönündedir. Bununla beraber bu rollerin sınırlı olduğunu ve Türkiye'nin üçüncü taraf aktör olarak herhangi bir eylemde bulunmak için kendi bölgesini korumakta ihtiyaç duyduğu ana devlet ile olan ilişkisini etkileyebilme gerçeğinden dolayı bazı risklerin olduğunu aktardım. Nitekim ben şu ana kadar çalışma boyunca bu argümanı destekledim ancak her bir çatışma alanının karmaşıklığından dolayı resme dahil edemediğim başka hususlar da var. Bu son bölümde biraz da bu noktalara değinmek istiyorum.

6.1 GÜNEYDOĞU ASYA'DA ÇATIŞMA ALANLARINDA TÜRKİYE'NİN GENEL GÖRÜNÜMÜ: KİMLİK İNŞA EDEN ÜÇÜNCÜ TARAF VE YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI

Bu bölüm, araştırmanın ilk iki bölümünde ele alınan Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerindeki politikalarını inceleme, bölgedeki anlaşmazlıkları anlama ve Türkiye'nin Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgeleri içindeki pozisyonlarını analiz etmeyi amaçlayacaktır.

6.1.1 Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerindeki Türkiye'nin Rolü

Bazı olaylar hala devam etmesine rağmen olumlu bir uzlaşma işareti gösteren Bangsamoro hariç, bölgelerin genel manzarası hala şiddetli sıkıntılarla mücadele

edileceğini göstermektedir. Buna rağmen, Azar'ın bu çatışmanın özelliklerini anlamaya yönelik kavramı ele alındığında, bu alanlar 'sürüncemede kalmış çatışma' alanları olarak görülebilir. Bu nedenle, bu çatışmaların çözülmesi o kadar da kolay bir iş değildir. Bu çatışma vakalarının ortaya çıkmasında devlet politikasındaki adaletsizliğin yanı sıra toprak, din ve kültür gibi temel faktörlerin de etkisi vardır. Bu zeminden baktığımızda, bu çatışmaların temel nedenlerinin hem maddi hem de düşünsel meselelerle ilgili olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Devam eden üç vakadan Bangsamoro ve Patani Barış Süreci olaylarının ikisinde arabuluculuk süreci vardır. Yine de, gerektiğinde savaşa hazır olunması, rıza, tarafsızlık, kapsayıcılık, ulusal mülkiyet, uluslararası hukuk ve normatif çerçeveler, tutarlılık, arabuluculuk çabasının koordinasyon ve tamamlayıcılığı, kaliteli barış anlaşmalarını içeren Birleşmiş Milletler Etkili Arabuluculuk Rehberliği'ndeki, (Birleşmiş Milletlerin Arabuluculuk Destek Birimi, 2012: 3) anlaşmazlıkların barışçıl uzlaşımı, çatışmanın önlenmesi ve çözümünde arabuluculuk çabalarının temel özelliklerine dayanarak durumu değerlendirdiğimizde ise Patani'nin bu koşulların çoğunu sağlayamamasıyla beraber Bangsamoro meselesinin bir yol almış olduğu ve tüm bu unsurları içerdiği fark edilebilir. Rohingya meselesine geldiğimizde ise bu olay kısa vadede hala umutsuz görünmektedir.

Bu gibi durumlarda, Türkiye'nin son on yılda bu üç bölgede de aktif olarak rol oynadığını fark ettim. Katılımın başlangıç noktası, Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı, Sadakataşı Derneği, Deniz Feneri Derneği ve özellikle de 1990'ların sonlarından bu yana bu bölgede rol oynayan İHH ve Türkiye Diyanet Vakfı gibi çoğunlukla uluslararası STK gruplarının rolleriyle işaretlenmiştir. Ancak, daha üst düzeydeki roller söz konusu olduğunda durum, Filipinler örneğinde, birkaç dönem Patani'de ve Rohingya Temas Grubu'nda arabuluculuk rollerini yerine getirmesi istenen İİT'de lider konumunda olan Türkiye'yle de bağlantılı görünmektedir.

Bu noktaya kadar, bu çatışma bölgelerinde Türkiye'nin girişimlerinin hala diğer bazı ülkelerden daha az olduğunu görmüş oldum. Ancak Türkiye'nin bu üç bölgeyle benzer şekilde sahip olduğu şey, çatışma bölgelerinde üçüncü taraf için oldukça önemli olan Müslüman azınlık gruplarının güvenidir. Hareketin liderleri ve yerel halka yönelik olumlu algı, daha sonraki ilişkiler için iyi bir araç gibi

görülmektedir. Yine de üçüncü tarafa olan güvenin çatışma taraflarının her iki tarafında da inşa edilmesi gerektiği belirtilmelidir. Eğer güven yalnızca bir tarafın iyi tutumları ile inşa edilirse diğer tarafın üçüncü taraf meselesi hakkındaki tarafsızlık problemini de etkileyebilmektedir.

Bu arada, Türkiye'nin bu üç bölgede kabulü birbirinden farklı düzeydedir. Patanili insanlar Türkiye hakkında daha çok malumat sahibiyken Arakan ve Moro'da bu daha sınırlı seviyededir. Bir anlamda Patani'de akademik alanda ortaya çıkan söylem, insanların algısını da önemli ölçüde etkilemiştir. Ancak, genel olarak söyleyebiliriz ki, Türkiye'nin insani yardımlar yoluyla ve barış görüşmelerine gözlemci olarak katılımıyla kullandığı yumuşak gücü Türkiye'nin iyi imajını desteklemektedir. Bu olumlu imaj, Müslüman azınlıklar arasında güven duygusu üreten ve çoğaltan hükümet faaliyetlerinden gelen destek ve Türk STK'ların yerel halka yönelik çalışmaları ile birlikte Osmanlı tarihsel mirası ve Müslüman-Türk kimliği ile de uyumaktadır.

Tabak'ın çalışmasında da değindiği gibi:

“Türkiye'deki bu inanç temelli kuruluşlar, özellikle uluslararası seviyede insani yardımlara katılmalarını sağlayan itici etken olan özellikle Müslüman mustazaflar arasındaki Müslüman olmanın küresel bilinci ile bağlantılıdır; hükümetten gelen, vergiden muafiyet statüsü gibi rollerini geliştirmeleri ve karşılığında bu bölgelerle ilişkilerin oluşturulması için daha kolay bir bağlam meydana getirmeye katkıda bulunabilecek TİKA gibi hükümet kurumlarıyla işbirliğini kolaylaştırmaları fırsatıyla bağlantılı olduğu gibi. Türkiye'nin, medeniyetlere karşı sorumluluklarına dair kavramsal söylemlerini yeniden yapılandırılması ya da 'komşularla sıfır problem, stratejik derinlik, benlik algısı, merkez devlet, yumuşak güç, kendine güvenen dış politika, tarihsel miras, tarihsel sorumluluk ve insani yardım diplomasisi' gibi kavramların yeniden inşası, yerli halk ve kuruluşlar tarafından referans gösterilebilecek olan Türkiye'nin enternasyonalist rolünün öneminin tanınmasını da desteklemektedir.” (Tabak, 2015: 195-199).

Bunun dışında Türk kuruluşlarından bir temsilci, Türkiye'nin Orta Doğu bölgesine yönelik etkileriyle Güney Doğu Asya Bölgesi'ne yönelik etkilerini kıyaslayan ilginç bir noktaya işaret etmiştir. Bu durum, farklı iki bölgeye olan ilgi derecesinin yanı sıra politikaların farklı bağlamından ve farklı etki düzeyinden kaynaklanmaktadır. Ortadoğu bölgesine gelince, Türkiye her zaman bölgesel politikada önemli rol oynamaktadır. Bu bölgedeki Türk varlığı yüksek düzeydedir. Jeopolitik faktörlerden ötürü Türkiye kaçınılmaz olarak bazı siyasi iknalarla birlikte o bölgede rol oynamaktadır. Orta Doğu'da Türkiye'nin yumuşak gücü belli bir düzeyde

etkili olmasına rağmen, AK Parti yönetimindeki Türkiye'nin Sünni hükümet ve Türk olarak algılanmasından gelen imajı ve ideolojik faktörü nedeniyle Ortadoğu'da Türkiye'nin rolü halen bazı yönlerden belirsizliğini korumaktadır.

Güneydoğu Asya bölgesinde ise ideolojik kimlik Türkiye'ye yönelik algıyı etkilememiştir. İslami uygulamaların ve çatışma tarihinin detayları fazlaca dikkate alınmamıştır. İki bölge arasında tarihsel anlaşmazlıkların olmaması, mevcut Türk etkinliklerinin daha olumlu olmasını az çok desteklemektedir (Hüseyin, 2016). Ayrıca, Türkiye ve Orta Doğu arasındaki sınırlar ya da ortak olanaklar gibi faktörler ile birlikte yön ve algı, algının insani yardım noktasına odaklandığı Güneydoğu Asya'dan farklılaşabilmektedir (Oruç, 2016).

Bu alanlar, çatışma bölgeleri ve ülke bütünü, Türk siyaseti, Müslüman dünya siyaseti ve hatta biraz da küresel siyaset içerisindeki bağlamlardan da etkilenmektedir (Bkz. Şekil 6.1). Her bir bölgedeki belirli rollerin sebebinin ve sonucunu anlamak önemlidir. Mindanao'da İHH'nin rolü kuruluşundan birkaç yıl sonra başlamıştır. Bu durum Necmettin Erbakan'ın iktidara gelmesinden sonra gerçekleşmiştir ki bu süre aynı zamanda Türkiye'de siyasal İslam'ın yükselişinin başlangıç noktasını da ifade etmektedir. Aynı zamanda bu durum Mindanao içerisinde, MNLF'nin İİT'de gözlemci statüsü aldıktan sonraya ve Nihai Barış Anlaşmasının ve MILF'in ortaya çıkmasının bir yıl sonrasına rastlar. Resmi düzeyde, TİKA ve AFAD, 2013 Haiyan Tayfunu'ndan sonra çalışmaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin İKB'ye üye olması için gelen önerinin ardından, o dönemde Başbakan olan Davutoğlu Filipinler'i ziyaret etmiş ve ardından Manila'daki TİKA ofisi kurulmuştur.

Patani davasında, Pakistan, Suriye ve Malezya'da öğrenci olan insanların, özellikle etkisini adım adım arttıran Millî Görüş grubuyla alakalı olarak İslami ideolojiye sahip bu ülkelerdeki Türk öğrencilerle olan ilişkisi gözlemlenmiştir. Bu, milliyetçi hareketin yükselişini ve Patani'deki şiddet içerikli kitlesel protestoyu takip eden periyottur. İHH, 2005 yılında yeni şiddet dalgası sonrasında çalışmalarına başlamış; yardımlar, bölgedeki şiddetin yoğunlaşması ve İhsanoğlu'nun şiddete yönelik eleştirileri doğrultusunda 2007 yılında daha da artmıştır. Ai-Payea davasından sonra, PBKÖ lideri tarafından Patani hakkında Türk basınana verilen raporları takiben Mazlumder'in protestosu düzenlenmiştir. Diğer taraftan sıralarda PBKÖ temsilcisi İİT'de statü kazanmaya çalışmaktadır.

Rohingya krizi için, yardım girişimleri, İHH'nın kurulmasından ve Rohingya mülteci sorununun artmasından birkaç yıl sonra İHH'dan gelmiştir. Daha büyük destek sağlayan acil durum yardımları, 2012 krizinden sonra artmıştır. Aynı zamanda, Davutoğlu da Rohingya ziyaretini Yangon'daki elçiliğin açılışı ve mezarlıkların restorasyonu takip etmiştir. Davutoğlu, Rohingya'daki İİT Temas grubunun kuruluşu sırasında, İİT'nin davetiyle ikinci ziyaretini gerçekleştirmiş ve daha sonra Yangon'daki TİKA ofisi açılmıştır. Şunu da not etmek gerekir ki, 2011 yılında Suriye iç savaşı başladıktan sonra mülteci krizi küresel seviyeye ulaştığında, Davutoğlu'nun başkanlığında AK Parti üçüncü döneminin henüz başlangıcındadır ve İhsanoğlu İİT'nin sekreteridir.

Her şeyden önce girişimlerin, çatışmaların bağlamına belirli bir aşamada karşılık vererek hareket eden İHH ile başlatıldığını görüyoruz. İHH, insani yardım ve Osmanlı Hilafetinden miras kalan Müslüman kardeşlik duygusu temel itici faktörlerine sahip olan devlet dışı aktör bir aktördür (Kesmen, 2016). İHH Genel Başkan Yardımcısı bir röportajında İHH'nın, acil durum yardım bölgelerinin ya da fakir ülkelerin yaralarını sarma, seslerinin duyurulmasına ihtiyacı olan halkların çözüme ulaşma zemininde savunuculuk programını hazırlama ve çözüm bulmada yardımcı olabilecek arabuluculuğu sağlama şeklinde üç sütundan yola çıkarak çalıştığını belirtmiştir. Bu üç bölgede İHH, her bir bölgenin bağlamına göre farklı düzeylerdeki katılım ile beraber bu üç çizgide çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (Oruç, 2016).

Hükümetin rolleri daha sonra, Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanı ve Başbakan olduğu dönemlerde ve İİT Türk genel sekreteri statüsüyle birlikte destek vermeye başladığında belirgin olmaya başlamıştır. Bu anlamda, Güneydoğu Asya'daki Türkiye'nin politikalarının hükümetin karakteri ve ideolojisiyle de az çok ilişkili olduğunu iddia etmekteyim. Davutoğlu'ndan örnek verirsek, onun ikinci bölümde bahsi geçen stratejik derinlik düşüncesi ve bu bölgeyi iyi anlamasını sağlayan Malezya'daki üniversite tecrübesiyle Güneydoğu Asya, Türk dış politikasının gündemine daha fazla girmiştir (Dışişleri Bakanlığı temsilcisi, Türkiye, 2016). Diğer taraftan Ekmeleddin İhsanoğlu kültürlerarası diyalog ve insani yardım konularıyla ilgilenen akademisyen bir siyasi figürdür. Dahası, bölgede daha pratik roller gerçekleştirmek için destekleyici kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu bağlamda, her

dönemde dış politika trendleri doğrultusunda talep-temelli yürütülen bir uygulama kuruluşu olan ve özellikle Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere diğer devlet kurumlarıyla birlikte roller oynayacak olan TİKA gibi örgütlenmeler Türk dış politikasının bir başka pratik mekanizması olarak görülebilir (Nurdun, 2016). Filipinler ve Myanmar'daki başlatıcı roller, proaktif roller ve daha geniş alanlarda bir verici olma imajı inşa etme girişimi üzerine odaklanan başlangıç dönemindeki AK Parti'nin politika-kaymasına bir başka cevaptır. BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'ne dayalı insani yardım değerleri, evrensel olarak kabul edilebilecek bir uygulama politikası için bir başka göstergedir.

Bunun dışında, Güneydoğu Asya çatışma bölgelerindeki Türk rollerinin İslami ideolojilere bağlı olduğunu reddedemeyiz. AK Parti bünyesindeki din temelli örgütlerin yükselişi bu tür rolleride desteklemektedir. Üstelik, Türkiye'nin bölge içinde birçok zorlukla karşı karşıya olduğunu düşünürsek bu daha da anlamlı olacaktır. O halde işbirliği için alternatif rollerin de desteklenmesi gerekmektedir.

Tablo 6.1 : Dünyada, İslam Aleminde, Türk Siyasetinde ve Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerinde Siyasi Olaylar Kronoloji

Dönemler / Düzeyler	Bağımsızlıktan Önce	AK Parti'den önce Türkiye Siyaseti (1923-2001)	AK Parti döneminde Türkiye Siyaseti (2002-2016)			
Dünya Siyaseti	I. Dünya Savaşı (1914-18)	II. Dünya Savaşı (1939-45) / BM (1945) Soğuk Savaş (1947-1991) / Soğuk Savaş Sonrası / 9-11 (2001)	Teröre karşı savaş (2001-günümüz) Mülteci Krizi (2015) Çin ve Hindistan'ın Artan Gücü			
İslam Dünyası Siyaseti	Osmanlı İmparatorluğu (1299-1922/23)	Arap Ligi (1945) / İİT (1969) İran Devrimi (1978-79) / Körfez Savaşı (1990-91) Bosnalı Savaş (1992-1995) / Çeçen Savaşı (1994-96 / 1999- 2009)	Afganistan Savaşı (2001-günümüz) / Irak Savaşı (2003-2011) / Arap Baharı (2010- 2012) / Suriye Savaşı (2011-günümüz) / Yemen Savaşı (2015-günümüz)			
Türkiye'nin Siyasi Bağlamı		Mustafa Kemal / İnönü / Özal/ Erbakan TİKA (1992)/ İHH (1995)	2002-2006	2007-2010	2011-2014	2015-2016
			AK Parti - 1. Dönem Erdoğan Başbakan olarak (2003-14) AB üyelik müzakereleri (2005) İhsanoğlu İİT'de (2004-2014)	AK Parti - 2. Dönem Dışişleri Bakanı Davutoğlu (2009- 14) Mavi Marmara (2010)	AK Parti - 3. Dönem Çözüm Süreci (2012- 15) Gezi Parkı protestoları (2013)	AK Parti- 4. Dönem Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu (2014- günümüz) DAEŞ ve PKK'nın bombalı saldırıları/ Darbe Girişimi (2016)

Dönemler / Düzeyler	Bağımsızlıktan Önce	AK Parti'den önce Türkiye Siyaseti (1923-2001)	AK Parti döneminde Türkiye Siyaseti (2002-2016)			
Mindanao/Filipinler						
Türk Katılımı		Diplomatik ilişki (1949) Manila Büyükelçiliği (1991) Ankara Büyükelçiliği (1992) İHH Mindanao'da başlaması (1996)	STK'lardan İnsani Yardımlar	UİG'ye Katılıyor (2009) 1. Yetimhane (2009) STK'lardan İnsani Yardımlar	ÜTİE Katıldı (2013) AFAD / TİKA Yardımları (2013) Murad'ın ziyareti (2013) Davutoğlu ziyareti (2014) TDV&BKA (2014) STK'lardan İnsani Yardımlar	BHKK'ya Katılıyor (2015) TİKA Ofisi (2015) 2. Yetimhane (2015) Murad'ın ziyaretleri Eğitim Kursları STK'lardan İnsani Yardımlar
Çatışma Durumu	İspanyol kuralına karşı / Zorla göç ve marjinalleşme	MUKC/ Tripoli Anlaşması/ MMÖB/ İİT'de gözlemci / MİKC/Ebu Seyyaf / Nihai Barış Anlaşması/ All out war/ BKA	MİKC'in Askeri Üssü Saldırıları/ Murad başkan olarak/ UGE	Maguindanao katliamı / UİG / Tokyo konuşması	BÇA/BGK/ ÜTİE / BKA/ ONK/ BHKK / GAUK/ Hazırlanmış BTY	Mamasapano olayı / Sajahatra Bangsamoro / Barış Sürecinin Sürekliliği / Uygulama Aşaması
Filipinler İç Politika	İspanyolca Kuralı / Amerikan Kuralı	Amerikan Kuralı / Japon İstilasası / Bağımsızlık / Marcos / Halk İktidarı / Ramos / Estrada	Arroyo/ Olağanüstü hal	Arroyo/ Aquino	Aquino/ Haiyan tayfunu	Duterte

Dönemler / Düzeyler	Bağımsızlıktan Önce	AK Parti'den önce Türkiye Siyaseti (1923-2001)	AK Parti döneminde Türkiye Siyaseti (2002-2016)			
Patani/Tayland						
Türk Katılımı	Şeyh Wan Ahmad el Fatani, Osmanlı baskısı için denetçi ve tercüman olarak/ Abdul Hamid II ve Siam ilişkileri	Diplomatik ilişki (1958) Ankara Büyükelçiliği (1972) Pakistan, Suriye ve Malezya'da Patanili ve Türk öğrenciler arasındaki ilişkiler	Kurban / Ramazan için bağış (2004- günümüze)	Mazlumder tarafından protesto (2009) PBKÖ liderinin röportaj (2009) 1. yetimhane (2010)	PBKÖ temsilcisinin röportajı (2011) 2., 3. ve 4. yetimhaneler (2011- 14) Kur'an Restorasyonu (2013) Boğaziçi Okulu (2013) Erdoğan Patani'den bahseder (2014) Yerel üniversitelerle ilişkiler (2014)	Çavuşoğlu, Bangkok'u ziyaret etti (2015) Bang Uthit Camii Restorasyonu (2015) 5. yetimhane (2015) Akademik Seminerler (2016) Yeni Yetimhane Projesi (2016) Türkiye için Hıjat Duası (2016)
Çatışma Durumu	Siam'a ilhak / Anglo-Siyam Antlaşması	Hacı Sulong'un yedi maddelik dilekçesi ve tutuklanması/ PUKC / UDC / PBKÖ / Şiddet	Yeni şiddet dalgası / silah soygunu / Krue-	Şiddetin yoğunlaşması / GSİİM ve SPA	KL'de Barış Konuşması /Ramazan Barış	PDK / PDK Patani ve Tayland hükümeti

Dönemler / Düzeyler	Bağımsızlıktan Önce	AK Parti'den önce Türkiye Siyaseti (1923-2001)	AK Parti döneminde Türkiye Siyaseti (2002-2016)			
		Kampanyası/ Kata köprüsü olayının kitle protestosu / PİKC / Şiddetin sürekliliği	Se Camii'nde çatışmalar / Sıkıyönetim / Tak Bai olayı (2004) Budist rahip öldü / acil güçler yasası / 131 sivil Malezya'ya kaçtı (2005) Langkawi Konuşması / Cenevre Süreci (2006)	yeniden canlandırıldı / militanların eylemleri İhsanoğlu tarafından eleştirildi (2007) Ai-Payae olayı / İİT'de PBKÖ Temsilcisi (2009)	Girişimi / UDC'den 5 Talepleri	arasındaki teknik görüşmeler / PDK Patani İİT ile buluştu
Tayland İç Politika	Ayutthaya / Thonburi / Kral Rama I-V	Anayasal monarşi / Phibunsongkhram / Siam Tayland / Sarit / Thanom / 14 Ekim / 6 Ekim / Prem / Chatchai / Sujinda / Siyah Mayıs	Thaksin / Politik Kriz / Darbe	Abhisit/ Yingluck	Yingluck/ Darbe	Prayut (Askeri Kural)

Dönemler / Düzeyler	Bağımsızlıktan Önce	AK Parti'den önce Türkiye Siyaseti (1923-2001)	AK Parti döneminde Türkiye Siyaseti (2002-2016)			
Arakan/Myanmar						
Türk Katılımı		Diplomatik ilişki (1958) IHH tarafından Acil Yardımlar (1994'ten günümüze)	Bilgisayar Eğitim Merkezi (2006) STK'lar tarafından Acil Yardımlar	İbni Abbas İslam Okulu (2007) Daru'l İman Yetimhanesi (2008) STK'lar tarafından Acil Yardımlar	Hacı Ahmet Kınacı Camii (2011) Davutoğlu ve Emine'nin ziyareti (2012) Yangon Büyükelçiliği (2012) Erdoğan BM'yi çağırıyor (2012) Mezarlıkların yenilenmesi (2012) Davutoğlu'nun İİT ile ziyareti (2013) TİKA Ofisi (2013) ARB Direktörü Ziyareti (2014) STK'lar tarafından Acil Yardımlar	Kalıcı Ev Projesi (2015) KRM ofisi (2015) ARB Direktörü Ziyareti (2016) Çavuşoğlu'nun ziyareti (2016) Gerilimle ilgili derin endişelerin dile getirilmesi (2016) STK'lar tarafından Acil Yardımlar

Dönemler / Düzeyler	Bağımsızlıktan Önce	AK Parti'den önce Türkiye Siyaseti (1923-2001)	AK Parti döneminde Türkiye Siyaseti (2002-2016)			
			Arakan Budist ve Rohingya arasındaki bazı çatışmalar / Müslüman karşıtı isyan / Yerel yönetimde güç paylaşımından hariç tutma	Mültecilerin tekne ile artırılması / Arakan Rohingya Birliği	Toplumsal Şiddet / Mülteci Krizi / İnsan Ticareti / İİT İletişim Grubu / Şiddetin Sürekliliği	Geçici oy haklarının geri çekilmesi Budistlerin sokak protestosuna yol açtı/ Ordu tarafından Toplu Silahlı Operasyonlar
Çatışma Durumu	Birmanya yönetimi ve mülteciler Chittagong'a kaçtı./ Arakan'ın İngiliz işgali	Budist-Müslüman isyanı /Bazıları Arakan'a geri dönüyor /Soykırım/Silahlı direniş /Ordu yönetimiMilliyetçi tarafından kötü muamele edilmeye başlandı /Vatandaşlıktan mahrum /Reddetme oylama hakkı protestoya yol açtı/ Nagamin Operasyonu /Kitle mülteci /Bazıları Arakan'a geri dönüyor /mülteci sorunu	Arakan Budist ve Rohingya arasındaki bazı çatışmalar / Müslüman karşıtı isyan / Yerel yönetimde güç paylaşımından hariç tutma	Mültecilerin tekne ile artırılması / Arakan Rohingya Birliği	Toplumsal Şiddet / Mülteci Krizi / İnsan Ticareti / İİT İletişim Grubu / Şiddetin Sürekliliği	Geçici oy haklarının geri çekilmesi Budistlerin sokak protestosuna yol açtı/ Ordu tarafından Toplu Silahlı Operasyonlar
Myanmar İç Politika	İngiliz kuralı	Japon istilasası / İngiliz Kuralı / Bağımsızlık / U Nu / Ne Win / Vatandaşlık Yasası / Hükümet karşıtı isyanlar / Burma'dan Myanmar'a	Than Shwe	Than Shwe/ Rahipler tarafından protesto / Siklon Nargis	Thein Sein/ Meiktila'da isyan	Thein Sein/ Htin Kyaw (DUL)

6.1.2 Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerinde Türkiye'nin Pozisyonları

İkinci bölümde ele aldığım gibi Türk dış politikasında özellikle AK Parti döneminde, dış politikada 'arabulucu-entegratör', 'koruyucu', 'yumuşak güç,' 'barış destekçisi', 'kolaylaştırıcı', 'Müslüman dünyasının lideri' veya 'Müslüman dünyasının savunucusu' gibi birtakım söylem ve kavramları giderek daha fazla gözlemlenebilir hale gelmiştir (Kara ve Sozen, 2016: 47-66). Bu anlamda, bu söylemler çatışma alanlarındaki Türk müdahalesini meşrulaştırmak için de kullanılmıştır. Bu noktada inşacı teori, bu söylemleri devletin inşa ettiğini ve karşılığında da bunların devletin davranışlarını politikaya göre hareket etmesi veya uygulaması açısından etkileyeceğini söyler. Dahası devlet ya da devlet dışı aktörlerin davranışlarının, başkaları için sahip oldukları anlama dayalı olma eğiliminde olduğunu da iddia edebilir. Bu anlamda, Güneydoğu Asya çatışması bölgelerinde Türkiye'nin pozisyonları, Türkiye'nin, her çatışma bağlamında farklılaşabilecek diğer çatışma alanlarında kullandığı yumuşak güce uygun olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle, yerel çatışma alanlarındaki aktörlerin Türkiye'yi nasıl algıladıkları ve Türkiye'nin bu pozisyonlarına verdikleri destek, yerel aktörlerin Türkiye'ye yüklediği anlamdan da etkili olabilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye gibi bir üçüncü tarafın pozisyonu, devletin itibarını ortaya çıkararak ya da yeniden üreten süreç ya da diğer bir deyişle yumuşak güç aracılığıyla güçlenmektedir.

Güneydoğu Asya bölgelerindeki Türk pozisyonu meselesi söz konusu olduğunda, üçüncü tarafın 1. bölümde geçen olası rollerine dayalı olarak düşünersek, aşağıdaki resimde özetlendiği gibi, Türkiye'nin bu üç bölgede bağışçı, arabulucu ve savunucu veya gözlemciden oluşan üç farklı pozisyonu bulunmaktadır (Bkz. Şekil 6.1).

Şekil 6.1 : Güneydoğu Asya'daki Çatışma Alanları içinde Türkiye'nin Genel Rollerini

Türkiye'nin pozisyon alışı örneği, hükümetlerin ve sivil toplum örgütlerinin belirli çatışma bölgelerinde tamamlayıcı pozisyonlar olarak ortaya çıkan karma katılımları için iyi bir ders olabilir. Bu nedenle çatışma alanlarındaki her bir boyutdaki rollerin birbiriyle etkileşimi, çatışma çözümüne fayda sağlayabilmektedir. Boyut 1'deki barış çabaları göz önüne alındığında, arabuluculuk ve üçüncü taraf hakkında yapılan önceki çalışmalar gibi, üçüncü tarafın rollerinin çok önemli olduğunu ve özellikle bunun çatışan tarafların “yorgun ve yaralı hissettikleri ya da herhangi bir başka kayba uğramak istemeyecekleri ve bir anlaşmaya varmaya ya da en azından mümkün olduğuna inanmaya hazır oldukları” barışa uygun hale gelmiş anlarında etkili olacağını teyit etmekteyim (Bercovitch, 2004). Ayrıca, araştırmada aktarılan Türkiye'nin deneyimlerine dayanarak, üçüncü tarafın gözlemlenebilir özelliklerini aşağıdaki gibi özetledim.

Birincisi, güven inşa etmek üçüncü taraf için az ya da çok önemli bir meseledir. Güven, genellikle benzer kimliğin ortaklaşa yararı gibi destekleyici bir faktöre sahiptir. Aynı zamanda genellikle, deneyimleri olan, içeriği anlayan ve biraz güce sahip olan üçüncü taraf, çatışan tarafın özellikle de azınlık tarafının dikkatini çekmektedir.

İkincisi, hükümet dışı aktörlerin süreci desteklemeleri çok önemlidir. Zira bazı çatışma taraflarının güvenilirlikleri, devletten daha fazla olabilir. Ancak, STK'ların çalışmalarının doğası devleti eleştirmek ve halk tabanı ve azınlık gruplarına daha fazla yakınlaşmak olduğu için, özellikle devlet olan çatışma tarafınca kabul edilme sorunu hâlâ devam etmektedir. Dahası, bu aktörün devlet için dikkate alınmasını sağlayacak kadar yeterli yararı olmayabilir.

Üçüncüsü ise üçüncü taraf rolünü oynamaya istekli çeşitli aktörlerin olduğu dünya siyasetinde çatışma dönüşümü için çok oyunculuğun ve üçüncü tarafın işlevlerinin yerine getirilmesi gerekebilir. Çoklu-üçüncü taraf, tüm tarafların avantajlarını daha şeffaf bir süreçle dengeleyebilecek, arabuluculuk sürecinde bir başka mekanizma olabilecektir.

Son olarak, ulusal bağlamın uluslararası aktöre açılmaya hazır olması, üçüncü taraf rollerini öne çıkarmak açısından önemlidir. Prensipten olarak, ‘müdahale etmeme’ uluslararası politika için temel bir fikirdir. Belli alanlarda yer almak için her bir

devletin kabul görmeye ihtiyacı vardır. Bu nedenle, uluslararası etkilere açık olan bir bağlam üçüncü taraf rolünü etkileyebilir.

Çağdaş dünya siyasetinde uluslararası arabuluculuk girişimleri artmıştır. Birçok uluslararası kuruluş arabuluculuğun önemini anlamaya ve Birleşmiş Milletler Arabuluculuk Destek Birimi, Avrupa Barış Enstitüsü ve İİT Barış, Güvenlik ve Arabuluculuk Birimi gibi birimler üzerinden bu konuyla ilgilenecek bazı mekanizmalar oluşturulmaya başlanmıştır. Arabuluculuğa dikkat çeken Kriz Yönetimi Girişimi (CMI), Uluslararası Alarm, Asya Vakfı, İnsani Diyalog Merkezi (CHD) ve hatta İHH gibi sivil toplum kuruluşları da çoğalmaktadır. Bunun dışında, barış müzakerelerinde rol oynamaya çalışan Norveç, Finlandiya, İsviçre, Türkiye ve Malezya gibi birçok ülke vardır (Svensson ve Onken, 2015: 66). Bu nedenle, uluslararası arenadaki aktörlerin çoğu bu rolü yerine getirmek için isteklidir. O zaman soru, bu rolleri neden boyut 1’de oynamayı kabul ettikleridir. İnsani yardımın küresel normları ve koruma sorumluluğu dışında neredeyse tüm aktörler, özellikle de devlet aktörü için, diğer bir çatışmada üçüncü taraf olmanın iki önemli nedeni vardır: belirli çatışmaların diğer alanlara genişlemesinin sonuçlarından kaynaklanacak tehditler ve devlet, devlet dışı veya uluslararası kuruluşların saygınlığını kazanmak. Özellikle devlete ilişkin olarak, “devletlerin kendi etkilerini genişletmek ve arttırmak için çatışmalara arabuluculuk ettiği” iddia edilmiştir. “Örneğin, başarılı bir arabuluculukla diğer milletlerin minnettarlığı kazanılabilir. Bu gibi durumlarda, devletler genellikle uzlaşmanın içeriğine daha az ilgi gösterir. Bir ülke aynı zamanda barışsever ve barış temin edici bir millet statüsü ve itibarını sürdürmek için de diyalogu kolaylaştırabilir” (Effendi, 2007: 28). Boyut 2 ve boyut 3 için ise esas itici faktör sürece katılarak kazanabilecekleri bazı fayda ve şöhretleri reddedemesek de devlet dışı kuruluşların odak noktası olan insan haklarının korunması temel düşüncesiyle uyumlu olarak insani yardım desteğidir.

Bu düşünceyi temel alarak düşünürsek Türkiye hem çatışmanın kurbanı olan insanlara duyduğu içten yardım etme isteği hem de uluslararası alanda geçerlilik ve itibar kazanmak için “insani yardım diplomasisi” ve “barış aracısı statüsü”nü desteklemek pozisyonunda kendini konumlandırabilir.

Güneydoğu Asya'nın bu üç çatışma bölgesindeki Türkiye'nin tavırlarından ve pozisyonlarından da bazı sonuçlara ulaşmak istiyorum.

İlk olarak, Osmanlı mirasına sahip Müslüman bir ülke olma kimliği, Türkiye'nin bu bölgelerdeki varlığının temel itici unsurudur. Bu çizgilere dayanarak, Türkiye siyasal İslam modelinin yükselmesi, Erdoğan gibi karizmatik bir liderle birlikte AK Parti'nin başarısı bu bölgelerdeki Müslüman çoğunluklu halkın pozitif algısı Türkiye'nin öncü avantajlarıdır. Bu anlamda bu, Davutoğlu'nun meşhur stratejik derinlik kitabında ele aldığı şeye benzemektedir. Bu arada, Türk katılımının “çoğunluk nüfusuyla kültürel ve/veya dini bağları olan topluluklar veya bölgeler” içinde genişlemesi (Mason ve Sguaitamatti, 2011: 21-22); karşılığında destekçilerin olumlu hislerini kazanmak suretiyle AK Parti'ye seçimler için fayda sağlayabilir.

İkincisi; İHH başta olmak üzere STK'lar tarafından başlatılan ve TİKA gibi bir hükümet kuruluşu tarafından desteklenen insani yardım desteği yerel halk için çok önemlidir. Pratik olarak doğrudan bölgelere inen ve sürekli olarak projeleri takip eden Türkiye menşeli yardımlarla Türk varlığı yerel halk tarafından daha fazla algılanabilir. Ve bu girişimlerle yerel halk arasında, özellikle de yardımlardan faydalananlar arasında güven sağlanmıştır. Fakat aksine, bu yardımlardan yararlanamayanlar olumsuz algılara sahip olabilir ve bu durum çatışma alanları içinde başka bir çıkar çatışması döngüsüne yol da açabilir.

Üçüncüsü; Türkiye'nin durumu hakkında bilgi sahibi olmak, bölgeden destekleyici rollere sebep olabilir. Örneğin Türkiye'nin faaliyetleri ve her ne olursa olsun destek pozisyonu kitle iletişim araçlarına aktarıldıktan sonra, insanların Türkiye'ye yönelik dikkat ve beklentilerini artırma gibi etkiler beklenebilir. Türkiye hakkında devamlı bir toplumsal tartışmaya sahip olan Patani'de olduğu gibi, bilginin gücü hafife alınmaz ve Türkiye'nin zor zamanlarında bölgeden Türkiye'ye karşı destekler geldiği görülebilir.

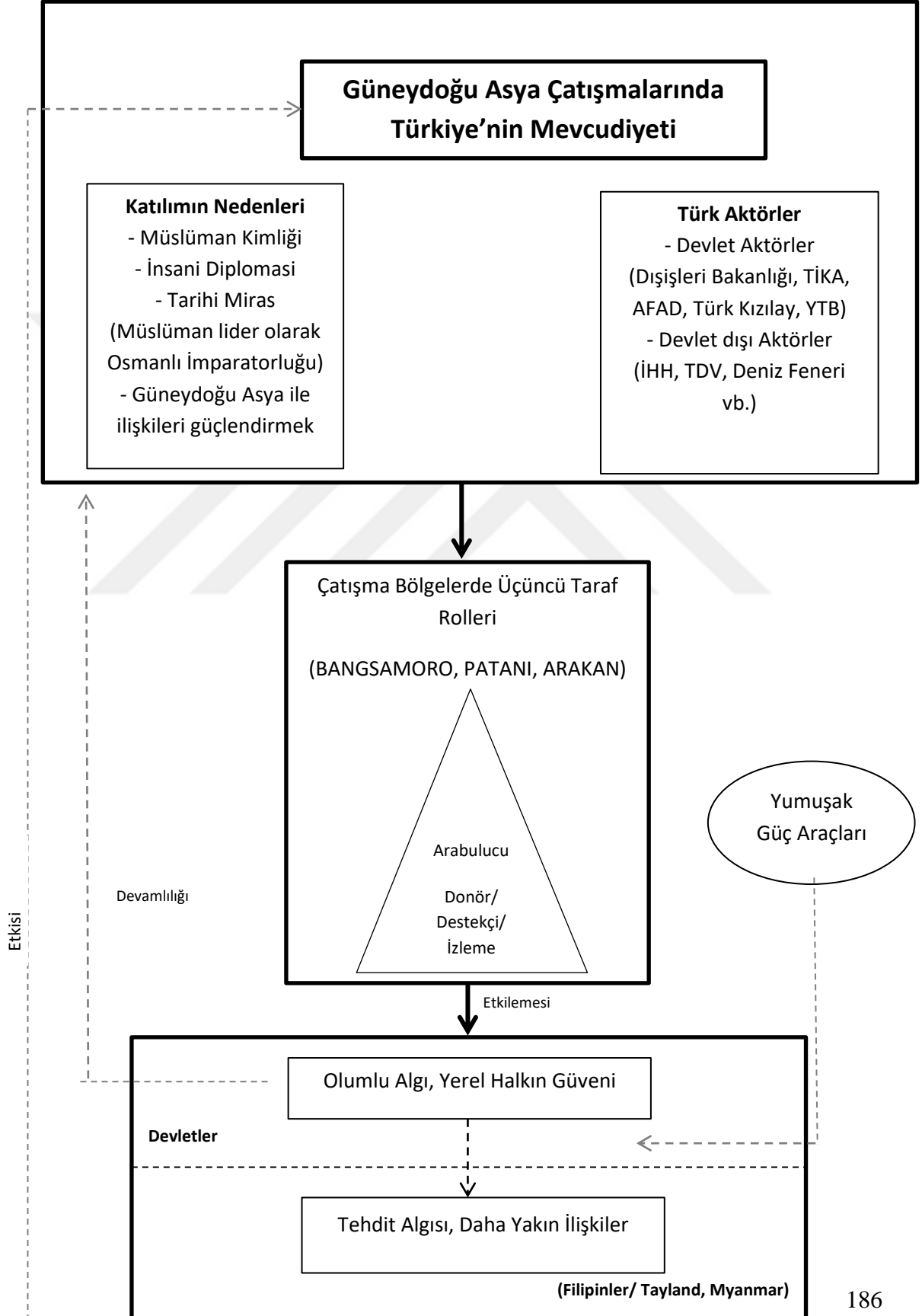
Dördüncüsü; Türkiye'nin, kendi bölgesi dışında, Ortadoğu'daki bölgesel güçler arasındaki çıkar çatışmaları dışında ya da Avrupa tarafından tanınmayan bir bağlam dışında kalan Güneydoğu Asya bölgesinde pozisyon alması, bir anlamda Türkiye'nin nüfuzunu ve işbirliğini genişletmek için duyacağı bir ihtiyaçtır.

Son olarak, İİT Türkiye için hala önemli bir organizasyondur. İİT'nin önde gelen ülkelerinden biri olması, Türkiye'nin özellikle dünya çapındaki Müslüman bölgelere yönelik önemli konumunu da destekleyebilir.

Genel olarak, birinci bölümde verilen analiz çerçevesinde özetlemek gerekirse, Türkiye ile üç çatışma bölgesi arasındaki ilişkilerin, inşacı bakış açısı temelinde yumuşak güç ve üçüncü taraf kavramları aracılığıyla haritalandırmayı istiyorum. Kimlik ve normlarını üçüncü taraf olma rolünü meşrulaştırmak için kullanan Türkiye, bu bölümün bir sonraki kısmında ele alınacak bazı zorluk ve sınırlamalar ile birlikte çatışma bölgelerindeki tüm boyutlarda roller oynamıştır. Daha sonra bu roller azınlık ya da mağdurlar arasındaki güveni ve halkın olumlu algısını cezbeden Türkiye'nin yumuşak gücünün bir aracı olarak ortaya çıkmış, bu aynı zamanda, Türkiye'nin mezkûr bölgelerdeki varlığının sürekliliğini etkileyecek devlet aktörleri ile arasındaki ilişkilerini de güçlendirmiştir (Bkz. Şekil 6.2).

Bu araştırmanın sonucu, üçüncü taraf rolünün, boyut 1'in arabuluculuğundan çok daha geniş bir perspektifte geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Dahası, aynı olabilecek ve birbirine eşlik edebilecek barış ve çatışma çözümü üzerine olan uluslararası pozisyonun ve üçüncü taraf rolleri ile yumuşak güç unsurları arasındaki uluslararası politikanın ilişkilerini bağlantılandırmaya çalışır. Üçüncü taraf rolleri yumuşak güce katkıda bulunabilir; aynı zamanda, yumuşak güç çıktıları üçüncü taraf rollerinin pozisyonunu etkileyebilir. Mesela Türkiye, uluslararası arenadaki konumunu güçlendirecek bir itibara neden olan insani yardım bağışçısı olarak rol oynamıştır ve Türkiye'nin iyi imajı, insanlar arasında güven oluşturup üçüncü taraf rolünü oynamak konusunda Türkiye'yi destekleyebilir. Bunlar, inşacılığın varsaydığı gibi diğer maddi faydalarla birlikte göz önünde bulundurulması gereken uluslararası politikanın düşünsel temelidir. Bu açı, ilişkiler arası varsayımda tartışılabilir. Sonunda bu noktada, potansiyel bir üçüncü taraf haline gelmek için, 2. ve 3. boyut meseleleriyle ilgilenilmesi gerekmektedir denilebilir.

Şekil 6.2 : Güneydoğu Asya Çatışma Bölgelerinde Türkiye'nin Genel Görünümü

6.2 GÜNEYDOĞU ASYA ÇATIŞMA ALANLARINA YÖNELİK TÜRK PROAKTİF DIŞ POLİTİKASININ ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN ELEŞTİRİLER

Güneydoğu Asya'nın çatışma bölgelerinde Türkiye'nin varlığına bağlı, burada tartışılacak bazı noktalar olduğunu ifade etmek gerekir. Birincisi, esas olarak Müslümanlar için olan ve projelere yönelik kendi tarzını kullanan Türk yardımlarının sınırlılığıdır. Ağırlıklı olarak Müslümanlar için olan yardım faaliyet alanları, üçüncü taraf rolünün yumuşak gücü geliştirecek araçlardan biri olarak kullanılmasının etkililiğine az ya da çok tesirde bulunabilir. Bu anlamda, Türkiye'nin bölgedeki konumuna evrensellik problemi engel teşkil edebilir.

Küresel olarak İslamofobi eğiliminin artmasıyla birlikte bu üç bölge- özellikle de Budist rahipler tarafından Müslümanlar hakkında nefret söyleminin üretilip yayıldığı ve çatışmanın kimlik-din temelli ayrımcılığa dönüştüğü Arakan örneği- bu eğilimden az veya çok etkilenmiştir. Böyle bir senaryo içinde, ulusal düzeyde İslamofobik girişimler çok yükselmiştir. Her ne kadar bazı yardımlar Rakhine'deki Budistler veya Mindanao'daki Hıristiyanlar gibi Müslüman olmayan topluluklara gitse de bu yardımların farklı gruplara yönelik sonuçları, bu ülkeler arasındaki Müslümanlara yönelik faaliyetlerden kurtulmak için henüz yeterli değildir. Bu anlamda bu durum, Türkiye'nin imajını tarafsız bir üçüncü taraf olmasının mümkün olup olmaması açısından etkilemektedir. Bununla birlikte bu noktada, Türkiye'nin Müslümanları desteklemek adına sergilediği güçlü duruşun Müslüman bölgelerin daha fazla cezbedilmesini sağlayacağını söyleyebiliriz. Böylece, eylemin önünde kimliği dayanak olarak kullanmak, öykünün hem olumlu hem de olumsuz yanlarını üretebilir. Diğer taraftan Türkiye pratiğinin sonraki örneğinde nihai olarak sonuçların iki yüzünü meydana getirebilecek bu çatışma alanlarına Türkiye standartlarını getirme girişimini ifade etmektedir. Bir taraftan, yerliler için kendilerini geliştirebilmeleri iyi olabilirken, diğer taraftan ise yerliler bu yeni standartlarla aniden başa çıkmaya hazır olmayabilirler.

Bir diğer durum ise azınlıkları destekleme politikalarının mevcut ülke için tehdit olma algısı üzerinde az çok etkili olabilir. Devletler düzeyinde baktığımızda

bölgede Müslüman çoğunluk olmayan çatışma taraflarının her birinde, Türkiye'nin yumuşak gücü daha az etkilidir. Azınlık grupları için güçlü destek bu yönüyle daha az dikkat çekebilmektedir. Bununla birlikte, uluslararası arenada ne tam düşmanlık ne tam dostluk dönemlerined hala ikili ilişkilerin artışı da gözlemleyebiliriz. Bir anlamda bu, Türkiye'nin bölgedeki artan varlığının sonucu olabilir, böylece daha çok işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan çağdaş dünya siyaseti bağlamında ilişkileri özellikle de ülkeler arasındaki ekonomik avantajları zorlamak için çeşitli hayati faktörler de bulunmaktadır.

Son olarak bölgedeki ve dünyadaki diğer alternatif üçüncü taraf ve diğer büyük güç aktörleri devlet, devlet dışı ya da uluslararası örgütler bakımından kıyaslandığında Türkiye'nin konumu aslında hala çok iyi değildir. Bu nedenle bu alanlardaki çatışma bölgelerinde üçüncü taraf olma gibi yumuşak güç araçlarının uygulanmasının, şu anda iki ana çatışma alanında (Mindanao ve Patani) bulunan Malezya gibi bölgesel bir güce kıyasla sınırlanmasına neden olmaktadır. Bir anlamda Malezya gibi bölgesel bir güç, benzerliklerinden ve bağlamın anlaşılmasından dolayı bu rolü oynamak için daha uygun olabilmektedir. Öte yandan Malezya gibi bir arabulucu devle, *“herhangi bir iç çatışma ulusal sınırların ötesindekileri etkilediğinden, ortak çıkarları ya da bölgesel olarak güttüğü çıkarları nedeniyle taraflar arasındaki çatışmayı çözmekle ilgilenebilir.”* (Garang, 2015). Daha da ötesinde, özellikle arabuluculuk konusunda üçüncü taraf rolünü üstlenen aktörlerle ilgili bilgilere ‘Barış müzakereleri ve çatışma arabuluculuğu küresel eğilimleri’ başlıklı makaleden elde edilen veriler ışığında bakarsak; 1989'dan 2013'e kadar, BM, ABD, AB, Rusya, Fransa, Norveç, Birleşik Krallık, Kenya ve Malezya'nın bu anlamda en çok aktif olan ülkeler arasında olduğunu görebiliriz (Svensson ve Onken, 2015: 75-76). Bu noktada kabaca söylersek Türkiye henüz deneyimli bir üçüncü taraf haline gelmemiştir. Bu anlamda, röportaj yapılan kişilerden birinden gelen, *“Türkiye'den Türk kapasitesinden fazlasını mı bekliyorlar”*³⁹ sorusu, üzerinde durulması gereken bir husustur.

Bunun yanı sıra, bazı çatışma bölgelerinde dış aktörlerin, özellikle de çatışma bölgelerinde var olan bölgesel büyük güçlerin çıkarları, bu bölgede fazla çıkar gütmenden rol üstlenecek bir aktör olan Türkiye için bir başka bir sınırlama

³⁹ Röportaj, Türk STK'lardan biri, 18 Şubat 2016

getirmektedir. Rohingya olayı, Rakhine'deki ciddi durumlar için daha fazla çözüm dayatma yetersizliğini etkileyen büyük güçlerin çıkarları tarafından tetiklenmiş olmanın önemli bir örneğidir. Bu bölge Çin'in ilgi alanına girmektedir. Çin "sorunlu Rakhine eyaletindeki Kyauk Pyu'da derin bir deniz limanı ve Myanmar'dan Çin'in hinterlandına giden zorlu Malaca Boğazını alt eden daha kısa bir enerji tedarik yolu olacak olan bir petrol boru hattı inşa edecekti. Çin liman için ihaleyi kazandı, ancak şu anda müzakerelerin temelini oluşturan yüzde 50 yerine projenin yüzde 85'lik payı için müzakere etmektedir. Diğer taraftan Hindistan'ın kuzeydoğusuna nazır, bir sanayi parkını da içeren Çin limanı projesi Hindistan'ın güvenlik çevrelerinin de tepkisini çekmiştir. Ayrıca, "Rakhine'nin doğalgaz da dahil olmak üzere zengin kaynaklara sahip olduğuna da inanılmaktadır." (Izzadeen, 2017). İş Çin'in çıkarına dönüştüğü zaman, Hindistan ve ABD Çin etkisini azaltmak adına Myanmar ile ikili ilişkiler geliştirmek için bazı roller üstlenmiştir. Dahası, Hindu merkezli hükümet yönetimindeki Hindistan da Rohingya davası için bazı politikalar yürütmeye başlamıştır. Modi, kriz döneminde Myanmar'ı ziyaret etmiş ve tüm dünya Myanmar'a yönelik kınamalarda bulunurken şu açıklamayı yapmıştır: "*Hindistan, Kuzey Rakhine Eyaletindeki son terörist saldırılarını kınadı; burada Myanmar güvenlik güçlerinin birkaç üyesi hayatını kaybetti. Her iki taraf da terörizmin insan haklarını ihlal ettiğine ve dolayısıyla da teröristlerin şehit olarak yüceltilmemesi gerektiğine karar verdiler.*" (Pant, 2017). Şüphesiz bu tutum Hindistan'ın Myanmar'daki çıkarlarını arttırmasına neden olabilir. Naypyidaw, Hindistan'ın Hindistan-Myanmar-Tayland Asya Üç-yönlü Otoyolu, Kaladan multimodal projesi, karayolu-nehir-liman kargo taşımacılık projesi, BIMSTEC ve Hindistan'ın kuzeydoğu sınır bölgelerindeki güvenlik güçleri operasyonlarının işbirliği gibi diğer anlaşmalardan ayrı olarak Rakhine'ye altyapı ve sosyo-ekonomik projeler şeklinde yardım sağlamasına izin vermiş gözükmektedir (Pant, 2017). Ayrıca Mindaonao örneğinde olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin geçmişten bu yana Filipinler'deki örtük askeri gücü ve buna mükabil mevcut hükümetin Çin ve Rusya ile ilişkilerini güçlendirmeye yönelik artan niyetinin belli bir dereceye kadar güce sahip olmak amacıyla barış sürecine katılan uluslararası aktörlere az ya da çok etki edebilir (Heydarian, 2017) .

Bununla birlikte, Türkiye'nin bu olaydaki ilgi çekici başarısının daha çok çatışma bölgesindeki en zor şeylerden biri olan yerel azınlık çatışma tarafı nezdinde 'güven inşa etmesi' olduğuna dikkat çekilmelidir.

6.3 GÜNEYDOĞU ASYA ÇATIŞMA ALANLARINDA ROL OYNAMAK İÇİN TÜRKİYE'NİN ÖNÜNDEKİ ZORLUKLAR

Son on yılda Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerinde Türkiye'nin mevcudiyetinin bütüncül bir manzarasını gördükten sonra şimdi biraz tahmin edilebilir senaryolara dayalı bazı analizler üzerinde durmak istiyorum. Çok uzun zamandan beri Müslüman dünyası diğer güçleri pazarlık noktasına getirme ve kendileri için yedek güç olarak kullanma taktiğini uygular. Savaş dönemlerinde Osmanlı ya da Malay dünyası bu yöntemi, özellikle de İngiliz sömürgesi döneminde bir başka büyük güç müdahalesiyle başa çıkmak için İngiltere ile işbirliği içine girerek kullanmıştır. Benzer bir varsayımı değerlendirecek olursak, devlet içi çatışma biçimindeki güncel çatışmaların, büyük güçlerin korumasına, özellikle devlet ve azınlık mücadele hareketi arasındaki çatışmalarda diğer çatışma tarafına baskı yapmaya yol açabilecek bir yedek aktör olarak rol almak için ihtiyaç duyduğunu söyleyebilirim. Bu bağlamda, azınlık, destek almak ve devlet olarak konumlanan düşmanı bastırmak için yine devlet olan bir büyük güce ihtiyaç duymaktadır. Her ne kadar ortada 'müdahale etmeme' ilkesi olsa da büyük güç desteğinin varlığı, devletin uluslararası arenadaki imajını korumaya ihtiyacı olduğu ve diğer devletlerle olan çıkarlarını korumak istediğinden, çatışma içindeki devlet aktörünün kararına az ya da çok etki edebilir. Çatışma çözümünde üçüncü taraf olma açısından, devlet dışı aktörlerin katılımının giderek artan eğilimleri olmasına rağmen, devletin arabuluculuk için kesinlikle önemli bir aktör olmaya devam ettiğini görürüz. Bir anlamda devlet bu rolünü yumuşak gücünü ve etkisini arttırmak için sürdürmektedir, ancak bu bağlamda, büyük güç olarak algılanmayan devletler daha az avantaj sağlayabilirler. Bu sebeple, daha cazip hale gelmek için tarafsızlık düzeylerini ve profesyonel becerilerini arttırmalıdır (Mason ve Sguaitamatti, 2011: 21-22).

Türkiye için bu aşamada özellikle bölge dışındaki diğer çatışma alanlarına müdahaleye yönelik çetrefilli soru Türkiye'nin azınlık hareketlerini destekleyecek yeterli güce sahip olup olmadığıdır. Güneydoğu Asya'daki çatışmaların mevcut bağlamında Türkiye kendisini, insani yardım desteğinden ayrı olarak üçüncü tarafın temel rollerini oynamaya itecek yeterli itibara sahip midir? Türkiye, özellikle Güneydoğu Asya'daki çatışma tarafının kabul ettiği bir aktör haline gelebilir mi? Türkiye'nin cazip bir arabulucu olmak için yeterli potansiyel ve deneyimi var mıdır?

Buradaki en önemli zorluklardan biri de Türkiye'nin son iki yıldır karşılaştığı tehditlerin ve güvenlik istikrarsızlığının artmasıdır. 2017 Küresel Terörizm Endeksi'ne göre, *“Türkiye'deki ölümler 2016 yılında yaklaşık iki kat artarak 658'e yükselmiştir. Sonuç olarak, Türkiye ilk kez terörizmden en çok etkilenen on ülke arasında yer almıştır. Türkiye şimdi dokuzuncu sırada ve tüm dünya ölümlerinin yüzde 2,6'sı ve tüm terör saldırılarının yüzde 3,3'ünün gerçekleştiği bir ülke konumundadır.”* (Ekonomi ve Barış Enstitüsü, 2017b). Bu arada Türkiye, aynı yıl Küresel Barış Endeksi için 146. sırada yer almıştır (İktisat ve Barış Enstitüsü, 2017a). Türkiye'deki aile içi şiddet koşullarının artması, politika değişiminin kaçınılmaz olarak az ya da çok etkilenmesine neden olabilir. Bu bağlamda, Türkiye'nin dış politikasının son birkaç yıl içinde, Davutoğlu zamanındaki proaktif pozisyonundan çok daha zorlu hatlara kaydığı ileri sürülebilir. Keyman, *“Yeni Bir Türk Dış Politikası: Proaktif ‘Ahlaki Gerçekçiliğe’ Doğru”* adlı makalesinde bu meseleyi tartışmaktadır: *“Son iki yılda sadece dış politikanın sıfırlanmasına değil, aynı zamanda proaktif tabiatı ve temel ilkelerinin, sert güç-temelli askeri güdüleri ve insani yardım normlarını birleştiren proaktif “ahlaki gerçekçilik” diye adlandırdığım şeye göre şekillendiği yeni bir Türk dış politikasının ortaya çıkışına şahit olduk.”* (Keyman, 2017: 55-69). Bu anlamda, Davutoğlu görevinden istifa ettikten sonraki son birkaç yıl içinde ve Türkiye'nin başta Batı ülkeleri olmak üzere uluslararası arenada insan hakları ihlallerine yönelik tehdit ve eleştirilerle karşı karşıya kaldığı süre zarfında, Güneydoğu Asya da dahil olmak üzere diğer bölgelerdeki insani yardım diplomasisi hala devam etse de bu tehditlere başa çıkmak için Türkiye'nin bölgedeki pozisyonunu değiştirdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla, eleştirilerden ve değişen pozisyonlardan etkilendikten sonra, Türkiye hala insanları cezbedebilecek bir itibara sahip olabilir mi? Bu, küresel olarak Türk yumuşak gücüne etki edecek mi? Ben, bölgenin dışında

devam eden insani yardım diplomasisi çalışmalarıyla, yumuşak gücünün sonucunu az ya da çok koruyabileceğini fark etmiş bulunmaktayım. Dahası, “Türkiye'nin coğrafi, politik, kültürel ve tarihi özellikleri uluslararası arabuluculuk yürütmesi için elverişli olduğunu öngörüyor ve çatışmaların çözümünde aktif bir katılım için elverişli bir ortam yaratıyor” (Şulík, 2012: 4-5) olmasına rağmen bu faktörler, Türkiye'nin doğrudan ilgilendiği Orta Doğu bölgesi ile sınırlı kalmaktadır. Fakat Güneydoğu Asya bölgesi için bu, hala tartışmalı bir şeydir.

Türkiye'nin özellikle Güneydoğu Asya'daki çatışma bölgelerinde karşılaştığı zorluk, bölgeyi değiştirmeye yönelik kendini adapte edebilme kabiliyetiyle de ilgilidir. Bir bütün olarak bölgenin ve özel olarak da çatışma alanlarının Türkiye nezdinde bilgisi hala azdır. Ancak, son birkaç yıldır, bu bölgeyi anlama girişimlerinin arttığı görülmektedir. Türkiye'nin, bölgede olup bitenlerin gittikçe daha artan farkındalığını nasıl ele aldığı ilginçtir. Dahası, Türkiye'nin desteklediği ana gruplar olan azınlık gruplarından farklı olabilen anlatı parçalarını göstermek için her üç ülkedeki diplomatik girişimleri nasıl ele almıştır. Türkiye bu manada nasıl denge sağlayabilir?

Buna ek olarak, Türkiye'yi ASEAN'a dahil etme girişimi ile birlikte (RT, 2017), Türkiye'nin ASEAN'a hangi alanlarda katkıda bulunabileceği ve Türkiye'nin ASEAN gibi bir organizasyona uygun olup olmadığı hem Türkiye hem de bölge için çetrefilli bir sorudur. Bunlar hala Türkiye için cevaplanması zor sorular olsalar da, bu girişime Türkiye tarafından 2015'te Erdoğan'ın konuşmasında değinilmiştir: “*Biz bölgeyle olan ilişkilerimizi artırmayı hedefliyoruz. Türkiye olarak biz diyalog partneri değil, ASEAN üyesi olmak istiyoruz. Bunun için hazır olduğumuzu belirtmek isterim.*” (Ünal, 2017). Bu çaba ekonomik işbirliği için yapılmıştır, ancak günün sonunda, eğer Türkiye ASEAN'da daha çok rol oynayabilirse, Türkiye, ASEAN'ı daha önce hiç ele almadığı bölgedeki sorunlara yaklaşımında da bir zemin olarak da kullanabilir.

6.4 GELECEK GELİŞMELER İÇİN ÖNERİLER

6.4.1 Türkiye'ye Yönelik Öneriler

Boyut 1 düzeyinde Türkiye'ye yönelik şu öneriler sunulabilir:

-Türkiye'nin daha az fayda sağlayacağı diğer bölgeler veya Türkiye'nin paydaşlardan biri olarak görüldüğü Ortadoğu'nun aksine, hükümetin avantajlı statüsü nedeniyle Güneydoğu Asya'daki rolünü daha fazla arttırması gerekmektedir. Güneydoğu Asya, ekonomik ilişkiler için ve Türkiye'nin yumuşak gücünü uygulayabileceği Müslüman çoğunluğa sahip potansiyel bölgelerden biridir. Bölgedeki çatışma bölgelerinde rol oynamak, mevcut iyi statüye ek olarak bölgede Türklerin ve Türkiye'nin itibarını destekleyebilir.

- Hükümetin bu alanlardaki politikaları yalnızca Müslümanlara değil, her seviyede çeşitli gruplardaki insanlara da ulaşmalıdır.

- Hükümet, ileride işbirliğine katkıda bulunabilecek kişilerin kabulüne etki edecek şekilde her bölgede Türkiye ile ilgili olumlu çabaları desteklemelidir.

- Hükümet, özellikle kalkınma ve eğitim boyutlarında ya da müzakerelerdeki arabuluculuk rollerinde insani yardım desteği konusunda çalışmalarını devam ettirmelidir. Bu ikinci rol diğer çatışma bölgelerine de genişletilmelidir.

- Türkiye siyasetindeki görece istikrar Türkiye'nin üçüncü taraf olarak rollerini etkin bir şekilde uygusamak için en iyi zaman olabilir. Bu nedenle Türkiye, uluslararası düzeyde konumunu korumak ve geliştirebilmek adına mevcut iç problemlerini aşmak için elinden geleni yapmalıdır.

Boyut 2 ve Boyut 3 düzeyinde Türkiye'ye yönelik şu öneriler sunulabilir:

- Çeşitli Türk organizasyonlarının yardımları çatışma bölgelerindeki çeşitli gruplara gönderilmelidir. Sefaleti dindirmek için güçlü bir duruş sürdürülmeye devam edilmelidir.

- Farklı ihtiyaçlara sahip her bir bölgeye uygun yardım stratejileri belirlemek adına, bütün ülkenin siyasi durumundaki ya da farklı bakış açılarındaki çatışmanın kendi bağlamında anlaşılması gerekir.

- İncelediğim üç bölgede çatışmalar hala devam ettiğinden yardım kuruluşları insani yardım çalışmalarını buralarda sürdürmeye devam etmelidir. Bu arada, yerel

halkın bilgiye erişim ve eğitiminin geliştirilmesi bölgeyi desteklemek açısından çok önemlidir.

- Projeleri en çok uygulayabilecek uygun yerel ortaklık ile birlikte çalışma standardını belirlemeli ve genişletmelidirler. Ayrıca, yardımların yalnızca belirli gruplara değil, belirli bir alandaki tüm insanlara katkıda bulunmasını sağlamalıdır.

- Türk STK'larının boyut 1 müzakere mekanizmasında bazı roller oynayabildiği Mindanao örneğinde olduğu gibi boyut 1'de karma işbirliği yaratabilmek için rollerini genişletmelidirler.

6.4.2 Üç Çatışma Bölgesine Yönelik Öneriler

Bangsamoro çatışmasına yönelik öneriler şunlardır:

- Hem Filipinler hükümeti hem de MİKC, bölgedeki barış müzakerelerinin gerçekleştiği zaman bile daha fazla yarar sağlayabileceğinden, Türkiye ile olumlu rollerini sürdürmelidir. Ancak, karşılığında en fazla faydayı sağlayabilmek için her iki tarafın da Türkiye'yi anlaması gerekmektedir.

- Filipinler, bu katılım fırsatını diğer alanlarda işbirliği geliştirmek için de kullanmalıdır.

- Yerel hareket ve örgütlenmelerin işbirliğinin uygun stratejilerini daha fazla planlamak için Türkiye üzerinde daha fazla araştırma yapması gerekir. Bunun dışında, deneyimlerini Türkiye'yle daha fazla paylaşmalıdırlar. Böylece iki tarafın ilişkisi tarafların karşılıklı kazanmalarını beraberinde getirir.

- Bölgedeki başka gruplarla yapılan diğer barış görüşmelerinin, şiddet olaylarının durdurulmasını sağlamak için herhangi bir aktör tarafından başlatılması gerekebilir.

Patani çatışmasına yönelik öneriler şunlardır:

-İlgili taraflar Türkiye ile potansiyel işbirliği için, Türkiye'nin bölgede oldukça pratik bir şekilde çalışması ve yerele yönelik avantajlı konumu sebebiyle daha fazla işbirliği için kullanılabilirliğini düşünebilir.

- Tayland hükümeti, uluslararası faaliyetlere fırsat tanıma konusunda bölgedeki barışı desteklemek için daha fazla rol üstlenmeyi düşünmeli, fakat aynı zamanda diğer deneyimlerden uygun olan araştırmaları da yapmış olmalıdır.

- Patani'deki yerel hareketler ve kuruluşlar ve farklı gruplar uluslararası aktörlere kafa karıştırıcı fikirler sunabildiğinden birbirleri arasında daha fazla işbirliği kurmalıdırlar. Mindanao'da olduğu gibi sistematik olarak daha fazla destek alacak güçlü bir konuma sahip olmak için uyum halinde çalışmalıdırlar. Aynı zamanda, uluslararası standartlara uygun olarak çalışmaya hazır olmak için kendilerini geliştirmelidirler. Yerel olarak daha fazla İngilizce bilgi üretilmelidirler.

- Barış sürecini daha da ileriye götürmek için bir veya daha fazla aktör (çoklu-üçüncü taraf) tarafından sistematik üçüncü parti mekanizmasıyla birlikte barış süreci desteklenmelidir.

Arakan çatışmasına yönelik öneriler şunlardır:

- Myanmar hükümeti bu konuyu ciddi olarak ele almalıdır. Hükümet Rohingya'nın varlığını kabul etmeli ve özellikle vatandaşlık meselesi konusunda uygun çözümleri bulmalıdır. Benzer şekilde, Bangladeş ve bölgedeki diğer ülkeler bölgedeki mülteci ve insan ticareti ağı problemini çözmenin bir yolunu bulmalıdırlar.

- Arakan ya da Bangladeş'teki yerel hareket ve kuruluşlar, özellikle dünyaya seslerini duyurma konusundaki çalışmalarına devam etmelidir.

- Uluslararası toplum, ortak bir çözüm bulunması için davaya baskı yapılması açısından Rohingya halkının tek umudu gibi görünüyor. Bu konuyu ertelemiş olan Türkiye'nin, bu vakada daha ciddi bir şekilde yer alması gerekmektedir.

6.4.3 Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

Bu çalışma, belirli farklı kavramları kullanarak genel durumu gözlemlemek adına sadece bir başlangıç olduğundan, sonraki adımlarda üzerine çalışılabilecek çeşitli noktalar vardır. Çalışılması gereken noktalar şunları içerebilir:

- Türkiye, Müslüman çatışma bölgeleri arasında nasıl güven inşa edebilir?
- Türkiye ile Güneydoğu Asya'daki diğer ülkelerin veya Müslüman azınlık bölgelerinin ilişkileri nasıl olmalıdır?
- Güneydoğu Asya halkının Türkiye algısına ilişkin nicel araştırma yapılması.
- Diğer çatışma bölgelerindeki Türk arabulucu rolleri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma yapılması.

Sonuç olarak, Güneydoğu Asya'nın çatışma bölgelerine Türkiye'nin, devam eden bir barış süreci içerisinde olan ve bu sayede Türkiye'nin insani yardım rollerini oynadığı diğer iki bölgeden politik olarak daha fazla rol oynayabildiği Mindanao gibi her bölgenin kendi bağlamına göre her biri için farklı şekillerde hükümet ve hükümet dışı aktörlerle “üçüncü taraf”, “arabulucu” veya “yardımcı” olarak müdahalelerde bulunduğu hipotezini doğrulayabilir. Bu roller böylece Türk yumuşak gücünü destekleyecek geliştirilmektedir.

İnşacı yaklaşım temelinde tartışırsak, bu durum, özellikle tarihsel bağlantılara nadiren sahip ve birbirleriyle ilişkilerde düşük öncelikli alanlarda küresel çapta Türkiye'nin itibar ve imajını artıracak normlar, kimlik veya dış politika gibi maddi olmayan faktörlerin etkiliğini yansıtmaktadır. İnsani yardım diplomasisi, ulusal düzeyde herhangi bir çatışmaya girmeden, Türk müdahalesi için meşruiyet oluşturabilir, ancak bu insani yardım rollerinin, iki devlet arasında hoş olmayan bir ortam yaratabilecek kadar çizgiyi aştığı bazı durumlar olabilir. Bu nedenle bu doğrultuda düşünmek gerekirse, AK Parti döneminde Türk dış politikasının Türk tarzı yumuşak güce göre inşa edildiği ve tarihsel miras, kimlik, normlar ve ilk itibar gibi mekanizmalarla meşrulaştırıldığı savunulabilir. Bu araçlar Türk dış politikasını olumlu yönde etkilemektedir. Bir yanda, çatışma bölgelerindeki halklar arasında dostluk algısı yaratılırken, diğer yanda, ulusal düzeyde tehdit algısına neden olabileceği de, bu tür tehditler Türkiye ile bu ülkeler arasında daha yakın ilişkilere dönüşmüştür.

Bununla birlikte, bu çalışma ile ilgili ileri sorgulama, Türkiye'nin özellikle askeri operasyonlar olmak üzere maddi faktörlere daha fazla dikkat gösterdiği Davutoğlu dönemi sonrası Türk dış politikasının konumuna yönelik olabilir. Bu, Türkiye'ye daha fazla sert güç kullanması için baskı yapan bölgedeki siyasi kaos ve süper-güç politik oyunlarının sonuçları olabilir. Bu açıdan, Türkiye şiddet araçları uyguladığı takdirde, Türkiye'nin “barışçıl” mekanizma veya barış komisyoncusu olma meşruiyeti sorgulanmaktadır. Alan temelli bakış açısına göre ise, arabulucuların rolleri ve Türk yumuşak gücü de tartışılabilir. Türkiye “Doğu Politikası”na yönelme eğiliminde olmasına rağmen, odak alanları hala Çin, Hindistan ve Japonya'dır; Güneydoğu Asya, Singapur veya Malezya gibi ülkelerle olan ekonomik ilişkilerle rağmen bu ülkeler Türkiye için henüz bir önceliğe sahip değildir. Bundan böyle, AK

Parti döneminde inşa edilen Türk yumuşak gücünün etkisi daha fazla zorlukla karşı karşıya kalabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

- Adler, E., Barnett M.N. (Eds):1998 **Security Community**. Cambridge: Cambridge University Press University Press.
- AKIN, H.:2014 **Turkey and Mediation**, Doctoral Dissertation, George Mason University
- ALLAROTTI, G. M.: 2010 **Cosmopolitan power in international relations: a synthesis of realism, neoliberalism, and constructivism**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Altunışık, M. B.: 2008 “The Possibilities and Limits of Turkey’s Soft Power In The Middle East,” **Insight Turkey**, 10 (2), 41-54.
- Anas, O.: 2011 “Turkey’s Soft Power Challenges in The Arab World,” **Akademik İncelemeler Dergisi**, 6(2).
- Anderson, M.: 1996 “Humanitarian Ngos In Conflict Intervention,” **Managing Global Chaos**, Ed. By, Chester Crocker, Fen Hampson And Pamela Aall. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Anguelov, N.: 2015 **Economic Sanctions Vs. Soft Power**. New York: Palgrave Macmillan.
- Aphornsuvan, T.: 2008 “Origins of Malay Muslim ‘Separatism’ in Southern Thailand.” **Thai South And Malay North: Ethnic Interactions on A Plural Peninsula**, 91-123.
- Aras, B.: 2009 “The Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy”. **Insight Turkey**, 11(3), 127-142.
- Aras, B.: 2012 **Turkey’s Mediation and Friends Of Mediation Initiative**. Sam Papers
- Armitage, R., Nye J. S.: 2007 **Csis Commission on Smart Power: A Smarter, More Secure America**. Csis.

- Azar, E. E.: 1990 **The Management of Protracted Social Conflicts: Theory And Cases.** Dartmouth Publishing Company.
- Bacani, B. R.: 2005 **The Mindanao Peace Talks: Another Opportunity to Resolve the Moro Conflict In The Philippines.** United States Institute of Peace.
- Bangsamoro Development Agency: 2014 **Bangsamoro Development Agency: Annual Report 2014.**
- Bangsamoro Development Agency: 2015 **Bangsamoro Development Agency: Annual Report 2015.**
- Bayir, Ö. E.: 2016 “Challenges for Eu In the Middle East: Use Of Soft Power,” **Studia Europejskie/Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego**, (2), 9-20.
- Benhaïm, Y., K. Öktem: 2015 “The Rise and Fall Of Turkey’s Soft Power Discourse,” **European Journal For Turkish Studies**, 21, 1-24.
- Berger, P. L., T. Luckmann: 1991 **The Social Construction Of Reality: A Treatise In The Sociology Of Knowledge.** Penguin Uk.
- Bilgin, P., B. Eliş: 2008 “Hard Power, Soft Power: Toward A More Realistic Power Analysis,” **Insight Turkey**, 10(2), 5-20.
- Block Jr, R., Hensel P. R., Siegel D. A.: 2009 **The Impact of Social Identity on Third-Party Mediation.** Department of Political Science at Florida State University.
- Blomquist, R.: 2016 **Ethno-Demographic Dynamics of The Rohingya-Buddhist Conflict.** (Master Thesis). Georgetown University.
- Bozdağlıoğlu, Y.: 2004 **Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach.** Routledge.
- Bozdağlıoğlu, Y.: 2007 “Constructivism and Identity Formation: An Interactive Approach,” **Review of International Law And Politics (Rilp)**, 3 (11), 121-144.
- Bozdağlıoğlu, Y.: 2008 “Modernity, Identity and Turkey's Foreign Policy,” **Insight Turkey**, 10(1), 55-76.

- Buchanan, A.: 2003 **Justice, Legitimacy, And Self-Determination: Moral Foundations of International Law.** Oxford: Oxford University Press
- Buchanan, F., M. W. Charney: 2003 “A Comparative Vocabulary of Some of The Languages Spoken in The Burma Empire By Francis Buchanan,” **Soas Bulletin Of Burma Research**, Ed. By Michael W. Charney. 1(1).
- Buendia, R. G.: 2008 “Looking into The Future of Moro Self-Determination in The Philippines,” **Philippine Political Science Journal**, 29(52), 1-24.
- Carment, D.: 2003 “The Effectiveness of Third Party Mediation to End Civil Wars,” **Policymaking and Democracy: A Multinational Anthology** (Vol. 2), Ed. By Nagel. Lexington Books.
- Cerami, C.: 2013 “Rethinking Turkey’s Soft Power in The Arab World: Islam, Secularism, And Democracy,” **Journal of Levantine Studies**, 3(2), 129-150.
- Chalermripinyorat, R.: 2015 **The Route of Patani Peace Process.** Bangkok: Parbpim. (In Thai)
- Chalk, P.: 2008 **The Malay-Muslim Insurgency in Southern Thailand: Understanding the Conflict's Evolving Dynamic** (Vol. 198). Rand Corporation.
- Chan, A.: 2005 “The Development of a Muslim Enclave In Arakan (Rakhine) State Of Burma (Myanmar),” **Soas Bulletin Of Burma Research**, 3(2), 396-420.
- Checkel, J.T.: 2008 “Constructivism and Foreign Policy,” **Foreign Policy: Theories. Actors. Cases**, Eds. By, Steve Smith, Amelia Hadfield And Tim Dunne. Oxford: Oxford University Press.
- Ciftci, S., G. M. Tezcür: 2015 “Soft Power, Religion, And Anti-Americanism In the Middle East,” **Foreign Policy Analysis**, 12(3), 374–394

- Clark, I.: 2007 "Legitimacy in International or World Society?" **Legitimacy In An Age Of Global Politics**, Ed. By, A Hurrelmann. Palgrave Macmillan Uk, 193-210
- Cooper, R.: 2004 "Hard Power, Soft Power and The Goals of Diplomacy," **American Power in the 21st Century**, Eds.By, D. Held And M. Koenig-Archibugi. Cambridge , Uk: Polity.
- Copeland, D.C.: 2000 "The Constructivist Challenge to Structural Realism," **International Security**, 25(2), 187-212.
- Cotterrell, L.: 2005 **Human Rights and Poverty Reduction: Approaches to Human Rights in Humanitarian Crises**. The Overseas Development Institute.
- Cevik, B. S., P.Seib, (Eds.): 2015 **Turkey's Public Diplomacy**. New York: Palgrave Macmillan.
- Dahl, R.: 1968 "Power", **International Encyclopedia of The Social Sciences**, Vol. 12, New York: Collier-Macmillan.
- Darcy, J.: 2004 **Human Rights and Humanitarian Action: A Review of The Issues**. Humanitarian Policy Group Overseas Development Institute.
- Davutoğlu, A.: 2012 "Principles of Turkish Foreign Policy and Regional Political Structuring," **Vision Papers 3**. Ankara: Center for Strategic Research, 1-14.
- Davutoğlu, A.: 2013a "Turkey's Mediation: Critical Reflections from The Field", **Middle East Policy**, 20(1), 83-90.
- Davutoğlu, A.: 2013b "Turkey's Humanitarian Diplomacy: Objectives, Challenges and Prospects," **The Journal of Nationalism and Ethnicity**, 32, 865-870.
- Delanty, G., K. Kumar, (Eds.): 2006 **The Sage Handbook of Nations and Nationalism**. Sage Publications Ltd.
- Dicle, B.: 2008 **Factors Driving Turkish Foreign Policy**, Master Thesis. Louisiana State University.

- Dickie, J.: 2015 "Trust and Conflict Resolution: Relationship Building for Learning," **Procedia-Social And Behavioral Sciences**, 197, 2066-2073.
- Dixon, S.: 2013 "Humanitarian Intervention: A Novel Constructivist Analysis of Norms and Behaviour," **Journal of Politics and International Studies**, 9, 126-172.
- Duncan, C. R. (Ed.): 2008 **Civilizing the Margins: Southeast Asian Government Policies for The Development of Minorities**. Nus Press.
- Dupay, K. Et Al.: 2017 **Trends in Armed Conflict, 1946–2016**. Prio Conflict Trends.
- Ebrahim, M., T. Q. Deles, Abdul Ghafar Bin Mohamed: 2013 "Peace at Last in Southern Philippines? The Framework Agreement on The Bangsamoro," **Asian Politics & Policy**, 5(4), 627-653.
- Effendi, M. S.: 2007 **Role of A Third Party in Conflict Resolution: A Case Study of India And Norway In Sri Lanka**. Regional Centre For Strategic Studies.
- Ekşi, M.: 2014 **Kamu Diplomasisi Ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Elfversson, E.: 2013, April "Third Parties, The State, And Communal Conflict Resolution: A Comparative Study of Evidence from Kenya," In Thomas Ohlson Memorial Conference, Uppsala, Sweden
- Engvall, A., M. Andersson: 2014 "The Dynamics of Conflict In Southern Thailand," **Asian Economic Papers**, 13(3), 169-189.
- Fairclough, N.: 2001 **Language and Power**. Pearson Education.
- Falk, R.: 2001 **Religion and Humane Global Governance**, Palgrave, New York.
- Fan, Y.: 2008 "Soft Power: Power of Attraction or Confusion?" **Place Branding And Public Diplomacy**, 4(2), 147-158.

- Farooqi, N. R.: 1986 **Mughal-Ottoman Relations: A Study of Political and Diplomatic Relations Between Mughal India And The Ottoman Empire, 1556-1748**, Doctoral Dissertation, University Of Wisconsin.
- Feklyunina, V.: 2015 “Soft Power and Identity: Russia, Ukraine And The ‘Russian World (S),’” **European Journal Of International Relations**, 22(4), 773 – 796.
- Finnemore, M.: 1996 **National Interests in International Social Theory**. New York: Cornell University Press.
- Fisas, V.: 2016 **2016 Yearbook of Peace Process**. School for A Culture of Peace.
- Fisher, R.: 2011 “Methods of Third-Party Intervention,” **Advancing Conflict Transformation. The Berghof Handbook II**. Eds. By, B. Austin, M. Fischer, H.J. Giessmann. Opladen/Framington Hills: Barbara Budrich Publishers.
- Folorunso, M. A.:2013 **Dynamics of Political Communication: A Treatise In Honour Of Asiwaju Bola Tinubu**. Author House.
- Foucault, M.: 1980 **Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977**. Pantheon.
- Fox, J., Sandler S.: 2004 **Bringing Religion into International Relations**. Basingstoke, Uk: Palgrave Macmillan.
- Framework Agreement on The Formation of The International Contact Group For The Grp-Milf Peace Process (September 15, 2009).
- Fritz, J. M. (Ed.): 2013 **Moving Toward A Just Peace: The Mediation Continuum**. Springer Science & Business Media.
- Galtung, J.: 2011 “Peace and Conflict Studies as Political Activity,” **Critical Issues in Peace and Conflict Studies: Theory, Practice And, Pedagogy**, 3-18.
- Garang, A.: 2015 **The Impact of External Actors on The Prospects of a Mediated Settlement in South Sudan**. The Academic Conference on International Mediation, University of Pretoria, 2-4 June 2015, Pretoria, South Africa.

- Gülseven, E.: 2010 **Identity Security and Turkish Foreign Policy in The Post-Cold War Period: Relations with The Eu, Greece And The Middle East**, Doctoral Dissertation, Department Of Politics And History, Brunel University
- Gunaratna, R., A. Acharya: 2012 **The Terrorist Threat from Thailand: Jihad or Quest for Justice?** Potomac Books, Inc.
- Gurkaynak, E. C.: 2007 "Turkey as A Third Party in Israeli-Palestinian Conflict: Assessment and Reflections," **Perceptions**, 12(1), 89-108.
- Gutierrez, E., S. Borras: 2004 "The Moro Conflict: Landlessness and Misdirected State Policies," **Policy Studies**, (8), 1.
- Guzzini, S.: 2000 "A Reconstruction Of Constructivism In International Relations," **European Journal Of International Relations**, 6(2), 147-182.
- Guzzini, S., A. Leander, (Eds.): 2005 **Constructivism And International Relations: Alexander Wendt And His Critics**. Routledge.
- Hanioglu, S: 1995 **The Young Turks In Opposition**. New York: Oxford University Press.
- Hasimi, C.: 2014 "Turkey's Humanitarian Diplomacy And Development Cooperation," **Insight Turkey**, 16(1), 127-145.
- Hausmann, J.: 2014 **Turkey As A Donor Country And Potential Partner In Triangular Cooperation**. German Development Institute
- Haynes, J.: 2008 "Religion And Foreign Policy Making In The Usa, India And Iran: Towards A Research Agenda," **Third World Quarterly**, 29(1), 143-165.
- Haynes, J.: 2009 "Religion And Foreign Policy", **Routledge Handbook Of Religion And Politics**, Ed. By J. Haynes. Routledge, London And New York, 293-307.
- Haynes, J.: 2014 **Introduction To International Relations And Religion**. Routledge, New York.

- Hayward, K., C. O'donnell, (Eds.): 2010 **Political Discourse And Conflict Resolution: Debating Peace In Northern Ireland.** Routledge.
- Hefner, R. W., P. Horvatic: 1997 **Islam In An Era Of Nation-States: Politics And Religious Renewal In Muslim Southeast Asia.** University Of Hawaii Press.
- Helbardt, S.: 2015 **Deciphering Southern Thailand's Violence: Organization And Insurgent Practices Of Brn-Coordinate.** Iseas-Yusof Ishak Institute.
- Heradstveit, D., S.Neset, G. M. Bonham: 2013 "Norway And Turkey: Possibilities Of Cooperation Through The Eyes Of Turkish Opinion-Makers," **All Azimuth**, 2(1), 5-20.
- Howarth, D. R., A. J. Norval, Y. Stavrakakis: 2000 **Discourse Theory And Political Analysis Identities, Hegemonies And Social Change.** Manchester University Press
- Human Development Network: 2005 **2005 Philippine Development Report.** Manila: Human Development Network.
- Hurd, I.: 1999 "Legitimacy And Authority In International Politics," **International Organization**, 53 (2), 379-408.
- Hurd, I.: 2008 **After Anarchy: Legitimacy And Power In The United Nations Security Council.** Princeton University Press.
- Hurd, I.: 2008 "Constructivism," **The Oxford Handbook Of International Relations**, Eds. By, C. Reus-Smit And D. Snidal. Oxford: Oxford University Press.
- İhsanoğlu, E.:1996 "Turkey In The Organization Of The Islamic Conference: An Overview," **Turkish Foreign Policy, Recent Developments**, Ed. By Kemal H. Karpat. Madison: University Of Wisconsin Press.
- İhsanoğlu, E.: 2010 **The Islamic World In The New Century: The Organisation Of The Islamic Conference.** Hurst Publishers.

- Itantis, K.: 2012 "Soft Power". **Routledge Handbook Of Diplomacy And Statecraft**, Ed. By Mckercher, B. J. Routledge.
- Jackson, R.: 2009 "Constructivism And Conflict Resolution," **The Sage Handbook Of Conflict Resolution**, Eds. By Bercovitch, J. Et Al., 172-189.
- Jones, D.: 1999 **Cosmopolitan Mediation?: Conflict Resolution And The Oslo Accords**. Manchester University Press.
- Jönsson, C., K. Aggestam: 2009 "Diplomacy And Conflict Resolution," **The Sage Handbook Of Conflict Resolution**, Eds. By Bercovitch, J. Et Al., 33-51.
- Kadi, I.: 2017 **The Ottoman Empire And The Kingdom Of Siam Through The Ages**. Bangkok: Institute Of Asian Studies, Chulalongkorn University
- Kalin, İ.: 2011 "Soft Power And Public Diplomacy In Turkey," **Perceptions: Journal Of International Affairs**, 16, 5-23.
- Kara, M , A. Sözen: 2016 "Change And Continuity In Turkish Foreign Policy: Evaluating Pre-Akp And Akp Periods' National Role Conceptions," **Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi**, 13(52), 47-66.
- Katzenstein, P.J.(Ed.): 1996a **The Culture Of National Security: Norms And Identity In World Politics**. New York: Columbia University Press.
- Kawashima, M.: 2014 **The " White Man's Burden" And The Islamic Movement In The Philippines: The Petition Of Zamboanga Muslim 'Leaders To The Ottoman Empire In 1912**. Institute Of Asian Cultures, Sophia University.
- Kegley, C., S. Blanton: 2016 **World Politics: Trend And Transformation, 2016-2017**. Nelson Education.
- Keyman, E.F.: 2017 "A New Turkish Foreign Policy: Towards Proactive "Moral Realism"," **Insight Turkey**, 19(1), 55-69.

- Kipgen, N.: 2013 "Conflict In Rakhine State In Myanmar: Rohingya Muslims' Conundrum," **Journal Of Muslim Minority Affairs**, 33(2), 298-310.
- Kratochwil, F., J.G. Ruggie: 1986 "International Organization: A State Of The Art On An Art Of The State," **International Organization**, 40(04), 753-775.
- Kratochwil, F.: 1991 **Rules, Norms, And Decisions: On The Conditions Of Practical And Legal Reasoning In International Relations And Domestic Affairs** (Vol. 2). Cambridge University Press
- Kratochwil, F.: 1993 "The Embarrassment Of Changes: Neo-Realism As The Science Of Realpolitik Without Politics," **Review Of International Studies**, 19(01), 63-80.
- Kriesberg, L.: 1996 "Varieties Of Mediating Activities And Mediators In International Relations," **Resolving International Conflicts: The Theory And Practice Of Mediation**, Ed By Bercovitch J. London: Lynne Rienner Publishers.
- Kroenig, M., M. Mcadam, S. Weber: 2010 "Taking Soft Power Seriously," **Comparative Strategy**, 29(5), 412-431.
- Laçiner, S.: 2003 "Özalism (Neo-Ottomanism): An Alternative In Turkish Foreign Policy?," **Journal Of Administrative Sciences**.
- Laffey, M., J. Weldes: 1997 "Beyond Belief: Ideas And Symbolic Technologies In The Study Of International Relations," **European Journal Of International Relations**, 3(2), 193-237.
- Laffey, M., J. Weldes: 2004 "Methodological Reflections On Discourse Analysis," **Qualitative Methods**, 2(1), 28-31.
- Lai, H., Y. Lu: 2012 **China's Soft Power And International Relations** (Vol. 23). Routledge.
- Layne, C.: 2010 "The Unbearable Lightness Of Soft Power," **Soft Power And Us Foreign Policy: Theoretical, Historical And Contemporary Perspectives**, Eds By Parma I., Cox M.. Routledge

- Lebow, R. N. "Thucydides The Constructivist," **American Political Science**, 95(3), 547-560.
- Lederach, J. P.: 1997 **Building Peace: Sustainable Reconciliation In Divided Societies**. Washington Dc: United States Institute Of Peace
- Leider, J. P.: 2012 "Rohingya,' Rakhaing And The Recent Outbreak Of Violence—A Note," **Bulletin Of The Burma Studies Group**, 16 (8).
- Lewis, D.: 2010 "Nongovernmental Organizations, Definition And History," **International Encyclopedia Of Civil Society**, Springer Us, 1056-1062.
- Lewis, D., N. Kanji: 2009 **Non-Governmental Organizations And Development**. Routledge.
- Li, M.: 2009 **Soft Power: China's Emerging Strategy In International Politics**. Lexington Books.
- Lingga, A.S.M.: 1997 "The Grp-Milf Negotiations," **Notre Dame Journal**, 27 (1), 51-59.
- Lingga, A. S. M.: 2006 "Role Of Third Parties In Mindanao Peace Process," The International Conference On Peace Building In Asia Pacific: The Role Of Third Parties, Khon Kaen, Thailand, July 1-3, 2006
- Lingga, A.S.M.: 2007 "Negotiating Peace In Mindanao," The International Seminar On Peace Building From Various Experiences Organized By The College Of Islamic Studies, Prince Songkla University Pattani Campus, Thailand, 7 July 2007.
- Liow, J.: 2016 **Religion And Nationalism In Southeast Asia**. Cambridge University Press.
- Makinda, S. M.: 2000 "Reading And Writing International Relations," **Australian Journal Of International Affairs**, 54(3), 389-401.

- Mapendere, J.: 2005 "Track One And A Half Diplomacy And The Complementarity Of Tracks," **Culture Of Peace Online Journal**, 2(1), 66-81.
- Mason, S. A., D. Sguaitamatti: 2011 **Mapping Mediators: A Comparison Of Third Parties And Implications For Switzerland**. Zurich: Eth/Center For Security Studies.
- Matyók, T., J. Senehi, S. Byrne.: 2012 **Critical Issues In Peace And Conflict Studies: Theory, Practice, And Pedagogy**. Lexington Books.
- Mccargo, D.: 2010 "Autonomy For Southern Thailand: Thinking The Unthinkable?," **Pacific Affairs**. 83(2), 261-281.
- Melvin, N.: 2007 **Conflict In Southern Thailand: Islamism, Violence And The State In The Patani Insurgency**. Sipri Policy Paper, No. 20, Stockholm International Peace Research Institute, Stockholm
- Mercer, J.: 1995 "Anarchy And Identity," **International Organization**, 49 (2), 229–252.
- Mesquita, R., M. D. Almeida Medeiros: 2016 "Legitimising Emerging Power Diplomacy: An Analysis Of Government And Media Discourses On Brazilian Foreign Policy Under Lula," **Contexto Internacional**, 38(1), 385-432.
- Milliken, J.: 1999 "The Study Of Discourse In International Relations: A Critique Of Research And Methods," **European Journal Of International Relations**, 5(2), 225-254.
- Minear, L, H. Smith (Eds.): 2007 **Humanitarian Diplomacy: Practitioners And Their Craft**. United Nations University Press
- Mueller, J. A.: 2016 "Armed Groups, Child Soldiers And Legitimacy: Can International Pressure Improve The Human Rights Records Of Non-State Actors?," The Isa Human Rights Conference, Fordham University.

- Nelson, J.: 2007 **The Operation Of Non-Governmental Organizations (Ngos) In A World Of Corporate And Other Codes Of Conduct.** Corporate Social Responsibility Initiative, Working Paper (34).
- Norwegian Official Reports.: 2003 Nou 2003: 19. Makt Og Demokrati. [Power And Democracy] In Skånland, Ø. H. (2008). **Norway Is A Peace Nation: Discursive Preconditions For The Norwegian Peace Engagement Policy** , Master's Thesis, University Of Oslo, 73-74.
- Nye, J. S.: 2004 **Soft Power: The Means To Success In World Politics.** New York: Public Affairs.
- Nye, J. S.: 2006 "Think Again: Soft Power," **Foreign Policy**, 23(2), 3-5.
- Nye, J. S.: 2008 "Public Diplomacy And Soft Power," **The Annals Of The American Academy Of Political And Social Science**, 616(1), 94-109.
- Nye, J. S.: 2009 "Get Smart," **Foreign Affairs**, 88(4), 160-163.
- Nye, J. S.: 2011 **The Future Of Power.** New York: Public Affairs.
- O'toole, K. J.: 2008 "Islam And The West: The Clash Of Values," **Global Change Peace & Security**, 20(1), 25-40.
- Office of Strategy Management, Southern Border Provinces, Ministry of Interior.: 2017 **Development Plan For Southern Border Provinces (2014-2017) 2017 Revised Version.**
- Osce.: 2012 **Osce Guide On Non-Military Confidence-Building Measures (Cbms).** Vienna: Osce.
- Onuf, N. G.: 1989 **World Of Our Making: Rules And Rule In Social Theory And International Relations.** Columbia: University Of South Carolina Press.
- Onuf, N. G.: 1998 "Constructivism: A User's Manual," **International Relations In A Constructed World**, Eds By Kub 'Alkov 'A, Onuf And Kowert, Routledge, 58-78.

- Ozkan, M.: 2007 "Turkey In The Islamic World: An Institutional Perspective," **Turkish Review Of Middle East Studies**, 18, 159-193.
- Pallaver, M.:2011 **Power And Its Forms: Hard, Soft, Smart**, Doctoral Dissertation, London School Of Economics.
- Panjor, R.: 2016 **Politics Of Word In Pat(T)Ani: Constructing "Peace" In Ethno-Political Conflict**, Master Thesis, Thammasart University
- Parmar, I., M. Cox (Eds.): 2010 **Soft Power And Us Foreign Policy: Theoretical, Historical And Contemporary Perspectives**. Routledge
- Peacock, A.C.S., A.T. Gallop (Eds): 2015 **From Anatolia To Aceh: Ottomans, Turks And Southeast Asia**. Oxford University Press: Oxford
- Pouliot, V.: 2004 "The Essence Of Constructivism," **Journal Of International Relations And Development**, 7(3), 319-336.
- Purushothaman, U.: 2010 "Shifting Perceptions Of Power: Soft Power And India's Foreign Policy," **Journal Of Peace Studies**, 17(2&3), 1-16.
- Ramsbotham, O., H. Miall, T. Woodhouse (Eds.): 2011 **Contemporary Conflict Resolution**. Polity.
- Ran, C.: 2016 **Will The 'Comprehensive Agreement On The Bangsamoro' Provide A Peaceful And Lasting Solution To The Insurgency And Security Challenges In The Southern Philippines?** The Centre For Defence And Strategic Studies.
- Rana, W.: 2015 "Theory Of Complex Interdependence: A Comparative Analysis Of Realist And Neoliberal Thoughts," **International Journal Of Business And Social Science**, 6(2), 290-297.

- Regan, P. M.: 1996 "Conditions Of Successful Third-Party Intervention In Intrastate Conflicts," **Journal Of Conflict Resolution**, 40(2), 336-359.
- Reid, A.: 2005 **The Ottomans In Southeast Asia**. Asia Research Institute, National University Of Singapore.
- Reus-Smit, C.: 2005 "Constructivism," **Theories Of International Relations**, Eds. By S. Burchill Et Al. Basingstoke: Palgrave.
- Risse, T.: 2007 "Social Constructivism Meets Globalization," **Globalization Theory: Approaches And Controversies**, Eds. By D. Held, A. McGrew. Cambridge: Polity Press.
- Ropers, N.: 1997 **Roles And Functions Of Third Parties In The Constructive Management Of Ethnopolitical Conflicts**. Berlin: Berghof Research Center For Constructive Conflict Management.
- Ruggie, J. G.: 1983 "Continuity And Transformation In The World Polity," **World Politics**, 35 (2), 261–285.
- Salah, T.: 2011 "The Role Of The Oic In Mediation And Facilitation: Challenges And Successes," **Oic Journal**, 16.
- Sandole, D. J. D.: 2009 "Turkey's Unique Role In Nipping In The Bud The "Clash Of Civilizations"," **International Politics**, 46(5), 636-655.
- Satha-Anand, C., O. Urbain (Eds.): 2016 **The Promise Of Reconciliation: Examining Violent And Nonviolent Effects On Asian Conflicts** (Vol. 1). Transaction Publishers.
- Sattar, Y.: 2016 "Muslim Refugees In Thailand: From The Hope To Trafficking, From Rohingya To Uyghur," The 5th Southeast Asian Studies Symposium, Oxford University. 14-16 April 2016.
- Stokke, K.: 2010 "The Soft Power Of A Small State: Discursive Constructions And Institutional Practices Of Norway's

- Peace Engagement.” **Journal Of Power, Conflict And Democracy In South And Southeast Asia**, 2(1), 137-173.
- Svensson, I., M. Onken: 2015 “Global Trends Of Peace Negotiations And Conflict Mediation,” **Global Trends 2015: Prospects For World Society**, Eds By M. Roth, C. Ulbert, T. Debiel. Bonn: Development And Peace Foundation, Institute For Development And Peace Centre For Global Cooperation Research.
- Tabak, H.: 2015 “Broadening The Nongovernmental Humanitarian Mission: The Ihh And Mediation,” **Insight Turkey**, 17(3), 195-199.
- Tanchum, M.: 2012 **The Buddhist-Muslim Violence In Myanmar: A Threat To Southeast Asia**. The Begin-Sadat Center For Strategic Studies, Besa Center Perspectives Paper, No. 188.
- Tank, P.: 2015 “Turkey As A Humanitarian Actor: The Critical Cases Of Somalia And Syria,” **The Norwegian Peacebuilding Resource Centre (Noref) Report** (March 2015).
- Tha, M. T. B.: 1963 **The Rohingyas And Kamans**. United Rohingya National League, Myitkyina (Burma).
- The Institute for Economics and Peace: 2017a **Global Peace Index 2017**
- The Institute for Economics and Peace: 2017b **Global Terrorism Index 2017**.
- The Mediation Support Unit of The United Nations: 2012 **The United Nations Guidance For Effective Mediation**. New York: United Nations.
- Thomas, S. M.: 2005 **The Global Resurgence Of Religion And The Transformation Of International Relations**. New York: Palgrave Macmillan.
- Tripathi, S., C. Gündüz: 2008). **A Role For The Private Sector In Peace Processes: Examples, And Implications For Third-**

- Party Mediation.** Hd Centre For Humanitarian Dialogue.
- Tsai, Y.: 2009 “The Emergence Of Human Security: A Constructivist View,” **International Journal Of Peace Studies**, 14 (2), 19-33.
- Unruh, J., R. Williams (Eds.): 2013 **Land And Post-Conflict Peacebuilding.** Routledge.
- Voll, J.: 2006 “Trans-State Muslim Movements In An Era Of Soft Power,” The Conference On ‘The New Religious Pluralism In World Politics’, Berkley Center For Religion, Peace & World Affairs, Georgetown University, March 16-17 2006.
- Von Feigenblatt, O. F.: 2010 “The Muslim Malay Community In Southern Thailand: A ‘Small People’ Facing Existential Uncertainty,” **Ritsumeikan Journal Of Asia Pacific Studies**, 27, 53-63.
- Vyas, U.: 2010 **Soft Power In Japan-China Relations: State, Sub-State And Non-State Relations.** Routledge.
- Waesahmae, P.: 2012 **The Organization Of The Islamic Cooperation And The Conflict In Southern Thailand.** Master Thesis, Victoria University Of Wellington.
- Webel, C., J. Galtung (Eds.): 2007 **Handbook Of Peace And Conflict Studies.** Routledge.
- Weber, C.: 2013 **International Relations Theory: A Critical Introduction.** Routledge.
- Weber, M.: 1964 **The Theory Of Social And Economic Organization,** Talcott Parsons (Ed.), New York: Free Press.
- Wendt, A.: 1992 “Anarchy Is What States Make Of It: The Social Construction Of Power Politics,” **International Organization**, 46 (2), 391–425.
- Wendt, A.: 1995 “Constructing International Politics,” **International Security**, 20 (1), 71–81.

- Wendt, A.: 1999 **Social Theory Of International Politics**. New York: Cambridge University Press.
- Wilson, J. L.: 2013 "Soft Power As A Component Of Russian And Chinese Discourse And Strategy Constructivist And Realist Interpretations," The 2013 Annual Meeting Of The American Political Science Association.
- Yavuz, H.: 2000 "Cleansing Islam From The Public Sphere," **Journal Of International Affairs**, 54(1), 21-42.
- Yavuz, M. H.: 2003 **Islamic Political Identity In Turkey**. Oxford University Press.
- Yee, A. S.: 1996 "The Causal Effects Of Ideas On Policies," **International Organization**, 50, 69-108.
- Yegar, M.: 2002 **Between Integration And Secession: The Muslim Communities Of The Southern Philippines, Southern Thailand, And Western Burma/Myanmar**. Lexington Books.
- Yilmaz, M. E.: 2006 "Third Party Intervention In International Conflicts: Peacekeeping And Peacemaking In The Post-Cold War Era," **International Relations**, 3(11), 25-44.
- Yilmaz, Ö.: 2015 **A Constructivist Analysis Of Turkish Foreign Policy In 1980s And 2000s: The Example Of Turkey-US Relations**. Master Thesis, Universität Siegen.
- Yunus, M.: 1994 **A History Of Arakan: Past And Present**. University Of Chittagong.
- Yunus, M.: 2015 **Arakan'da Rohingya Soykırımı**. Maksudoglu, M., Çev. Türkiye Diyanet Vakfı: Ankara.
- Zawacki, B.: 2013 "Defining Myanmar's" R-Ohingya Problem", **Human Rights Brief**, 20(3), 18-25.
- Zehfuss, M.: 2002 **Constructivism In International Relations: The Politics Of Reality**. Cambridge: Cambridge University Press.

Çevrimiçi Kaynaklar

- Abu Hafez: 2015 “What Is Mara Patani ?,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Deepsouthwatch.Org/Node/7211](http://www.deepsouthwatch.org/node/7211), Şubat 20, 2016
- Abu Hafez.: 2016 “Two Years Of Peace Dialogue - A Small Step Forward,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Deepsouthwatch.Org/Ms/Node/9977](http://www.deepsouthwatch.org/ms/node/9977), Aralık 10, 2016
- Abubakar, A.: 2005 “Keeping The Peace: The International Monitoring Team (Imt) In Mindanao,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Rep.Usm.My/Index.Php/En/19-Bulletin/Content-January-June-2005/147-Keeping-The-Peace-The-International-Monitoring-Team-Imt-In-Mindanao](http://www.rep.usm.my/index.php/en/19-Bulletin/Content-January-June-2005/147-Keeping-The-Peace-The-International-Monitoring-Team-Imt-In-Mindanao), Şubat 20, 2016
- Albay, E.: 2015. “Turkey Shifts Focus To The East,” (Çevrimiçi)
[Https://Www.Policyforum.Net/Turkey-Shifts-Focus-To-The-East/](https://www.policyforum.net/turkey-shifts-focus-to-the-east/), Haziran 15, 2016
- Allard K. Lowenstein International Human Rights Clinic Of Yale Law School: 2015 “Persecution Of The Rohingya Muslims: Is Genocide Occurring In Myanmar's Rakhine State?,” **Fortify Rights** (Çevrimiçi)
[Http://Www.Fortifyrights.Org/Downloads/Yale_Persecution_Of_The_Rohingya_October_2015.Pdf](http://www.fortifyrights.org/downloads/yale_persecution_of_the_rohingya_october_2015.pdf), Ocak 25, 2016
- Aljazeera: 2017 “Myanmar: Who Are The Rohingya?,” **Aljazeera**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Aljazeera.Com/Indepth/Features/2017/08/R](http://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/08/R)

- [ohingya-Muslims-170831065142812.Html](https://www.amnesty.org/en/documents/92000/asa160052004en.pdf), Aralık 23, 2017
- Amnesty International: 2014 “Myanmar, The Rohingya Minority: Fundamental Rights Denied,” (Çevrimiçi) <https://www.amnesty.org/download/documents/92000/asa160052004en.pdf>, 4 Ocak 2017
- Amnesty International: 2016 ““We Are At Breaking Point” Rohingya: Persecuted In Myanmar, Neglected In Bangladesh,” (Çevrimiçi) <https://www.amnesty.org/download/documents/asa1653622016english.pdf>, 4 Ocak 2017
- Amnesty International: 2016a “Who Are The Rohingya Refugees?,” (Çevrimiçi) <https://www.amnesty.org.au/who-are-the-rohingya-refugees/>, 4 Ocak 2017
- Anadolu Agency: 2012 “Foreign Minister Davutoğlu Visits Myanmar’s Muslim Minority In Arakan,” **Hurriyet Daily News**, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyetdailynews.com/foreign-minister-davuto%C4%9Flu-visits-myanmars-muslim-minority-in-arakan.aspx?pageid=238&nid=58019>, Ocak 25, 2016
- Anadolu Agency: 2013 “Bangladesh's Ambassador To Turkey Evaluated The Rohingya Muslims Situation,” **Anadolu Agency**, (Çevrimiçi) <http://aa.com.tr/en/politics/bangladeshs-ambassador-to-turkey-evaluated-the-rohingya-muslims-situation/232597>, Ocak 25, 2016
- Anadolu Agency: 2015 “Turkey Appoints Ex-Ambassador To Nigeria For Philippines Decommissioning,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi) <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2015/10/23/turkey-appoints-ex-ambassador-to-nigeria-for-philippines-decommissioning>, Ocak 13, 2016
- Anadolu Agency: 2016a “Fm Çavuşoğlu In Thailand To Attend Asia Cooperation Summit,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi)

- <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2016/10/08/fm-çavuşoğlu-in-thailand-to-attend-asia-cooperation-summit>, Aralık 13, 2016.
- Anadolu Agency: 2016b “Refugee Group Warns Of Fake Rohingya Asylum Seekers In Turkey,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi) <https://www.dailysabah.com/syrian-crisis/2016/03/30/refugee-group-warns-of-fake-rohingya-asylum-seekers-in-turkey>, Aralık 13, 2016
- Anadolu Agency: 2016c “Turkey Expresses Concerns Over Escalation In Myanmar's Rohingya Conflict,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi) <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2016/11/25/turkey-expresses-concerns-over-escalation-in-myanmars-rohingya-conflict>, Aralık 13, 2016
- Anadolu Agency: 2016d “Turkey's Top Cleric Urges Focus On Rohingya Muslims,” **Anadolu Agency**, (Çevrimiçi) <http://aa.com.tr/en/asia-pacific/turkeys-top-cleric-urges-focus-on-rohingya-muslims/691013>, Aralık 13, 2016
- Anadolu Agency: 2017a “Muslim World To Unite Under Turkey's Leadership,” **Anadolu Agency**, (Çevrimiçi) <http://aa.com.tr/en/middle-east/muslim-world-to-unite-under-turkeys-leadership/1005873>, Aralık 22, 2017
- Anadolu Agency: 2017b “Oic Malaysia Meeting To Focus On Rohingya Muslims,” **Anadolu Agency**, (Çevrimiçi) <http://aa.com.tr/en/asia-pacific/oic-malaysia-meeting-to-focus-on-rohingya-muslims/730655>, Aralık 22, 2017
- Anadolu Agency: 2017c “Egypt Hopes To Normalize Ties With Turkey, Fm Shoukry Says,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi) <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/12/23/egypt-hopes-to-normalize-ties-with-turkey-fm-shoukry-says>

- [gypt-Hopes-To-Normalize-Ties-With-Turkey-Fm-Shoukry-Says](#), Ocak 4, 2018
- Arakan News Agency: 2015 “Ihh Provide Assistance To Rohingya In Arakan After Floods,” **Arakan News Agency** (Çevrimiçi) [Http://Arakanna.Com/Wp_Arakanna/En/?P=3902](http://Arakanna.Com/Wp_Arakanna/En/?P=3902), Aralık 13, 2016
- Arguillas, C.: 2016 “Milf’s Murad To Duterte: “We Will Partner With You And Your Administration”,” **Minda News** (Çevrimiçi) [Http://Www.Mindanews.Com/Peace-Process/2016/05/15/Milfs-Murad-To-Duterte-We-Will-Partner-With-You-And-Your-Administration/](http://Www.Mindanews.Com/Peace-Process/2016/05/15/Milfs-Murad-To-Duterte-We-Will-Partner-With-You-And-Your-Administration/), Aralık 13, 2016
- Armengol, V. F.: 2013 **The Principles Of Mediation And The Role Of Third Parties In Peace Processes**. The Norwegian Peacebuilding Resource Centre. (Çevrimiçi) [Https://Pdfs.Semanticscholar.Org/F1f5/976b1f7c9949db4c843a18bba056dd3c449e.Pdf](https://Pdfs.Semanticscholar.Org/F1f5/976b1f7c9949db4c843a18bba056dd3c449e.Pdf), 15 Aralık 2016
- Asia Times: 2016 “What Turkey Expects From Myanmar’s New Government,” **Asia Times**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Atimes.Com/Article/What-Turkey-Expects-From-Myanmars-New-Govt/](http://Www.Atimes.Com/Article/What-Turkey-Expects-From-Myanmars-New-Govt/), Aralık 13, 2016
- Bangkok Post: 2013 “Oic Supports South Peace Dialogue,” **Bangkok Post**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Bangkokpost.Com/Print/358918/](http://Www.Bangkokpost.Com/Print/358918/), Şubat 5, 2016
- Bangsamoro Development Agency: 2015a “Bangsamoro Participates Educational Leadership Training In Turkey,” **Bangsamoro Development Agency**, (Çevrimiçi) [Http://Bangsamorodevelopment.Org/Bangsamoro-Participates-Educational-Leadership-Training-In-Turkey/](http://Bangsamorodevelopment.Org/Bangsamoro-Participates-Educational-Leadership-Training-In-Turkey/), Şubat 5, 2016

- Bangsamoro Development Agency: 2015b “Bda Signs Mou With Tika For Livelihood Projects In Bangsamoro,” **Bangsamoro Development Agency**, (Çevrimiçi) [Http://Bangsamorodevelopment.Org/Bda-Signs-Mou-With-Tika-For-Livelihood-Projects-In-Bangsamoro/](http://Bangsamorodevelopment.Org/Bda-Signs-Mou-With-Tika-For-Livelihood-Projects-In-Bangsamoro/), Şubat 5, 2016
- Behtavesh, M.: 2011 “Constructivism: An Introduction,” (Çevrimiçi) [Http://Www.E-Ir.Info/2011/02/03/Constructivism-An-Introduction/](http://Www.E-Ir.Info/2011/02/03/Constructivism-An-Introduction/), Aralık 23, 2015
- Bercovitch, J.: 2004 “International Mediation And Intractable Conflict,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Beyondintractability.Org/Essay/Med-Intractable-Conflict](http://Www.Beyondintractability.Org/Essay/Med-Intractable-Conflict), Aralık 30, 2015
- Bin Akas, H, Moder Communication Group: 2017 “Bangsamoro Scholars Organize International Youth Forum In Turkey,” **Milf Central Committee On Information**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Luwaran.Net/Home/Index.Php/News/76-International/1017-Bangsamoro-Scholars-Organize-International-Youth-Forum-In-Turkey](http://Www.Luwaran.Net/Home/Index.Php/News/76-International/1017-Bangsamoro-Scholars-Organize-International-Youth-Forum-In-Turkey), Kasım 24, 2017
- Bora, B.: 2017 “What Is Behind The Hostility Between Iran And Turkey?,” **Aljazeera**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Aljazeera.Com/Indepth/Features/2017/02/Hostility-Iran-Turkey-170225184418231.Html](http://Www.Aljazeera.Com/Indepth/Features/2017/02/Hostility-Iran-Turkey-170225184418231.Html), Kasım 24, 2017
- Branczik, A.: 2004 “Humanitarian Aid And Development Assistance,” **Conflict Information Consortium, University Of Colorado, Boulder, Beyond Intractability**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Beyondintractability.Org/Essay/Humanitarian-Aid](http://Www.Beyondintractability.Org/Essay/Humanitarian-Aid), Aralık 5, 2015
- Buendia, R. G.: 2005 “The State-Moro Armed Conflict In The Philippines Unresolved National Question Or Question Of

- Governance?,” **Asian Journal Of Political Science**, 13(1). (Çevrimiçi)
[Http://Eprints.Soas.Ac.Uk/Id/Eprint/4362](http://Eprints.Soas.Ac.Uk/Id/Eprint/4362), 15 Aralık 2016
- Cafiero, G. And Wagner, D.: 2017 “Saudi-Turkey Maintaining Warm Relations Despite Qatar Crisis,” **Middle East Institute**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Mei.Edu/Content/Article/Saudi-Turkey-Maintaining-Warm-Relations-Despite-Qatar-Crisis](http://Www.Mei.Edu/Content/Article/Saudi-Turkey-Maintaining-Warm-Relations-Despite-Qatar-Crisis), Kasım 24, 2017
- Campbell, C.: 2013 “Why The Conflict In The Southern Philippines Is Far From Over,” (Çevrimiçi)
[Http://World.Time.Com/2013/09/27/Hostages-The-Homeless-And-Gunmen-At-Large-The-Zamboanga-Crisis-Is-Far-From-Over/](http://World.Time.Com/2013/09/27/Hostages-The-Homeless-And-Gunmen-At-Large-The-Zamboanga-Crisis-Is-Far-From-Over/), Aralık 5, 2015
- Carta, C.: 2014 “Discourse Analysis And International Relations: What For?,” **Italian Political Science**, (Çevrimiçi)
[Https://Italianpoliticalscience.Com/2014/06/15/Discourse-Analysis-And-International-Relations-What-For/](https://Italianpoliticalscience.Com/2014/06/15/Discourse-Analysis-And-International-Relations-What-For/), Aralık 5, 2015
- Chalermripinyorat, R.: 2012 “Extracting The Ideas Of Patani Nationalist Movement: Part I,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Deepsouthwatch.Org/Dsj/Th/3676](http://Www.Deepsouthwatch.Org/Dsj/Th/3676), Aralık 5, 2015
- Chalermripinyorat, R.: 2015 “Does The Peace Talk At The Dead End?,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Matichon.Co.Th/News/127638](http://Www.Matichon.Co.Th/News/127638) Ocak 5, 2016
- Cnbc.: 2016 “Myanmar's Aung San Suu Kyi Under Fire As Rohingya Crisis Escalates In Rakhine,” **Cnbc**, (Çevrimiçi):
[Http://Www.Cnbc.Com/2016/11/24/Myanmars-Aung-San-Suu-Kyis-Under-Fire-As-Rohingya-Crisis-](http://Www.Cnbc.Com/2016/11/24/Myanmars-Aung-San-Suu-Kyis-Under-Fire-As-Rohingya-Crisis-)

- [Escalates-In-Rakhine.Html?View=Story&%24device%24=Native-Android-Mobile](#), Mart 21, 2017
- Coates, E.: 2014 “Sectarian Violence Involving Rohingya In Myanmar: Historical Roots And Modern Triggers,” **Middle East Institute**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Mei.Edu/Content/Map/Sectarian-Violence-Involving-Rohingya-Myanmar-Historical-Roots-And-Modern-Triggers#_ftn1](http://Www.Mei.Edu/Content/Map/Sectarian-Violence-Involving-Rohingya-Myanmar-Historical-Roots-And-Modern-Triggers#_ftn1), Aralık 5, 2015
- Conciliation Resources. (N.D.). “Innovation In Mediation Support: The International Contact Group In Mindanao,” **Conciliation Resources**, (Çevrimiçi) [Http://Www.C-R.Org/Downloads/Practicepaper_Mindanaoicg_Conciliationresources_0.Pdf](http://Www.C-R.Org/Downloads/Practicepaper_Mindanaoicg_Conciliationresources_0.Pdf), Nisan 16, 2016
- Conflict Research Consortium: 2005 “Third Party Intervention,” **Conflict Research Consortium**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Colorado.Edu/Conflict/Peace/Treatment/3ptyint.Htm](http://Www.Colorado.Edu/Conflict/Peace/Treatment/3ptyint.Htm), Aralık 5, 2015
- Conflict Research Consortium: 2005a “Trust-Building,” **Conflict Research Consortium**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Colorado.Edu/Conflict/Peace/Treatment/3ptyint.Htm](http://Www.Colorado.Edu/Conflict/Peace/Treatment/3ptyint.Htm), Aralık 5, 2015
- Dağ, A.: 2016 “Moro Peace Monitoring Mission: A Humanitarian Diplomacy Experience,” **Insamer**, (Çevrimiçi)
[Http://Insamer.Com/Rsm/Files/Moro-Peace-Monitoring-Mission.Pdf](http://Insamer.Com/Rsm/Files/Moro-Peace-Monitoring-Mission.Pdf), Ocak 23, 2017
- Daily Sabah: 2017a “Turkey To Send Aid To Rohingya In Myanmar After Erdoğan's Talks With Aung San Suu Kyi,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi)
[Https://Www.Dailysabah.Com/Diplomacy/2017/09/05/Turkey-To-Send-Aid-To-Rohingya-In-Myanmar-After-](https://Www.Dailysabah.Com/Diplomacy/2017/09/05/Turkey-To-Send-Aid-To-Rohingya-In-Myanmar-After-)

- [Erdoğan's Talks With Aung San Suu Kyi](#), Aralık 27, 2017
- Daily Sabah: 2017b “Turkey's First Lady Arrives In Bangladesh To Visit Rohingya Refugee Camp,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi) <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/09/07/turkeys-first-lady-arrives-in-bangladesh-to-visit-rohingya-refugee-camp>, Aralık 27, 2017
- Deep South Incident Database: 2017 “Summary Of Incidents In Southern Thailand,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi) <https://www.deepsouthwatch.org/dsid>, Ocak 3, 2018
- Deep South Journalism School: 2016 “Top 10 Most Read News In 2016,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/th/10013>, Aralık 27, 2017
- Deep South Watch: 2013 “The Document Of Preliminary Demands By Barisan Revolusi National Melayu Patani Delegation,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi) <http://deepsouthwatch.org/node/4635>, Aralık 2, 2016
- Democratic Progress Institute: 2014 “International Contact Group For The Southern Philippines Peace Process,” **Democratic Progress Institute**, (Çevrimiçi) <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2014/09/Brief-International-Contact-Group-Philippines.Pdf>, Kasım 27, 2016
- Department Of Foreign Affairs, Republic Of The Philippines: 2014 Turkish Prime Minister Ahmet Davutoğlu Delivers Speech At Dfa On Turkish Foreign Policy. (Çevrimiçi) <http://www.dfa.gov.ph/dfa-releases/4734-turkish-prime-minister-ahmet-davutoğlu-delivers-speech-at-dfa-on-turkish-foreign-policy>, Aralık 23, 2016
- Development Initiatives: 2015 “Global Humanitarian Assistance Report 2015,” **Development Initiatives**, (Çevrimiçi)

- [Http://Www.Globalhumanitarianassistance.Org/Wp-Content/Uploads/2015/06/Gha-Report-2015_-_Interactive_Online.Pdf](http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2015/06/Gha-Report-2015_-_Interactive_Online.Pdf), Ocak 13, 2017
- Development Initiatives: 2016 “Global Humanitarian Assistance Report 2016,” **Development Initiatives**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Globalhumanitarianassistance.Org/Wp-Content/Uploads/2016/07/Gha-Report-2016-Full-Report.Pdf](http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2016/07/Gha-Report-2016-Full-Report.Pdf), Ocak 13, 2017
- Dumrongwithitham, J.: 2016 “Needs And Challenges Of Peace Infrastructure,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Deepsouthwatch.Org/Node/796](http://www.deepsouthwatch.org/node/796) , Ocak 15, 2016
- Dunya: 2012 “Turkey Launches Aid Campaign For Rohingya Muslims Of Arakan,” **Dunya**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Dunya.Com/Gundem/Turkey-Launches-Aid-Campaign-For-Rohingya-Muslims-Of-Arakan-Haberi-181559](http://www.dunya.com/gundem/turkey-launches-aid-campaign-for-rohingya-muslims-of-arakan-haberi-181559), Aralık 22, 2016
- Escola De Cultura De Pau: (N.D.) “Philippines (Mindanao-Mnlf),” (Çevrimiçi) [Http://Escolapau.Uab.Cat/Img/Programas/Desarme/Mapa/Filipinasi.Pdf](http://escolapau.uab.cat/img/programas/desarme/mapa/filipinasi.pdf), Ocak 16, 2016
- Framework Agreement Of Bangsamoro*: 2012 (Çevrimiçi) [Https://Peacemaker.Un.Org/Sites/Peacemaker.Un.Org/Files/Ph_121015_Frameworkagreementbangsamoro.Pdf](https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Ph_121015_Frameworkagreementbangsamoro.pdf), Ocak 16, 2016
- Global Rohingya Center: 2015a “Delegation Of Grc And Aru Met Turkish Minister Of Religious Affairs,” (Çevrimiçi) [Http://Rohingyacenter.Org/En/?P=636](http://rohingyacenter.org/en/?p=636), Aralık 22, 2016
- Global Rohingya Center: 2015b “Global Rohingya Center Met With The Prime Minister Of Turkey,” (Çevrimiçi) [Http://Rohingyacenter.Org/En/?P=660](http://rohingyacenter.org/en/?p=660), Aralık 22, 2016
- Global Rohingya Center: 2015c “Turkey Is Witnessing The Opening Of The First Specialized Center For Rohingya,”

- (Çevrimiçi) [Http://Rohingyacenter.Org/En/?P=608](http://Rohingyacenter.Org/En/?P=608), Aralık 22, 2016
- Global Rohingya Center: 2016a “Dr. Waqar Uddin Met With Recep Tayyip Erdoğan In Istanbul,” (Çevrimiçi) [Http://Rohingyacenter.Org/En/?P=706](http://Rohingyacenter.Org/En/?P=706), Aralık 22, 2016
- Global Rohingya Center: 2016b “Dr. Waqar Uddin Meets The Prime Minister Of Turkey In Istanbul,” (Çevrimiçi) [Http://Rohingyacenter.Org/En/?P=703](http://Rohingyacenter.Org/En/?P=703), Aralık 22, 2016
- Gma News: 2009 “Turkey Reiterates Support For Rp Peace Process,” Gma News, (Çevrimiçi) [Http://Www.Gmanetwork.Com/News/News/Nation/153603/Turkey-Reiterates-Support-For-Rp-Peace-Process/Story](http://Www.Gmanetwork.Com/News/News/Nation/153603/Turkey-Reiterates-Support-For-Rp-Peace-Process/Story), Ocak 16, 2016
- Gözaydin, İ : 2010 “Religion As Soft Power In The International Relations Of Turkey,” **Political Studies Association**. (Çevrimiçi) [Http://Www.Psa.Ac.Uk/Journals/Pdf/5/2010/1365_1228.Pdf](http://Www.Psa.Ac.Uk/Journals/Pdf/5/2010/1365_1228.Pdf), Kasım 5, 2016
- Haber7: 2014 “Erdoğan'ın Sözü Ettiği Patanili'nin Duası,” **Haber7**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Haber7.Com/Guncel/Haber/1150101-Erdoganin-Sozunu-Ettigi-Patanilinin-Duasi](http://Www.Haber7.Com/Guncel/Haber/1150101-Erdoganin-Sozunu-Ettigi-Patanilinin-Duasi), Aralık 2, 2016
- Haque, Md. M.: 2016 “The Role Of Turkey And The Most Destitute Nation Of The World, Rohingya,” **Faculty Of Political Science, Prince Of Songkla University**, (Çevrimiçi) [Http://Intra.Polsci.Pn.Psu.Ac.Th/Add Pr/Pr File Slide/46-30-09-2016_15-05-43.Pdf](http://Intra.Polsci.Pn.Psu.Ac.Th/Add Pr/Pr File Slide/46-30-09-2016_15-05-43.Pdf), Aralık 25, 2016
- Herbolzheimer, K.: 2015 “The Peace Process In Mindanao, The Philippines: Evolution And Lessons Learned,” **Noref Report – Aralık**, (Çevrimiçi) [Http://Noref.No/Var/Ezflow_Site/Storage/Original/Apply](http://Noref.No/Var/Ezflow_Site/Storage/Original/Apply)

- [ication/A6c4f7339db9c90cd15a63c85405404e.Pdf](#),
Ocak 16, 2016
- Heydarian, R. J.: 2017 “Erdoğan Is Popular For The Same Reason Duterte, Modi And Putin Are Popular,” **Haffington Post**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Huffingtonpost.Com/Entry/Erdoğan-Referendum-Populism Us 58e50d3ee4b0f4a923b44891](http://Www.Huffingtonpost.Com/Entry/Erdoğan-Referendum-Populism-Us-58e50d3ee4b0f4a923b44891), Ocak 6, 2018
- Heydarian, R.: 2017 “Mindanao Conflict Pushing Duterte Back Into Us Orbit,” **Nikkei Asian Review**, (Çevrimiçi)
[Https://Asia.Nikkei.Com/Viewpoints/Richard-Heydarian/Mindanao-Conflict-Pushing-Duterte-Back-Into-Us-Orbit](https://Asia.Nikkei.Com/Viewpoints/Richard-Heydarian/Mindanao-Conflict-Pushing-Duterte-Back-Into-Us-Orbit), Ocak 6, 2018
- Huang, L., V. Musembi, L. Petronic, L.: 2012 “The State-Moro Conflict In The Philippines,” **Carleton University**, (Çevrimiçi)
[Http://Www4.Carleton.Ca/Cifp/App/Serve.Php/1392.Pdf](http://Www4.Carleton.Ca/Cifp/App/Serve.Php/1392.Pdf), Ocak 10, 2016
- Human Rights Watch: 2012 ““The Government Could Have Stopped This”: Sectarian Violence And Ensuing Abuses In Burma’s Arakan State,” **Human Rights Watch**, (Çevrimiçi)
[Https://Www.Hrw.Org/Report/2012/07/31/Government-Could-Have-Stopped/Sectarian-Violence-And-Ensuing-Abuses-Burmas-Arakan](https://Www.Hrw.Org/Report/2012/07/31/Government-Could-Have-Stopped/Sectarian-Violence-And-Ensuing-Abuses-Burmas-Arakan), Aralık 22, 2016
- Human Rights Watch: 2013 “All You Can Do Is Pray ,” **Human Rights Watch**, (Çevrimiçi)
[Https://Www.Hrw.Org/Report/2013/04/22/All-You-Can-Do-Pray/Crimes-Against-Humanity-And-Ethnic-Cleansing-Rohingya-Muslims](https://Www.Hrw.Org/Report/2013/04/22/All-You-Can-Do-Pray/Crimes-Against-Humanity-And-Ethnic-Cleansing-Rohingya-Muslims), Aralık 22, 2016
- Hurd, I. (N.D.) “Legitimacy,” **Encyclopedia Princetoniensis**, (Çevrimiçi) [Https://Pesd.Princeton.Edu/?Q=Node/255](https://Pesd.Princeton.Edu/?Q=Node/255), Şubat 17, 2016

- Hurriyet Dailynews: 2004 “Philippine Foreign Minister Visits Ankara,” **Hurriyet Dailynews**, (Çevrimiçi)
<http://www.hurriyetdailynews.com/Philippine-Foreign-Minister-Visits-Ankara.aspx?Pageid=438&N=Philippine-Foreign-Minister-Visits-Ankara-2004-03-13>, Şubat 3, 2016
- Hurriyet Dailynews: 1998 “The Philippines And Turkish Relations,” **Hurriyet Dailynews**, (Çevrimiçi)
<http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?Pageid=438&N=Philippine-Turkish-Relations-1998-06-12>, Şubat 3, 2016
- Ihh: 2012 **Arakan Raporu**. (Çevrimiçi)
<https://www.ihh.org.tr/Arsiv/Uploads/2012/Arakanraporu.Pdf>, Şubat 10, 2016
- Ihh: 2013a “A Cultural Support From Ihh To Pattani,” (Çevrimiçi)
<https://www.ihh.org.tr/En/News/A-Cultural-Support-From-Ihh-To-Pattani-1842>, Şubat 10, 2016
- Ihh: 2013b “Moro Leader Al Haj Murad Ebrahim Was In Ihh,” (Çevrimiçi) <https://www.ihh.org.tr/En/News/Moro-Leader-Al-Haj-Murad-Ebrahim-Was-In-Ihh-1560>, Şubat 10, 2016
- Ihh: 2015 “Ihh Helps Rohingyas Taking Shelter In Aceh,” (Çevrimiçi) <https://www.ihh.org.tr/En/News/Ihh-Helps-Rohingyas-Taking-Shelter-In-Aceh-2838>, Şubat 10, 2016
- Ihh: 2017 “Aid To Ten Thousand Families In Arakan,” (Çevrimiçi) <https://www.ihh.org.tr/En/News/Aid-To-Ten-Thousand-Families-In-Arakan>, Şubat 10, 2018
- International Crisis Group: 2016 “Southern Thailand’s Peace Dialogue: No Traction,” **International Crisis Group**, (Çevrimiçi)
<https://www.crisisgroup.org/Asia/South-East->

- Kavak, H.Z.: 2015 “Hüseyin Oruç: Bangsamoro Kuruluyor, Destek Şart!,” **Insamer**, (Çevrimiçi) [Http://insamer.com/M/Tr/Huseyin-Oruc-Bangsamoro-Kuruluyor-Destek-Sart_171.html](http://insamer.com/M/Tr/Huseyin-Oruc-Bangsamoro-Kuruluyor-Destek-Sart_171.html), Mart 20, 2016
- Kenmi, A.: 2017 “The Violence Of The Deep South And The Challenge To The Peace Process: An Interview With Romdon Panjo,” **Way Magazine**. (Çevrimiçi) [Http://waymagazine.org/Romadon Panjo/](http://waymagazine.org/Romadon_Panjo/), Şubat 13, 2018
- Kinjiyo, G.: 2016 “Oic Delegation To Update Peace Committee For The Southern Philippines On Dev’t Of Bangsamoro Peace Process,” **Milf Central Committee On Information**, (Çevrimiçi) [Http://www.luwaran.net/Home/Index.php/News/76-International/911-Oic-Delegation-To-Update-Peace-Committee-For-The-Southern-Philippines-On-Dev-T-Of-Bangsamoro-Peace-Process](http://www.luwaran.net/Home/Index.php/News/76-International/911-Oic-Delegation-To-Update-Peace-Committee-For-The-Southern-Philippines-On-Dev-T-Of-Bangsamoro-Peace-Process), Kasım 3, 2017
- Kinjiyo, G.: 2016 “Ulama Complete Turkish-Sponsored Legist Training,” **Milf Central Committee On Information**, (Çevrimiçi) [Http://www.luwaran.net/Home/Index.php/News/76-International/909-Ulama-Complete-Turkish-Sponsored-Legist-Training](http://www.luwaran.net/Home/Index.php/News/76-International/909-Ulama-Complete-Turkish-Sponsored-Legist-Training), Kasım 3, 2017
- Kummetha, T.: 2016 “Oic Talks With Mara Patani Supported For The Peace Process In The Deep South In Malaysia,” **Prachatai**, (Çevrimiçi) [Https://prachatai.com/Journal/2016/01/63410](https://prachatai.com/Journal/2016/01/63410), Mart 14, 2017
- Mahkota, K.: 2015 “Congratulation Letter To President Of Turkey Recep Tayyip Erdoğan,” **Pulo Information Center**, (Çevrimiçi) [Http://www.puloinfo.net/Index.php/Statements/21-](http://www.puloinfo.net/Index.php/Statements/21-)

- English/4-Congratulation-Letter-To-President-Of-Turkey-Recep-Tayyip-Erdoğan, Mart 20, 2016
- Malhi, A.: 2010 “Patani And Turkey: What’s The Connection?,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Newmandala.Org/Patani-And-Turkey-What%E2%80%99s-The-Connection/](http://www.newmandala.org/patani-and-turkey-what%E2%80%99s-the-connection/), Mart 25, 2016
- Manager News: 2010 “The Suspect Of Ai-Payea Case Hands Over And Fight A Lawsuit,” (Çevrimiçi) [Https://Prachatai.Com/Journal/2010/01/27330](https://prachatai.com/journal/2010/01/27330), Mart 27, 2016
- Mazlumder: 2012 “Myanmar’ın Arakan Bölgesinde Yaşayan Rohingya Müslümanlarının Sorunlarını “Uluslararası Arakan Konferansı” İle Yeniden Gündeme Taşdı,” (Çevrimiçi) [Http://Istanbul.Mazlumder.Org/Tr/Main/Faaliyetler/Seminer-Panel-Konferans/3/Ahmet-Faruk-Unsal-Rohingya-Muslimanlari-Budis/9446](http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/seminer-panel-konferans/3/ahmet-faruk-unsal-rohingya-muslimanlari-budis/9446), Mart 27, 2016
- Mccargo, D.: 2013 “Understanding The Southern Thai Peace Talks,” **P’s Pod**, (Çevrimiçi) [Http://Peacebuilding.Asia/Understanding-The-Southern-Thai-Peace-Talks/](http://peacebuilding.asia/understanding-the-southern-thai-peace-talks/), Mart 27, 2016
- Mensah, J.: 2016 “21st Century Diplomacy - The Role Of Soft Power,” (Çevrimiçi) [Https://Www.Munplanet.Com/Articles/Soft-Power/21st-Century-Diplomacy-The-Role-Of-Soft-Power](https://www.munplanet.com/articles/soft-power/21st-century-diplomacy-the-role-of-soft-power), Kasım 2, 2016
- Mindanews: 2015 “Gph, Mnlf, Oic Meet To Set Agenda For Tripartite Review,” **Mindanews**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Mindanews.Com/Peace-Process/2015/09/Gph-Mnlf-Oic-Meet-To-Set-Agenda-For-Tripartite-Review/](http://www.mindanews.com/peace-process/2015/09/gph-mnlf-oic-meet-to-set-agenda-for-tripartite-review/), Temmuz 13, 2016
- Ministry Of Foreign Affairs, Republic Of Turkey: 2013 “Statement By H.E. Ahmet Davutoğlu, Minister Of Foreign Affairs Of The

Republic Of Turkey At The Ministerial Meeting Preparatory To The Twelfth Session Of The Islamic Summit Conference, 4 Şubat 2013, Cairo,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Gov.Tr/Statement-By-H E -Ahmet-Davuto% C4% 9flu -Minister-Of-Foreign-Affairs-Of-The-Republic-Of-Turkey-At-The-Ministerial-Meeting-Preparatory-To-The-Twelfth-Session-Of-The-Islamic-Summit-Conference -4-February-2013 -Cairo.En.Mfa,](http://www.mfa.gov.tr/statement-by-h-e-ahmet-davuto%C4%9flu--minister-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-turkey-at-the-ministerial-meeting-preparatory-to-the-twelfth-session-of-the-islamic-summit-conference-4-february-2013-cairo.en.mfa) Kasım 2, 2016

Ministry Of Foreign Affairs, Republic Of Turkey (A): (N.D) “Foreign Minister Davutoğlu In Myanmar,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Gov.Tr/Foreign-Minister-Davutoğlu-In-Myanmar.En.Mfa,](http://www.mfa.gov.tr/foreign-minister-davuto%C4%9flu-in-myanmar.en.mfa) Kasım 2, 2016

Ministry Of Foreign Affairs, Republic Of Turkey (B): (N.D) “Foreign Minister Davutoğlu Asked The Oic To Take The Lead With Regard To The Situation Of Muslims In Myanmar,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Gov.Tr/Foreign-Minister-Davutoğlu-Asked-The-Oic-To-Take-The-Lead-With-Regard-To-The-Situation-Of-Muslims-In-Myanmar.En.Mfa,](http://www.mfa.gov.tr/foreign-minister-davuto%C4%9flu-asked-the-oic-to-take-the-lead-with-regard-to-the-situation-of-muslims-in-myanmar.en.mfa) Kasım 2, 2016

Ministry Of Foreign Affairs, Republic Of Turkey (C): (N.D) “Relations Between Turkey And Thailand,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Gov.Tr/Relations-Between-Turkey-And-Thailand.En.Mfa,](http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-thailand.en.mfa) Kasım 2, 2016

Ministry Of Foreign Affairs, Republic Of Turkey (D): (N.D) “Relations Between Turkey And Myanmar,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Gov.Tr/Relations-Between-Turkey-And-Myanmar.En.Mfa ,](http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-myanmar.en.mfa) Kasım 2, 2016

Ministry Of Foreign Affairs, Republic Of Turkey. (E): (N.D) “Turkey’s Relations With The Association Of Southeast Asian Nations (Asean),” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Gov.Tr/Asean.En.Mfa ,](http://www.mfa.gov.tr/asean.en.mfa) Kasım 2, 2016

- Ministry Of Foreign Affairs, Thailand: 2013 “Prime Minister Met With Turkish Prime Minister,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Go.Th/Main/Th/Media-Center/28/36671-นายกรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีตุรกี-มุ่งเป้าเพิ่มกท.html](http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/28/36671-นายกรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีตุรกี-มุ่งเป้าเพิ่มกท.html) , Kasım 12, 2016
- Ministry Of Foreign Affairs, Thailand.: 2015 “Minister Of Foreign Affairs Of Turkey Pays An Official Visit To Thailand,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Go.Th/Main/En/Media-Center/28/54583-Minister-Of-Foreign-Affairs-Of-Turkey-Pays-An-Offi.html](http://www.mfa.go.th/main/en/media-center/28/54583-Minister-Of-Foreign-Affairs-Of-Turkey-Pays-An-Offi.html), Kasım 12, 2016
- Ministry Of Foreign Affairs, Thailand: 2017 “The Sheikhu Islam Of Thailand And Delegation Visit To The Republic Of Turkey During 7 – 12 May 2017,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Mfa.Go.Th/Main/En/News3/6886/77297-The-Sheikhu-Islam-Of-Thailand-And-Delegation-Visi.html](http://www.mfa.go.th/main/en/news3/6886/77297-The-Sheikhu-Islam-Of-Thailand-And-Delegation-Visi.html), Şubat 2, 2018
- Myanmar Times: 2014 “What's In A Name: Rohingya Or Bengali?,” **Myanmar Times**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Mmtimes.Com/Index.Php/Opinion/12452-Rohingya-Or-Bengali.html](http://www.mmtimes.com/index.php/opinion/12452-Rohingya-Or-Bengali.html), Ekim 10, 2016
- National Anti-Poverty Commission, Office Of The President Of The Philippines: 2015 “Armm Still The Poorest Region,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Napc.Gov.Ph/Articles/Armm-Still-Poorest-Region](http://www.napc.gov.ph/articles/armm-still-poorest-region), Ekim 10, 2016
- Office Of The Presidential Adviser On The Peace Process: 2015 “Speech Of Ambassador Haydar Berk During The Ceremonial Decommissioning Ceremony,” (Çevrimiçi) [Http://Archive.Peace.Gov.Ph/Features/Speech-Ambassador-Haydar-Berk-During-Ceremonial-Decommissioning-Ceremony](http://archive.peace.gov.ph/features/speech-ambassador-haydar-berk-during-ceremonial-decommissioning-ceremony), Kasım 12, 2016

- Official Statistics Registration System Of Thailand. (N.D.) (Çevrimiçi)
Http://Stat.Dopa.Go.Th/Stat/Statnew/Upstat_M.Php,
Kasım 17, 2016
- Organisation Of Islamic Cooperation: 2013 “Secretary General Welcomes
Ramadan Ceasefire Initiative In Southern Thailand,”
(Çevrimiçi) [Http://Www.Oic-
Oci.Org//Topic/?T_Id=8256&T_Ref=3331&Lan=En](Http://Www.Oic-Oci.Org//Topic/?T_Id=8256&T_Ref=3331&Lan=En) ,
Kasım 17, 2016
- Organisation Of Islamic Cooperation: 2016 “Final Communique Of The 13th
Islamic Summit Of The Heads Of State/Government Of
The Oic Member States,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Oic-
Oci.Org//Topic/?T_Id=11093&T_Ref=4364&Lan=En](Http://Www.Oic-Oci.Org//Topic/?T_Id=11093&T_Ref=4364&Lan=En),
Kasım 17, 2016
- Özköse, A.: 2009 “Patani Capital: Istanbul,” **World Bulletin**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Worldbulletin.Net/Index.Php?Atype=Habe
&Articleid=50818](Http://Www.Worldbulletin.Net/Index.Php?Atype=Habe&Articleid=50818), Şubat 5, 2016
- Pant, H.: 2017 “India’s Balancing Act In Myanmar,” (Çevrimiçi)
[Https://Thediplomat.Com/2017/09/Indias-Balancing-
Act-In-Myanmar/](Https://Thediplomat.Com/2017/09/Indias-Balancing-Act-In-Myanmar/), Ocak 15, 2018
- Philstar.: 2009 “Rp, Turkey To Push For Closer Defense, Security
Cooperation,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Philstar.Com/Middle-East-And-
Africa/505972/Rp-Turkey-Push-Closer-Defense-
Security-Cooperation](Http://Www.Philstar.Com/Middle-East-And-Africa/505972/Rp-Turkey-Push-Closer-Defense-Security-Cooperation), Temmuz 13, 2016
- Philstar.: 2016 “Bangsamoro Transition Commission Members
Named,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Philstar.Com/Headlines/2017/02/10/16709
16/Bangsamoro-Transition-Commission-Members-
Named](Http://Www.Philstar.Com/Headlines/2017/02/10/1670916/Bangsamoro-Transition-Commission-Members-Named), Temmuz 13, 2016
- Philstar.: 2017 “Marawi Clashes Part Of Security Operation, Not
Terrorist Attack,” (Çevrimiçi)
<Http://Www.Philstar.Com/Headlines/2017/05/23/17028>

- 85/Afp-Marawi-Clashes-Part-Security-Operation-Not-Terrorist-Attack, Ocak 10, 2018
- Philstar.: 2017 “Milf, Mnlf Reaffirm Commitment To Peace Process Amid Marawi Siege,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Philstar.Com/Headlines/2017/05/25/1703489/Milf-Mnlf-Reaffirm-Commitment-Peace-Process-Amid-Marawi-Siege](http://Www.Philstar.Com/Headlines/2017/05/25/1703489/Milf-Mnlf-Reaffirm-Commitment-Peace-Process-Amid-Marawi-Siege), Ocak 10, 2018
- Politiko: 2017 “Duterte Meets Erdoğan: Ph Agrees To Sponsor Turkey’s Entry To Asean But Aung San Suu Kyi Is Not Too Hot On Plan,” (Çevrimiçi) [Http://Politics.Com.Ph/Duterte-Meets-Erdogan-Ph-Agrees-Sponsor-Turkeys-Entry-Asean-Aung-San-Suu-Kyi-Not-Hot-Plan/](http://Politics.Com.Ph/Duterte-Meets-Erdogan-Ph-Agrees-Sponsor-Turkeys-Entry-Asean-Aung-San-Suu-Kyi-Not-Hot-Plan/), Ocak 10, 2018
- Prodromou, E. H.: (N.D.) “The Oic And Conflict Resolution,” **Global Governance Watch**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Globalgovernancewatch.Org/Library/Doclib/20140815_Oicmemo5.Pdf](http://Www.Globalgovernancewatch.Org/Library/Doclib/20140815_Oicmemo5.Pdf), Ekim 12, 2016
- Reuters: 2017 “Myanmar Must Work To Close Rohingya Camps, Says Kofi Annan Panel,” (Çevrimiçi) [Http://Www.Reuters.Com/Article/Us-Myanmar-Rohingya-Annan-Iduskbn16n1j6](http://Www.Reuters.Com/Article/Us-Myanmar-Rohingya-Annan-Iduskbn16n1j6), Ocak 5, 2018
- Rochanakorn, K.: 2016 “Displaced Villagers Return Home In Myanmar’s Rakhine State,” **Unhcr**, (Çevrimiçi) [Http://Www.Unhcr.Org/News/Latest/2016/5/572725ba6/Displaced-Villagers-Return-Home-Myanmars-Rakhine-State.Html](http://Www.Unhcr.Org/News/Latest/2016/5/572725ba6/Displaced-Villagers-Return-Home-Myanmars-Rakhine-State.Html), Ekim 25, 2016
- Royal Thai Embassy In Ankara: 2014 “Ambassador Of Thailand To The Republic Of Turkey Meets With President Of The Turkish Cooperation And Coordination Agency,” (Çevrimiçi) [Http://Thaiembassyturkey.Com/Index.Php/En/Home/100-English/News-And-Events/Embassy-Activity-](http://Thaiembassyturkey.Com/Index.Php/En/Home/100-English/News-And-Events/Embassy-Activity-)

- [News/170-Ambassador-Of-Thailand-To-The-Republic-Of-Turkey-Meets-With-President-Of-The-Turkish-Cooperation-And-Coordination-Agency](#), Kasım 12, 2016
- Rt.: 2017 “Duterte Says He'd Sponsor Turkey & Mongolia For Asean, Defying Geography,” (Çevrimiçi) <https://www.rtl.com/news/388524-duterte-mongolia-turkey-asean/>, Mart 2, 2016
- Safdar, A.: 2015 “Who Are The Rohingya?,” **Aljazeera**, (Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/10/Rohingya-151024202611276.html>, Ekim 25, 2016
- Sahoh, I.: 2016 “Humanitarian Is Soft Power: Model Of Turkey Towards Being The Muslim World's Future Leader,” **Deep South Watch**, (Çevrimiçi) <https://www.deepsouthwatch.org/dsj/th/8050>, Ekim 22, 2016
- Scaruffi, P.: 2014 “Wars And Casualties Of The 20th And 21st Centuries,” (Çevrimiçi) <https://www.scaruffi.com/politics/massacre.html>, Nisan 5, 2016
- Soliman, S.: 2013 “The Role Of Islamic Diplomacy In The Mindanao Peace Process,” (Çevrimiçi) <http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article29003>, Nisan 12, 2016
- Stanford University: 2015 “Mapping Militant Organizations: Moro Islamic Liberation Front,” (Çevrimiçi) <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/309>, Nisan 7, 2016
- Šulík, R.: 2012 “Mediation Capacity Of Turkey As A Regional Power,” **Cultural Diplomacy**, (Çevrimiçi) <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2012-04-ankara/mediation-capacity-of-turkey-as->

- Aregional-Power--Phdr. Rudolf-Sulik. Pdf , Mart 15, 2016
- The British Academy: (N.D.) “Islam, Trade And Politics Across The Indian Ocean,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Ottomansoutheastasia.Org/Resources/Exhibition%20leaflet%20v4.Pdf](http://www.ottomansoutheastasia.org/resources/exhibition%20leaflet%20v4.pdf), Mart 5, 2016
- The Economist: 2015 “The Rohingyas: The Most Persecuted People On Earth?,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Economist.Com/News/Asia/21654124-Myanmars-Muslim-Minority-Have-Been-Attacked-Impunity-Stripped-Vote-And-Driven](http://www.economist.com/news/asia/21654124-myanmars-muslim-minority-have-been-attacked-impunity-stripped-vote-and-driven), Mart 5, 2016
- The Final Agreement On The Implementation Of The 1976 Tripoli Agreement Between The Government Of The Republic Of The Philippines (Grp) And The Moro National Liberation Front (Mnlf).* (Çevrimiçi)
[Http://Mnlfnet.Com/The_Final.Htm](http://mnlfn.net/the_final.htm), Nisan 12, 2016
- The Heidelberg Institute For International Conflict Research: 2017 “Conflict Barometer 2016,” (Çevrimiçi),
[Https://Www.Hiik.De/En/Konfliktbarometer/Pdf/Conflictbarometer_2016.Pdf](https://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/conflictbarometer_2016.pdf), Ocak 5, 2018
- The International Federation Of Red Cross And Red Crescent Societies: (N.D.) “Humanitarian Diplomacy Policy,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Ifrc.Org/Global/Governance/Policies/Humanitarian_Diplomacy_Policy.Pdf](http://www.ifrc.org/global/governance/policies/humanitarian_diplomacy_policy.pdf), Haziran 2, 2016
- The Philippines Statistics Authority: 2016 “Highlights Of The Philippine Population 2015 Census Of Population,” (Çevrimiçi)
[Https://Psa.Gov.Ph/Content/Highlights-Philippine-Population-2015-Census-Population](https://psa.gov.ph/content/highlights-philippine-population-2015-census-population), Mayıs 5, 2016
- The Uppsala Conflict Database: (N.D.) “Philippines:Mindanao. (Çevrimiçi) [Http://Ucdp.Uu.Se/#/Conflict/308](http://ucdp.uu.se/#/Conflict/308), Haziran 17, 2017

- The Uppsala Conflict Data Program. (Çevrimiçi)
[Http://Www.Pcr.Uu.Se/Research/Ucdp/Definitions/](http://Www.Pcr.Uu.Se/Research/Ucdp/Definitions/),
Haziran 17, 2017
- Thura, A.: 2016 “Turkish Ambassador Discusses Myanmar Relations
And Global,” **Mizzima**, (Çevrimiçi)
[Http://Www.Mizzima.Com/News-Opinion/Turkish-Ambassador-Discusses-Myanmar-Relations-And-Global-Issues](http://Www.Mizzima.Com/News-Opinion/Turkish-Ambassador-Discusses-Myanmar-Relations-And-Global-Issues), Mayıs 15, 2017
- Timeturk: 2009 “Mazlum-Der Tayland Yönetimini Protesto Etti,”
(Çevrimiçi)
[Http://Www.Timeturk.Com/Tr/2009/06/27/Mazlum-Der-Tayland-Yonetimini-Protesto-Etti.Html](http://Www.Timeturk.Com/Tr/2009/06/27/Mazlum-Der-Tayland-Yonetimini-Protesto-Etti.Html), Haziran
14, 2017
- Timeturk: 2010 “Güney Asya'daki Filistin: Patani,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Timeturk.Com/Tr/2010/04/20/Guney-Asya-Daki-Filistin-Patani.Html](http://Www.Timeturk.Com/Tr/2010/04/20/Guney-Asya-Daki-Filistin-Patani.Html), Haziran 14, 2017
- Timeturk: 2012 “Patani'de Her Ay 200 Kişi Ölüyor!,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Timeturk.Com/Tr/2012/09/18/Patani-De-Her-Ay-100-200-Kisi-Oluyor.Html](http://Www.Timeturk.Com/Tr/2012/09/18/Patani-De-Her-Ay-100-200-Kisi-Oluyor.Html), Haziran 14, 2017
- Trtworld: 2015a “Rohingya Muslims Open Office In Turkey,”
(Çevrimiçi)
[Http://Www.Trtworld.Com/Turkey/Rohingya-Muslims-Open-Office-In-Turkey-6226](http://Www.Trtworld.Com/Turkey/Rohingya-Muslims-Open-Office-In-Turkey-6226), Şubat 5, 2016
- Trtworld: 2015b “Turkey Offers Help For Rohingya Muslims,”
(Çevrimiçi)
[Http://Www.Trtworld.Com/Turkey/Turkey-Offers-Help-Rohingya-Muslims-2129](http://Www.Trtworld.Com/Turkey/Turkey-Offers-Help-Rohingya-Muslims-2129), Şubat 5, 2016
- Türkiye Diyanet Vakfi: 2015 “Arakan Raporu,” (Çevrimiçi)
[Https://Www.Tdv.Org/Media/Files/Raporlar/Tdv_Arakan_Raporu.Pdf](https://Www.Tdv.Org/Media/Files/Raporlar/Tdv_Arakan_Raporu.Pdf), , Haziran 10, 2016
- Tüney, S.: 2016 “The Effect Of Soft Power In The New Public
Diplomacy: Humanitarian Aid And Turkey’s Practice

- Worldwide,” **World Humanitarian Summit**,
(Çevrimiçi) [Http://Whsturkey.Org/Articles/The-Effect-Of-Soft-Power-In-The-New-Public-Diplomacy-Humanitarian-Aid-And-Turkey%E2%80%99s-Practice-Worldwide](http://Whsturkey.Org/Articles/The-Effect-Of-Soft-Power-In-The-New-Public-Diplomacy-Humanitarian-Aid-And-Turkey%E2%80%99s-Practice-Worldwide), Ekim 22, 2016
- United Nations Peacemaker: 2013 “General Consensus On Peace Dialogue Process,” (Çevrimiçi)
[Http://Peacemaker.Un.Org/Thailand-Dialogue2013](http://Peacemaker.Un.Org/Thailand-Dialogue2013), Ekim 2, 2016
- United Nations: 2012 “The United Nations Guidance For Effective Mediation,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Un.Org/Wcm/Webdav/Site/Undpa/Shared/Undpa/Pdf/Un%20guidance%20for%20effective%20mediation.Pdf](http://Www.Un.Org/Wcm/Webdav/Site/Undpa/Shared/Undpa/Pdf/Un%20guidance%20for%20effective%20mediation.Pdf), Ekim 2, 2016
- Utarasint, D.: 2017 “The Note Of The Forgotten Memory Of The Struggle: The Bid Protest At Pattani In 1975,” **Matichon Weekly**, (Çevrimiçi)
[Https://Www.Matichonweekly.Com/Culture/Article_17_453](https://Www.Matichonweekly.Com/Culture/Article_17_453), Ocak 12, 2018
- Ünal, A.: 2017 “Turkey To Become Sectoral Dialogue Partner Of Asean,” **Daily Sabah**, (Çevrimiçi)
[Https://Www.Dailysabah.Com/Diplomacy/2017/05/25/Turkey-To-Become-Sectoral-Dialogue-Partner-Of-Asean](https://Www.Dailysabah.Com/Diplomacy/2017/05/25/Turkey-To-Become-Sectoral-Dialogue-Partner-Of-Asean), Ocak 15, 2018
- Xinhua: 2009 “Turkey Joins Icg To Help Philippine Gov't Resume Peace Talks With Milf” (Çevrimiçi)
[Http://Reliefweb.Int/Report/Philippines/Turkey-Joins-Icg-Help-Philippine-Govt-Resume-Peace-Talks-Milf](http://Reliefweb.Int/Report/Philippines/Turkey-Joins-Icg-Help-Philippine-Govt-Resume-Peace-Talks-Milf), Aralık 25, 2016
- Yeni Şafak: 2014 “Patani: Güney Asya'nın Filistin'i,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Yenisafak.Com/Dunya/Patani-Guney-Asyanin-Filistini-644418](http://Www.Yenisafak.Com/Dunya/Patani-Guney-Asyanin-Filistini-644418), Aralık 20, 2016

- Yeni Şafak: 2016 “Presidency Details Turkish Aid To Rohingya In Myanmar,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Yenisafak.Com/En/World/Presidency-Details-Turkish-Aid-To-Rohingya-In-Myanmar-2386600](http://www.yenisafak.com/en/world/presidency-details-turkish-aid-to-rohingya-in-myanmar-2386600), Aralık 20, 2016
- Yeni Şafak: 2017 “Erdoğan: Turkey Will Continue To Send Aid To Rohingya Muslims,” (Çevrimiçi)
[Http://Www.Yenisafak.Com/En/World/Erdoğan-Turkey-Will-Continue-To-Send-Aid-To-Rohingya-Muslims-2789974](http://www.yenisafak.com/en/world/erdogan-turkey-will-continue-to-send-aid-to-rohingya-muslims-2789974), Ocak 12, 2018

Video Kaynakları

- Patani Belgesel 1.Bölüm. Youtube, 20 Ocak 2011. (Çevrimiçi)
[Https://Www.Youtube.Com/Watch?V=Esde8b3qxry](https://www.youtube.com/watch?v=Esde8b3qxry), 19 Aralık 2016
- Patani Belgesel 2.Bölüm. Youtube, 20 Ocak 2011. (Çevrimiçi)
[Https://Www.Youtube.Com/Watch?V=Lwunze-Fscq](https://www.youtube.com/watch?v=Lwunze-Fscq), 19 Aralık 2016
- Patani Belgesel 3.Bölüm. Youtube, 20 Ocak 2011. (Çevrimiçi)
[Https://Www.Youtube.Com/Watch?V=Uy-9taoldpc](https://www.youtube.com/watch?v=Uy-9taoldpc), 19 Aralık 2016
- Patani Ihh Yetimhane Ve Okullar. Youtube, 18 Nisan 2014. (Çevrimiçi)
[Https://Www.Youtube.Com/Watch?V=Wn2zze4aepu](https://www.youtube.com/watch?v=Wn2zze4aepu), 19 Aralık 2016
- Patani Tarih Ve Bugün. Youtube, 22 Nisan 2014. (Çevrimiçi)
[Https://Www.Youtube.Com/Watch?V=1ulvopkoda](https://www.youtube.com/watch?v=1ulvopkoda), 19 Aralık 2016

Görüşmeler

Aye, U T. (Abu Tahay) (2016, Kasım 13). Kişisel Görüşme.

Bangsamoro Transitional Committee (2016, Ağustos 12). Kişisel Görüşme.

Binyusuf, Z. (Foundation for Happy Community Development) (2017, Temmuz 2). Kişisel Görüşme.

Charungvat, T. (Ambassador of Thailand To Turkey) (2016, Mart 23). Kişisel Görüşme.

Chena, A. (Nusantara) (2016, Ekim 27). Kişisel Görüşme.

Cotabato City State Polytechnic College (2016, Ağustos 15). Kişisel Görüşme.

Diangcalan, W.P. (Bangsamoro Development Agency) (2016, Ağustos 11). Kişisel Görüşme.

Durmuş, T (Deniz Feneri) (2016, Şubat 25). Kişisel Görüşme.

Etae, H. (Friend Foundation) (2016, Temmuz 20 And Eylül 11). Kişisel Görüşme.

Furkan Emre Kesik Yetimhanesi (2016, Ağustos 3). Kişisel Görüşme.

Hama, M. (Istanbul Itfaiyecileri Yetimhanesi) (2016, Eylül 10). Kişisel Görüşme.

Haque, M. (2016, Ekim 7and 24). Kişisel Görüşme.

Hasan, M. (Miyasetanis Yetimhanesi) (2016, Temmuz 20). Kişisel Görüşme.

Hayeedaoh, N. (Darrussalam Foundation for Orphans And Underprivileged) (2016, Temmuz 20). Kişisel Görüşme.

Hossain, M. M. (IHH) (2016, Kasım 11). Kişisel Görüşme.

International Monitoring Team (2016, Ağustos 13). Kişisel Görüşme.

Jaafar, G. (2016, Ağustos 12). Kişisel Görüşme.

Kader, H. (2016, Kasım 13). Kişisel Görüşme.

Kesmen, O. (IHH) (2016, Ağustos 10). Kişisel Görüşme.

Khaing, A. M. (Arifah) (Myittar Resource Foundation) (2016, Kasım 14). Kişisel Görüşme.

Langputeh, S. (2016, Ekim 26). Kişisel Görüşme.

Lwin, U. C. (2016, Kasım 14). Kişisel Görüşme.

Nasharuddin. (2016, Kasım 15). Kişisel Görüşme.

Nurdun, R (TIKA) (2016, Mart 24). Kişisel Görüşme.

Officers from Bangsamoro Development Agency. (2016, Ağustos 15). Kişisel Görüşme.

Oruç,H. (IHH) (2016, Mart 21). Kişisel Görüşme.

Panjor, R. (2016, Ekim 20). Kişisel Görüşme.

Panjor, R. (2017, Ekim 2). Kişisel Görüşme.

Pehlivan, M.F. (2016, Şubat 20). Kişisel Görüşme.

Republic of Turkey, Ministry Of Foreign Affairs. (2016, Mart 25). Kişisel Görüşme.

Ropers, N. (2016, Ekim 8). Kişisel Görüşme.

Sa-Ah, F. (Furqan Doğan Yetimhanesi) (2016, Ağustos 3). Kişisel Görüşme.

Saritarla, B. (TIKA) (2016, Ağustos 9). Kişisel Görüşme.

Sidi, A. (2016, Eylül 6). Kişisel Görüşme.

Sindatok, S. H. (Jamiat Cotabato) (2016, Ağustos 11). Kişisel Görüşme.

Taha, A. (2016, Ağustos 13). Kişisel Görüşme.

Tdv's Volunteers (2016, Eylül 11). Kişisel Görüşme.

Turkish Studies Center, Faculty of Political Science, Psu. (2016, Temmuz 27). Kişisel Görüşme.

Ural, E. (IHH) (2016, Şubat 18). Kişisel Görüşme.

Uyar, M. (Türkiye Diyanet Vakfı) (2016, Mart 24). Kişisel Görüşme.

Zailon, A.Z. (2016, Ağustos 15). Kişisel Görüşme.

Zora, E. (TIKA) (2016, Kasım 15). Kişisel Görüşme.

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı** : Yasmin SATTAR
2. **Doğum Tarihi** : 10 Ağustos 1988
3. **Öğrenim Durumu** :

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Siyaset Bilimi Fakültesi, Uluslararası İlişkiler	Thammasat Üniversitesi	2006-2009
Y. Lisans	Sosyal Bilimler Okulu, Siyasal Çalışmalar Merkezi	Jawaharlal Nehru Üniversitesi	2010-2011
Doktora	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	İstanbul Üniversitesi	2014-2018

4. Yayınlar

7.1. Yayımlanmış Makaleler

- Sattar, Yasmin. 2013. Political Islam in South Asia: Case study of Maududi and Taliban. *Songklanakarın Journal of Social Science and Humanity*, 19(3), pp. 61-79. (in Thai)
- Sattar, Yasmin & Sahoh, Imron. 2015. Rethinking the Ideas and Phenomena of Peace and Conflict Resolution in Islam. *Asia Review.*, 2(in Thai)
- Sahoh, Imron & Sattar, Yasmin. 2016. The Idea of Peace and Conflict Resolution in Islam. *Kasetsart Journal of Social Science and Humanity.*, 37(3), p. 333-344. (in Thai)
- Sahoh, Imron & Sattar, Yasmin. 2016. Political Islam in Southeast Asia: Standpoint, Position, and Muslim Political Movements in Democratic System. *Taksin Journal of Social Science and Humanity.*, 10(2), p. 65-88. (in Thai)

7.2. Uluslararası ve Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

- Sattar, Yasmin. The Lesson Learned from an Ongoing Turkish-Kurdish Peace Process. Presented at the International Conference on Communication, Conflicts and Peace Processes: Landscape of Knowledge from Asia and the Deep South of Thailand. 21-22 August 2014
- Sattar, Yasmin. The Challenges of Muslim Refugee Problems in ASEAN: The Case of Rohingya. Presented at the 1st Public Forum on Muslim in Southeast Asia, Istanbul Şehir University. 22 April 2015.
- Sattar, Yasmin. Kant's Conceptual Legacy: Between Cosmopolitan, Inter-states and Domestic Peace. Presented at the 1st International Students Social Science Congress, Hacettepe University. 16-17 May 2015.
- Sattar, Yasmin. Turkish Foreign Policy: Between War and Peace. Presented at Friday College. Prince of Songkla University. 4 September 2015.
- Sattar, Yasmin. Conflict Resolution of Muslims in Contemporary World: From the Principles to the Tools. Presented at the 1st International Conference on Muslim Societies, Knowledge and Peacebuilding in Southeast Asia, Prince of Songkla University. 30 September 2015.
- Sattar, Yasmin. Muslim Refugees in Thailand: From the Hope to Trafficking, From Rohingya to Uyghur. Presented at the 5th Southeast Asian Studies Symposium, Oxford University. 14-16 April 2016.

- Sattar, Yasmin. Turkish Roles toward Patani Area of Thailand. Presented at the 2nd International Students Social Science Congress, Novotel Konya Hotel, 29 April- 1 May 2016.
- Sattar, Yasmin. When the Non-Violence Failed: The Lesson Learn from Kurd Minority in Turkey and Protracted Violence. Presented in the 2nd Conference of the Network of History, Sociology and Social Science: Science of Remembrance, Arts of Forgetting, Prince of Songkla University, 25-27 August 2016.
- Sattar, Yasmin. Turkey-Siam-Patani: Peace Aiding, Education Support and Current Relations. Presented in the panel at the Seminar on Siam-Patani Ottoman: Past, Present and Future, Prince of Songkla University Pattani Campus, 15 September 2016.

7.3. Diğerler

- Chaijareonwattana, B. et al., *Action Research on the Emergence of a Public Sphere for Joint Conflict Analysis and Peacebuilding*. Prince of Songkla University and Southern Thailand Empowerment and Participation (STEP) Project.
- Chaijareonwattana, B. et al., *Research on Network of Civil Society Organizations (CSOs) and Non-Governmental Organizations (NGOs) in Participatory Development of Pak Bara Area, Satun Province*. Prince of Songkla University.
- Chaijareonwattana, B. et al., *Research on Local Community and Watershed Management in an Insurgency Area, Songkhla Province*.
- Oin, A.; Tuansiri, E.; Sattar, Y., *Research on Social Cohesion for Developing and Decreasing Conflict by Community Organizations and People's Organizations in the Southern Border Provinces*. Southern Thailand Empowerment and Participation (STEP) Project.
- Role of Women in Peace Processç (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/4552>
- Turkish Politics Today: The Challenges for Future Islam in Turkey. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/5506>
- World Movement Phenomenon toward Israel Military Campaign. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/5978>
- International Politics Influences towards Turk-Kurd Peace Process. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/6262>
- When School turns to be the Battlefield: Case of Peshawar. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/6547>
- Reflection from the Case of Charlie Hebdo. (Çevrimiçi) : <http://www.deepsouthwatch.org/node/6687>
- Summarized and Translated the Speech of The Importance of Critical Thinking for Muslims Societies both in The West and The East by Tariq Ramadan. (Çevrimiçi) <http://www.pataniforum.com/single.php?id=504>
- Turkey and Humanitarian Aids in the Southern Border Provinces of Thailand. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/7404>
- Turkey and General Election 2015. (Çevrimiçi) URL: <http://www.deepsouthwatch.org/node/7195>
- Turkish Election Results and Political Turning Point. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/7279>
- Turkey-China-Thailand and the Issue of Uyghur Problem. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/7422>
- Turkey-ISIS Conflict: July 2015 and Border Tension. (Çevrimiçi) http://turkeyanalysis.blogspot.com/2015/07/2015_24.html
- Summarized and Translated the Speech of Talking with Prof.Dr. Jesser Auda: When Shariah is Justice? (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/7480>
- Turkey-China-Thai and the Problem of Uyghur Turks. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/7422>
- New Election of Turkey and Returning of AKP's Victory. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/7720>
- What is happening to Turkey today?. (Çevrimiçi) <http://www.deepsouthwatch.org/node/8330>

- The Phenomena of Violent Wave and the International Political Transformation of Turkey. (Çevrimiçi) <http://deepsouthwatch.org/node/9031>
- Turkey after the Attempt for Coup and the Critiques Afterward. (Çevrimiçi) <http://deepsouthwatch.org/node/9187>

5. İş Deneyimleri

- Barış Araştırmaları Enstitüsü, Prince of Songkla Üniversitesi (Araştırmacı), 2012-14
- Müslüman Çalışmaları Merkezi, Asya Çalışmaları Enstitüsü, Chulalongkorn Üniversitesi (Staj), 2009
- Science Center, Pattani (İngilizce Öğretmen, Yarı Zamanlı), 2010-14
- Serbest Çalışmak (Çevirmen ve Tercüman)

6. Eğitim Kursları ve Diğerleri

- Doğu Asya Gençlik Liderliği Forumu 2007, Bangkok, Tayland
- Doğu Asya Gençlik Liderliği Forumu 2008, Bangkok, Tayland
- ASEAN Üniversitesi Öğrenci Konferansı 2009, Bandung, Endonezya
- 1. ASEAN + 3 Gençlik Birliği 2009, Nakhornpathom, Tayland
- UNESCO Gençlik Forumu 2009, Paris, Fransa
- Kolaylaştırma Eğitim Çalıştayı 2013, Prince of Songkhla Üniversitesi, Phuket Kampüsü
- Siyasal Bilgiler Fakültesi Thammasat Üniversitesi Dekanı Listesi öğrencisi, 2009
- Türkçe Kursu, Yabancı Diller Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2013-14
- Müslüman Araştırmalarda Genç Bilim İnsanları Projesi: Pa (t) tani ve Dünyadaki Müslüman Çalışmaları ve Barış Araştırmaları, 2016, Prince of Songkla Üniversitesi